

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

САВЧУК СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

УДК 336.144

**ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Дисертація

на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор

Кириленко Ольга Павлівна

Тернопіль – 2011

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСНО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	11
1.1. Зміст, завдання та значення бюджетного планування	11
1.2. Соціально-економічна сутність доходів і видатків місцевих бюджетів як об'єктів бюджетного планування	25
1.3. Організаційні основи планування доходів і видатків місцевих бюджетів	48
Висновки до розділу 1	76
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	78
2.1. Порядок планування доходів місцевих бюджетів	78
2.2. Практика та проблеми планування видатків місцевих бюджетів	107
2.3. Планування обсягів та структури міжбюджетних трансфертів	129
2.4. Застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів	149
Висновки до розділу 2	169
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	171
3.1. Планування доходів місцевих бюджетів з використанням економіко-математичного моделювання	171
3.2. Оптимізація планування видатків місцевих бюджетів з метою ефективного їхнього використання	193
Висновки до розділу 3	206
ВИСНОВКИ	208
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ	236

ВСТУП

Актуальність теми. Реформування бюджетної системи України актуалізує питання модернізації управління державними та місцевими фінансами з метою забезпечення ефективного проведення бюджетної політики як держави, так і органів місцевого самоврядування. Одним з інструментів реалізації бюджетної політики є бюджетне планування, яке в даний час характеризується нестабільністю і заполітизованістю, відсутністю єдиної науково-обґрунтованої методології, не врахуванням регіональних особливостей та наявної мережі закладів бюджетної сфери, рівня соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та результатів діяльності суб'єктів господарювання, сучасних потреб держави, регіонів та місцевого самоврядування.

Проголошений в Україні курс на формування демократичної соціальної держави вимагає суттєвого зміцнення інституту місцевого самоврядування та його фінансової основи – місцевих бюджетів. Незважаючи на це, у державі простежується тенденція до загострення проблем функціонування місцевих бюджетів із-за малої фіскальної ролі власних доходів і в тому числі місцевих податків і зборів; значної залежності дохідної бази місцевих бюджетів від надання міжбюджетних трансфертів. Це суперечить тенденції щодо посилення ролі власних повноважень органів місцевого самоврядування, виконання яких потребує залучення адекватних фінансових ресурсів.

У видатковій частині місцевих бюджетів переважають видатки соціального спрямування і зокрема ті, що пов'язані з поточною діяльністю закладів сфери нематеріального виробництва та виконанням органами місцевого самоврядування делегованих державних повноважень. У зв'язку з цим сформувалася вкрай нераціональна структура видаткової частини місцевих бюджетів, одним із шляхів вдосконалення якої є покращення бюджетного планування.

Застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів не сприяло досягненню основної його мети – встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їхнього використання на місцевому рівні. Не завжди дотримується логічна послідовність здійснення програмно-цільового методу, недостатньо обґрунтованими є результативні показники бюджетних програм, більшість з яких неможливо застосовувати на практиці.

Таким чином, планування доходів і видатків місцевих бюджетів потребує подальшого вдосконалення, яке повинно бути спрямоване на подолання диспропорцій у розвитку окремих регіонів, збалансування державних, регіональних та місцевих інтересів, забезпечення рівномірності розподілу бюджетних ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями та усунення невідповідності фінансового забезпечення територій сучасним суспільним потребам.

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів функціонування місцевих бюджетів, зокрема плануванню їх доходів і видатків, присвячено праці сучасних вітчизняних науковців, а саме: В. Андрущенко, О. Василика, В. Дем'янишина, А. Єпіфанова, М. Карліна, О. Кириленко, В. Кравченка, М. Кульчицького, І. Луніної, С. Михайленко, Ц. Огня, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, В. Федосова, С. Юрія та інших. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання методології планування доходів і видатків місцевих бюджетів, пошуку шляхів її вдосконалення в умовах реформування бюджетної системи держави та зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування.

Актуальність зазначених проблем, їхнє теоретичне і практичне значення у вітчизняній фінансовій науці зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідних робіт, що виконуються колективом кафедри фінансів Тернопільського національного економічного

університету згідно з планом науково-дослідної роботи за держбюджетними темами „Фінансова політика в стратегії соціально-економічного розвитку України” (державний реєстраційний номер 0105U000861), „Зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування в Україні” (державний реєстраційний номер 0106U000530), „Концептуальні засади розвитку бюджетного процесу в умовах демократичних та економічних перетворень” (державний реєстраційний номер 0109U000048), „Формування фінансового механізму сталого розвитку України” (державний реєстраційний номер 0110U008613), у межах яких здобувачем запропоновано рекомендації щодо вдосконалення планування і прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та здійсненні аналізу діючої практики планування доходів і видатків місцевих бюджетів, розробці рекомендацій щодо удосконалення бюджетного планування в умовах реформування бюджетної системи держави. Для досягнення визначеної мети необхідно виконати такі завдання:

- обґрунтувати теоретичні основи бюджетного планування, виявити його значення та окреслити завдання;
- визначити зміст та методологію планування доходів і видатків місцевих бюджетів;
- виявити взаємозв’язок бюджетного планування і бюджетної політики, систематизувати принципи їхнього здійснення;
- проаналізувати порядок планування доходів місцевих бюджетів;
- побудувати економіко-математичну модель планування доходів місцевих бюджетів з урахуванням рівня економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць;
- дослідити практику планування видатків місцевих бюджетів;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення структури видатків місцевих бюджетів з врахуванням їхнього впливу на соціально-культурний

розвиток регіонів;

- провести моніторинг планування міжбюджетних трансфертів;
- проаналізувати застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів.

Об’єктом дослідження є доходи і видатки місцевих бюджетів України.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади планування доходів і видатків місцевих бюджетів в умовах реформування бюджетної системи України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи формує діалектичний підхід до вивчення процесу планування доходів і видатків місцевих бюджетів у нашій державі. У процесі дослідження використано: метод наукових абстракцій, прийоми індукції та дедукції – при узагальненні теоретичних підходів до визначення бюджетного планування, у тому числі планування доходів і видатків місцевих бюджетів, та розробці категоріального апарату (перший розділ); економіко-статистичні методи застосовано у процесі моніторингу планування і прогнозування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів (другий розділ); економіко-математичне моделювання – для визначення рекомендацій щодо удосконалення планування дохідної і видаткової частин місцевих бюджетів України (третій розділ).

Статистичну та фактологічну основу дослідження становлять: законодавчі й нормативні акти з питань фінансів, бюджету, оподаткування; звітні дані Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України, Комітету з питань бюджету Верховної Ради України; матеріали Державної служби статистики України, а також аналітичні матеріали головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі проведено дослідження планування доходів і видатків місцевих бюджетів, розглянуто сутнісні та методологічні аспекти й розроблено рекомендації щодо його вдосконалення. Це дало змогу одержати результати, що характеризуються

науковою новизною:

вперше:

– обґрунтовано доцільність планування доходів місцевих бюджетів з урахуванням взаємозв'язку надходжень місцевих бюджетів та результатів діяльності суб'єктів-платників податків за допомогою економіко-математичного моделювання. Застосування такого підходу дасть можливість забезпечити ефективність й стимулювання діяльності суб'єктів місцевого господарства, в перспективі – знизити дотаційну залежність місцевих бюджетів та зменшити обсяги трансфертів, які надаються їм з державного бюджету;

удосконалено:

– визначення змісту поняття “планування доходів і видатків місцевих бюджетів” як сукупності фінансових методів та інструментів, за допомогою яких забезпечується процес локального фіскального вибору, де основною метою є найбільш повне представлення потреб громади і практична їхня реалізація, що підтверджує законність, строковість, прозорість та контрольованість як дохідної, так і видаткової частини місцевих бюджетів;

– підходи до планування видатків місцевих бюджетів з урахуванням найбільш повного забезпечення потреб закладів сфери нематеріального виробництва, що впливає на обсяг коштів, необхідних для їхнього фінансового забезпечення. Це сприятиме більш раціональному використанню бюджетних ресурсів та досягненню визначених цілей соціально-економічного та культурного розвитку адміністративно-територіальних одиниць України;

дістало подальший розвиток:

– трактування поняття “бюджетне планування”: а) як інструменту управління бюджетами і бюджетними відносинами на основі визначених принципів та методів і з урахуванням соціально-економічного розвитку, цілей державної й регіональної бюджетної політики; б) як однієї зі складових бюджетного механізму, в процесі якого визначаються обсяги фінансових ресурсів держави і адміністративно-територіальних формувань, виявляються резерви їхнього зростання з метою виконання органами державної влади та

місцевого самоврядування покладених на них функцій і завдань.

– обґрунтування ролі бюджетного планування для реалізації бюджетної політики; визначено принципи бюджетної політики з акцентуванням на об'єктивності, спадкоємності, обов'язковості та гласності. Систематизовано також принципи бюджетного планування як інструменту реалізації бюджетної політики (самостійності, науковості, об'єктивності, ефективності й гласності);

– побудова змістовно-логічної послідовності інформаційно-аналітичного забезпечення бюджетного планування з виокремленням таких етапів: визначення інформаційних потреб, необхідних для моніторингу бюджетних показників; окреслення сукупності показників, які характеризують ефективність бюджетної політики, і встановлення факторів, що впливають на її реалізацію; врахування потреб територіальної громади, які необхідно брати до уваги при здійсненні бюджетної політики на місцевому рівні.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції дисертаційної роботи можуть бути використані у роботі центральних органів законодавчої влади та місцевих фінансових органів.

Висновки і рекомендації щодо вдосконалення планування доходів та видатків місцевих бюджетів знайшли своє практичне застосування у діяльності Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (довідка № 04-14/14-538 від 07.04.2011 р.), Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 5-01/61-836 від 05.05.2011 р.), Головного фінансового управління Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 09-23/244 від 11.04.2011 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-33/498 від 28.02.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно написаною науковою працею. Наукові положення, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на наукових і науково-практичних конференціях: „Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи їх вирішення” (м. Дніпропетровськ, 2004 р.), “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2005 р.), “Фінансовий потенціал регіонів України в умовах ринкової економіки” (м. Чернівці, 2006 р.), “Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень” (м. Тернопіль, 2006 р.), „Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період” (м. Тернопіль, 2006 р., 2007 р., 2008 р.), „Фінансові ресурси регіону: організація та управління” (м. Івано-Франківськ, 2006 р.), “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2007 р., 2008 р.), ”Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки” (м. Тернопіль, 2007 р.), “Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності в умовах глобалізації економіки” (м. Ужгород, 2007 р.), “Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки” (м. Сімферополь, 2008 р.), „Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах світової економічної кризи” (м. Тернопіль, 2009 р.), „Фінансова система України: становлення та розвиток” (м. Острогож, 2010 р.), „Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної нестабільності” (м. Тернопіль, 2010 р.), „Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ” (м. Тернопіль, 2011 р.), „Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах” (м. Одеса, 2011 р.), „Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика” (м. Луцьк, 2011 р.); круглому столі “Проблеми формування нової моделі управління розвитком регіону та базових територіальних спільнот в умовах адміністративно-територіальної реформи” (м. Тернопіль, 2007 р.); наукових

семінарах кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету.

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 28 наукових працях, з яких 23 написані індивідуально. Загальний обсяг публікацій становить 9,88 друк. арк. Із вказаних робіт 11 – наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації (особистий внесок автора – 6,63 друк. арк.), 17 – у наукових працях апробаційного характеру (3,25 друк. арк.).

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 211 сторінках. У дисертації подано 28 рисунків на 28 сторінках і 25 таблиць на 24 сторінках. 28 додатків охоплюють 65 сторінок. Список використаних джерел налічує 232 найменування на 24 сторінках.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСНО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Зміст, завдання та значення бюджетного планування

В умовах проведення бюджетної реформи в Україні вдосконалення бюджетного планування відіграє визначальну роль у забезпеченні ефективної організації бюджетного процесу як на рівні держави, так і на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць. Значна увага при цьому зосереджується на необхідності втручання держави в існуючі у країні фінансові відносини, зокрема бюджетні. Дослідження цих питань набуває особливої актуальності зі зростанням соціально-економічної нестабільності в державі та загостренням політичних суперечностей, що виникають при формуванні й використанні коштів державного і місцевих бюджетів.

В економічній літературі бюджетне планування розглядається як організаційна форма системи управління та як елемент бюджетного механізму. З позиції організації управління при визначенні ролі планування у суспільному житті потрібно вказати на безпосередній його взаємозв'язок із системою управління. Відповідно до цього, суть планування можна визначити на основі аналізу змісту основних функцій управління. При цьому функція управління „підготовка і прийняття управлінського рішення” означає, перш за все, практичну роботу з визначення цілей та завдань, які ставить перед собою суб'єкт управління, і розробку заходів, що забезпечують їхнє досягнення [187, с. 17].

Специфіка взаємозв'язку планування та управління визначається об'єктивною основою виникнення самої системи управління, оскільки управління властиве для суспільства на будь-якому рівні його розвитку і має

всеосяжний характер. Характерною рисою системи управління є плановірність, сутність якої полягає у тому, що люди свідомо визначають та планують напрямки і цілі своїх дій, узгоджуючи їх з ресурсами та враховуючи пряму і непряму дію зовнішнього відносно них середовища. Планування праці виходить за межі окремих виробництв та поширюється як на діяльність окремих підприємств, на розвиток і функціонування окремих галузей економіки, так і на діяльність самої держави, що активно втручається в соціально-економічні, у тому числі фінансові, процеси.

З огляду на це ефективність управління національною економікою, господарством адміністративно-територіальних формувань, діяльністю підприємств, організацій та регулювання різних соціально-економічних процесів, що відбуваються у суспільстві, залежить від налагодженої системи планування, оскільки органам управління необхідно правильно визначати цілі, які вони переслідують, і розробляти науково обґрунтовані заходи, що забезпечують досягнення визначених цілей.

На дослідженні управлінського аспекту планування особливий акцент роблять російські науковці. Зокрема, Е. А. Черниш стверджує, що планування – це процес підготовки управлінського рішення, основою якого є обробка початкової інформації та наукова підготовка цілей, визначення засобів і пріоритетних напрямків їхнього досягнення із застосуванням порівняльного оцінювання альтернативних варіантів та схвалення найбільш прийняттого з них в очікуваних умовах розвитку держави. Організація планування здійснюється на основі свідомого використання системи об'єктивних економічних законів розвитку суспільства й основних теоретичних положень і висновків економічної науки, накопиченого досвіду та практичної діяльності з метою забезпечення науково обґрунтованого управління розвитком народного господарства із застосуванням системи планових документів [214, с. 36].

Подібне тлумачення планування подає Е. А. Уткін. Цей вчений розглядає його як специфічну форму суспільної практики людей, що є однією з функцій управління, яку доцільно вважати пріоритетною при підготовці різних варіантів

управлінських рішень у вигляді програм, прогнозів, проектів і планів з обґрунтуванням їхньої оптимальності й забезпеченням можливості їхнього виконання та перевірки [187, с. 36]. Такий підхід має узагальнений характер, оскільки він не визначає роль бюджетного планування у регулюванні соціально-економічних процесів у державі.

При з'ясуванні сутності бюджетного планування у монографії „Антологія бюджетного механізму” (за редакцією професора С. І. Юрія) значна увага приділяється дослідженню місця і ролі бюджетного планування у системі бюджетного механізму. При цьому наголошується, що „...особливостями бюджетного планування як вхідної підсистеми бюджетного механізму є те, що держава використовує його для визначення рівня централізації фінансових ресурсів у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу, методів мобілізації грошових коштів до централізованого фонду, напрямів використання бюджетних коштів відповідно до засад економічної політики держави” [225, с. 62].

З огляду на багатогранну роль планування як у забезпеченні фінансової діяльності суб'єктів господарювання, так і соціально-економічного розвитку країни загалом до об'єктивних обставин, що зумовлюють його необхідність в умовах ринкової економіки, зараховано:

- нездатність механізму вільного ринку регулювати стійкість національної економіки;
- зростання в загальному обсязі споживання частки колективного або суспільного споживання, яке значною мірою регулюється не ринковим механізмом, а державою;
- наявність економічних завдань, які вирішуються на державній основі;
- появу складніших форм взаємодії суб'єктів господарювання і галузей економіки в результаті розширення інтеграційних процесів, які не можуть бути охоплені ринковим регулюванням;
- існування проблем довгострокового розвитку, не врегульованих ринковим механізмом;

– виникнення надзвичайних ситуацій (війна, економічні кризи, стихійні лиха та ліквідація їхніх наслідків), які зумовлюють необхідність планування [121, с. 18].

У радянській державі основи бюджетного планування визначалися Конституцією СРСР, Законом про бюджетні права Союзу РСР, законами про бюджетні права союзних республік, Правилами про порядок складання і виконання державного бюджету СРСР, що видавалися Міністерством фінансів СРСР на основі бюджетного законодавства. Бюджетне планування передбачало виконання таких завдань:

– виявлення та мобілізація всіх народногосподарських резервів і джерел соціалістичного накопичення;

– визначення доходів державного бюджету за окремими джерелами надходжень і в загальному обсязі відповідно до показників плану економічного та соціального розвитку;

– встановлення витрат державного бюджету за цільовим призначенням і в загальному обсязі на основі потреб фінансування заходів, передбачених планом та бюджетом;

– узгодження державного бюджету із загальною фінансовою програмою держави;

– досягнення оптимального співвідношення в розподілі доходів і видатків між ланками бюджетної системи, між галузями господарства й економічними регіонами;

– забезпечення своєчасного надходження доходів протягом року;

– здійснення контролю за господарською і фінансовою діяльністю міністерств, об'єднань, підприємств, організацій та установ при виконанні ними зобов'язань перед державою [121, с. 34].

У бюджетному плануванні брали участь усі органи державної влади і управління. Верховна Рада СРСР затверджувала Державний бюджет СРСР та звіт про його виконання; Рада Міністрів СРСР встановлювала порядок і терміни складання проекту державного бюджету, розглядала та контролювала його,

аналізувала звіт про виконання бюджету; Міністерство фінансів СРСР проводило організаційну, методичну і практичну роботу зі складання та виконання бюджету [32, с. 166].

Державний бюджет СРСР не входив до складу плану економічного і соціального розвитку держави, але складався, розглядався та виконувався як бюджет всього народного господарства, всі його статті визначалися з використанням показників цього плану.

Бюджетне планування займало провідне місце в системі фінансового планування радянської держави, оскільки державний бюджет був основним фінансовим планом і головним централізованим фондом грошових коштів. У процесі бюджетного планування проводилася координація всіх фінансових планів, що забезпечувало єдність системи фінансового планування держави. Водночас зберігалася провідна роль державного бюджету в мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.

Як показує практика, у період до здобуття Україною незалежності бюджетне планування здійснювалося відповідно до Законів Української РСР „Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування ” і „Про бюджетну систему Української РСР”, якими було встановлено, що склад та розміри частини загальнодержавних податків, зборів і платежів, які зараховувалися до місцевих бюджетів, визначаються Верховною Радою Української РСР на основі відповідних соціально-економічних нормативів бюджетної забезпеченості населення території та стану місцевих джерел доходів. До 1995 р. були внесені лише окремі зміни до законодавства, що регламентувало розвиток бюджетної системи України. Вагомим внеском у реформування вітчизняної бюджетної системи стало ухвалення Закону України „Про бюджетну систему України” від 29 червня 1995 р. У документі зазначено, що бюджетна система нашої держави складається з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів [21, с. 21]. При плануванні доходів місцевих бюджетів застосовувався відсотковий розподіл загальнодержавних податків та зборів, а також офіційних

трансфертів для обласних бюджетів, які затверджували ці ж показники до бюджетів нижчих рівнів.

Ухвалення Бюджетного кодексу України 21 червня 2001 р. стало важливим кроком у напрямку наближення бюджетного планування до загальноприйнятих стандартів у цій сфері. Заданим документом визначалися засади побудови бюджетної системи України, її структура, принципи її побудови, правові норми функціонування, основи організації бюджетного процесу і міжбюджетних відносин, а також відповідальність за порушення бюджетного законодавства та формульний розрахунок обсягу доходів і видатків місцевих бюджетів. Ухваленням Бюджетного кодексу було врегульовано всі правові відносини, які виникали у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їхнє виконання і контролю за виконанням державного та місцевих бюджетів [14].

Згідно з новою редакцією Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. передбачено подальше вдосконалення бюджетного процесу в нашій державі, у тому числі процедур бюджетного планування через запровадження середньострокового планування, розширення сфери застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі й удосконалення системи державного фінансового контролю щодо посилення відповідальності учасників бюджетного процесу, зміцнення фінансового забезпечення місцевих бюджетів, покращення управління борговою політикою [16; 190].

В економічній літературі радянської доби не було сформовано єдиного загальноприйнятого визначення сутності бюджетного планування. З огляду на наявність великої кількості праць вчених, в яких досліджується бюджетне планування, ця дефініція трактується за: а) сутністю; б) змістом; в) формою. Таким чином, складність дослідження полягає в тому, щоб виразити сутність бюджетного планування з урахуванням основних характеристик цього поняття, сфер і масштабності його застосування.

Велику увагу дослідженню поняття „бюджетне планування” приділяли ще радянські економісти-теоретики, у наукових працях яких ця дефініція

переважно визначалася за формою, тобто у контексті організації бюджетного процесу.

Так, Д. А. Аллахвердян, А. М. Александров та Е. А. Вознесенський бюджетне планування розуміли як систему заходів щодо складання, розгляду, затвердження і виконання Державного бюджету СРСР [1, с. 27; 2, с. 186]. Г. К. Шеховцов вказував на відповідність внутрішнього змісту бюджетного планування народногосподарському плануванню [220, с. 37]. Однак розуміння змісту бюджетного планування, відповідно до такого підходу, має занадто загальний характер, який лише поверхово розкриває його економічну сутність.

У Фінансово-кредитному словнику (за редакцією В. Ф. Гарбузова) визначення бюджетного планування конкретизується та наголошується на його багатогранній ролі у фінансовому плануванні, в результаті чого перевіряється збалансованість окремих елементів державного плану економічного і соціального розвитку країни, доходів та витрат держави, забезпечується дотримання найважливіших вартісних народногосподарських пропорцій на наступний період [211, с. 37].

Більш прагматичний підхід застосовують вчені С. В. Бородін і А. Н. Демичев, коли вони тлумачать бюджетне планування як визначення доходів та видатків державного бюджету і фінансових взаємовідносин бюджету з народним господарством та між ланками бюджетної системи [9, с. 137]. Відповідно до цього підходу, бюджетне планування обмежується лише процедурою складання бюджету.

Визначення сутності бюджетного планування, яке подають А. С. Ангелов та М. А. Гурвич, є ширшим відповідно до сфери застосування й охоплює процес формування бюджету, тобто його складання і затвердження. Крім цього, формування бюджету згадані вчені розуміють як „сукупність пов'язаних між собою суспільних відносин, що розкривають планування органами виконавчої влади пріоритетних видатків, вишукування достатніх для цього джерел, видання цими органами ряду правових актів, що регулюють процес планування” [3, с. 248; 33, с. 155].

Отже, у науковій літературі радянського періоду бюджетне планування розглядалося поверхово, хоча й неоднозначно як за сутністю, так і за формою. При цьому основну увагу вчені зосереджували на дослідженні теоретичних аспектів бюджетного планування, не враховуючи основні його суб'єктивні ознаки.

Що стосується сучасних уявлень про природу та сутність бюджетного планування, у тому числі й на рівні місцевих бюджетів, то в українській і російській фінансовій літературі застосовується багато різноманітних підходів, які доповнюють один одного, даючи змогу з'ясувати багатогранну сутність цього явища.

Так, окремі російські дослідники визначають бюджетне планування за змістом. Зокрема, В. В. Ковальов, С. І. Лушин та В. А. Слепов роблять акцент на організації планування бюджету в контексті діяльності відповідних інституцій і вважають, що це – вся робота державних структур, пов'язана з появою бюджету на черговий рік у кінцевому вигляді [205, с. 169]. На думку В. В. Ковальова, бюджетне планування слугує дієвим інструментом досягнення визначених цілей, причому забезпечується своєчасне виявлення засобів й альтернатив, які би знижували ризик прийняття помилкових рішень, що становить найвищу ціль планування [207, с. 41]. Однак, розглядаючи це поняття, вчені обмежують його такими послідовними стадіями, як складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження вищими органами виконавчої та законодавчої влади. При цьому доцільно внести уточнення щодо складу засобів, які є об'єктом планування.

Однак у визначенні бюджетного планування Л. А. Дробозіної й Г. Б. Поляка вказано на розподільчий характер цього процесу. Вчені трактують бюджетне планування як централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту та національного доходу між ланками бюджетної системи на основі загальнонаціональної соціально-економічної програми розвитку держави у процесі складання і виконання бюджетів та позабюджетних фондів різного рівня [114, с. 81; 206, с. 128]. Особливість такого

підходу поряд з акцентом на розподільчій спрямованості бюджетного планування полягає також у виокремленні рівнів його здійснення відповідно до побудови бюджетної системи.

У дослідженнях українських науковців наголошується на різнобічності характеру бюджетного планування. У широкому розумінні бюджетне планування розглядає Ц. Г. Огонь, вказуючи на безпосередній його зв'язок з бюджетною політикою. Вчений доводить, що бюджетне планування спрямоване на „...науково обґрунтоване передбачення організації та здійснення руху потоків фінансових ресурсів, визначення відповідних показників розвитку бюджетної політики на відповідний плановий бюджетний рік, а також на середньострокову та довгострокову перспективу з метою забезпечення виконання державних зобов'язань” [115, с. 248]. Схожої думки дотримується Т. Ф. Куценко, вважаючи бюджетне планування „основою розробки бюджетної тактики, важливою складовою фінансового планування, що підпорядковується вимогам фінансової політики держави” [94, с. 23].

І. Я. Чугунов досліджує перспективне бюджетне планування і називає його одним з інструментів регулювання соціальної, регіональної, зовнішньоекономічної, наукової та інших сфер діяльності держави. На думку вченого, саме за допомогою бюджетного планування забезпечуються умови успішної реалізації найважливіших завдань державного впливу, які стоять перед суспільством [216, с. 59].

Як зазначає В. Л. Андрущенко, бюджетне планування забезпечує взаємозв'язок між видатками та доходами з метою реалізації завдань щодо виконання бюджету, визначених урядом [17, с. 688]. Доповнюючи ці визначення, Ю. В. Пасічник зауважує, що рівень організації бюджетного планування, наукова обґрунтованість і збалансованість планових показників бюджету значною мірою визначають економічний та соціальний розвиток не тільки держави, а й окремих регіонів [126, с. 319].

Таким чином, наведені визначення бюджетного планування характеризуються суттєвою різнобічністю, що потребує більшої конкретизації з метою з'ясування його сутності.

У Фінансово-економічному словнику (за редакцією А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка та Т. С. Смовженко) подано визначення бюджетно-кошторисного планування як “системи науково обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів і використання фінансових ресурсів” [47, с. 414]. У цій дефініції відображено спільну природу бюджету та кошторису як фінансових планів. Проте ми не можемо погодитись з тим, що саме у процесі бюджетного планування відбувається лише визначення критеріїв розподілу і використання фінансових ресурсів.

У поглядах науковців А. Ю. Бережної, О. С. Даневича, В. С. Загорського, М. М. Єрмошенко, Л. Д. Сафонові, В. І. Стоян, М. В. Чечетова, Н. Ф. Чечетові та С. І. Юрія можна простежити певну подібність, оскільки всі вони тлумачать бюджетне планування як комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів щодо визначення обсягів бюджетних ресурсів держави, джерел їхнього формування та напрямків використання на таких стадіях бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження. При цьому результатом такого процесу є „забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку суспільства” [210, с. 223; 179, с. 35; 215, с. 32; 229, с. 63; 65, с. 228]. У наведеному визначенні бюджетне планування розглядається за сутністю та обмежується такими етапами бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження.

Так, В. М. Опарін та В. К. Хлівний трактують бюджетне планування у двох аспектах: за сутністю, деталізуючи при цьому його кінцеву мету, і за формою, тобто як “процес складання, розгляду та затвердження бюджету на наступний рік” [119, с. 88; 17, с. 148].

Такої самої думки дотримується О. Р. Романенко, розглядаючи бюджетне планування лише в контексті його форми [156, с. 154]. Аналогічний підхід застосовують укладачі Економічної енциклопедії (за редакцією

С. В. Мочерного). Проте варто уточнити, що Г. І. Кіндрацька до бюджетного планування зараховує прогнозування та виконання бюджету [44, с. 750]. Трактуючи бюджетне планування з такої самої позиції, науковці не розкривають його зміст відповідно до інших аспектів.

Подаючи дефініцію бюджетного планування з особливим наголосом на відображенні його сутності, Н. І. Деркач і Л. П. Гордєєва основну увагу звертають на визначення ролі такого планування у забезпеченні необхідних пропорцій у розподілі ВВП між галузями економіки, територіями держави та у встановленні тісного взаємозв'язку між бюджетною системою держави і суб'єктами господарювання, соціальною інфраструктурою, іншими інституціями, всіма ланками фінансової системи. Необхідно зауважити, що бюджетним плануванням згадані вчені вважають не тільки складання бюджетів на всіх рівнях бюджетної системи, а й їхнє виконання, що впливає з визначення бюджету як основного фінансового плану формування та використання фінансових ресурсів держави [39, с. 168].

Що стосується специфіки бюджетного планування на місцевому рівні, то М. І. Кульчицький констатує, що саме від перерозподілу фінансових ресурсів держави через державний бюджет значною мірою залежить також бюджетне планування на місцевому рівні [92, с. 102].

Розширений підхід до визначення сутності бюджетного планування застосовують О. Д. Василик і К. В. Павлюк. Характеризуючи це поняття за сутністю, науковці розкривають ще певний суб'єктивний аспект, пов'язаний з пізнанням „...об'єктивних законів розвитку суспільства, тенденцій руху бюджетних ресурсів, вивченням наявного фінансового стану результатів заходів, що вживалися раніше, цілей, які поставлені на сьогодні”. Водночас вони стверджують, що бюджетне планування коштів місцевих бюджетів виявляється у „...формуванні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій, та використанні цих фондів на фінансування, утримання й розвиток соціальної інфраструктури, місцевого господарства тощо” [21, с. 176, 230].

Узагальнення різноманітних підходів до визначення сутності бюджетного планування, у тому числі й на рівні місцевих бюджетів, дало нам підстави зробити такі висновки. Вважаємо, що найбільш повним та комплексним є визначення бюджетного планування, яке запропонував В. Г. Дем'янишин. У цій дефініції воно характеризується за: сутністю, змістом і формою. За сутністю, як стверджує науковець, це поняття відображає науково обґрунтований процес встановлення обсягів та джерел формування і напрямків використання централізованого фонду грошових коштів держави. За змістом бюджетне планування визначається як особлива сфера фінансової діяльності держави, пов'язана з обґрунтуванням певних управлінських рішень у сфері економіки щодо фінансового забезпечення держави. При цьому бюджетне планування потрібно розуміти як специфічну сферу управління. За формою бюджетне планування – це процес складання, розгляду та затвердження основного фінансового плану державного бюджету [36, с. 248]. Таким чином, згідно з позицією В. Г. Дем'янишина, різнобічні підходи можна застосовувати відповідно до мети наукового аналізу. Водночас спільними для них є об'єкт, предмет, суб'єкти й мета дослідження.

Аналіз теорії і практики бюджетного планування в нашій країні показує, що в умовах централізованого управління економікою фундаментальні основи бюджетного планування як складової частини фінансового планування (демократичний централізм, єдність бюджетного та народногосподарського планування, поєднання галузевого, відомчого і територіального планування ресурсів, дотримання режиму економії, бюджетно-цільовий напрямок бюджетних коштів тощо) переважно залишалися незмінними на всіх етапах соціально-економічного розвитку держави.

З огляду на вищевикладене важливо звернути увагу на дві основні позиції щодо розуміння економічного змісту бюджетного планування, які переважають серед науковців. Одні дослідники трактують зміст бюджетного планування з урахуванням основних наукових підходів за сутністю, а інші – за формою,

тобто на основі проведених розрахунків на відповідних стадіях бюджетного процесу.

Вважаємо, що наведені основоположні трактування бюджетного планування недоцільно розглядати відокремлено з того чи іншого боку, оскільки окремо вони не відображають основних фундаментальних характеристик такого поняття. Внаслідок цього не розкривається повністю економічний зміст бюджетного планування, у тому числі щодо місцевих бюджетів.

З огляду на сказане вище сутність бюджетного планування, у тому числі на рівні місцевих бюджетів, потрібно розуміти у контексті комплексного застосування його основних характеристик. Адже знання сутності цього поняття слугує основою для розгляду його форм, що виявляється у змісті діяльності держави.

Планування загалом і бюджетне планування зокрема здійснюються на всіх рівнях управління: на загальнодержавному рівні – макроекономічне планування, на місцевому рівні – місцеве (муніципальне) планування. Об'єктом бюджетного планування є фінансові ресурси держави, необхідні для виконання покладених на неї функцій. Безпосередньо суб'єктами вважаються ті органи влади та управління, які наділені правами щодо бюджетного планування, а саме: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, Національний банк України, Міністерство фінансів України, а також головні розпорядники коштів державного бюджету і відповідальні виконавці бюджетних програм. Мета бюджетного планування полягає у складанні й затвердженні державного та місцевих бюджетів, що утворюють бюджетну систему країни.

Об'єктом бюджетного планування на місцевому рівні є фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, необхідні для виконання покладених на них функцій і завдань. Суб'єкти планування – це органи місцевого самоврядування, які безпосередньо беруть участь у процесі складання, розгляду й затвердження місцевих бюджетів різних рівнів. До них належать: Рада міністрів Автономної

Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, місцеві ради та їхні виконавчі органи, місцеві фінансові органи, головні розпорядники бюджетних коштів.

З урахуванням сутності, змісту і форм вияву бюджетного планування можна узагальнити такі основні його завдання:

- встановлення оптимального співвідношення між централізованими і децентралізованими бюджетними ресурсами;
- оптимальний перерозподіл бюджетних ресурсів між окремими ланками бюджетної системи держави;
- визначення джерел надходжень та розрахунок загального обсягу доходів бюджетів;
- пошук та виявлення альтернативних джерел надходжень бюджетних ресурсів;
- визначення напрямків ефективного використання коштів бюджетів, забезпечення їхнього цільового призначення;
- формування бюджетних резервів;
- забезпечення прозорості формування бюджетів всіх рівнів.

Теоретичне узагальнення різних підходів до з'ясування сутності бюджетного планування з урахуванням його специфіки дало змогу сформулювати власне бачення цього поняття. Отже, пропонуємо розглядати бюджетне планування, у тому числі на рівні місцевих бюджетів, з одного боку, як інструмент управління бюджетною системою та бюджетними відносинами при складанні бюджетів різних рівнів на основі певних принципів і методів та з урахуванням бюджетної політики як держави, так і окремих регіонів, визначення загальнодержавних цілей та основних напрямків реалізації бюджетної політики і встановлення якісних та кількісних показників соціально-економічного розвитку суспільства. З іншого боку, бюджетне планування – це одна з найважливіших складових бюджетного механізму, за допомогою якої визначаються обсяги фінансових ресурсів держави, виявляються резерви

їхнього зростання з метою виконання державою покладених на неї функцій і завдань.

Бюджетне планування має дуже важливе значення, оскільки від правильного визначення планових показників бюджету залежить рівень його виконання. За допомогою бюджетного планування відбувається виявлення реальних джерел формування дохідної частини бюджетів, таким чином забезпечується мобілізація у централізованому фонді грошових коштів, необхідних для фінансування завдань та функцій органів державної влади і місцевого самоврядування. Саме у процесі планування проводять аналіз та оцінювання фактичних показників розвитку економіки держави, регіонів і окремих галузей, що дає змогу виявити їхні фінансові можливості та врахувати окремі пропозиції щодо зростання дохідної спроможності й визначення ефективних напрямків спрямування коштів бюджету.

Основою визначення організаційно-методологічних засад бюджетного планування є врахування основних параметрів бюджетної політики держави. Адже напрямки бюджетної політики визначають стратегічні завдання та пріоритетні показники бюджетного планування. Бюджетне планування слугує ефективним інструментом реалізації бюджетної політики, що забезпечує вдосконалення функціонування бюджетної системи України з урахуванням соціально-економічного розвитку держави.

1.2. Соціально-економічна сутність доходів і видатків місцевих бюджетів як об'єктів бюджетного планування

Соціально-економічний розвиток України потребує переходу від задекларованого на законодавчому рівні ефективного планування коштів бюджету до створення механізмів їхнього реального забезпечення. В умовах поглиблення демократичних процесів у державі спостерігається тенденція до

загострення надзвичайно важливих проблем у сфері формування місцевих бюджетів, зокрема таких, як незабезпеченість власними джерелами надходжень, у тому числі за рахунок місцевих податків і зборів, визначення їхньої ролі у доходах місцевих бюджетів, значна залежність формування дохідної бази бюджетів від обсягів наданих міжбюджетних трансфертів та методів перерозподілу загальнодержавних джерел бюджетних ресурсів, нерозвиненість практики місцевих запозичень й ін. Один зі шляхів вирішення цих проблем – вдосконалення процесу планування доходів і видатків місцевих бюджетів.

Об'єктом бюджетного планування, у тому числі на місцевому рівні, є доходи та видатки бюджетів. Тому для науково обґрунтованого дослідження бюджетного планування вважаємо за необхідне визначити соціально-економічну сутність доходів і видатків місцевих бюджетів.

Аналіз законодавчої та нормативної бази і теоретичне узагальнення підходів вітчизняних економістів до трактування понять „доходи бюджету” та „надходження до бюджету” дали підстави зробити висновок про відсутність єдиного підходу до тлумачення цих понять.

Так, Бюджетний кодекс України визначає бюджетні кошти (кошти бюджету) як належні, відповідно до законодавства, надходження бюджету і витрати бюджету [16].

Водночас надходженнями до бюджету вважаються доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна, повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження в результаті продажу/пред'явлення цінних паперів. При цьому доходи бюджету трактуються як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (з урахуванням трансфертів, плати за адміністративні послуги, власних надходжень бюджетних установ) [16].

З цього приводу В. Г. Дем'янишин слушно зазначає, що в законодавчому акті некоректно давати визначення доходів як надходжень і надходжень як доходів [36, с. 68].

Вважаємо, що надходження до бюджету – це фінансові ресурси, сформовані у процесі перерозподілу ВВП та мобілізовані державою у відповідних фондах, в результаті чого вони набувають певної форми і змісту. Такі надходження можна зарахувати до доходів централізованих фондів держави, за допомогою яких здійснюється виконання завдань та функцій, законодавчо закріплених Конституцією України.

Вітчизняні науковці відокремлюють поняття „доходи держави” і „доходи бюджету”, які вони трактують по-різному. Так, державні доходи можна визначати, з одного боку, як систему відносин, а з іншого – як суму грошових коштів, необхідних для фінансування діяльності держави.

На думку В. Д. Базилевича, доходи централізованих фондів держави та органів місцевого самоврядування відображаються у грошових відносинах, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами у процесі вилучення й акумуляції частини вартості валового внутрішнього продукту в загальнодержавному та місцевих фондах з метою їхнього подальшого використання, тобто для здійснення державою й органами місцевого самоврядування своїх функцій [4, с. 51]. Таку точку зору поділяють М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова і А. Ю. Бережна, які трактують доходи держави як економічну категорію, що відображає сукупність економічних відносин. Однак основну увагу вони зосереджують на визначенні сукупності економічних відносин формування не тільки бюджетного фонду держави, а й фінансових ресурсів всього державного сектору [215, с. 106].

На відміну від сказаного вище, у Фінансовому словнику, який підготували А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк та Т. С. Смовженко, доходи держави тлумачаться як „сукупність різних видів грошових надходжень до фондів держави, що використовуються для виконання нею своїх завдань і функцій” [47, с. 137]. Такої самої думки дотримуються Б. М. Сабанті, який

визначає державні доходи як “сукупність коштів в руках держави для виконання нею своїх функцій” [157, с. 137], і В. М. Опарін, який трактує це поняття як суму коштів, що мобілізується державою для забезпечення своєї діяльності. Відповідно, за рівнем розміщення доходи поділяють на централізовані й децентралізовані. Централізовані доходи – це ті, які зосереджені у бюджеті держави і фондах цільового призначення. За методами мобілізації доходи поділяються на податкові, позикові, надходження від державного майна та угідь. На відміну від централізованих, децентралізовані доходи розміщуються на державних підприємствах. Крім цього, частина з них може акумулюватися у бюджеті й фондах цільового призначення. До того ж держава щодо цих підприємств може застосовувати як податковий метод мобілізації бюджетних коштів, так і пряме вилучення частини доходів [119, с. 114].

Зокрема, Ц. Г. Огонь наголошує, що державні доходи формуються в умовах дії та взаємодії економічних законів розвитку з урахуванням впливу всіх факторів, форм і методів організації та здійснення державного регулювання у макроекономічному процесі кругообігу капіталу, формування і розподілу ВВП та валової доданої вартості [115, с. 153]. При цьому мобілізація державних доходів здійснюється шляхом акумуляції фінансових ресурсів і застосування різних форм та методів державного втручання у процеси розподілу і перерозподілу ВВП в окремі загальнодержавні грошові фонди, використання яких відбувається для задоволення суспільно-економічних потреб та інтересів. Як уточнює згаданий науковець, держава законодавчо визначає державні фонди, призначення і джерела їхнього наповнення, встановлює певні види платежів (податків), їхні розміри, визначає платників та строки сплати податків й інші інструменти державного регулювання і впливу на розподіл новоствореної доданої вартості. Враховуючи вищезазначене, Ц. Г. Огонь стверджує, що сутність та призначення державних доходів необхідно розглядати в частині формування і розподілу державних ресурсів [115, с. 156].

Так, М. І. Карлін розглядає формування державних доходів як процес перерозподілу ресурсів з приватного використання у державне використання для виконання державою своїх функцій. Результатами цього, як зазначає дослідник, є досягнення політичної та ринкової рівноваги й ефективність перерозподілу цих доходів [69, с. 22].

Складовою державних доходів вважаються доходи бюджету, які відіграють надзвичайно важливе і навіть вирішальне значення у реалізації основних напрямків соціально-економічної політики держави й адміністративно-територіальних формувань.

Вітчизняні науковці визначають поняття „доходи бюджету”, з одного боку, як систему економічних відносин, а з іншого – як кошти, які формують централізований фонд фінансових ресурсів держави.

Ми поділяємо точку зору С. І. Юрія, який доходи бюджетів трактує як частку централізованих ресурсів держави, необхідних для виконання нею відповідних функцій. Такі доходи відображають економічні відносини, що виникають у процесі формування фондів грошових коштів і надходять у розпорядження органів державної влади та управління [208, с. 159]. Такої самої думки дотримується Ю. В. Пасічник, який доходи бюджетів розглядає також як частину централізованих фінансових ресурсів держави, врегульованих відповідними нормативними актами і необхідних для виконання нею своїх функцій. Крім цього, на думку згаданого науковця, доходи бюджетів відображають „...економічні відносини держави з підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, які виникають у процесі стягнення бюджетних платежів” [126, с. 117].

Такі українські вчені як М. І. Карлін й автори праці „Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар” (за редакцією О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня), доходи бюджету розуміють як сукупність грошових надходжень централізованого фонду фінансових ресурсів, наголошуючи, що „...це фінансові ресурси держави, які використовуються для виконання функцій, закріплених законами за державою” [70, с. 53; 15, с. 90]. Згадані дослідники

зазначають, що доходи бюджету утворюються за рахунок надходжень на безповоротній основі, справляння яких передбачене законодавством України.

Водночас, Ц. Г. Огонь тлумачить доходи бюджету з точки зору перерозподілу його коштів, вважаючи, що їхню сутність необхідно розглядати у процесі формування, розподілу та використання з метою здійснення видатків на виконання зобов'язань і функцій держави. Формування доходів бюджету цей науковець досліджує у контексті їхньої мобілізації, розподілу та використання, виділяючи такі етапи, як мобілізація фінансових ресурсів і формування доходів бюджету, розподіл та спрямування їх на виконання зобов'язань держави через здійснення видатків [115, с. 157]. До того ж Ц. Г. Огонь у своїй монографії „Доходи бюджету України: теорія та практика” вказує, що доходи бюджету є важливим фактором, який впливає на сукупне споживання і заощадження через рівень дохідності різних видів економічної діяльності. На його погляд, високий рівень вилучення коштів у підприємств та населення призведе до зниження підприємницької активності й сукупного попиту, що впливає на зменшення обсягів виробленої продукції та в кінцевому підсумку призводить до зменшення обсягу новоствореної вартості й відповідно, надходжень до бюджетів [115, с. 165].

Так, В. Г. Дем'янишин, зокрема, стверджує: “У дохідній частині бюджету зосереджується та частина вартості валового внутрішнього продукту, яка в процесі розподілу і перерозподілу доходів і нагромаджень може бути спрямована на розвиток економіки держави, соціальний захист населення, соціально-культурні заходи, потреби оборони, управління” [225, с. 89]. При цьому основним джерелом формування бюджетних ресурсів є податкові надходження, сутність яких полягає у примусовому відчуженні державою частини новоутвореної вартості.

Російські економісти М. В. Романовський, Б. М. Сабанті, О. В. Врублевська та В. В. Ковалева трактують доходи бюджету як кошти, що надходять у безоплатному і безповоротному порядку в розпорядження органів

державної влади та місцевого самоврядування відповідно до чинного в державі бюджетного і податкового законодавства [204, с. 320].

Такі вітчизняні вчені, як К. В. Павлюк, М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова й А. Ю. Бережна, розглядають поняття доходів бюджету комплексно, враховуючи його різнобічні характеристики і вважаючи їх частиною фінансових ресурсів держави, що формуються у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у бюджетному фонді для забезпечення соціальних і економічних потреб держави [122, с. 83; 215, с. 106]. Як слушно зазначає К. В. Павлюк, доходи бюджету є фінансовою базою діяльності держави. Склад доходів та форми їхньої мобілізації залежать від системи методів господарювання і від економічних завдань, які вирішує суспільство на тому чи іншому етапі розвитку [22, с. 73]. До того ж, на думку М. В. Чечетова, Н. Ф. Чечетової й А. Ю. Бережної, доходи бюджету як економічна категорія відображають відносини щодо формування бюджетних фондів всіх рівнів та спеціалізованих цільових фондів [215, с. 106].

Таким чином, характеризуючи поняття „доходи бюджету” як важливої складової державних доходів, вкажемо, що їхня основна ознака – похідний характер. Оскільки не всі державні доходи є доходами бюджетів, то до складу бюджетних доходів належать лише ті, які зосереджуються в загальнодержавних централізованих фондах, а також регіональних і місцевих фондах (державному та місцевих бюджетах). Існування таких фондів дає змогу перерозподіляти кошти між секторами економіки і забезпечити всебічний розвиток всіх адміністративно-територіальних одиниць. Отже, поняття доходів бюджету в кількісному вимірі є вужчим від державних доходів. Необхідно також враховувати те, що певна частина фінансових ресурсів акумулюється державою не тільки через бюджет, а й за допомогою інших фінансових інструментів, наприклад, державного соціального страхування та ін.

Вважаємо, що доходи бюджетів потрібно визначати як грошові надходження в основний загальнодержавний фонд, необхідний для забезпечення стабільного розвитку всіх секторів економіки, покращення

матеріального добробуту громадян, їхнього культурного розвитку, забезпечення обороноздатності країни, утримання державних органів влади й ін.

В умовах утвердження ринкової економіки в Україні відбувається розширення повноважень органів місцевого самоврядування, у результаті чого реалізація нових функцій потребує забезпечення їх відповідними фінансовими ресурсами. З огляду на це до проблем планування місцевих бюджетів сьогодні прикута пильна увага з боку науковців і практиків. Однак, як показує практика, не вирішених проблем нагромадилося чимало, а сформовані вітчизняною наукою концептуальні основи бюджетного планування не здатні на належному рівні забезпечити їхнє вирішення, що зумовлює активізацію наукового пошуку напрямків удосконалення бюджетного планування, інструментів та методів його застосування у процесі реформування бюджетної системи України.

Для з'ясування сутності доходів місцевих бюджетів, доцільно ознайомитися з працями вітчизняних науковців-економістів, які досліджують проблематику місцевих фінансів, зокрема таких, як: С. А. Буковинський, О. Д. Базилевич, О. Д. Василик, М. І. Долішній, О. П. Кириленко, В. І. Кравченко, М. І. Кульчицький, І. О. Луніна, Ц. Г. Огонь, К. В. Павлюк, І. В. Сало, Л. Л. Тарангул, І. Я. Чугунов, С. І. Юрій.

Так, О. П. Кириленко розглядає доходи місцевих бюджетів за їхнім складом як доходи, до яких входять власні й закріплені надходження, перелік котрих визначений на тривалу перспективу, що зумовлює необхідність створення належних передумов для здійснення перспективного планування. Згадана дослідниця наголошує, що надходження власних доходів не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам. У результаті цього такий порядок забезпечує безпосередню зацікавленість органів місцевого самоврядування у нарощуванні дохідної бази. Водночас обсяги закріплених доходів місцевих бюджетів впливають на розміри бюджетних трансфертів, які надаються місцевим бюджетам з Державного

бюджету України і є основою для визначення податкової спроможності території [75, с. 140].

Такої самої думки щодо поділу доходів місцевих бюджетів на власні та закріплені дотримується В. І. Кравченко і пропонує застосовувати різні показники, що характеризують рівень фінансової автономії адміністративно-територіальних одиниць та залежать від перерозподілу бюджетних потоків центральних органів влади [83, с. 260].

Аналогічний підхід до поділу доходів місцевих бюджетів на закріплені й регулюючі застосовує С. І. Юрій. На думку цього науковця, закріпленими вважаються такі доходи, які, відповідно до законодавства, повністю закріплюються за певним бюджетом, не підлягаючи передачі у бюджети нижчого рівня, або частково закріплюються за бюджетами вищого рівня і у певному обсязі підлягають передачі у бюджети нижчого рівня. Однак при нестачі закріплених дохідних джерел для покриття видатків, передбачених програмою економічного та соціального розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць, використовують регулюючі доходи. Такі доходи передаються у вигляді відрахувань від загальнодержавних податків і зборів з бюджету вищого рівня до бюджетів нижчого рівня для їхнього збалансування [228, с. 127].

У дослідженнях В. Д. Базилевича, С. А. Буковинського, В. М. Опаріна та К. В. Павлюк акцентовано, що застосування методу процентних відрахувань у процесі бюджетного регулювання визначається відповідно до засад функціонування бюджетної системи, тобто закріплення доходів за кожним бюджетом передбачається або у певній сумі, або за фіксованими нормами [4; 11; 119; 21]. В. Д. Базилевич, зокрема, вказує, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних джерел і закріплених загальнодержавних податків, зборів, інших обов'язкових платежів. На його погляд, дохідна частина окремого місцевого бюджету охоплює доходи, необхідні для виконання власних повноважень та доходи, необхідні для виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади [4, с. 58]. К. В. Павлюк звертає увагу на

визначення економічної сутності доходів місцевих бюджетів, що виявляється у формуванні грошових фондів як фінансового забезпечення діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій та використанні цих фондів на фінансування, утримання й розвиток місцевого господарства і соціальної інфраструктури тощо [21, с. 176].

М. І. Кульчицький пояснює, що оскільки формування дохідної частини місцевих бюджетів значною мірою залежить від перерозподілу фінансових ресурсів через державний бюджет, то, відповідно, обмежуються їхні видатки. Зокрема, згаданий науковець стверджує, що поки зберігатиметься така тенденція, доти місцеві фінанси не зможуть забезпечувати виконання покладених на місцеві органи влади функцій [92, с. 102].

Вдосконалення механізму планування доходів бюджетів на місцевому рівні передбачає використання комплексу нових підходів та заходів. При цьому пріоритетне значення має належати модернізації планування доходів місцевих бюджетів. Однак саме у цьому напрямку наукової діяльності практично не здійснено глибоких наукових розробок. Сучасні дослідження проблем формування місцевих бюджетів здебільшого спрямовані на вирішення питань, пов'язаних з удосконаленням складу і структури доходів місцевих бюджетів, міжбюджетних відносин або передбачають виявлення можливостей покращення механізмів справляння та зарахування окремих видів доходів.

Доходи державного і місцевих бюджетів – одні з найважливіших факторів, які здійснюють безпосередній вплив на сукупне споживання населення. Доходи місцевих бюджетів мають забезпечити ефективну реалізацію завдань та функцій місцевого самоврядування і формуватися переважно за рахунок закріплених та власних джерел (зокрема місцевих податків і зборів), що передбачено вимогами Європейської хартії місцевого самоврядування, якою визначено формування хоча би частини коштів з місцевого самоврядування за рахунок місцевих зборів та податків (ст. 9) [45].

На думку І. О. Луніної, процеси формування і розподілу доходів місцевих бюджетів мають забезпечувати максимально можливу територіальну

відповідність економічних суб'єктів, причому за рахунок сплачених ними податків здійснюється фінансування наданих їм суспільних благ [98, с. 68].

В умовах ринкової економіки доходи бюджету активно впливають на розвиток економічної діяльності, що стимулює процес виробництва та приводить до збільшення обсягів виробленої продукції, а це в кінцевому результаті сприяє нарощуванню фінансових ресурсів як окремими суб'єктами господарювання, так і країни загалом. За рахунок цього з допомогою доходів здійснюється регулювання вартісних макроекономічних пропорцій національного господарства, що сприяє соціально-економічному розвитку держави.

Поглиблення кризових явищ в економіці держави зумовлює виникнення проблем щодо обмеженості бюджетних ресурсів та встановлення оптимальних пропорцій бюджетного перерозподілу ресурсів між окремими адміністративно-територіальними одиницями.

За матеріально-речовим втіленням доходи бюджету є грошовими коштами, які надходять у безповоротному порядку в розпорядження органів державної влади і місцевого самоврядування відповідно до чинного у країні бюджетного та податкового законодавства [204, с. 192]. Основне матеріальне джерело формування бюджетних доходів – це валовий внутрішній продукт (ВВП). В окремих випадках джерелом бюджетних доходів може бути національне багатство, а саме: доходи від приватизації державного майна, муніципальної власності, кошти державних резервів й ін. До основних методів утворення доходів бюджету, що використовуються органами державної влади у процесі перерозподілу національного доходу, належать податки, запозичення та трансферти.

Саме доходи бюджету забезпечують процес формування бюджетних ресурсів, відповідно до чого видатки відображають їхнє використання. Таким чином, бюджетні доходи слугують вагомим важелем у здійсненні перерозподілу фінансових ресурсів як у масштабах держави, так і у межах окремих територій.

Вважаємо, що доходи місцевих бюджетів формуються в результаті акумуляції та наповнення власних і закріплених (загальнодержавних) коштів, а також трансфертів, грантів та запозичень, що використовуються для забезпечення фінансування соціально-культурних потреб органів місцевого самоврядування, які при цьому задовольняють бюджетні призначення адміністративно-територіальним одиницям окремого регіону.

Залежно від визначеної мети, доходи бюджету можна класифікувати за різними ознаками. У вітчизняній економічній літературі не розроблено єдиного підходу до класифікації доходів бюджету. З огляду на це пропонуємо здійснити класифікацію доходів за такими критеріями:

- відповідно до бюджетного устрою (доходи, які зараховуються до державного і місцевих бюджетів);
- за бюджетною класифікацією (податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти);
- за призначенням територіального формування джерел (власні, закріплені й регулюючі доходи бюджетів);
- відповідно до джерел сплати (доходи, джерелом яких є ціна товарів (робіт, послуг); доходи, джерелом яких є прибуток чи дохід; доходи, джерелом яких є собівартість продукції);
- залежно від методів акумулювання грошових ресурсів (доходи від зовнішньоекономічної діяльності, доходи від господарської діяльності, доходи від банківської діяльності, доходи від реалізації дорогоцінних металів, доходи від використання природних ресурсів, доходи від зовнішньоекономічної діяльності, доходи від надання державою послуг, надходження від приватизації тощо);
- відповідно до суб'єкта надходження (доходи від юридичних та доходи від фізичних осіб).

Згідно з Бюджетним кодексом України, у складі доходів бюджету виділяють податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти. Податкові надходження – це встановлені

законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі). До неподаткових надходжень належать доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом складаються з надходжень від продажу основного капіталу, надходжень від реалізації державних запасів товарів, надходжень від продажу землі й нематеріальних активів, податків на фінансові операції та операцій з капіталом. Трансферти є коштами, одержаними від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній і безповоротній основі.

У складі державного бюджету можуть бути передбачені такі види міжбюджетних трансфертів: дотація вирівнювання, додаткова дотація вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів, субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів у результаті надання пільг, встановлених державою, субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів), а також інші додаткові дотації та субвенції [16].

Для цілей фінансового вирівнювання і згідно з порядком розрахунку обсягів дотацій вирівнювання доходи місцевих бюджетів поділяються на: а) доходи, які враховуються при визначенні обсягів офіційних трансфертів (власні); б) доходи, які не враховуються при визначенні обсягів офіційних трансфертів. Доходи місцевих бюджетів зараховуються до спеціального та загального фондів. У загальному фонді бюджетів акумулюються кошти, які мають загальнодержавний характер і підлягають перерозподілу. У спеціальному фонді здійснюється мобілізація коштів бюджетних установ, у тому числі спеціальних державних цільових фондів, які використовуються за цільовим призначенням та не підлягають перерозподілу.

Ми поділяємо точку зору науковців щодо власних доходів як таких, які виникають у результаті дії рішень, що приймають органи місцевого самоврядування. Закріплені доходи повністю передаються до місцевих бюджетів на стабільній основі. Як правило, закріпленими доходами є загальнодержавні податки, збори й інші обов'язкові платежі. Чинним законодавством не визначено також поняття регулюючих доходів. Більш того, нерідко поняття власних та закріплених, закріплених та регулюючих доходів ототожнюються.

Власні доходи – це доходи, мобілізовані на території, підвідомчій місцевому органу влади, на основі його власних рішень та за рахунок визначених ним джерел. До власних доходів належать місцеві податки і збори, доходи від майна, що перебуває у власності органів місцевого самоврядування, доходи комунальних підприємств, інші доходи, передбачені чинним законодавством. Регулюючі доходи – це доходи, які можуть зараховуватися до різних бюджетів, тобто держава розподіляє їх між різними рівнями бюджетної системи. Як регулюючі переважно застосовують загальнодержавні податки. Закріплені доходи – це такі доходи, які повністю або частково (у встановлених процентах) зараховуються до певних видів бюджетів безстроково або на довгостроковий термін, і для їхнього зарахування не є необхідним рішення органів влади вищого рівня. Закріплені доходи місцевих бюджетів слугують базою, що визначає податкову спроможність територій. Обсяги цих доходів впливають на розміри міжбюджетних трансфертів, які передаються з Державного бюджету України до місцевих бюджетів [208, с. 255].

Порядок надходження власних доходів місцевих бюджетів, тобто тих, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, визначає безпосередню зацікавленість органів місцевого самоврядування у зростанні дохідної бази. Власними можна вважати лише доходи, які одержують органи місцевого самоврядування, й ті, які територіально закріплені. Виконання цієї умови дає змогу встановити прямий зв'язок між податковими надходженнями на певній території та діяльністю місцевих органів влади, обраних на певній

території, із запровадження податків, зборів, платежів, визначення їхніх розмірів, надання пільг тощо. За органами місцевого самоврядування необхідно закріпити право самостійно визначати напрямки використання одержаних коштів на основі конституційних вимог і чинного законодавства, а також відповідно до визначених пріоритетних напрямків економічного та соціального розвитку регіонів. Самостійність витрачання коштів визначає передумови для контролю з боку громадськості за результативністю діяльності місцевих органів влади; органи місцевого самоврядування повинні повною мірою контролювати власні дохідні джерела. Контроль за формуванням і використанням власних доходів адміністративно-територіальних одиниць передбачає також право органів місцевого самоврядування на власний розгляд встановлювати ставки оподаткування та розміри плати за надання місцевих послуг [76, с. 333].

Проаналізувавши дослідження представників різних наукових шкіл і напрямків, вважаємо за доцільне у складі доходів місцевих бюджетів виокремити:

- власні доходи, отримані органами місцевого самоврядування на території, підвідомчій їм (власні доходи);
- загальнодержавні доходи, законодавчо закріплені за місцевими бюджетами (закріплені доходи);
- доходи, які передаються з бюджету вищого рівня у вигляді міжбюджетних трансфертів (регулюючі доходи).

Проблеми використання коштів бюджету для стимулювання соціально-економічних процесів у країні залишаються завжди актуальними, оскільки саме з урахуванням визначених обсягів бюджетних видатків держава забезпечує розвиток соціально-культурної сфери та підтримує відповідний рівень соціального захисту населення. Важливе місце у цьому контексті відводиться питанням планування видатків як державного, так і місцевих бюджетів.

Проведений аналіз останніх наукових досліджень В. Базилевича, Л. Баластрик, О. Василика, Л. Василенко, В. Дем'янишина, А. Єпіфанова, А. Загороднього, В. Загорського, М. Карліна, І. Луніної, В. Опаріна,

Ю. Пасічника, О. Романенко, В. Федосова та С. Юрія дає підстави стверджувати, що в Україні зростає інтерес до теоретичних і практичних проблем використання коштів бюджетів.

Доходи бюджету акумулюються з метою здійснення передбачених бюджетом витрат. Згідно з Бюджетним кодексом, витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Водночас видатками бюджету вважаються кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом [16]. Однак поняття „видатки бюджету” входить до системи поняття „витрати бюджету”. Вище зазначалося, що витрати бюджету – це ті самі видатки бюджету, які фінансуються з централізованого фонду держави (державного бюджету), використовуються для фінансування кредитів та погашення боргу й ін. Ми з’ясували, що „видатки бюджету” та „витрати бюджету” законодавством ототожнено. З огляду на це стверджуємо, що фінансування кредитів, погашення боргу і придбання цінних паперів також здійснюють за допомогою коштів, які спрямовуються на виконання програм та проведення заходів, передбачених відповідним бюджетом. Отже, недоцільно у Бюджетному кодексі окремо виділяти поняття „видатки бюджету” і „витрати бюджету”.

Так, Ю. В. Пасічник зауважує: „Видатки бюджету відображають витрати держави на виконання її функцій” [127, с. 160]. Водночас, як вказує згаданий науковець, витрати є економічними відносинами, на основі яких здійснюється процес використання централізованих коштів у напрямках, визначених законом, що підтверджує існування взаємозв’язку видатків бюджету з економічними відносинами та функціями держави. Така позиція вченого свідчить про суперечливість висвітлення цього питання.

Таким чином, визнаємо за доцільне охарактеризувати підходи до визначення поняття бюджетних видатків. У науковій літературі видатки бюджету розглядаються як сукупність економічних відносин, економічна категорія й інструмент розподілу грошового фонду держави.

Найбільшого поширення і визнання серед вчених набуло трактування бюджетних видатків через систему економічних відносин. Так, С. І. Юрій, В. І. Стоян та О. С. Даневич, зокрема, вважають: “Видатки бюджету уособлюють економічні відносини, які виникають у зв’язку з розподілом і використанням централізованого фонду грошових коштів держави і його використанням за цільовим призначенням” [229, с. 46]. Цю думку поділяють такі дослідники, як А. Ю. Бережна, Г. Л. Вознюк, А. Г. Загородній, Т. С. Смовженко, О. Р. Романенко, М. В. Чечетов та Н. Ф. Чечетова [47, с. 75; 156, с. 167; 215, с. 116]. Однак укладачі Фінансового словника Г. Л. Вознюк, А. Г. Загородній і Т. С. Смовженко вказують, що, крім цільового, використання централізованого фонду грошових коштів здійснюється за галузевим та територіальним призначенням.

Російські вчені О. В. Врублевська, М. В. Романовський і Б. М. Сабанті розглядають видатки бюджету як економічні відносини, які виникають при використанні коштів загальнодержавного грошового фонду [204, с. 196]. Крім цього, як зауважують згадані науковці, матеріально-речовим втіленням бюджетних видатків є грошові кошти, які спрямовуються на фінансове забезпечення завдань та функцій держави і місцевого самоврядування.

М. І. Карлін, власне зазначає: „Видатки державного бюджету є особливою економічною категорією, що визначає відносини з приводу розподілу централізованого фонду грошових коштів та його використання за цільовим призначенням” [38, с. 59]. Таку точку зору поділяють В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик, С. О. Булгакова, Л. В. Єрмоленко й О. Т. Колодій [4, с. 56; 213, с. 201].

На думку В. М. Опаріна, основою сутності бюджетних видатків має бути суспільний вибір. Через це він визначає видатки бюджету як інструмент забезпечення вищого критерію справедливості у розподілі державних благ з метою досягнення граничного рівня добробуту для кожного члена суспільства [17, с. 72]. Таку позицію підтримує К. В. Павлюк, називаючи видатки бюджетів інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду

держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту [21, с. 123].

Так, В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун й І. Р. Чуй трактують видатки бюджетів з точки зору законодавчого регламентування – як „законодавчо визначені норми і напрями використання бюджетних коштів” [210, с. 111].

Узагальнений підхід до тлумачення бюджетних видатків застосовують А. О. Єпіфанов, І. В. Сало та І. І. Д’яконова, доводячи, що „...бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави, вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни” [46, с. 57]. На такій позиції базується розуміння видатків бюджету, яке пропонує В. Г. Дем’янишин. Він обґрунтовує, що зміст видатків бюджетів як об’єктивного економічного поняття становить сукупність грошових відносин, в які держава вступає у процесі використання коштів бюджетного фонду [36, с. 100].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, видатки і кредитування бюджету класифікуються за:

- бюджетними програмами (програмна класифікація використовується при застосуванні програмно-цільового методу в бюджетному процесі);
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів);
- функціями, з виконанням яких пов’язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація, відповідно до якої систематизуються видатки і кредитування бюджету, пов’язані з виконанням функцій держави та органів місцевого самоврядування);
- за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при їхньому проведенні (економічна класифікація, за якою видатки бюджету поділяються на поточні й капітальні) [16].

Вважаємо, що цілком можна погодитися з визначенням та узагальненням наукової класифікації видатків бюджету, які пропонує В. Г. Дем'янишин. Відповідно до неї бюджетні видатки можна класифікувати за такими ознаками:

- за роллю і місцем у виробництві ВВП (видатки, пов'язані з розвитком виробничої сфери, та видатки, за допомогою яких забезпечується функціонування і розвиток сфери суспільних послуг);

- за роллю у відтворювальних процесах (поточні видатки, капітальні видатки);

- за соціально-економічним змістом та суспільним призначенням (видатки на економіку, на соціально-культурні заходи, на соціальний захист населення, на оборону і на управління);

- за функціональним призначенням (видатки відповідно до функцій держави);

- за цільовим призначенням (видатки відповідно до економічної класифікації);

- за програмним призначенням (видатки за відповідними програмами);

- за характером проведення та списання (касові видатки і фактичні видатки);

- за рівнями бюджетної системи (видатки державного бюджету та видатки місцевих бюджетів);

- за рівнями повноважень органів державної влади (видатки на здійснення неделегованих державних повноважень, видатки на здійснення делегованих державних повноважень, видатки на здійснення власних повноважень) [36, с. 102].

Крім вищеназваних критеріїв класифікації бюджетних видатків, у вітчизняній літературі також застосовують інші підходи до їхнього визначення. Зокрема, В. М. Опарін доводить, що наукова класифікація видатків здійснюється за такими ознаками: за роллю у відтворенні виробництва; за суспільним призначенням; за галузями економіки і соціальної сфери; за цільовим призначенням; за рівнями бюджетної системи [17, с. 73].

Водночас О. Р. Романенко стверджує, що найважливішою ознакою класифікації є функціональна, яка відображає напрямки використання бюджетних коштів на виконання конкретних функцій держави. До того ж цей дослідник виділяє ще видатки залежно від економічної характеристики операцій, предметного спрямування відповідних грошових потоків, організаційного групування, галузевої класифікації, відомчої ознаки та від рівня управління [156, с. 170].

Так, Ю. В. Пасічник з метою визначення ролі бюджетних видатків пропонує їх класифікувати за такими критеріями: за часовим виміром, за фондами фінансових ресурсів, за роллю у суспільному виробництві, за суспільним призначенням, за цільовим призначенням і за територіями [126, с.369].

Цілком слушну й обгрунтовану думку висловлює О. П. Кириленко, яка зазначає, що особлива роль місцевих бюджетів виявляється у складі та структурі видатків, що відображають державні, регіональні й місцеві пріоритети соціально-економічного розвитку [104, с. 115]. Як наголошує цей науковець, саме у визначенні напрямків витрачання бюджетних коштів виявляється зміст основних функцій і завдань органів державної влади та місцевого самоврядування.

Вартує уваги також точка зору К. В. Павлюк, яка зауважує: „Здійснення видатків місцевих бюджетів є основним фінансовим інструментом виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень” [122, с. 295]. Крім цього, вона уточнює, що видатки місцевих бюджетів пов’язані з інтересами широких верств населення і впливають на загальні соціальні процеси в державі.

Відповідно до бюджетного законодавства, до видатків місцевих бюджетів належать бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, пов’язані з реалізацією програм, перелік яких визначено законодавством [16].

Зокрема, М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова й А. Ю. Бережна аргументують, що видатки місцевих бюджетів можна згрупувати за такими цілями:

фінансування закладів та установ культури, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; утримання органів влади і місцевого самоврядування; фінансування підприємств житлово-комунального господарства та заходів з благоустрою поселень [215, с. 117].

Згідно із Законом України „Про місцеве самоврядування в Україні”, видатки місцевих бюджетів поділяються на:

– видатки, пов'язані з виконанням делегованих повноважень органів виконавчої влади. Ці видатки визначаються функціями держави, переданими на виконання органам місцевої влади. Такі видатки враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів і регулюються державою, яка забезпечує фінансування цих видатків шляхом надання відповідних трансфертів;

– видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування. Ці видатки спрямовані на реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування та не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів. Відповідно, джерелом фінансування таких видатків є власні надходження місцевих бюджетів [50].

Отже, враховуючи вищенаведені визначення згаданих понять, припускаємо, що „видатки бюджету” і „витрати бюджету” можна систематизувати та визначати як „кошти бюджету”, які мають у своїй основі одні й ті самі розподільчі процеси, виникають при формуванні та розподілі централізованого фонду грошових коштів держави, а також при його використанні на здійснення програм і заходів, передбачених бюджетом, та стосуються кінцевого використання бюджетних ресурсів держави і місцевого самоврядування.

Кошти бюджету – це належні, відповідно до законодавства, надходження бюджету та його витрати [16]. Планування бюджетних коштів – перша стадія бюджетного процесу, коли відбувається складання проекту відповідного бюджету, тобто здійснюються розрахунки доходів і витрат бюджетів.

Як ми вже зазначали вище, надходження бюджету – це фінансові ресурси, що ототожнюються з доходами бюджету, які акумулюються у бюджеті та спрямовуються на надання соціально-економічних послуг громадянам країни.

Планування доходів бюджету слугує основою для обґрунтованого складання бюджетів. Цей процес відбувається відповідно до чинного бюджетного законодавства. Основними елементами механізму розрахунків доходів бюджету вважаються база оподаткування і ставка податку. Саме від рівня обґрунтованості планових сум податкових надходжень, що формують дохідну частину бюджету, залежить рівень визначеності названих двох елементів. З огляду на це на формування бази оподаткування вагомий вплив має виокремлення об'єктивних та суб'єктивних факторів, що свідчить про ймовірний, прогнозний характер обсягів надходжень податків у конкретній кількісній формі, незважаючи на врахування під час їхнього прогнозування реальних економічних процесів, основу чого становлять програми економічного й соціального розвитку як країни загалом, так і окремих регіонів [17, с. 193].

Порядок планування дохідної частини бюджету передбачає застосування, згідно з чинним Бюджетним кодексом України, такого інструменту, як „кошик доходів державного бюджету” та „кошик доходів місцевих бюджетів”. Кошик доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів – це доходи загального фонду державного бюджету, за рахунок яких здійснюється перерахування дотацій вирівнювання місцевим бюджетам. Кошик доходів місцевих бюджетів – це доходи загального фонду, закріплені на постійній основі за місцевими бюджетами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів [16]. До того ж у бюджетному плануванні на місцевому рівні використовується кошик власних доходів органів місцевої влади, який витрачається на виконання власних повноважень органів місцевого самоврядування. Він матеріалізує наміри органів місцевого самоврядування.

При плануванні видатків бюджету, відповідно до чинного законодавства, у бюджетному процесі застосовується програмно-цільовий метод планування

відповідного бюджету. Особливими складовими програмно-цільового методу планування коштів бюджету є бюджетні програми, відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм й їхні результативні показники. Планування видатків бюджетів відповідно до бюджетних програм дає змогу чітко виділяти конкретних виконавців при використанні бюджетних коштів, які спрямовуються лише одній бюджетній установі.

Важливу роль у плануванні коштів бюджету як складової бюджетного процесу на загальнодержавному і регіональному рівнях відіграють формування та функціонування ефективної бюджетної політики.

На сучасному етапі виникла необхідність побудови нової моделі бюджетної політики на місцях, яка би забезпечувала оптимальний фінансовий і стимулюючий ефект, відповідала реаліям соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, потребам збалансування їхніх інтересів з державними загалом, усувала диспропорції бюджетної забезпеченості окремих регіонів, знижувала невідповідність міжрегіональних фінансових відносин та підтримувала ефективність функціонування бюджетної системи [197, с. 122]. У результаті цього саме питання вдосконалення бюджетної політики на місцях як складової фінансової політики держави є одним із пріоритетів економічних й адміністративних трансформацій в Україні.

Беручи до уваги вищезазвані підходи і враховуючи понятійне походження складових, вважаємо за доцільне визначити поняття бюджетне планування як сукупність різноманітних методів та інструментів законодавчого і контрольного характеру, за допомогою яких органи державної влади та місцевого самоврядування визначають обсяги бюджетних ресурсів, необхідних для здійснення ефективної фінансової політики на загальнодержавному і місцевому рівнях.

Отже, в умовах економіки ринкового типу залишається важливим та пріоритетним завданням забезпечення ефективного дієвого механізму планування коштів місцевих бюджетів з використанням стимулюючих

інструментів, їхнього формування, розподілу і використання на здійснення видаткових повноважень органів місцевого самоврядування.

1.3. Організаційні основи планування доходів і видатків місцевих бюджетів

Досвід країн Заходу та постсоціалістичних держав, які сьогодні досягли значних успіхів на шляху розбудови ринкової економіки, показує, що впорядкування сфери державних і місцевих фінансів – одне з перших та невідкладних завдань, які постають перед будь-яким суспільством. Адже без дієвих механізмів підтримки ефективності й законності управління і планування фінансовими ресурсами регіону, які зосереджуються в руках органів місцевого самоврядування, досягти прогресу у сфері бюджетної політики неможливо.

Основна частина питань стосується проблематики планування й прогнозування дохідної та видаткової частин бюджету й їхнього впливу на суспільно-політичні та соціально-економічні процеси. Процес планування визначається прийнятою методологією планування. З огляду на зазначене для подальшого дослідження вважаємо за доцільне розглянути її більш детально.

В економічній літературі не подано загальноприйнятого визначення поняття “методологія планування”. Так, одні науковці методологію планування розуміють як сукупність принципів і методів планування, а інші – враховують планові показники та бюджетні плани.

Відрізняється від інших трактування методології планування, яке подають російські науковці. Зокрема, Л. П. Владімірова методологію планування розуміє як наукову рекомендацію зі здійснення процесу планування, до елементів якої вона зараховує принципи і методи планування, а

також „показники плану”, що відображають виражені кількісно характеристики властивостей (явища, процесу, рішення) економічного об’єкта [24, с. 134].

Розширений підхід до визначення сутності та складових методології планування застосовують Е. А. Черниш і Є. А. Уткін. Вони вважають, що методологія планування – це “органічна єдність логіки розробки стратегічних прогнозів, проектів програм і планів; специфічних методологічних принципів і підходів; системи показників, використовуваних в процесі стратегічного планування, а також системи методів складання і обґрунтування оптимальності прогнозних і планових показників, що виражають завдання стратегічних програм і планів” [187, с. 37; 214, с. 36]. Ми цілком погоджуємося з думкою вчених з приводу того, що методологія планування має: базуватися на основних положеннях економічної теорії, яка вивчає закономірності та закони розвитку суспільства; відображати основні тенденції відтворювальних процесів; розвиватися й удосконалюватися відповідно до розвитку фінансової теорії та практики.

На відміну від описаного вище, інший підхід до визначення складових методології планування, у тому числі бюджетного планування, використовують у своїх працях українські дослідники. Так, О. Д. Василик і К. В. Павлюк обґрунтовують, що наукова методологія бюджетного планування охоплює „сукупність загальних принципів і методів планування, систему бюджетних планів” [21, с. 231].

Отже, методологію планування місцевих бюджетів варто розглядати як сукупність принципів, методів та інструментів, за допомогою яких забезпечується складання планів і прогнозів, у тому числі бюджетних (рис. 1.1).

Вважаємо, що основна складова методології планування загалом, у тому числі бюджетного планування, – це принципи планування. Принципи планування потрібно розуміти як основоположні засади, взяті за основу формування та організації розробки планового документа залежно від умов розвитку економіки держави. З огляду на це базою для визначення таких принципів мають слугувати об’єктивні економічні закони і принципи ринкової

економіки, тенденції та закономірності її розвитку, які визначають особливості функціонування бюджетної системи країни.

Рис. 1.1. Складові методології планування місцевих бюджетів*

*Складено автором.

В економічній літературі не сформовано єдиного підходу до складення переліку принципів, які визначають організацію бюджетного планування. У табл. А. 1 (дод. А) подано основні принципи, наведені у працях українських науковців. Це, зокрема, такі принципи: науковість; єдність; комплексність; раціональне визначення джерел одержання бюджетних ресурсів та їхній перерозподіл через ланки бюджетної системи; оптимальне використання бюджетних ресурсів, зв'язок із планами соціально-економічного розвитку держави і регіонів, між прогнозними та поточними бюджетними планами; демократизм; створення резервів; директивність і обов'язковість; цілісність; об'єктивність; гласність; самостійність; врахування загальнодержавних інтересів; оптимальна збалансованість між рівнем оподаткування суб'єктів –

платників податків і рівнем соціальних виплат; забезпечення збалансування суспільних потреб в одержанні відповідних благ та послуг з фінансовими можливостями суспільства; застосування ефективних з використанням інтенсивних факторів формування фінансових ресурсів, їхній розподіл і перерозподіл; програмно-цільове моделювання, формування бюджетної політики та передбачення розвитку показників бюджету на короткострокову і середньострокову перспективу.

Російські науковці Е. А. Черниш і Л. П. Владимірова визначають загальні принципи планування. Л. П. Владимірова називає такі принципи здійснення планування: єдність, безперервність, гнучкість та точність [24, с. 134]. Розширений перелік принципів планування подає Е. А. Черниш, до яких належать такі: науковості, соціальної спрямованості і пріоритету суспільних потреб, підвищення ефективності суспільного виробництва, пропорційності й збалансованості, пріоритетності, узгодження короткострокових та перспективних цілей і завдань [214, с. 53].

На думку Г. Б. Поляка, основним принципом бюджетного планування має бути гарантоване забезпечення у повному обсязі діючих зобов'язань відповідно до цілей та очікуваних результатів державної політики, при цьому його головне завдання – визначення обсягу грошових коштів, які централізуються у бюджеті з метою фінансового забезпечення функцій, покладених на органи державної влади й органи місцевого самоврядування, заходів, передбачених прогнозом економічного і соціального розвитку держави та території [206, с. 110, 128].

Заслужують на увагу підходи до визначення принципів бюджетного планування, які застосовують вітчизняні економісти. Зокрема, В. Г. Дем'янишин у своїх працях наголошує, що організація бюджетного планування може бути ефективною лише тоді, коли в неї закладатимуться такі науково обґрунтовані принципи: політичного підходу до бюджетного планування; взаємозв'язку бюджетного планування з прогнозуванням соціально-економічного розвитку і комплексного підходу до основних прогнозних показників; забезпечення провідної ролі бюджетного планування у

системі фінансового планування; єдності у використанні показників, методики, законодавчої та нормативної бази, бюджетної класифікації, бюджетної документації при бюджетному плануванні; стабільності; директивності; безперервності; повноти бюджету; періодичності складання і затвердження бюджетів; реальності показників бюджетів; збалансованості дохідної та видаткової частин усіх бюджетів; формування резервів.

Застосування вище вказаних принципів дає змогу надати бюджетному плануванню відповідного змісту, визначити його параметри, сформувати механізм впливу на соціально-економічні процеси в державі відповідно до економічної ситуації й конкретного етапу розвитку суспільства [34, с. 65].

В. М. Опарін і В. К. Хлівний виділяють характерні принципи планування у контексті мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для діяльності держави: розроблення податкової політики, спрямованої на ефективний перерозподіл національного доходу та недопущення надмірного податкового тягаря на платників податків; установлення таких податків, зборів й інших обов'язкових платежів, які би забезпечили стійкість фінансового становища держави, повноту, стабільність і своєчасність формування бюджетного фонду; введення ставок оподаткування та визначення бази оподаткування, адекватних до реальних умов функціонування і розвитку економіки; використання платежів у бюджет для стимулювання розвитку виробництва й підвищення його ефективності [17, с. 159].

Аналіз принципів бюджетного планування, які описують у своїх дослідженнях російські та українські вчені, дає нам змогу виділити найважливіші з них, які характерні для бюджетного планування як на державному, так і на місцевому рівні. До таких принципів варто зарахувати: самостійність, науковість, об'єктивність, ефективність та гласність.

Самостійність бюджетного планування на різних рівнях бюджетної системи передусім передбачає законодавчо затвержене право органів державної влади і місцевого самоврядування як суб'єктів бюджетного планування самостійно розробляти відповідні бюджети. При цьому основою

для реалізації такого принципу мають бути законодавчо визначені власні, закріплені й регулюючі доходи бюджетів з відповідними повноваженнями щодо їхнього формування на кожному рівні бюджетної системи. Самостійність бюджетного планування означає право органів державної влади та органів місцевого самоврядування на власний розсуд визначати напрямки використання ресурсів бюджету.

Науковість бюджетного планування виявляється в реальності бюджетного планування й проведенні розрахунків на основі науково обґрунтованих норм і нормативів. Принцип науковості бюджетного планування має надзвичайно широкий зміст, але головним його критерієм є розробка бюджетів відповідно до об'єктивних економічних законів, реальних умов стану економіки, цілей та завдань держави на відповідних етапах її розвитку, в тому числі бюджетної політики як держави, так і регіону.

З урахуванням вищезазначеного доцільно виділити принцип об'єктивності, який передбачає формування відповідних бюджетів на основі реальних показників економічного й соціального розвитку держави та окремих регіонів на підставі офіційних даних центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів державної статистики й ін.

Принцип ефективності передбачає визначення оптимальної структури джерел формування бюджетних ресурсів та окреслення напрямків їхнього раціонального використання з метою забезпечення соціально-економічного розвитку як держави загалом, так і всіх регіонів та територіальних громад.

Принцип гласності бюджетного планування означає повну відкритість для суспільства і засобів масової інформації процесу розробки бюджетів, розгляду та затвердження, у тому числі висвітлення проблемних питань, наявних розбіжностей у позиціях законодавчих і виконавчих органів влади, а також органів місцевого самоврядування.

Вважаємо, що саме вказані принципи певною мірою характеризують ті основні засади, які беруться за основу бюджетного планування. Практичне

застосування названих принципів дає змогу забезпечити ефективну організацію бюджетного планування, у тому числі на місцевому рівні.

Основні положення, що характеризують принципи бюджетного планування, в різні періоди становлення ринкових відносин у нашій країні тією або іншою мірою реалізовувалися, але не у повному обсязі. Так, фактично не забезпечувався такий аспект бюджетного планування, як безперервність. Це було пов'язано з відсутністю прогнозування бюджетів на період більший, ніж один рік. Реальність та стабільність бюджетів підривали процеси, що відбувалися в економічному житті країни. Спад виробництва, зростання інфляції, великий державний борг і недосконалість системи оподаткування здебільшого призводили до складання нереальних бюджетів на всіх рівнях бюджетної системи. Це спричинювало внесення постійних змін до бюджетних показників, а інколи призводило до секвестру видатків, що загалом не забезпечувало стабільність бюджетної системи.

Негативний вплив на функціонування бюджетів мали постійні зміни в організації міжбюджетних відносин та перерозподіл ресурсів усередині бюджетної системи за допомогою нормативів відрахувань від регулюючих податків. Вказані нормативи встановлювалися індивідуально для кожної адміністративно-територіальної одиниці, що створювало різні умови для органів місцевого самоврядування в реалізації покладених на них функцій і завдань.

Переважно науковість бюджетного планування послаблювалася недостатньо широким застосуванням обґрунтованих норм та нормативів, нерозробленістю досконалих методик їхнього розрахунку й ін. Взагалі неможливість збалансувати бюджети у процесі бюджетного планування пояснювалася відірваністю бюджетного планування від реального стану економіки країни.

Бюджетне планування охоплює такі стадії бюджетного процесу, як складання проектів бюджетів, їхній розгляд і затвердження закону про Державний бюджет, а на місцевому рівні – рішень про відповідні місцеві

бюджету. Розглянемо бюджетне планування в межах бюджетного процесу на рівні місцевих бюджетів.

Основою для складання проектів місцевих бюджетів слугує прогноз бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди, який розробляється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та виконавчими органами відповідних місцевих рад на основі прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку країни загалом, окремих територій, а також державних цільових програм з урахуванням прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди. Цей прогноз, крім індикативних прогнозних показників місцевого бюджету за основними видами доходів, фінансування, видатків та кредитування, містить індикативні прогнозні показники за бюджетними програмами, які забезпечуватимуть виконання інвестиційних програм протягом декількох років. При використанні таких прогнозних розрахунків на практиці формується тісний взаємозв'язок між показниками державного і місцевих бюджетів, програмами соціально-економічного розвитку країни й окремих адміністративно-територіальних одиниць, що сприяє безперервності бюджетного планування зокрема та бюджетного процесу загалом.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації й виконавчі органи відповідних місцевих рад забезпечують організацію складання проектів місцевих бюджетів, враховуючи особливості їхнього функціонування на наступний бюджетний період, доведені Міністерством фінансів України.

Місцеві фінансові органи проводять роботу зі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів, а також безпосередні розрахункові операції. Крім цього, на будь-якому етапі такої діяльності здійснюють аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів з точки зору його відповідності визначеній меті, пріоритетам, дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. За результатами проведеного аналізу

керівником відповідного фінансового органу приймається рішення про внесення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням на розгляд Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям і виконавчим органам відповідних місцевих рад [16].

Важливий етап в організації бюджетного планування, у тому числі на місцевому рівні, полягає у визначенні та врахуванні основних напрямків бюджетної політики, що, на нашу думку, відіграє велику роль при плануванні місцевих бюджетів.

Проект основних напрямків бюджетної політики на наступний бюджетний період ґрунтується на прогностичних і програмних документах економічного й соціального розвитку та містить положення щодо: основних прогнозованих макропоказників економічного і соціального розвитку держави й регіону зокрема; основних завдань бюджетної політики; пріоритетних завдань податкової політики; реалізації державних програм та врахування особливостей організації взаємовідносин державного бюджету з місцевими [190].

На думку В. Г. Дем'янишина, зміст бюджетної політики полягає у „...визначенні курсу, завдань і напрямів діяльності держави у сфері формування і використання коштів бюджетного фонду” [36, с. 164]. Зокрема, О. П. Кириленко та В. В. Зимовець вказують, що бюджетна політика „...має вирішувати завдання прямого нарощування фінансових ресурсів через механізм бюджетних інвестицій та опосередковано сприяти такому нарощуванню в результаті скорочення непродуктивних державних видатків і відповідного збільшення чистих заощаджень у розпорядженні недержавних секторів економіки” [212, с. 227]. Як стверджує Ю. В. Пасічник, мету бюджетної політики можна визначити на основі особливостей формування бюджетного механізму держави, який найбільш повно й ефективно використовував би бюджетні ресурси для забезпечення суспільного розвитку [127, с. 250]. Водночас С. О. Булгакова акцентує, що „...при плануванні бюджетної політики держава має виходити із необхідності забезпечення фінансової та соціальної

стабільності, враховуючи усю сукупність національних, історичних, соціально-економічних та інших особливостей розвитку держави” [213, с. 92].

На сучасному етапі дослідження теоретичних і практичних аспектів реалізації бюджетної політики на місцевому рівні здійснено недостатньо. До того ж не запропоновано єдиного визначення цього поняття. Так, В. І. Кравченко трактує бюджетну політику на місцевому рівні як „систему заходів, що здійснюються центральною владою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в регіонах та в інших адміністративно-територіальних одиницях” [81, с. 286]. У системі заходів її реалізації основним є надання центральною владою допомоги тим місцевим органам влади, які не мають для виконання покладених на них функцій достатніх ресурсів. У своїх працях М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова й А. Ю. Бережна характеризують бюджетну політику на місцевому рівні як „офіційно визначені органами місцевого самоврядування цілі та напрямки розвитку бюджетних відносин і методи їх реалізації на місцевому рівні” [215, с. 46]. Розглядаючи бюджетну політику на місцевому рівні як складову загальнодержавної політики, Ю. В. Пасічник виокремлює фактори, які впливають на неї та поділяє їх на фактори загальнодержавного і місцевого напрямку. Зокрема, у складі останнього напрямку він виділяє такі: стратегію місцевого розвитку, проголошений курс економічних та соціальних реформ правлячих партій регіону і реальні можливості місцевих бюджетних ресурсів [127, с. 399]. Крім цього, при плануванні місцевого економічного розвитку бюджетна політика має передбачати аналіз ситуації, планування розвитку та контроль.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що забезпечення ефективної бюджетної політики для фінансової й соціальної стабільності регіону зокрема і держави загалом – обов’язкова умова організації практики планування та прогнозування бюджетів. Бюджетна політика на місцевому рівні стане дієвим інструментом управління бюджетним процесом, зокрема в процесі організації

бюджетного планування, якщо вона базуватиметься на таких основних принципах, як:

– об'єктивність, що означає відображення у бюджетній політиці реальних процесів, які відбуваються в державі. Об'єктивна політика враховує дію економічних законів розвитку і базується на реальних наявних можливостях;

– спадкоємність, яка передбачає формування бюджетної політики на місцевому рівні на майбутній бюджетний рік з урахуванням завдань та визначених пріоритетів попереднього періоду. Дотримання цього принципу дає змогу забезпечити стабільність бюджетної системи загалом і окремих бюджетів та є важливою умовою ефективного використання бюджетних ресурсів, особливо на тривалу перспективу (за межами бюджетного періоду);

– обов'язковість, згідно з якою місцева бюджетна політика буде вважатися дієвою, якщо заходи, передбачені нею, обов'язкові для виконання, інакше бюджетна політика перетворюється на пусте політичне гасло і вироджується, набуваючи форми політичної дискусії;

– гласність у місцевій бюджетній політиці, яка означає прозорість, відкритість та підконтрольність бюджетних відносин на всіх стадіях бюджетного процесу. Громадяни як платники податків повинні бути чітко поінформовані про бюджетну політику органів місцевого самоврядування і мати повне уявлення, в якому напрямку витрачаються сплачувані ними податки.

Дотримання наведених вище принципів – важлива умова здійснення ефективної місцевої бюджетної політики. Вважаємо, що зміст бюджетної політики на місцевому рівні в повній мірі розкривається через її класифікацію. Місцева бюджетна політика є надзвичайно складним, багатогранним, різноспрямованим процесом, та залежно від масштабності цілей і завдань, тривалості їхньої реалізації, її змісту й спрямованості заходів щодо управління бюджетним процесом, за характером заходів, змістом і дією інструментів, що використовуються у процесі реалізації бюджетної політики, територіальної

локалізації й ін. можна класифікувати таку політику з метою врахування у процесі бюджетного планування.

Так, залежно від масштабності цілей і завдань та тривалості їхньої реалізації виділяють: місцеву бюджетну стратегію й тактику. За змістом та цільовою спрямованістю заходів щодо управління бюджетним процесом розрізняють політику у сфері доходів місцевих бюджетів, видатків місцевих бюджетів, міжбюджетних відносин і бюджетного контролю на місцевому рівні. За характером заходів та змістом і дією інструментів, що використовуються у процесі реалізації бюджетної політики, доцільно виокремити стимулюючу та стримуючу місцеву бюджетну політику. Відповідно до територіальної локалізації заходів і компетенції органів влади, можна вести мову про загальнодержавну бюджетну політику, бюджетну політику на регіональному рівні та місцеву бюджетну політику [10, с.273, 278].

Наведена класифікація бюджетної політики має не лише теоретичне, а й більшою мірою практичне значення. Для того, щоб глибоко проаналізувати і дати об'єктивну оцінку місцевої бюджетної політики, що проводиться в Україні, доцільно використовувати запропоновані ознаки класифікації, а результати оцінювання взяти за основу розробки пріоритетів, конкретних шляхів та механізмів побудови й реалізації бюджетної політики.

Мета бюджетної політики на місцевому рівні полягає в досягненні передбачених планами соціально-економічного розвитку цілей і завдань, забезпечення їхнього виконання необхідними бюджетними ресурсами, що надходять у розпорядження органів місцевого самоврядування, та в раціональному і цільовому використанні бюджетних коштів. Ефективна бюджетна політика органів місцевого самоврядування має бути завжди спрямована на зростання економічного розвитку окремої території.

Бюджетну політику органи місцевого самоврядування повинні формувати, прогнозуючи бюджети на певний період, щонайменше на три роки. Кінцевим результатом процесу бюджетного планування є сукупність визначених завдань та бюджетних показників у вигляді рішення про

затвердження відповідного бюджету адміністративно-територіальної одиниці. Бюджетні показники мають враховувати сукупні й спільні наміри, цілі всіх гілок влади, суспільства, суб'єктів господарювання, населення. Державні завдання та відповідні рішення у сфері бюджету мають ґрунтуватися на якісному і кількісному оцінюванні умов та факторів, що впливають на функціонування як бюджетної системи, так і економіки країни загалом.

Вважаємо, що основними завданнями бюджетної політики на місцевому рівні мають бути:

- створення сприятливих фінансових умов для стабільного соціально-економічного розвитку території, які б у кінцевому підсумку забезпечували підвищення життєвого рівня населення;
- підтримка й стимулювання діяльності підприємницьких структур з метою запобігання їхній збитковості та збільшення обсягів власних фінансових ресурсів, що позитивно вплине на зростання доходів місцевих бюджетів;
- вдосконалення форм і методів мобілізації та використання фінансових ресурсів території з урахуванням її соціально-економічного розвитку;
- соціальна підтримка незахищених верств населення;
- забезпечення функціонування обсягів соціальної інфраструктури, які належать до бюджетної сфери;
- фінансова підтримка програм і заходів, пов'язаних із захистом навколишнього природного середовища й екологією.

У сучасних умовах утвердження в Україні економіки ринкового типу процес бюджетного планування, а тим більше прогнозування, неможливий без відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення, яке має здійснюватися за таким алгоритмом:

- встановлення інформаційних потреб, необхідних для моніторингу бюджетних показників;
- визначення сукупності показників, які характеризують функціонування бюджетної політики і процеси, які впливають на її стан;
- врахування регіональних інтересів та потреб, які необхідно брати до

уваги при розробці заходів бюджетної політики на рівні місцевих бюджетів.

На думку М. В. Чечетова, Н. Ф. Чечетової й А. Ю. Бережної, ефективність бюджетної політики на локальному рівні можна оцінити за допомогою системи показників, які визначають стан місцевої економічної та соціальної сфери. Використовуючи на практиці такі показники у контексті розвитку їхньої системи, дослідники порівнюють реальне виконання із запланованим. Система показників дає змогу „оцінити фактичний стан управління фінансами на місцевому рівні. Завдання такої оцінки полягають у забезпеченні фінансових органів вищого рівня показниками, які дозволяють порівняти фінансовий стан суб'єктів, розташованих на території адміністративної одиниці, тобто здійснити порівняльний аналіз між окремими бюджетами” [215, с. 468].

У процесі формування місцевої бюджетної політики доцільно здійснювати планування бюджетних ресурсів адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням таких стратегічних факторів:

- рівень розвитку місцевого господарства і соціальної сфери адміністративно-територіальної одиниці;
- необхідність зростання дохідної бази та підвищення ефективності витрачання коштів місцевих бюджетів;
- виконання соціальних програм, які фінансуються за рахунок бюджету;
- сформованість законодавчої й нормативної бази, що регулює процеси планування і виконання бюджету;
- наявність власних надходжень до місцевих бюджетів у межах діючих повноважень;
- рівень розвитку та підвищення ефективності комунальних підприємств;
- забезпечення ефективного використання бюджетних коштів в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Проект рішення про місцевий бюджет та прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди подають до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад з урахуванням схваленого Кабінетом Міністрів України прогнозу Державного бюджету

України на наступні за плановим два бюджетних періоди і прийнятого рішення про місцевий бюджет, які схвалюються Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних місцевих рад [16].

Як правило, виділяють такі етапи бюджетного планування, у тому числі й на місцевому рівні: 1) аналіз показників бюджетів за попередній бюджетний період; 2) розрахунок показників бюджетів на плановий бюджетний період відповідно до окремих видів доходів та видатків; 3) збалансування бюджетів і пошук резервів оптимального збільшення надходжень до бюджетів [36, с. 255].

Однак особливий підхід до оцінювання обґрунтованості проектів бюджету застосовує С. В. Михайленко. Відповідно до запропонованої методики, цей процес має охоплювати такі етапи: визначення конкретних цілей та завдань оцінювання, проведення попереднього аналізу тенденцій і особливостей соціально-економічного розвитку країни або регіонів, бюджетної політики; встановлення обґрунтованості прогнозних та планових розрахунків дохідної й видаткової частин бюджету; здійснення структурного аналізу проекту відповідного бюджету; проведення функціонального аналізу; здійснення нормативного аналізу; проведення синтезування результатів, отриманих на попередніх етапах, і складення відповідних висновків щодо обґрунтованості проекту бюджету [103, с. 265].

Планування доходів та видатків місцевих бюджетів здійснюється відповідно до засад і положень законодавства, на основі прогнозу макропоказників Державної програми економічного та соціального розвитку України на наступний рік, практики виконання бюджетних показників у попередні й у поточному роках [115, с. 315].

Із впровадженням у 2002 р. Бюджетного кодексу України докорінно змінився порядок бюджетного планування, зокрема щодо формування доходів і видатків місцевих бюджетів. Водночас були запроваджені формульні розрахунки щодо визначення обсягів доходів місцевих бюджетів та застосування нормативних методів у плануванні їхніх видатків і елементи

фінансового вирівнювання.

Методологічні підходи на стадії бюджетного планування на місцевому рівні забезпечуються через особливу діяльність органів місцевого самоврядування, пов'язану з обґрунтуванням певних управлінських рішень у сфері бюджету щодо фінансового забезпечення потреб адміністративно-територіальних формувань. Звичайно склад та обсяги доходів місцевих бюджетів визначаються на законодавчому рівні, але певною мірою вони залежать від практики планування й їхнього формування у процесі мобілізації податків і зборів (обов'язкових платежів).

Планування місцевих бюджетів має відбуватися за правилами та процедурами, відповідно до яких органи місцевого самоврядування наділені відповідними правами щодо здійснення оподаткування і за необхідності надання міжбюджетних трансфертів органами державної влади для фінансування передбачених бюджетних призначень адміністративно-територіальним одиницям. Основна причина надання певної фіскальної самостійності органам місцевого самоврядування полягає у прагненні сприяти підвищенню їхньої відповідальності за виконання своїх рішень. Така відповідальність органів місцевого самоврядування є особливо дієвим важелем тоді, коли здійснення фінансування видатків органів місцевого самоврядування буде забезпечуватися за рахунок власних джерел надходжень. У такому разі фіскальна відповідальність означає, що результати збільшення обсягів видатків місцевих бюджетів особливо відчуватимуть суб'єкти адміністративно-територіальних одиниць як через систему оподаткування, так і внаслідок запровадження плати за надання суспільних послуг. Це питання можна вирішити за наявності в органів місцевого самоврядування власних податкових ресурсів та регулювання податкових ставок відповідно до такого рівня суспільних послуг, якого потребують територіальні громади [196].

Складання бюджетів, тобто їхнє планування, здійснюється з допомогою різних методів. Підходи сучасних вітчизняних науковців до визначення складу методів бюджетного планування відображено у табл. А.2 (дод. А). До методів

бюджетного планування належать: нормативний, коефіцієнтів, балансовий, предметно-цільовий, екстраполяції, програмування або математичного моделювання, економіко-математичні, аналітичний, розрахунковий (метод прямого рахунку), економічного аналізу, наукової обґрунтованості й комплексний.

Водночас у ряді розвинутих держав накопичено певний досвід у бюджетному плануванні та, зокрема, в методології бюджетного планування, згідно з якою застосовуються не характерні для нашої країни методи бюджетного планування, а саме: автоматичний, мажорацій і мінорацій та безпосереднього оцінювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Методи бюджетного планування, які застосовуються у зарубіжних країнах*

*Складено на основі [28, с. 52].

Аналізуючи вітчизняний та зарубіжний досвід бюджетного планування, зазначимо, що планування доходів місцевих бюджетів може здійснюватися в наступних аспектах.

В умовах адміністративно-командної економіки, до ухвалення у 2001 р. Бюджетного кодексу України, у бюджетному плануванні на рівні адміністративно-територіальних формувань застосовувався підхід, який базується на покритті планових видатків. При розрахунку загальної суми видатків місцевих бюджетів за основу бралися умовно-нормативні суми, визначені за кожним функціональним напрямком місцевих видатків. З урахуванням розмірів видатків і планового дефіциту бюджету, що склалися на планований рік, встановлювалися диференційовані нормативи відрахувань від загальнодержавних доходів до місцевих бюджетів. При цьому якщо власних доходів недостатньо, то різниця компенсувалася фінансовою допомогою.

Такий порядок не був придатний до нових умов господарювання, оскільки у плануванні переважав суб'єктивний підхід при визначенні розміру видатків місцевих бюджетів та встановленні індивідуальних нормативів відрахувань від регулюючих доходів.

Як альтернативний до вказаного, в умовах перехідної економіки розглядався порядок планування доходів місцевих бюджетів, що базується на застосуванні нормативно-пайової методики бюджетних розрахунків. Відповідно цього методу, планування доходів передбачає ряд послідовних стадій формування дохідної частини бюджетів. На початковому етапі встановлюються нормативи відрахувань від регулюючих податків і розраховуються величини очікуваних власних доходів, тобто визначається дохідний потенціал території [28, с. 68].

З урахуванням дохідного потенціалу по кожному регіону встановлюються конкретні розміри трансфертів, джерелом яких є загальний фонд державного бюджету.

На подальшій стадії планування доходи місцевих бюджетів розподіляються між регіонами з урахуванням прийнятого нормативу доходів на одну особу наявного населення та залежно від величини власних доходів на одну особу наявного населення конкретно в кожній адміністративно-територіальній одиниці. При цьому показник величини потенціалу території

щодо доходів і величина власних доходів на одну особу наявного населення в регіоні виконують визначальну роль.

Як видно, характерною особливістю нормативно-пайового варіанта бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів щодо доходів є процедура встановлення конкретних сум трансфертів з державного бюджету залежно від прогнозованого дохідного потенціалу конкретної території на плановий бюджетний період.

Крім названих підходів, дохідний потенціал у регіоні може розраховуватися шляхом оцінювання можливих надходжень ресурсів загалом щодо всіх податків на наступний бюджетний рік. Таке оцінювання дохідного потенціалу здійснюється методом екстраполяції даних про податкові надходження, зібрані на територіях адміністративно-територіальних формувань за попередні роки з урахуванням індексу очікуваної інфляції, прогнозів зміни макроекономічних показників та інших факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень з території. Проте визначення податкового потенціалу територій на основі даних періодів у системі міжбюджетних відносин має свої недоліки, оскільки воно спонукає адміністративно-територіальні формування до зниження збору податків і приховування частини доходів, що загалом знижує їхню зацікавленість у розвитку власної податкової бази, тому що чим нижчими будуть представлені показники щодо власних доходів, тим більше коштів вони зможуть одержати наступного року у формі міжбюджетних трансфертів. Зокрема, в цих умовах у двох регіонів з однаковою податковою базою та однаковими видатковими потребами на більший обсяг ресурсів у вигляді міжбюджетних трансфертів зможе претендувати той, в якому менше було зібрано доходів через гіршу мобілізацію податків, необґрунтоване надання податкових пільг або встановлення нижчих ставок за податками, щодо яких органи місцевої влади мають право визначати ставки оподаткування.

Взагалі, оцінюючи існуючі методи бюджетного планування в адміністративно-територіальних формуваннях щодо доходів, можемо зробити висновок, що переважає підхід, який базується на покритті планових видатків

(диференційований підхід), але адаптований до сучасних умов розвитку економіки.

Планування обсягів видатків місцевих бюджетів здійснюється з урахуванням двох складових: фінансування делегованих державою повноважень і фінансування власних повноважень органів місцевого самоврядування. Виконання делегованих державних повноважень має фінансуватися за допомогою закріплених доходів, дотацій вирівнювання та цільових субвенцій, а видатків на виконання власних повноважень – за рахунок власних доходів місцевих бюджетів. У цьому разі видаткові потреби місцевих бюджетів на виконання делегованих їм державних функцій потрібно визначати залежно від чисельності населення і споживачів бюджетних послуг та нормативів видатків, встановлених законодавством.

У процесі планування доцільно виділити такі фактори, які впливають на його організацію. Їх можна виокремити у чотири групи: стратегічні, структуровані, слабо структуровані й неструктуровані. До стратегічних факторів належать ті, які виникають, коли зміна причини (ознак факторів) веде до однозначно встановленої зміни результату (наприклад, планування бюджету на початок планового періоду з урахуванням рівня інфляції поточного року та ін.). Структурованими факторами вважаються ті, зміна ознак яких веде не до однозначної зміни результативної ознаки, а до зміни з урахуванням його поправки, кореляції. У такому разі зміна ознак факторів зумовлює зміну результату в межах певного інтервалу (наприклад, планування бюджету з урахуванням змін при його виконанні більше, ніж заплановано ресурсів на початок бюджетного року, й ін.). Слабо структуровані фактори – це ті, які виникають, коли результативна ознака залежить від багатьох ознак факторів і його зміна коливається у широкому інтервалі (наприклад, планування бюджету на початок планового періоду з урахуванням рівня інфляції, прожиткового мінімуму, середньої заробітної плати, фіскальної політики тощо). Неструктуровані фактори є тими, які виникають тоді, коли у процесі планування функціонує причинно-наслідковий зв'язок „фактор – результат”.

що встановлюється на основі логічного аналізу, оскільки зміну результативної ознаки важко передбачити (наприклад, планування співвідношення курсу національної валюти до іноземних на певний період та ін.).

Аналіз практики бюджетного планування показує, що в даний час на рівні місцевих бюджетів найбільшого застосування набули аналітичний, нормативний, балансовий, програмно-цільовий методи і надзвичайно рідко використовується економіко-математичне моделювання.

Базовим при дослідженні будь-яких процесів в економічній діяльності, у тому числі й у бюджетній сфері, є аналітичний метод планування. За допомогою аналізу вихідних фактичних даних (бюджетних показників) можна виявити не тільки тенденції та закономірності в минулому і на цьому етапі, а й визначити зміни та фактори, які можуть впливати на них у майбутньому.

Як наслідок, в умовах багатоаспектності вирішуваних проблем у плануванні, зокрема у бюджетному плануванні, застосовують декілька методів розробки планів, програм та прогнозів. Серед них варто виділити балансовий метод. Його суть полягає в досягненні відповідності між двома основними частинами бюджету як фінансового плану – доходами і видатками – та відповідності між взаємозалежними показниками плану й у забезпеченні їхнього поєднання і погодженості. Це достатньо ефективний метод планування, який обов'язково використовується на кінцевому етапі складання бюджету, адже він дає змогу встановлювати та планувати напрямки руху фінансових потоків, тобто джерела і напрямки витрачання бюджетних коштів, у взаємозв'язку.

Нормативний метод базується на визначенні та використанні системи норм і нормативів, що набуло широкого застосування у бюджетному плануванні. У самому визначенні поняття „норма” як науково обґрунтованої міри суспільно необхідних видатків ресурсів на одиницю споживання закладена важлива перевага нормативного методу – встановлення у процесі планування чіткої залежності між ресурсами, що витрачаються, й очікуваними результатами, які є особливо важливими у бюджетному плануванні.

В даний час у бюджетному плануванні починають використовувати соціальні стандарти, встановлені на одну особу населення, індекси бюджетних видатків і податковий потенціал, які належать до елементів нормативного методу бюджетного планування в різних форматах.

На думку О. П. Кириленко, застосування нормативних методів планування бюджетних видатків та формульних розрахунків сприяє здійсненню ефективного вирівнювання бюджетної забезпеченості [104, с. 211].

Ефективність планування значно підвищує використання економіко-математичного моделювання, яке ґрунтується на застосуванні математичних прийомів при аналізі економічних систем, прогнозуванні економічного зростання, оцінюванні фінансового потенціалу і т. ін. Економіко-математичні моделі у процесі перспективного планування можуть відпрацьовуватися для системи національних рахунків, моделювання фінансових ресурсів, державних видатків (у тому числі бюджетних) та ін.

Утвердження в Україні економіки ринкового типу передбачає використання у бюджетному плануванні нових прогресивних методів його здійснення, особливе місце серед яких займає застосування програмно-цільового методу. Бюджетний кодекс України допускає формування державного і місцевих бюджетів за допомогою програмно-цільового методу.

Науковці й практики зазначають, що програмно-цільовий метод складання бюджету передбачає використання принципово іншого підходу до формування бюджетних показників. Із застосуванням цього методу увага зосереджується передусім на результатах, яких необхідно досягти у бюджетній сфері, а потім вирішується питання про ефективність та способи використання необхідних ресурсів для досягнення окреслених результатів. Визначається наявність власних ресурсів, а також необхідність у залученні додаткових фінансових ресурсів шляхом проведення державних кредитних операцій на зовнішніх ринках, що в результаті призводить до зростання державного боргу [17, с. 165].

Як відомо, програмно-цільовий метод формування бюджету, поширений у багатьох розвинутих країнах, є перспективним методом бюджетування і дає змогу більш раціонально й ефективно управляти бюджетними ресурсами та приймати виважені рішення щодо використання бюджетних коштів. З огляду на зазначене вище М. В.Чечетов, Н. Ф.Чечетова й А. Ю. Бережна стверджують, що в процесі планування варто враховувати те, що:

- з допомогою програмного підходу забезпечується погодженість планування витрат з плануванням вирішення конкретних завдань, а отже, він має передбачати аналіз витрат і результатів як обов'язковий елемент прийняття рішень щодо розподілу бюджетних коштів та, відповідно, оцінки результатів реалізації програм порівняно з визначеними цілями;

- на основі програмного підходу здійснюється класифікація витрат за категоріями „програми”, „підпрограми” та „види діяльності”, які мають конкретизувати й деталізувати досягнення певних цілей. При цьому класифікація за програмами не замінює, а доповнює функціональну класифікацію;

- бюджетний процес на основі програм потребує застосування складних систем бухгалтерського обліку, орієнтованих на результати [215, с. 299].

Так, М. І. Кульчицький та З. В. Перун виокремлюють основні складові програмно-цільового методу, а саме: бюджетні програми і підпрограми; стратегічне планування; доходи й видатки: прогноз, оцінювання та визначення повноважень; аналіз, оцінювання і моніторинг програм; прозорість бюджетного процесу та участь громадськості у ньому. За основу програмно-цільового методу складання бюджетів взято бюджетні програми як систематизовані переліки заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій [93, с. 80].

У бюджетній програмі необхідно чітко вказати мету й визначити завдання окремого розпорядника бюджетних коштів. Вона передбачає існування таких складових елементів:

– мета бюджетної програми – окреслення законодавством основних цілей, яких необхідно досягти у результаті виконання бюджетною установою бюджетної програми;

– напрямки діяльності – конкретні дії, спрямовані на виконання визначених бюджетною програмою завдань, де мають вказуватися напрямки витрачання бюджетних коштів;

– завдання бюджетної програми – це конкретні цілі, яких потрібно досягти протягом певного періоду в результаті виконання бюджетної програми та які можна оцінити за допомогою результативних показників;

– результативні показники – кількісні й якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і мають бути підтверджені статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю, що дасть змогу здійснити оцінку використання коштів на виконання програми [87].

Система бюджетування найкраще пристосована для програм, які обмежені у часі й результат яких можна виміряти (наприклад, програми у сфері будівництва, транспорту, оборони). Однак багато видів державної діяльності не мають цих ознак. Часто цілі такої діяльності не піддаються однозначному визначенню або є результатом різноспрямованих політичних процесів. Здійснити кількісне оцінювання діяльності багатьох відомств практично неможливо (наприклад, у сфері зовнішньої, культурної та соціальної політики, у питаннях безпеки).

В. Г. Дем'янишин обґрунтовує, що організація бюджетного планування на регіональному і місцевому рівнях полягає саме у застосуванні формульного підходу до планування доходів та видатків і фінансових нормативів бюджетної забезпеченості, але які не мають наукового обґрунтування [36, с. 257].

Зокрема, С. І. Юрій, В. І. Стоян та О. С. Даневич позитивно характеризують діючу практику бюджетного планування за допомогою формульного розрахунку і наголошують, що використання таких розрахунків у бюджетному плануванні закріплює одну з найважливіших цілей Бюджетного кодексу – забезпечення органам місцевого самоврядування у середньостроковій

перспективі стабільної бюджетної ситуації, без чого неможливо на належному рівні управляти територіями. Формула створює також значні стимули до заощадження видатків та мобілізації додаткових доходів, оскільки показник розрахункової видаткової потреби опирається на розрахунок видаткових нормативів, а розрахункова доходоспроможність залежить від ефективності й потенціалу дохідної бази. При цьому, зусилля органів місцевого самоврядування, спрямовані на заощадження видатків або нарощування бази оподаткування, не позначаються на дотації, обчисленій за формулою, бо вона сприймається як одноразовий платіж. Формула має певний елемент гнучкості, що допомагає забезпечити оптимальний рівень вирівнювання [229, с. 88].

Водночас О. В. Турчинов і Ц. Г. Огонь визнають, що із запровадженням формульного бюджетного планування та прогнозування відбулося покращення процесу підготовки місцевих бюджетів, підвищення прозорості щодо прийняття бюджетних рішень, забезпечення автономності місцевих видатків, здійснення справедливого розподілу бюджетних ресурсів і стимулів до економії місцевих видатків та мобілізації доходів. Вони також зазначають, що оскільки трансферти місцевого бюджету визначаються із застосуванням єдиного формульного розрахунку, їхній обсяг не може більше бути предметом переговорів між політиками і представниками державних органів влади. Це дає змогу посадовим особам, які відповідають за стан бюджетного планування на локальному рівні, зосередитись на питаннях підвищення ефективності надання суспільних послуг та більш якісного управління бюджетними ресурсами [15, с. 182].

Важлива умова забезпечення сталого розвитку – перехід у бюджетному процесі від планування ресурсів до планування результатів, що підвищує роль програмно-цільових методів управління і, відповідно, державних цільових програм.

Державні цільові програми поєднують у собі важливі характерні особливості бюджетування, орієнтованого на результат, та програмно-цільових методів:

- комплексний підхід до виконання визначених завдань;
- середньостроковий характер планування;
- встановлення обсягів фінансування на основі визначених завдань і цілей;
- використання системи показників для визначення ефективності;
- відкритість та прозорість порядку формування програм;
- наявність можливостей щодо поєднання ресурсів державного і приватного секторів економіки для виконання програми [215, с. 299].

Згідно з Бюджетним кодексом, загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами, розподіляється між видами видатків відповідно до пріоритетів бюджетної політики держави. Величина фінансового нормативу бюджетної забезпеченості визначається шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість мешканців чи споживачів соціальних послуг тощо [16].

Видаткові потреби адміністративно-територіальних формувань у даний час визначаються за встановленою чинним бюджетним законодавством методикою, розрахункові обсяги видатків місцевих бюджетів обчислюються окремо за основними видатковими функціями, зокрема на фінансування державного управління, освіти, охорони здоров'я, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту, соціальних програм стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей. Визначення розрахункового обсягу видатків бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва і Севастополя, міст республіканського (Автономної Республіки Крим) та обласного значення й районів здійснюється на основі єдиних нормативів видатків у розрахунку на одну особу наявного населення, на дитину або учня за освітою, отримувача соціальних послуг за видатками на соціальний захист і соціальне забезпечення. При цьому єдині фінансові нормативи соціальної забезпеченості встановлюються в межах наявних бюджетних ресурсів для кожного виду видатків [16; 133].

Основний зміст застосування нормативів полягає в тому, що обсяг видаткових потреб має відображати потребу населення в наданні певних послуг та обмежуватися обсягами наявних фінансових ресурсів для їхнього задоволення. При використанні нормативів у процесі розподілу органи місцевого самоврядування з більшими за середні потреби в наданих суспільних послугах мають одержувати більший, ніж середній, обсяг фінансових ресурсів для задоволення їхніх потреб.

Отже, як показує практика, планування бюджетних видатків за єдиними державними стандартами без урахування реальних доходів, які має у своєму розпорядженні певний регіон, неминуче призводить до перевищення видаткових потреб над дохідними можливостями. Крім цього, розрахунок єдиних державних стандартів у плануванні бюджетних видатків зумовлює виникнення у населення завищених очікувань щодо рівня бюджетних послуг, тоді як ресурсів для надання послуг у такому обсязі може виявитися недостатньо.

Вказані недоліки до певної міри характерні для нормативного методу при застосуванні єдиних нормативів видатків, визначених на основі бажаного рівня надання бюджетних послуг, але без урахування реальних можливостей бюджету.

Вивчивши світовий досвід, констатуємо, що альтернативним порівняно з розрахунком нормативів видатків є метод вимірювання видаткових потреб, пов'язаний з використанням єдиного індексу бюджетних видатків. Індекс бюджетних видатків призначений для враховування відмінностей адміністративно-територіальних формувань за чисельністю споживачів бюджетних послуг, за вартістю бюджетних послуг, що надаються, щільності населення на території тощо [28, с. 56].

Окрема складова методології бюджетного планування – це інструменти бюджетного планування, з використанням яких відбувається практична реалізація методів бюджетного планування, що забезпечує ефективну організацію бюджетного планування, у тому числі на місцевому рівні.

Вважаємо, що інструменти бюджетного планування варто розглядати як засоби, за допомогою яких здійснюються розрахунки планових показників доходів і видатків бюджетів різних рівнів бюджетної системи України.

До засобів, за допомогою яких здійснюється планування доходів місцевих бюджетів, належать: нормативи відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, ставки податків і зборів, податкові пільги, індекс відносної податкоспроможності, коефіцієнт коригування доходів, коефіцієнт зростання обсягів доходів місцевих бюджетів, коефіцієнт вирівнювання тощо.

При плануванні видаткової частини місцевих бюджетів інструментами доцільно вважати бюджетні нормативи, ставки заробітної плати, норми видатків у бюджетних установах, бюджетні норми, тарифи, фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, коригуючі коефіцієнти.

Виходячи із вищезазначеного, планування доходів і видатків місцевих бюджетів можна трактувати як сукупність визначених фінансових методів та інструментів, за допомогою яких забезпечується процес локального фіскального вибору, де основна мета полягає в найбільш повному представленні потреб громади і практичній їхній реалізації з дотриманням законності, строковості, прозорості та контрольованості як дохідної, так і видаткової частини місцевих бюджетів.

Таким чином, забезпечення ефективної організації бюджетного планування у бюджетному процесі визначається необхідністю взаємозв'язку всіх складових методології бюджетного планування: принципів, методів та інструментів. Як один зі стратегічних напрямків бюджетної політики, у тому числі на місцевому рівні, потрібно розглядати науково обґрунтоване планування бюджетних показників, що забезпечить реалізацію основних напрямків зростання соціально-економічного розвитку регіону відповідно до його фінансових можливостей.

Висновки до розділу 1

Дослідження концептуальних і організаційно-правових основ планування доходів та видатків місцевих бюджетів дає змогу зробити такі висновки:

1. Роль планування в житті суспільства, його окремих підсистем і елементів безпосередньо пов'язана із системою управління. Планування як складова системи управління виконує роль інструменту реалізації політики держави та її окремих суб'єктів. Вдосконалення бюджетного планування слугує необхідною передумовою забезпечення ефективного управління національною економікою і місцевим господарством, оскільки правильно визначені цілі та науково обґрунтовані плани органів управління сприяють найбільш оптимальному їхньому досягненню.

2. Визначальним при дослідженні бюджетного планування, у тому числі на місцевому рівні, є з'ясування соціально-економічної сутності доходів і видатків бюджетів як об'єктів бюджетного планування. На основі аналізу розроблених у науковій літературі підходів сформовано авторське визначення доходів бюджетів як грошових надходжень у централізовані фонди, які формуються для забезпечення планомірного розвитку всіх секторів економіки, підвищення матеріального добробуту та культурного рівня народу, забезпечення обороноздатності країни, утримання державних органів і органів місцевого самоврядування та виконання необхідних завдань загальнодержавного й місцевого значення.

3. Чинний Бюджетний кодекс стверджує, що витрати бюджету становлять сукупність коштів бюджету, які спрямовуються на фінансування конкретної адміністративно-територіальної одиниці нашої держави. З урахуванням існуючих підходів до визначення понять „видатки бюджету” і „витрати бюджету” обґрунтовано, що доцільно трактувати їх як „кошти бюджету”, які мають одні й ті самі процеси, що виникають при формуванні і розподілі централізованого фонду грошових коштів держави, а також його використанні

на реалізацію програм і заходів, передбачених бюджетом, та стосуються кінцевого використання бюджетних ресурсів держави й місцевого самоврядування.

4. Бюджетне планування – одна з найважливіших складових бюджетного механізму, за допомогою якого визначаються фінансові можливості держави, регіонів і територіальних громад та формуються резерви їхнього зростання, що необхідно для виконання законодавчо покладених на них завдань.

5. Встановлено, що практика бюджетного планування здійснюється на основі відлагодженої методології, яка охоплює сукупність принципів, методів й інструментів, за допомогою котрих забезпечується складання бюджетних планів і прогнозів. Щодо складових методології бюджетного планування систематизовано принципи як основоположні засади, взяті за основу формування та організації розробки планового документа залежно від умов розвитку економіки держави.

6. Бюджетне планування слугує інструментом реалізації бюджетної політики. Проведення ефективної бюджетної політики на місцевому рівні обов'язково передбачає науково обґрунтоване бюджетне планування. З огляду на це визначено її основні принципи і здійснено класифікацію на основі запропонованих ознак.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях: [77; 158; 160; 161; 163; 164; 165; 166; 173; 175; 177].

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

2.1. Порядок планування доходів місцевих бюджетів

Починаючи з 2002 р. планування доходів і видатків місцевих бюджетів в Україні здійснюється із застосуванням нормативного методу в межах формульного порядку розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів – дотацій вирівнювання місцевим бюджетам з Державного бюджету України [14].

Як зазначалося вище, доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів та цільових фондів. Визначальний вплив на формування оптимальної структури цих доходів мають встановлений перелік функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, й їхні потенційні можливості щодо отримання податкових надходжень і фінансової допомоги територіям від органів державної влади.

Статтею 69 Бюджетного кодексу України визначено перелік доходів, обсяги яких не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів відповідно до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів. Особливості планування дохідної частини місцевих бюджетів полягають у використанні, згідно з чинним законодавством, такого інструменту, як „кошик доходів місцевих бюджетів”. Кошик доходів місцевих бюджетів – це доходи загального фонду, які закріплені Бюджетним кодексом на постійній основі за місцевими бюджетами і враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. До того ж для всіх видів місцевих бюджетів передбачено перелік податків та обов’язкових платежів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів [16].

Що стосується доходів бюджетів місцевого самоврядування, які враховуються при визначенні обсягу трансфертів, то до цього кошика зараховуються надходження від: податку з доходів фізичних осіб, збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, збору за спеціальне водокористування, платежів за користування надрами загальнодержавного значення, плати за використання інших природних ресурсів, плати за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, які видають виконавчі органи відповідних місцевих рад, плати за ліцензії й сертифікати, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва і Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на їхній території, плати за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного й плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, плати за ліцензії на право експорту, імпорту й оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, плати за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, плати за державну реєстрацію, реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, плати за ліцензії на право оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами, державного мита в частині, яка належить відповідним місцевим бюджетам (дод. Б).

Головну роль у кошику № 1 відіграє податок з доходів фізичних осіб, який упродовж багаторічної практики став основним бюджетоутворюючим доходом на місцевому рівні, що цілком відповідає кращому досвіду європейських держав. Наприклад, у скандинавських країнах аналогічний податок слугує основою для наповнення місцевих бюджетів та становить близько 70% від сукупних доходів бюджетів локального рівня [16].

Обсяги надходження податку з доходів фізичних осіб до місцевих

бюджетів залежать від виду бюджету. Так, до доходів бюджетів міст Києва і Севастополя зараховується 100% від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується на території цих міст. Порядок формування надходжень бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя регулюється Бюджетним кодексом, а також здійснюється з урахуванням Законів України “Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим”, “Про столицю України – місто-герой Київ” та закону, що визначає особливий статус міста Севастополя. До доходів бюджетів міст республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення зараховується 75% від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що справляється на території цих міст. До доходів бюджетів сіл, їхніх об’єднань, селищ, міст районного значення зараховується 25% від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується на цій території. При цьому 25% податку зараховується до бюджетів Автономної Республіки Крим чи областей і 50% податку з доходів фізичних осіб, що сплачується на території сіл та їхніх об’єднань, селищ, міст районного значення, – до районного бюджету [16].

Встановлений Бюджетним кодексом порядок розмежування доходів на такі, які враховуються і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів у процесі планування місцевих бюджетів, має стимулюючий ефект щодо їхнього зростання. Така система сприяє зацікавленню органів місцевого самоврядування до нарощування їхньої дохідної бази, що в результаті зумовлює зростання обсягів видатків на надання ними суспільних послуг. Водночас, органи влади зацікавлені у створенні сприятливих умов для забезпечення ефективності та стимулювання діяльності місцевого господарства адміністративно-територіальних одиниць, що є важливим джерелом збільшення податків і обов’язкових платежів до місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети мають специфічні риси організації бюджетного планування, що виявляються на основі загальних бюджетних тенденцій. Таким чином, для проведення оцінювання практики реалізації діючих методів щодо

здійснення планування місцевих бюджетів на прикладі відповідних бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей вважаємо за доцільне проаналізувати їх щодо планування доходів місцевих бюджетів України загалом. Аналіз даних, наведених у табл. 2.1, свідчить про позитивну тенденцію до зростання у 2002–2011 рр. обсягів доходів місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами з урахуванням змін.

Таблиця 2.1

Доходи місцевих бюджетів України згідно із затвердженими місцевими радами планів з урахуванням змін у 2002–2011 рр.*

(млрд. грн.)

Види доходів місцевих бюджетів	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Податкові надходження	16,921	18,195	17,952	23,396	30,244	42,597	60,806	61,973	69,392	73,553
Темп приросту, %	–	7,5	–1,3	30,3	29,3	40,8	42,7	1,9	11,9	4,2
Неподаткові надходження	2,054	2,231	2,025	2,425	3,033	4,060	5,279	8,873	8,322	7,106
Темп приросту, %	–	8,6	–9,2	19,7	25,1	33,9	30,0	68,1	–6,2	–14,6
Доходи від операцій з капіталом	0,630	0,997	1,722	2,185	3,045	4,317	6,152	4,881	4,012	3,817
Темп приросту, %	–	58,2	72,7	26,9	39,3	41,8	42,5	–20,6	–17,8	–4,8
Цільові фонди	0,345	0,543	0,679	1,041	1,530	2,696	3,288	2,587	1,799	0,971
Темп приросту, %	–	57,4	25,0	53,3	46,9	76,2	21,9	–21,3	–30,4	–46,0
Разом доходів	19,952	21,968	22,378	29,048	37,853	53,670	75,526	78,314	83,525	85,449
Темп приросту, %	–	10,1	1,8	29,8	30,3	41,8	40,7	3,7	6,6	2,3
Офіційні трансферти з Державного бюджету України	9,039	11,355	15,977	25,629	37,408	51,661	68,229	65,087	82,657	96,516
Темп приросту, %	–	25,6	40,7	60,4	45,9	38,1	32,1	–4,6	26,9	16,7
Всього доходів	28,991	33,323	38,356	54,677	75,262	105,331	143,755	143,401	166,182	181,965
Темп приросту, %	–	14,9	15,1	42,5	37,6	39,9	36,5	–0,2	15,9	9,5

*Складено автором на основі [67].

Упродовж 2002–2008 рр. відбулося збільшення їхнього планового обсягу загалом на 114,76 млрд. грн. Однак необхідно вказати на зменшення доходів з 143,76 млрд. грн. у 2008 р. до 143,40 млрд. грн. у 2009 р. Незважаючи на таке

відхилення, відзначимо подальше збільшення їхніх обсягів до 2011 р. на 38,21 млрд. грн. у порівнянні з 2009 р. В 2010 р. темп приросту доходів місцевих бюджетів відповідно до попереднього року становив 15,9%, хоча у 2011 р. відбулося його зниження на 6,4 в. п. Щодо окремих видів доходів місцевих бюджетів упродовж 2009–2011 рр. спостерігалася тенденція до зменшення, зокрема, обсяг неподаткових надходжень зменшився у 2010 р. на 0,6 млрд. грн., у 2011 р. – на 1,22 млрд. грн. доходи від операцій з капіталом зменшилися у 2009 р. на 1,27 млрд. грн., у 2010 р. – на 0,87 млрд. грн., у 2011 р. – на 0,2 млрд. грн., надходження цільових фондів – на 0,70 млрд. грн. у 2009 р., на 0,79 млрд. грн. – у 2010 р., на 0,83 млрд. грн. – у 2011 р. порівняно з попереднім роком.

Порівняння обсягів планових надходжень до місцевих бюджетів України за 2002–2011 рр. щодо їхніх основних видів (рис. 2.1) дає змогу стверджувати, що основну питому вагу в їхній структурі становлять податкові надходження, частка яких коливалася впродовж аналізованого періоду від 58,4% у 2002 р. до 40,4% у 2011 р., а також міжбюджетні трансферти, коливання питомої ваги яких відбувалося з 31,2% у 2002 р. до 53,0% у 2011 р.

Найменшу частку в доходах місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами з урахуванням змін, становили надходження від цільових фондів у 2002 р. – 1,2%, які до 2007 р. зросли у 2,2 разу і дорівнювали 2,6%. З 2008 р. відбувалося зменшення частки даної групи доходів на 1,8% порівняно з 2011 р.

Зменшення планової частки спостерігаємо також щодо доходів від операцій з капіталом. Найбільша їхня питома вага у доходах місцевих бюджетів склала 4,5% у 2004 р., яка до 2011 р. зменшилася і становила 2,1%.

Незначні коливання впродовж 2002–2011 рр. можна простежити щодо питомої ваги неподаткових надходжень, які зменшилися з 7,1% у 2002 р. до 3,9% у 2011 р.; найменшою ж була їхня частка у 2008 р. (3,7%).

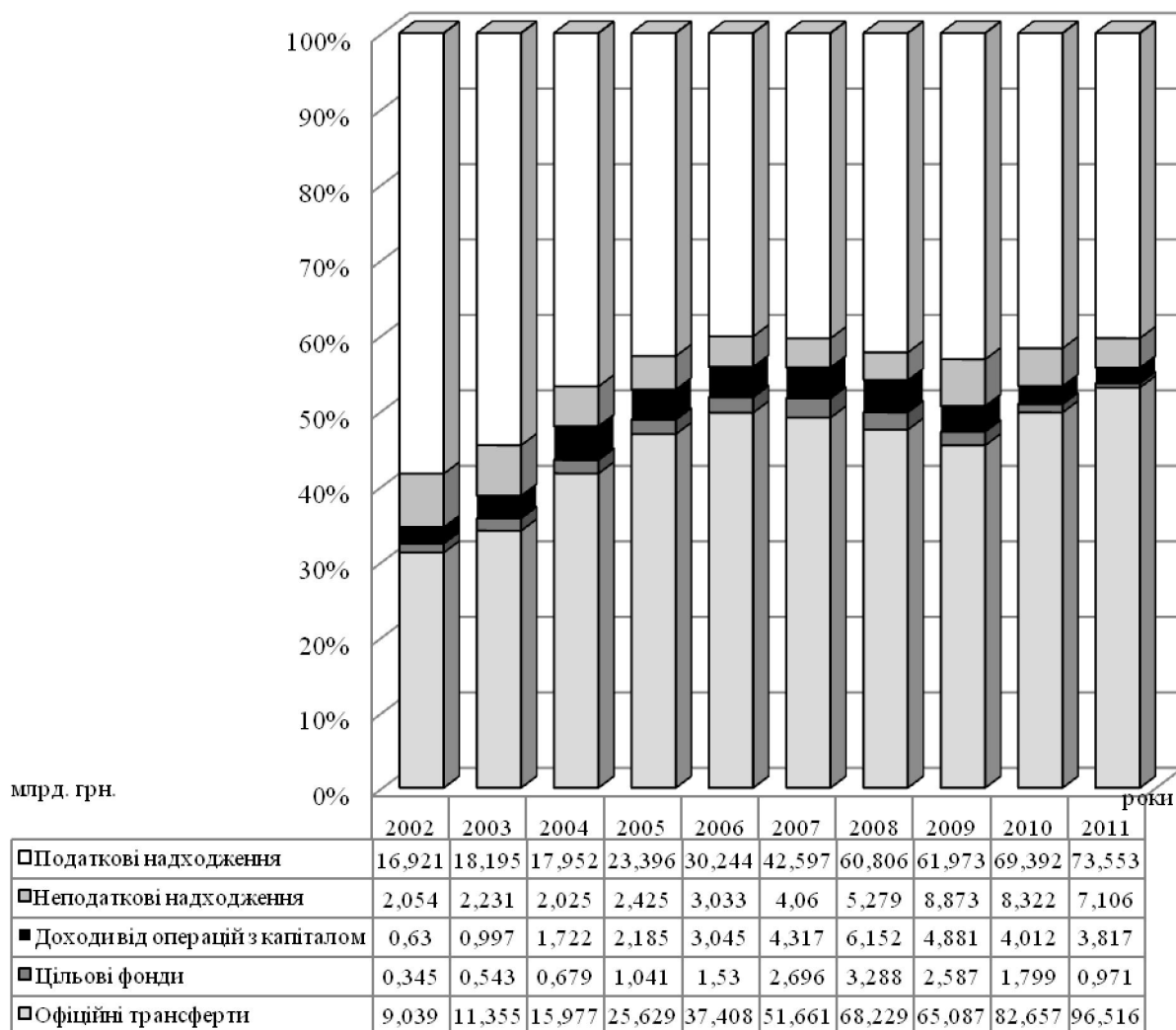

Рис. 2.1. Структура доходів місцевих бюджетів України, згідно затверджених місцевими радами планів з урахуванням змін у 2002–2011 рр.*

*Складено автором на основі [67].

Розглядаючи планові обсяги податкових надходжень як основного джерела дохідної частини місцевих бюджетів (дод. В), необхідно вказати на зростання надходжень від податку з доходів фізичних осіб, обсяги якого впродовж 2002–2010 рр. збільшилися у 4,7 разу.

Позитивні тенденції до зростання спостерігаємо також щодо інших видів податкових надходжень, зокрема: податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів – у 2,9 разу; плати за землю – у 5,4 разу;

акцизного збору з вироблених в Україні товарів – у 2,5 разу; плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності – у 1,2 разу; плати за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами – у 6,1 разу; плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності – у 2,9 разу. Водночас можна простежити зменшення за аналізований період обсягів податку на прибуток підприємств у 3 рази, а також у 2010 р. плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності у 3 рази.

На планування доходів місцевих бюджетів великий вплив мають зміни, які відбуваються у механізмі формування дохідної бази і пов'язані з удосконаленням бюджетно-податкового законодавства, а саме з переглядом складу доходів місцевих бюджетів та вдосконаленням системи оподаткування. Основними методами планування при цьому вважаються аналітичний метод й економіко-математичне моделювання (при проведенні аналітичних розрахунків).

Так, при розробці Закону України „Про Державний бюджет на 2011 рік” враховано основні завдання бюджетної політики щодо державної підтримки фінансового забезпечення місцевих бюджетів і відповідно до визначених Декларацією цілей та завдань бюджету на 2011 рік, схваленою постановою Кабінету Міністрів України №315 від 19 квітня 2010 р., а саме: підвищення рівня зацікавленості органів місцевого самоврядування у зростанні обсягу надходжень до місцевих бюджетів; збільшення інвестиційної складової частини місцевих бюджетів, зокрема шляхом зростання кількості джерел надходжень до бюджету розвитку [146].

Бюджетним кодексом України від 08 липня 2010 р. передбачено передачу частини доходів з державного до місцевих бюджетів (табл. 2.2).

Отже, зміни до Бюджетного кодексу України щодо передачі доходів з державного до місцевих бюджетів сприяли збільшенню дохідної частини місцевих бюджетів на 10,2 млрд. грн. у 2011 р.

**Доходи державного бюджету, закріплені
за місцевими бюджетами на 2011 р.***

№ з/п.	Назва платежу	Обсяг, млн. грн.
1	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення	78,9
2	Збір за спеціальне водокористування	503,0
3	Плата за користування надрами загальнодержавного значення	855,7
4	Плата за ліцензії, у тому числі:	308,3
4.1	Плата за видачу ліцензій і сертифікатів	89,8
4.2	Плата за ліцензії на виробництво спирту етилового	0,3
4.3	Плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим	1,0
4.4	Плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв і тютюнових виробів	0,2
4.5	Плата за державну реєстрацію	4,5
4.6	Плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	212,5
5	Плата за використання інших природних ресурсів (за спеціальне використання диких тварин, рибних й інших водних ресурсів)	1,2
6	Плата за надані в оренду ставки, що знаходяться у басейнах річок загальнодержавного значення	1,4
7	Частина податку на прибуток підприємств і організацій (крім державної та комунальної власності)	8408,3
РАЗОМ		10156,8

*Складено на основі [62].

– започатковано складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди із застосуванням програмно-цільового методу в бюджетному процесі;

– упорядковано відносини місцевих бюджетів з Міністерством фінансів України шляхом оптимізації розподілу видаткових повноважень і вдосконалення порядку надання трансфертів;

– встановлено перерахування місцевим бюджетам 50% надпланових надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного збору;

– врегульовано подання податковим агентом щомісячної податкової декларації з податку з доходів фізичних осіб [16].

При формуванні бюджетних показників на 2011 р. враховано вплив наслідків світової фінансової кризи на економіку нашої держави у 2009 р. і поступовий вихід з неї у 2010 р., зокрема:

- вплив зовнішньої кон'юнктури на продукцію експортоорієнтованих галузей економіки;
- зростання обсягів промислового виробництва, яке відбулося протягом I півріччя 2010 р. (12,0% за 6 місяців 2010 р.) за основними бюджетоутворюючими галузями промисловості (машинобудування, металургія, хімічна промисловість, легка промисловість) й торгівлі.

Щодо формування доходів місцевих бюджетів на 2011 р. було враховано:

- уточнені статистичні показники, які використовуються при здійсненні розрахунків прогнозних обсягів надходжень податків та обов'язкових зборів, зокрема за 2008–2009 рр. та I півріччя 2010 р.;
- фактичне виконання дохідної частини бюджету за результатами 2007–2009 рр. та 7 місяців 2010 р.;
- очікувані надходження платежів у 2010 р.;
- зміни до Бюджетного кодексу України.

З урахуванням вищевикладеного розрахунковий прогноз доходів місцевих бюджетів на 2011 р. (згідно зі змінами до Бюджетного кодексу України) передбачено в розмірі 98,6 млрд. грн. (рис. 2.2), що становить 120,8% до планового показника на 2010 р., затвердженого органами місцевого самоврядування (81,6 млрд. грн.).

При цьому варто зазначити, що якби частину платежів не було передано з державного бюджету, то зростання прогнозного показника доходів місцевих бюджетів на 2011 р. становило би 108,9%, тобто на рівні індексу споживчих цін у 2011 р.

Прогнозний показник доходів до загального фонду місцевих бюджетів на 2011 р. визначено у сумі 77,2 млрд. грн., що становить 111,1% до планового показника на 2010 р., затвердженого органами місцевого самоврядування (69,5 млрд. грн.).

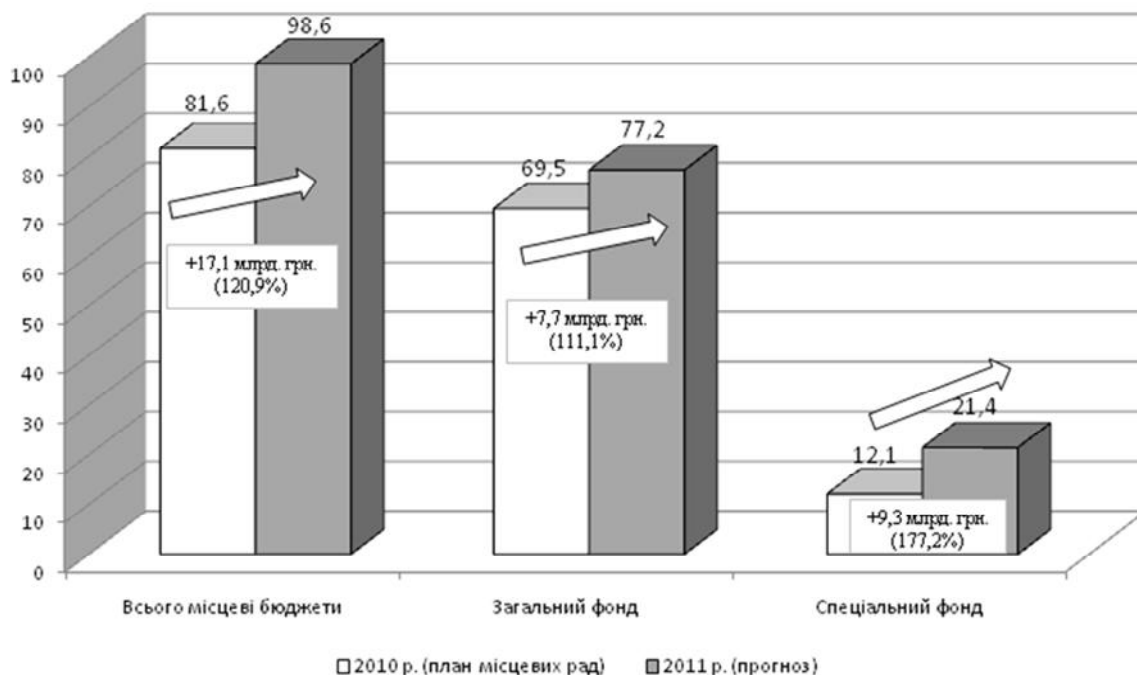

Рис. 2.2. Прогнозні показники доходів місцевих бюджетів України на 2011 р. порівняно з 2010 р.*

*Складено на основі [67].

Розрахунковий прогноз доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик № 1), на 2011 р. пропонується в сумі 62,5 млрд. грн., що становить 109,8% до планового показника надходжень на 2010 р., встановленого Міністерством фінансів України (56,9 млрд. грн.) (рис. 2.3).

Однак необхідно уточнити, що якби частину платежів не було передано з кошика № 1 до кошика № 2 та бюджету розвитку місцевих бюджетів, то зростання прогнозного показника доходів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик № 1), на 2011 р. становило би 116,0%. Відповідно до планового показника на 2010 р. (57,7 млрд. грн.), затвердженого органами місцевого самоврядування, зростання прогнозного показника на 2011 р. становило 108,4% – це менше від зростання номінального ВВП майже у 2 рази (116,7%) [67].

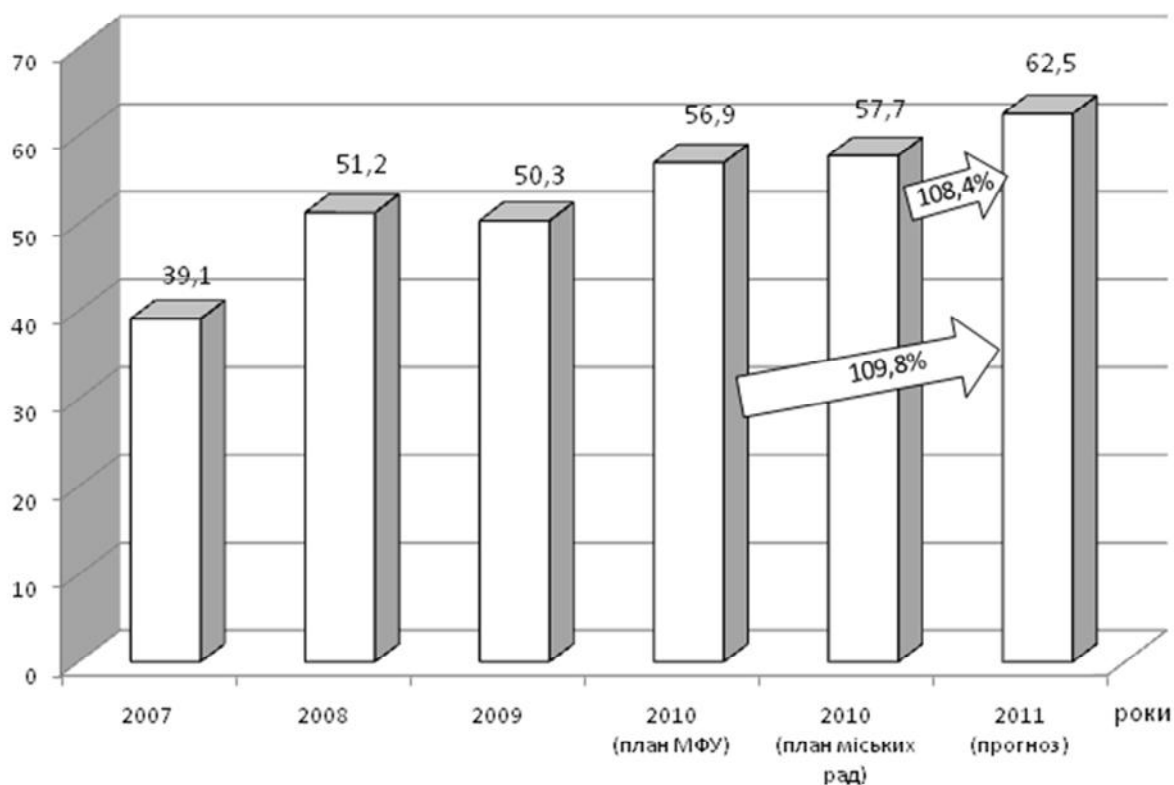

Рис. 2.3. Динаміка доходів кошика № 1 місцевих бюджетів України у 2007-2011 рр.*

*Складено на основі [67].

Розрахунковий прогноз доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик № 2), на 2011 р. прогнозовано у сумі 14,7 млрд. грн., що становить 143,7% до планового показника надходжень на 2010 р. (10,2 млрд. грн.).

При цьому в прогнозному показнику на 2011 р. було враховано додатковий ресурс у сумі 3,02 млрд. грн. за рахунок передачі з кошика № 1 до кошика № 2 таких доходів:

- фіксованого податку на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю – 0,3 млрд. грн.;
- плати за землю – 2,4 млрд. грн.;
- плати за торговий патент – 0,3 млрд. грн.;
- адміністративних штрафів та інших санкцій – 0,02 млрд. грн.

Без додаткового ресурсу прогнозний показник доходів кошика № 2 на 2011 р. становив би 11,7 млрд. грн., або лише на 14,6% більше від планового показника на 2010 р. Прогнозний показник доходів до спеціального фонду місцевих бюджетів на 2011 р. визначено у сумі 21,4 млрд. грн., що становить 177,2% до планового показника на 2010 р., затвердженого органами місцевого самоврядування (12,1 млрд. грн.):

а) бюджет розвитку – 13,6 млрд. грн. (у 11,8 разу більше від плану на 2010 р.). Без урахування додаткових надходжень у сумі 10,3 млрд. грн. за рахунок передачі з кошика № 1 єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва (1,9 млрд. грн.) та з державного бюджету частини податку на прибуток (8,4 млрд. грн.) прогнозний показник доходів бюджету розвитку на 2011 р. становив би 3,3 млрд. грн.;

б) спеціальний фонд – 7,8 млрд. грн. (127,8% зростання до плану на 2010 р.) [67].

За основу при плануванні як державного, так і місцевих бюджетів береться аналітичний метод у тому його розумінні, що на початковому етапі при складанні плану доходів або видатків бюджетів здійснюють аналіз виконання показників попередніх періодів з метою виявлення рівня їхнього виконання й тенденцій, які простежувалися при формуванні бюджету, та визначення прихованих і невикористаних резервів.

Проведемо аналіз фактичних надходжень за 1998–2010 рр., що стане основою для розрахунків планових показників відповідних бюджетів.

Динаміка надходжень до місцевих бюджетів аналізованих Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей свідчить про позитивну тенденцію до їхнього зростання (рис. 2.4).

Так, по Івано-Франківській області за 2002 р. обсяги надходжень порівняно з 1998 р. зросли на 7,3%, порівняно з 2000 р. – на 45%, порівняно з 2001 р. – на 22%. Загалом до 2003 р. обсяг надходжень до місцевих бюджетів Івано-Франківської області збільшився на 103736,1 тис. грн. і становив 389073,1 тис. грн. Однак у 2000 р. відбулося їхнє зменшення до

210880,5 тис. грн. До 2010 р. розмір надходжень до цього бюджету зріс практично у 4,8 рази й становив 1466383,7 тис. грн.

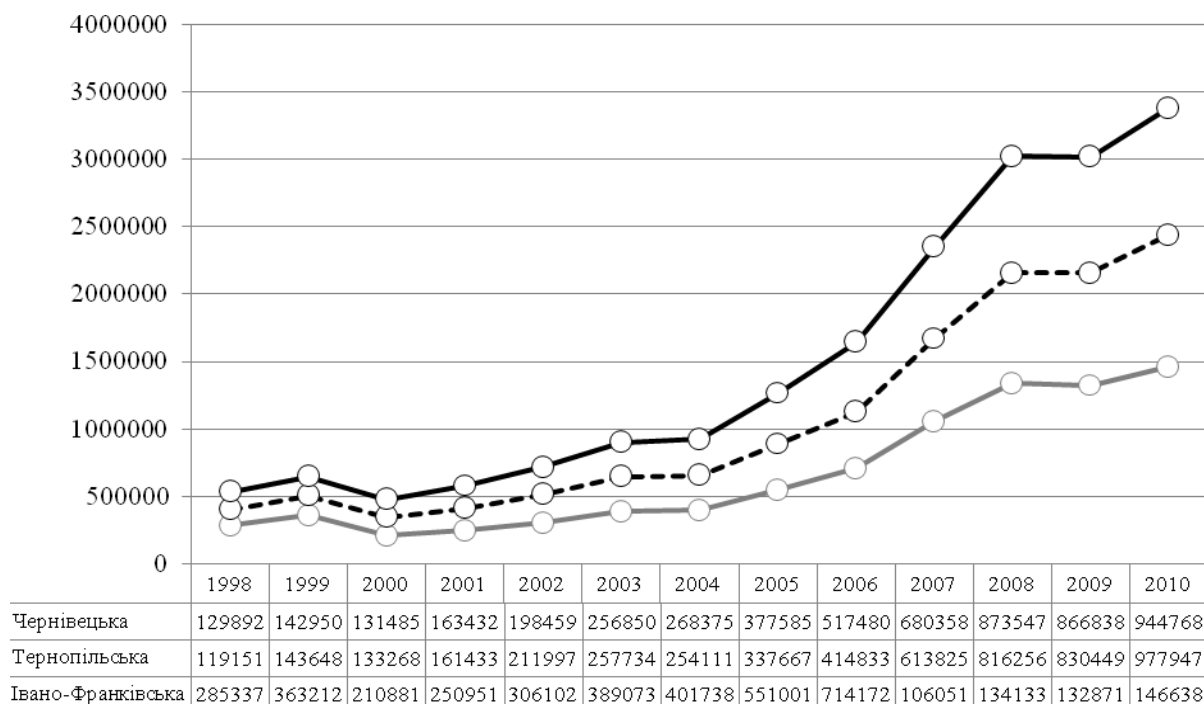

Рис. 2.4. Динаміка надходжень до місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей у 1999 – 2010 рр.*

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Аналізуючи надходження до місцевих бюджетів Тернопільської області, вкажемо, що вони збільшилися у 2002 р. на 78% порівняно з 1998 р., на 59% – порівняно з 2000 р. та на 31% – порівняно з 2001 р. У 2003 р. їхній обсяг зріс до 257733,6 тис. грн. У 2004 р. спостерігалось зменшення надходжень на 3622,5 тис. грн. порівняно з попереднім роком. Таке зменшення надходжень до місцевих бюджетів вищеназваної області у вказаному періоді в середньому на 1,4% відбулося через запровадження нового порядку оподаткування доходів фізичних осіб (за ставкою 13%). Однак до 2010 р. їхній обсяг збільшився на 161691,0 тис. грн. порівняно з 2008 р. і на 723835,9 тис. грн. – порівняно з 2004 роком.

По Чернівецькій області обсяги надходжень до місцевих бюджетів з 2002 р. зросли на 52,8% порівняно з 1999 р., на 51% – порівняно з 2000 р. та на 21,4% – порівняно з 2001 р. У 2000 р. відбулося їхнє зменшення на

11465,2 тис. грн. порівняно з попереднім роком. Однак вже до 2005 р. доходи бюджету Чернівецької області збільшилися на 246099,7 тис. грн., а у 2010 р. вони становили 944767,6 тис. грн., що у 3,5 разу більше від показника 2004 р.

Таким чином, необхідно зазначити, що у 2005 р. доходи місцевих бюджетів України загалом мали тенденцію до зростання за рахунок дії факторів, які безпосередньо впливають на покращення життєвого рівня населення й обсягів податкової соціальної пільги, передбаченої статтею 6 Закону України „Про податок з доходів фізичних осіб”, зокрема: збільшення мінімальної заробітної плати і підвищення прожиткового мінімуму в Україні [63]. Важливим та дієвим інструментом регулювання економічних і соціальних процесів став показник легалізації доходів фізичних осіб, що зумовлено значним обмеженням у процесі реалізації політики оплати праці в недержавних структурах прямого державного впливу. Водночас ухвалення Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб”, чинного з 1 січня 2004 р., сприяло створенню сприятливих умов щодо зростання обсягів реальних доходів населення та їхньої легалізації, поступового приведення у відповідність до розміру мінімальної заробітної плати розміру податкової соціальної пільги і спрощення практики справляння податку з доходів фізичних осіб.

Аналіз мобілізації надходжень у 2004–2010 рр. дає змогу стверджувати, що доходи бюджетів аналізованих областей поступово збільшувалися. Гнучкі ланцюгові темпи зростання становили у 2006 р.: по Івано-Франківській області порівняно з 2005 р. – 30%, з 2004 р. – 78%; по Тернопільській області порівняно з 2005 р. – 23%, з 2004 р. – 63%; по Чернівецькій області – відповідно 37% та 93%. В абсолютному виразі надходження у 2006 р. збільшилися: в Івано-Франківській області на 163170,3 тис. грн. порівняно з 2005 р. і на 312433,3 тис. грн. порівняно з 2004 р.; в Тернопільській області – на 77166,0 тис. грн. порівняно з 2005 р. та на 160721,7 тис. грн. порівняно з 2004 р.; в Чернівецькій області – на 139895,6 тис. грн. порівняно з 2005 р. і на 249105,1 тис. грн. порівняно з 2004 р.

Порівнявши 2006 р. з 1998 р., констатуємо, що надходження в

аналізованих областях збільшилися приблизно в 3,3 разу. Така сама тенденція до зростання доходів спостерігається також при плануванні вказаних показників у цих регіонах на 2009–2011 рр. Їхні надходження у відповідних бюджетах на 2010 р. порівняно з фактичними надходженнями 2009 р. збільшувалися на 10,4% в Івано-Франківській області, 17,8% – у Тернопільській області та на 9% – у Чернівецькій області.

Дані щодо структури надходжень дохідної частини бюджетів досліджуваних областей, наведені у табл. 2.3, підтверджують, що вирішальне значення у складі доходів місцевих бюджетів мають податкові надходження. Їхня частка коливається у межах від 62,9% у Чернівецькій області в 2007 р. до 91,3% в Івано-Франківській області у 1998 р. В Івано-Франківській області спостерігалася найбільша частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів, яка коливалася від 73,9% у 2007 р. до 91,3% у 1998 р. зі збільшенням протягом аналізованого періоду їхнього обсягу на 523273,6 тис. грн. У 2010 р. їхня питома вага складала 80,8% загального обсягу надходжень бюджету з одночасним збільшенням до 1184613,7 тис. грн. У Тернопільській області питома вага податкових надходжень коливалася від 77,3% у 2000 р. до 87,0% у 1999 р. із зростанням відповідно їхнього обсягу впродовж 1998–2008 рр. на 569986,1 тис. грн. У 2008 р. податкові надходження становили 672302,1 тис. грн., або 82,4% від сукупних доходів. До 2010 р. спостерігалася збільшення їхнього обсягу на 125429 тис. грн. із зменшенням їхньої частки до 81,6%.

З 1998 по 2007 р. у Чернівецькій області відбулося поступове зростання абсолютного розміру податкових надходжень на 359032,4 тис. грн. з одночасним зниженням їхніх часток до 2007 р. на 18,6 в. п., у результаті чого їхня питома вага у 2007 р. становила 69,7%. Упродовж 2008–2010 рр. відбулося зростання питомої ваги даного виду доходів до місцевих бюджетів Чернівецької області до 79,4%. При цьому обсяги їхніх надходжень зросли на 123617,6 тис. грн. і становили у 2010 р. 750582,8 тис. грн.

**Структура надходжень дохідної частини місцевих бюджетів
Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей
у 1998–2010 рр.***

(тис. грн.)

Роки	Податкові надходження		Неподаткові надходження		Доходи від операцій з капіталом		Цільові фонди		Разом доходів	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Івано-Франківська область										
1998	260502	91,3	7280	2,5	1	0,1	17554	6,1	285337	100
1999	330007	90,8	10952	3,0	74	0,1	22179	6,1	363212	100
2000	168151,2	79,7	32073,7	15,3	235,0	0,1	10420,6	4,9	210880,5	100
2001	209672,1	83,6	36645,9	14,6	1758,7	0,7	2874,3	1,1	250951,0	100
2002	257217,7	84,0	33213,5	10,9	12353,3	4,08	3317,4	1,1	306101,9	100
2003	316191,6	81,3	49492,3	12,7	15257,0	3,9	8132,2	2,1	389073,1	100
2004	312914,0	78,0	45525,2	11,3	27513,8	6,8	15785,4	3,9	401738,4	100
2005	412185,8	74,8	72001,5	13,1	42795,3	7,8	24018,8	4,3	551001,4	100
2006	547993,6	76,8	99255,9	13,9	48098,2	6,7	18824,0	2,6	714171,7	100
2007	783775,6	73,9	109252,3	10,3	123496,2	11,6	43986,6	4,2	1060510,7	100
2008	1030468,7	76,8	184295,0	13,7	93065,2	6,9	33506,4	2,6	1341335,3	100
2009	1058891,4	79,7	164854,2	12,4	56232,7	4,2	48732,3	3,7	1328710,6	100
2010	1184613,7	80,8	192118,3	13,1	48056,8	3,3	41594,9	2,8	1466383,7	100
Тернопільська область										
1998	102316	85,9	4697	3,9	12138	10,2	–	–	119151	100
1999	124927	87,0	5025	3,5	13696	9,5	–	–	143648	100
2000	102984,0	77,3	26711,8	20,0	85,8	0,1	3486,6	2,6	133268,2	100
2001	129239,2	80,1	30507,2	18,9	1037,6	0,6	649,3	0,4	161433,3	100
2002	166583,1	78,6	32839,2	15,5	11903,1	5,6	671,9	0,3	211997,3	100
2003	210817,7	81,8	36626,2	14,2	9678,5	3,8	611,2	0,2	257733,6	100
2004	211265,3	83,1	32091,3	12,6	9856,6	3,9	897,9	0,4	254111,1	100
2005	273952,2	81,1	45596,8	13,5	16283,1	4,8	1834,7	0,6	337666,8	100
2006	347984,0	83,9	53947,8	13,0	11124,1	2,7	1776,9	0,4	414832,8	100
2007	498342,5	81,2	75924,1	12,4	35742,8	5,8	3815,7	0,6	613825,1	100
2008	672302,1	82,4	98989,9	12,1	40307,7	4,9	4656,2	0,6	816256,0	100
2009	681368,5	82,1	123061,3	14,8	18497,1	2,2	7521,6	0,9	830448,5	100
2010	797731,1	81,6	138187,7	14,1	35701,8	3,7	6326,4	0,6	977947,0	100
Чернівецька область										
1998	114749	88,3	6702	5,2	–	–	8441	6,5	129892	100
1999	125151	87,5	7050	5,0	8	0,01	10741	7,5	142950	100
2000	100486,6	76,4	23160,9	17,6	108,9	0,1	7728,4	5,9	131484,8	100
2001	123764,8	75,7	28968,5	17,7	532,1	0,3	10166,5	6,3	163431,9	100
2002	154807,1	78,1	31156,3	15,6	4339,6	2,2	8156,1	4,0	198459,1	100
2003	195329,9	76,0	38445,4	15,0	12617,7	4,9	10457,3	4,1	256850,3	100
2004	196567,4	73,2	25283,1	9,4	31065,5	11,6	15459,0	5,8	268375,0	100
2005	252947,0	67,0	46199,3	12,2	60369,9	16,0	18068,3	4,8	377584,5	100
2006	325351,5	62,9	56156,9	10,8	107521,2	20,8	28450,5	5,5	517480,1	100
2007	473781,4	69,7	69441,2	10,2	75698,7	11,1	61436,4	9,0	680357,7	100
2008	626965,2	71,8	129882,1	14,9	72162,2	8,2	44537,4	5,1	873546,9	100
2009	658711,7	76,0	106685,8	12,3	29967,5	3,5	71473,0	8,2	866838,0	100
2010	750582,8	79,4	131274,8	13,9	27333,8	2,9	35576,2	3,8	944767,6	100

* Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Частка неподаткових надходжень у доходах місцевих бюджетів аналізованих областей характеризувалася достатньо значними коливаннями. Найбільша їхня питома вага за період 1998–2010 рр. була у 2000–2001 роках по всіх регіонах.

Так, в Івано-Франківській області частка неподаткових надходжень зросла з 2,5% у 1998 р. до 15,3% у 2000 р. (обсяг збільшився на 24793,7 тис. грн.). Однак з 2001 р. до 2010 р. із подальшим збільшенням обсягу вказаних доходів на 155472,4 тис. грн., їхня питома вага зменшилась до 13,1% у 2010 р. У Тернопільській області зростання спостерігалось з 3,5% у 1999 р. до 20% у 2000 р. (обсяг збільшився на 21686,8 тис. грн.). До 2010 р. обсяги неподаткових надходжень зросли у 4,5 разу, незважаючи на зменшення їхньої частки у доходах місцевих бюджетів Тернопільської області до 14,1%.

У Чернівецькій області зростання цього показника відбулося з 5,0% у 1999 р. до 17,7% у 2001 р. зі збільшенням їхнього обсягу впродовж 1998–2008 рр. на 123180,1 тис. грн. У 2009 р. і 2010 р. частка неподаткових надходжень становила 12,3% і 13,9% відповідно. При цьому обсяг таких доходів збільшився у 2010 р. на 1392,7 тис. грн. порівняно з 2008 р. і склав 131274,8 тис. грн.

Щодо доходів від операцій з капіталом у структурі доходів досліджуваних місцевих бюджетів спостерігається надзвичайно нестабільна тенденція, яка стосується зміни як абсолютних їхніх обсягів, так і питомої ваги у сукупних доходах місцевих бюджетів. Так, за досліджуваний період у місцевих бюджетах Чернівецької області частка цієї групи надходжень коливалась від 0,01% у 1999 р. до 20,8% у 2006 р.; в місцевих бюджетах Тернопільської області: від 0,1% у 2000 р. до 10,2% у 1999 р.; в місцевих бюджетах Івано-Франківської області: від 0,1% у 1998–2000 рр. до 11,6% у 2007 р. Основними причинами цього стали зростання обсягу податкових надходжень у сукупних доходах вказаних місцевих бюджетів та нестабільність рівня надходжень неподаткових доходів.

Незначною і нестабільною відповідно до окремих бюджетних періодів є роль цільових фондів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Лише у місцевих бюджетах Чернівецької області можна простежити, порівняно з іншими областями, отримання найбільшої частки надходжень у цільові фонди та незначне їхнє коливання у структурі сукупних надходжень: 3,8–9,0% за 1998–2010 рр.

При здійсненні розрахунків показників доходів місцевих бюджетів і визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів Міністерство фінансів України керується положеннями Конституції України, Бюджетного кодексу України, Постановами Кабінету Міністрів України „Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на плановий бюджетний рік” та Верховної Ради України „Про Основні напрями бюджетної політики на плановий бюджетний рік”, іншими законами України й нормативно-правовими актами, що не суперечать бюджетному законодавству. Розрахунки здійснюються на основі макроекономічних показників загалом по державі, при розподілі бюджетних ресурсів між територіями враховуються вдосконалені підходи за більш об’єктивними критеріями як щодо дохідної, так і щодо видаткової частини бюджету.

Розрахунок прогнозного показника обсягу доходів кошика № 1 здійснюється нормативним методом шляхом прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що обчислюється на основі звітних даних про фактичні надходження відповідних податків та зборів до цих бюджетів за три останніх бюджетних періоди перед тим роком, в якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період. Порядок розрахунку індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці здійснюється на основі формули, затвердженої Кабінетом Міністрів України. Крім цього, при розрахунку обсягу доходів кошика № 1 враховуються, відповідно до рішень місцевих рад, також втрати закріплених доходів відповідних місцевих бюджетів у результаті

надання пільг платникам податків. При розрахунку обсягу доходів, закріплених за місцевими бюджетами, враховується також прогноз обсягу доходів бюджету, визначений на основі прогнозних основних макропоказників економічного і соціального розвитку на плановий бюджетний період. Відповідно до вказаної методики здійснюється також розрахунок обсягів власних доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик № 2) [131; 143].

Варто зазначити, що Міністерство фінансів здійснює також розрахунки доходів кошика № 2, тобто тих, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, оскільки плата за землю є у складі доходів районних та обласних бюджетів. До того ж, Міністерство фінансів проводить оцінювання всіх ресурсів зведеного бюджету України та здійснює розподіл кошика доходів № 2 із застосуванням індексу податкоспроможності. Ці розрахунки місцеві фінансові органи можуть врахувати при формуванні власних доходів.

Розглянемо порядок планування дохідної частини місцевих бюджетів на основі розрахунків бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей. Обсяги і структуру доходів вказаних бюджетів відповідно до кошика № 1 показано у табл. Д. 1 – Д. 3 (дод. Д).

Розрахунок обсягу кошика доходів, закріплених за відповідними бюджетами, здійснюється на основі прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного з допомогою макропоказників економічного та соціального розвитку України на 2009 р. і шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності. Визначення прогнозних обсягів доходів місцевих бюджетів на 2009 та 2010 рр. аналізованих регіонів проводилося за алгоритмом, поданим на рис. 2.5.

Розрахунок доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, на 2011 р. відповідно до адміністративно-територіальних одиниць здійснювався нормативним методом згідно з вимогами нового Бюджетного кодексу України, ухваленого 8 липня 2010 р., і Постанови

Кабінету Міністрів України № 1195 від 5 вересня 2001 р. „Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” (із змінами та доповненнями) [131].

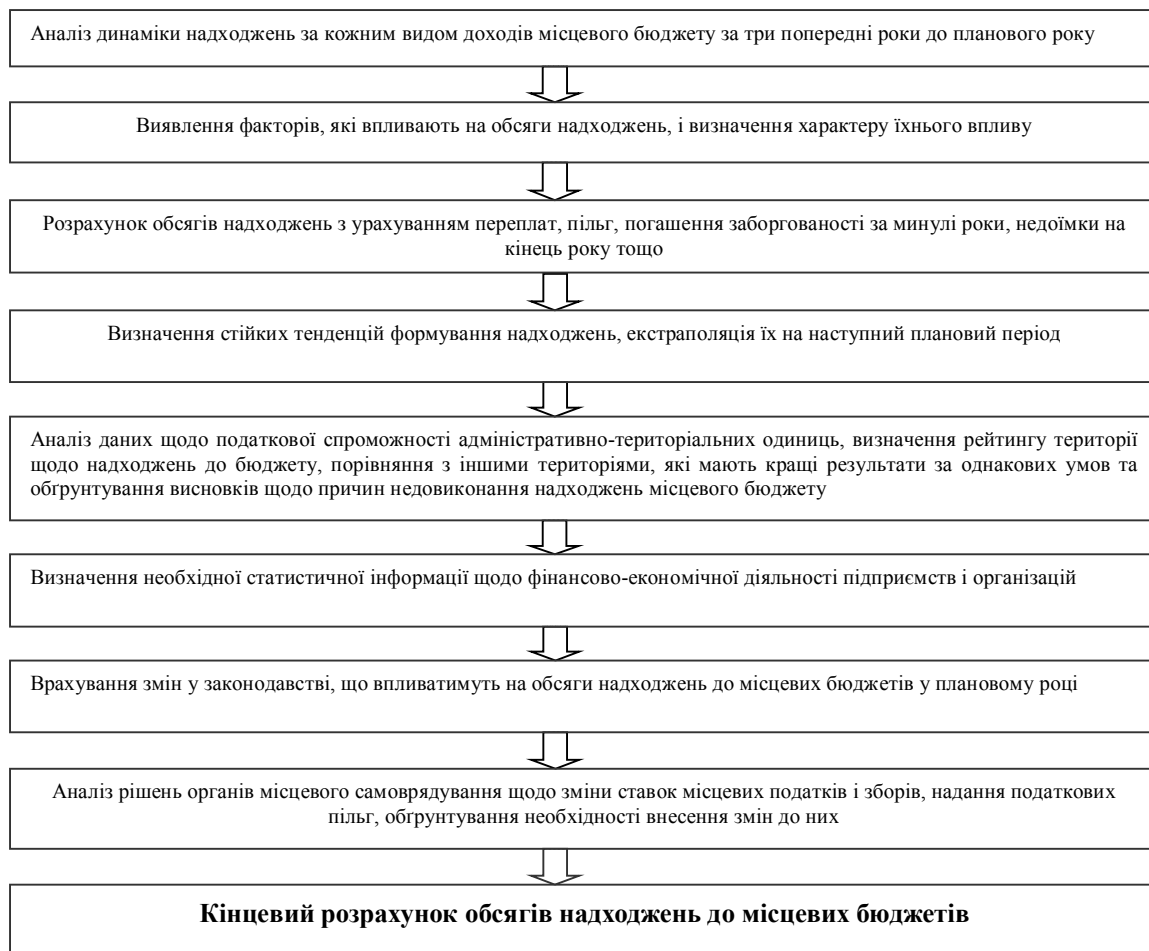

Рис. 2.5. Алгоритм розрахунку прогнозних обсягів надходжень до місцевих бюджетів*

*Складено на основі [16].

З 1 січня 2011 р. планування доходів місцевих бюджетів відбувається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №1149 від 8 грудня 2010 р. „Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів” [143].

Обсяг кошика доходів місцевих бюджетів розраховувався відповідно до статті 98 Бюджетного кодексу України із застосуванням індексу відносної податкоспроможності бюджету міста чи району на основі даних щодо фактичного виконання бюджетів за три останніх бюджетних періоди (2007–

2009 рр.) [14].

У процесі розрахунку індексу відносної податкоспроможності застосовано метод екстраполяції та експоненційний метод. Використання цих методів дало змогу найбільш точно здійснити вирівнювання динамічного ряду і провести розрахунки обсягів реальних прогнозних показників на плановий рік, оскільки діючі тенденції функціонування та розвитку окремих бюджетів, у тому числі надходження до них протягом базового періоду, що береться за основу при розрахунках, зазнали впливу ряду факторів, зокрема наслідків фінансово-економічної кризи на економіку країни.

Інакше кажучи, якщо спостерігається збільшення податкової бази регіону та відповідне щорічне зростання індексу відносної податкоспроможності, то для таких місцевих бюджетів на плановий 2011 р. прогнозується також зростання індексу податкоспроможності. Водночас, при зменшенні показника податкоспроможності регіону знижується також вказаний індекс. До того ж варто вказати, що:

– у поточному періоді застосовано коефіцієнт актуалізації індексу відносної податкоспроможності місцевих бюджетів з метою врахування стану надходжень таких доходів до відповідних місцевих бюджетів;

– приведено у відповідність темпи зростання доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, з темпами збільшення фонду оплати праці із застосуванням коефіцієнта, який визначає вплив нарахованого фонду оплати праці за відповідними регіонами [67].

Процес і механізм планування дохідної частини формування місцевих бюджетів на 2009 та 2011 рр. відображено в додатку Е на прикладі розрахунку обсягу доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, у Богородчанському районі Івано-Франківської області й Вижницькому районі Чернівецької області (див. дод. Е).

У додатку відображено розрахунки при плануванні кошика № 1 доходів бюджетів на 2009 р. на прикладі Богородчанського районного бюджету Івано-Франківської області із застосуванням індексу відносної податкоспроможності

бюджету міста чи району на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останніх бюджетних періоди (2005–2007 рр.), які наведено у табл. Ж. 1 – Ж. 3 (дод. Ж).

Індекс відносної податкоспроможності району є коефіцієнтом (K_i), що відображає рівень податкоспроможності певної адміністративно-територіальної одиниці відносно аналогічного середнього показника по Україні у розрахунку на одного мешканця, для визначення якого використовувався обсяг кошика доходів місцевого бюджету, обчислений відповідно до чинного законодавства України (табл. Ж. 3 додатка Ж).

Динаміку середнього індексу відносної податкоспроможності по Богородчанському району Івано-Франківської області за 2009 р. показано на рис. 2.6.

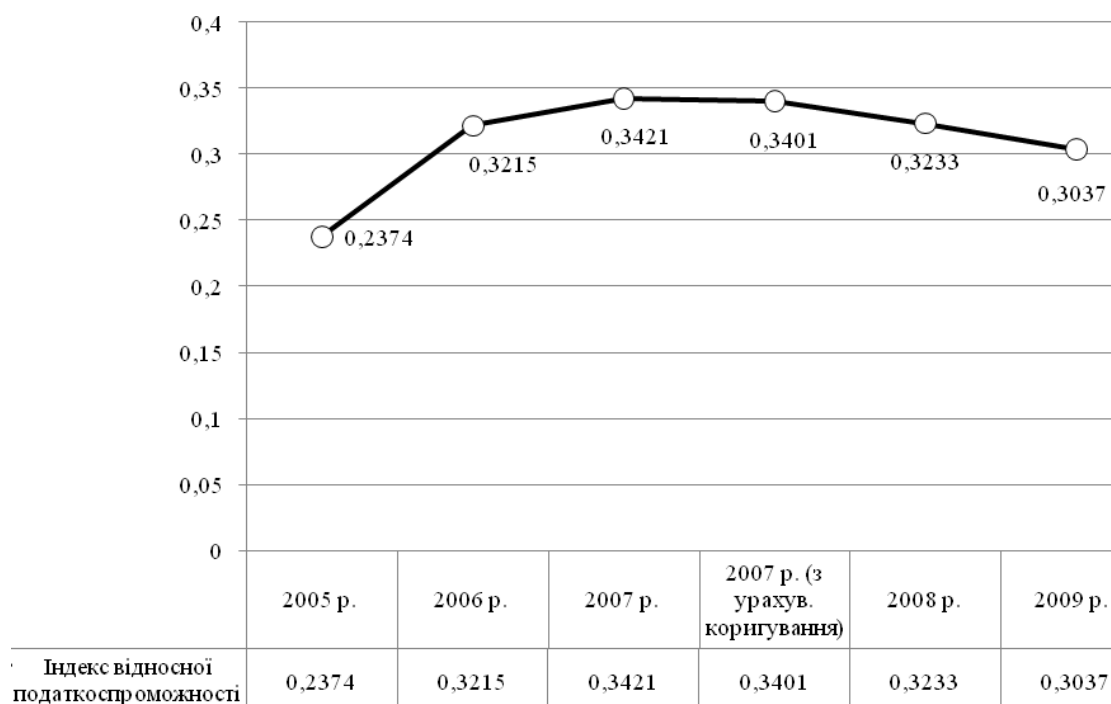

Рис. 2.6. Динаміка індексу відносної податкоспроможності по Богородчанському району Івано-Франківської області за 2005–2009 рр.*

*Складено на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА.

Дані свідчать про позитивну тенденцію до зростання впродовж 2005–2006 рр. середнього індексу відносної податкоспроможності у Богородчанському районі Івано-Франківської області, який зріс від 0,2374 у

2005 р. до 0,3421 у 2007 р., але до 2009 р. зазначений показник знизився до 0,3037.

Порядок планування доходів кошика № 1 передбачає розрахунок індексу відносної податкоспроможності. Тоді розраховується попередній прогнозний обсяг доходів кошика № 1 на 2009 р. (RD_{izak}). Після цього розрахунку застосовується коефіцієнт актуалізації індексів відносної податкоспроможності (λ_i). Цей показник визначається на базі порівняння індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці за 2007 р. (K_{i5}) та індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці за 2006 р. (K_{i4}).

Тоді визначається розрахункова величина доходів першого кошика на 2009 р. із застосуванням коефіцієнта зміни індексів відносної податкоспроможності (D_r). Обчислюємо індекс відносної податкоспроможності на 2009 р. (K_{i7}) на основі розрахункової величини доходів кошика № 1 місцевих бюджетів, визначеної із застосуванням коефіцієнта зміни індексів відносної податкоспроможності. При цьому розраховується обсяг доходів кошика № 1 на 2009 р. без податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород й інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу (D_w). У кінцевому розрахунку підраховуємо загальний обсяг доходів кошика № 1 на 2009 р. (D_{izak}).

Порядок планування доходів місцевих бюджетів на 2011 р. набуває подальшого вдосконалення порівняно з 2009 р., що здійснюється з допомогою врахування тенденцій до зміни податкової бази та застосування методу експоненційного зростання.

Як видно з додатка Е, планування доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, зокрема Вижницького району Чернівецької області на 2011 р., насамперед передбачає розрахунок індексу відносної податкоспроможності на 2011 р. (K_{i4}) із застосуванням методу екстраполяції або методу експоненційного зростання. На

рис. 2.7 показано динаміку індексу відносної податкоспроможності для вказаного району за 2007–2011 рр.

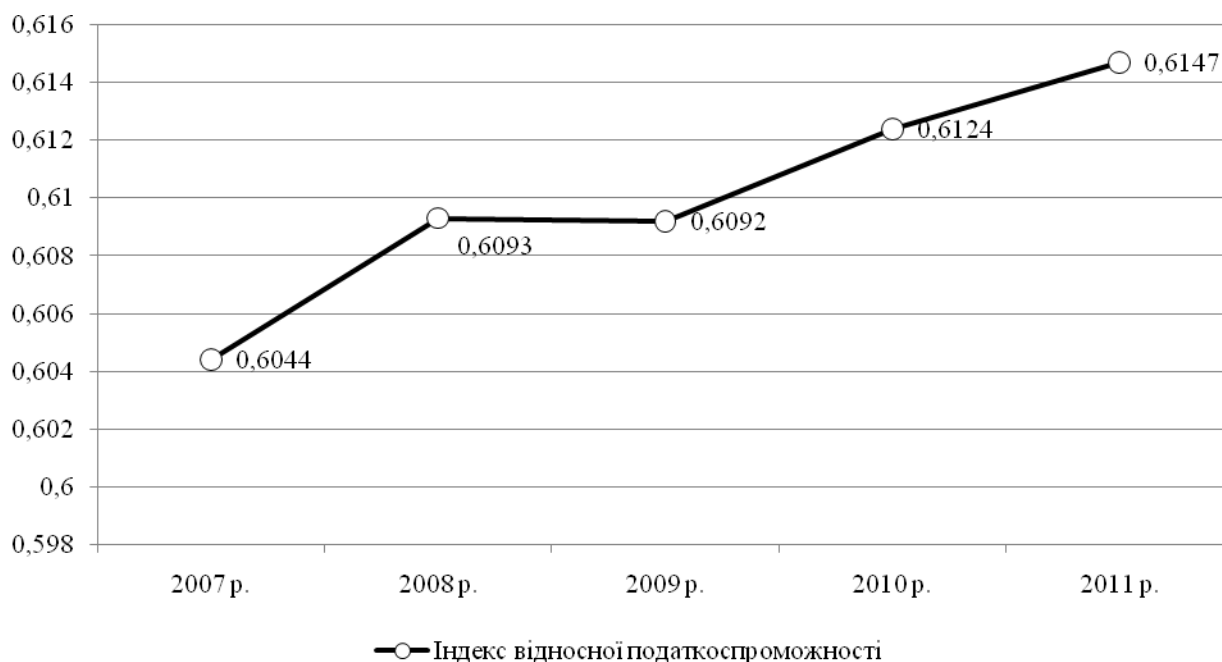

Рис. 2.7. Динаміка індексу відносної податкоспроможності по Вишницькому району Чернівецької області за 2007–2011 рр.*

*Складено на основі даних Головного фінансового управління Чернівецької ОДА.

Після цього проводиться розрахунок попереднього прогнозного обсягу доходів кошика № 1 на 2011 р. для Вишницького району. Розрахунок попереднього прогнозного обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами, здійснювався у межах прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного з допомогою основних прогнозних макропоказників соціально-економічного розвитку України на плановий бюджетний період і шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності цієї адміністративно-територіальної одиниці (його обчислено за методом екстраполяції або експоненційного зростання) [143].

Наступний етап у розрахунках – це врахування останніх тенденцій до змін податкової бази місцевих бюджетів та коригування попереднього прогнозного обсягу доходів кошика № 1 для кожної адміністративно-

територіальної одиниці на коефіцієнт актуалізації індексів відносної податкоспроможності.

У бюджетному плануванні на 2011 р. застосовується розрахунок коефіцієнта впливу темпів зростання фонду оплати праці за відповідними регіонами і здійснюється коригування попереднього прогнозного обсягу надходжень з урахуванням коефіцієнта впливу нарахованого фонду оплати праці.

Для стимулювання місцевих бюджетів, які щороку нарощують обсяг доходів, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, розраховується обсяг доходів (кошика доходів) з урахуванням показника стимулювання (SDizak).

Таким чином, у кінцевому розрахунку визначається обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами (Dizak), де враховується розрахунок податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями й особами рядового і начальницького складу, для адміністративно-територіальної одиниці (Dw). Він здійснювався на основі питомої ваги надходжень кожної адміністративно-територіальної одиниці в загальній сумі фактичних надходжень податку з військовослужбовців за звітний період 2010 р. та прогнозованої суми податку з військовослужбовців загалом по Україні на 2011 р. [143].

Отже, на основі вищеописаних етапних розрахунків проводиться планування доходів місцевих бюджетів, які враховувалися при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів адміністративно-територіальним одиницям Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей у 2009 і 2011 рр. (табл. 3. 1 додатка 3).

Аналіз ухвалених змін до бюджетного законодавства у 2010 р. дає підстави зробити висновок, що методика планування доходів місцевих бюджетів набула подальшого вдосконалення за рахунок застосування методу екстраполяції або експоненційного зростання.

За даними табл. 3. 1 (дод. 3) розрахунковий прогноз доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів адміністративно-територіальній одиниці (у Вижницькому районі) Чернівецької області, складено Міністерством фінансів України на 2011 р. у сумі 16819,2 тис. грн. При аналізі очікуваних доходів бюджету на 2010 р. у Вижницькому районі планові показники зросли на 750,0 тис. грн. Така сама ситуація спостерігається в усіх адміністративно-територіальних одиницях Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей.

Доходи місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик № 2) адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей на 2009 р. відображено у табл. 3. 2 (дод. 3).

Доходи місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик № 2) адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 р. розраховано згідно з індексом податкоспроможності за 2003–2005 рр. (дод. Е, табл. И. 1 у дод. И).

Закінчивши розрахунок планування доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів і не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, на прикладі бюджету Богородчанського району Івано-Франківської області та бюджету Вижницького району Чернівецької області на 2009 і 2011 рр., за допомогою методу ковзної середньої й з використанням коефіцієнта актуалізації індексів відносної податкоспроможності та дослідивши мобілізацію надходжень кошика доходів № 1 за 2004–2009 рр. (див. рис. И. 2 у дод. И), констатуємо, що планування доходів цього кошика можна охарактеризувати як прагматично обґрунтований і реальний процес встановлення обсягів та джерел надходжень у досліджуваних регіонах.

Аналізуючи планові показники доходів кошика № 1 у Вижницькому районі на 2010 р., вкажемо на їхнє зростання з 13988 тис. грн. у 2010 р. до

16819 тис. грн. у 2011 р. Однак планові показники у 2010 р., доведені Міністерством фінансів України, більші від очікуваних на 750,0 тис. грн., або 5% (див. рис. 2.8).

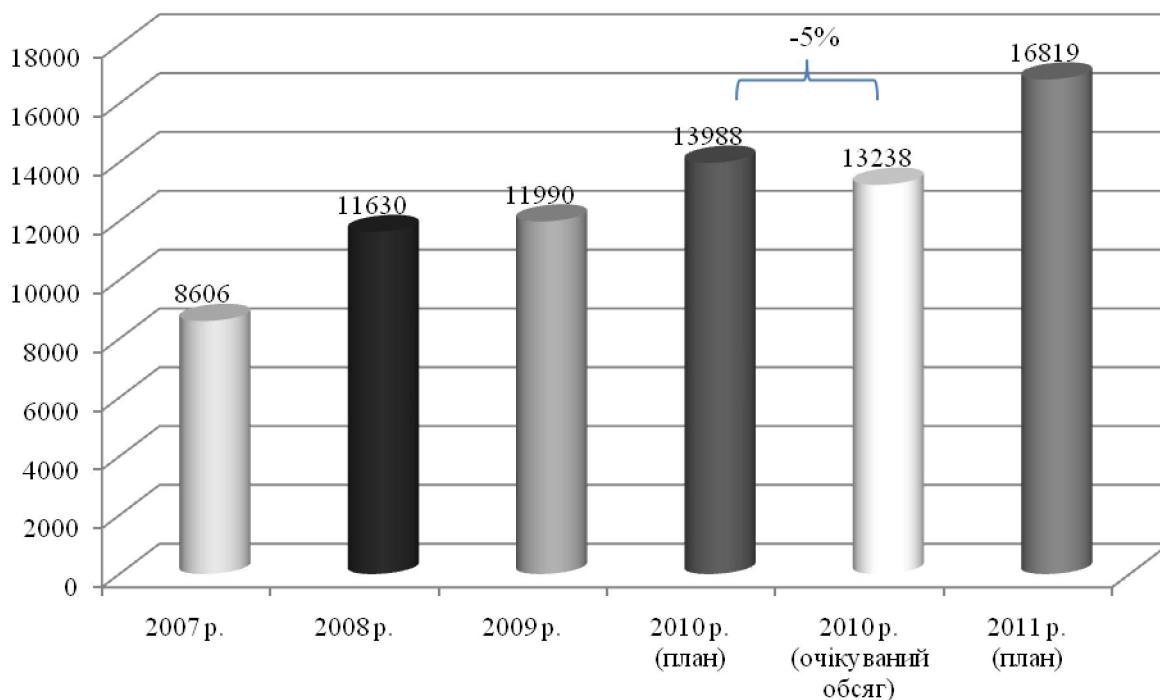

Рис. 2.8. Динаміка доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів у Вижницькому районі Чернівецької області за 2007–2011 рр.*

*Складено на основі даних Головного фінансового управління Чернівецької ОДА.

Зменшення мобілізації надходжень податку з доходів фізичних осіб за 2007–2009 рр. відбулося за рахунок зміни його податкового навантаження, що вплинуло на розрахунок індексу відносної податкостроможності у 2010 р.

Загалом з урахуванням змін до Бюджетного кодексу України в 2010 р. заплановано зменшення доходів кошика № 1 вказаного бюджету на 3581,2 тис. грн. Таке зменшення здійснено за рахунок зниження обсягів надходжень: плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності – на 214,0 тис. грн., адміністративних штрафів й інших санкцій – на 1,0 тис. грн., фіксованого податку на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю – на 475,0 тис. грн., єдиного податку для суб'єктів

малого підприємництва – на 1843,0 тис. грн., плати за землю – на 600,0 тис. грн. (15%) і адміністративних штрафів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху – на 448,2 тис. грн. В результаті цього розрахункові показники місцевих фінансових органів на 2010 р. становитимуть – 17820,0 тис. грн., хоча, на відміну від даних Міністерства фінансів України, їхній обсяг доведено до 18062,8 тис. грн., тобто доходи збільшено на 242,8 тис. грн. Крім цього, необхідно мати на увазі, що за рахунок доходів поточного року відбудуватиметься повернення переплати з плати за придбання торгових патентів на здійснення операцій з надання послуг у сфері грального бізнесу в сумі 114,3 тис. грн. до кінця 2010 року (за станом на 01.01.2010 р. – 131,6 тис. грн.).

На 2010 р. місцевими радами доходи кошика № 2 затверджено у сумі 4095,3 тис. грн., хоча Міністерством фінансів України заплановано їх у сумі 4317,0 тис. грн. До того ж з урахуванням змін до Бюджетного кодексу України доходи кошика № 2 вказаного бюджету в 2010 р. зростуть на 2305,0 тис. грн., зокрема за рахунок збільшення обсягу надходжень плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності на 214,0 тис. грн., адміністративних штрафів та інших санкцій – на 1,0 тис. грн., фіксованого податку на доходи фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю – на 475,0 тис. грн., плати за землю – на 1615,0 тис. грн. У кінцевому підсумку очікується отримання в нових умовах доходів у сумі 6622,0 тис. грн.

На 2011 р. Міністерством фінансів України встановлено прогнозний обсяг доходів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик № 2) Вижницького районного бюджету Чернівецької області у сумі 7866,7 тис. грн., що відповідно до очікуваних прогнозів збільшено на 1100,0 тис. грн. Вже на 2011 р. місцевими фінансовими органами очікується отримання надходжень до кошика № 2 у сумі 6766,7 тис. грн. (з урахуванням обсягу збільшення надходжень плати за землю у сумі 300,0 тис. грн.).

Порядок планування показників доходів місцевих бюджетів формувався впродовж аналізованого періоду з використанням методів ковзної середньої,

екстраполяції й експоненційного зростання. В результаті цього можемо простежити позитивні тенденції у застосуванні методів ковзної середньої та експоненційного зростання при розрахунках дохідної частини місцевих бюджетів. Щодо використання методу екстраполяції, то вкажемо, що оскільки цей метод передбачає поширення у майбутньому вже визначених раніше тенденцій, які спостерігалися за умови стабільного розвитку, точність методу щороку зменшується, що не характерно для України [30, с. 41]. Тому вважаємо, що застосування цього методу негативно відобразатиметься на реалізації формульного методу формування бюджетів.

Узагальнення практики планування доходів місцевих бюджетів дає змогу окреслити такі проблеми, які негативно впливають на ефективність і реальність розрахунків:

- неврахування недоїмки та переплат у процесі розрахунку індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці;
- завищення податкової бази окремих видів надходжень (плати за землю, податку з доходів фізичних осіб);
- неврахування змін у податковій базі за три попередніх роки при розрахунку індексу відносної податкоспроможності (банкрутство, ліквідація окремих суб'єктів господарювання й ін.), що негативно впливає на формування дохідної частини бюджету на плановий період;
- великі похибки розрахунків через неможливість точного визначення чисельності населення, зокрема того, яке працює за кордоном;
- нехтування у розрахунку коефіцієнтом ухилення від сплати податку з доходів фізичних осіб (через, наприклад, проведення виплат заробітної плати „у конвертах”);
- щорічна зміна законодавства, яке визначає методологію формульних розрахунків у сфері планування доходів місцевих бюджетів;
- застосування вагових коефіцієнтів без відповідного наукового обґрунтування.

З огляду на світову фінансово-економічну кризу та її вплив на соціально-

економічний розвиток країни і, як наслідок, на фінансово-економічну ситуацію у регіонах необхідно визнати, що наповнення кошика № 1, який залежить від загальнодержавних податків та зборів, знижується.

Отже, доцільно формульні розрахунки при визначенні індексу відносної податкоспроможності у сфері бюджетного планування доходів місцевих бюджетів адаптувати до сучасних умов та процесів фінансово-бюджетної дисципліни й мінімізувати негативні наслідки світової фінансової кризи на економічний розвиток України з урахуванням поетапного курсу на зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету за рахунок стимулювання підвищення ефективності економічної діяльності регіонів. При цьому головним важелем у сучасних умовах має бути збереження визначених пріоритетних напрямків бюджетної політики і дотримання принципів Бюджетного кодексу України. Водночас потрібно забезпечити формування механізму стимулювання органів місцевого управління у наповненні місцевих бюджетів шляхом розвитку підприємництва, підвищення прозорості та стабільності податкової політики і дотримання соціальної справедливості.

2.2. Практика та проблеми планування видатків місцевих бюджетів

У сучасних умовах реформування бюджетної системи України важливим інструментом макроекономічного регулювання стають видатки бюджету. Через видатки бюджету держава здійснює безпосередній вплив на соціально-економічні процеси у країні та регіонах. Адже саме через визначення пріоритетних напрямків бюджетних видатків, здійснення їхнього фінансування і забезпечення процесу фінансового вирівнювання територій виявляється регулююча роль видатків бюджету, що слугують основою для функціонування ринкового середовища в державі. Зокрема, за допомогою видатків місцевих бюджетів забезпечується розвиток соціальної інфраструктури та здійснюється

реалізація інтересів різних верств населення, що загалом визначає рівень добробуту громадян і забезпеченість їх соціально-культурними послугами.

Видатки місцевих бюджетів поділяються на видатки, які враховуються й не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Такий порядок щодо розмежування видатків використовується з метою визначення обсягів міжбюджетних трансфертів на етапі планування місцевих бюджетів. Під час виконання бюджетів усі надходження до загального фонду акумулюються на єдиному рахунку відповідного місцевого бюджету та використовуються на фінансування запланованих видатків [190].

Найбільшого поширення при плануванні видатків місцевих бюджетів набув нормативний метод. Його суть полягає у тому, що прогнозні показники видатків, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, визначаються як добуток від множення кількості мешканців чи споживачів соціальних послуг на відповідний єдиний фінансовий норматив бюджетної забезпеченості із застосуванням коригуючих коефіцієнтів по бюджетах окремих видів [16].

При використанні нормативів обсяг видаткових потреб має відображати потребу в суспільних послугах і водночас обмежуватися обсягами наявних ресурсів для задоволення цих потреб. У процесі розподілу при застосуванні нормативів органи місцевого самоврядування мають отримувати більший за середній обсяг ресурсів для задоволення їхніх потреб з більшими за середні потреби в соціальних послугах.

У разі перевищення розрахункового обсягу доходів місцевого бюджету над розрахунковими видатковими потребами здійснюється негативний трансферт до державного бюджету як коштів, що передаються з місцевих бюджетів. Щоб стимулювати місцеві органи влади, які доклали зусиль до наповнення місцевих бюджетів, держава не вилучає весь обсяг коштів, а використовує стимулюючий механізм. Для цього застосовується коефіцієнт вирівнювання. Водночас вказані кошти стають додатковим фінансовим ресурсом місцевих бюджетів, що підлягає розподілу органами місцевого

самоврядування на видатки, які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів та між окремими галузями.

На стадії формування проекту державного бюджету на перше читання відповідно до основних напрямків бюджетної політики на наступний рік на центральному рівні визначається загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами. Згідно з частиною 3 статті 94 Бюджетного кодексу, загальний обсяг фінансових ресурсів за кожним видом видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, визначається на основі законодавчо встановлених державних соціальних стандартів і нормативів [16].

Наступним етапом є розрахунок величини фінансового нормативу бюджетної забезпеченості, яка визначається бюджетним законодавством як гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань та функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Цей показник розраховується шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість населення чи споживачів соціальних послуг й ін. [16].

Відповідно до принципу збалансованості бюджетної системи нашої держави, що зазначено у Бюджетному кодексі України, повноваження на здійснення видатків бюджету мають відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний рік.

Основними інструктивними та нормативними документами, які регламентують формування видаткової частини місцевих бюджетів, стали положення Постанови Верховної Ради України № 2318 „Про основні напрями бюджетної політики на 2011 рік” від 04.06.2010 р., Постанови Кабінету Міністрів України № 315 „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік (Бюджетної Декларації)” від 19.04.2010 р. і Програми економічних

реформ на 2010–2014 роки „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 02.06.2010 р.

Аналізуючи динаміку планових обсягів видатків місцевих бюджетів України, затверджених місцевими радами з урахуванням змін на 2002–2011 рр. (рис. 2.9), простежуємо їхню позитивну тенденцію до зростання.

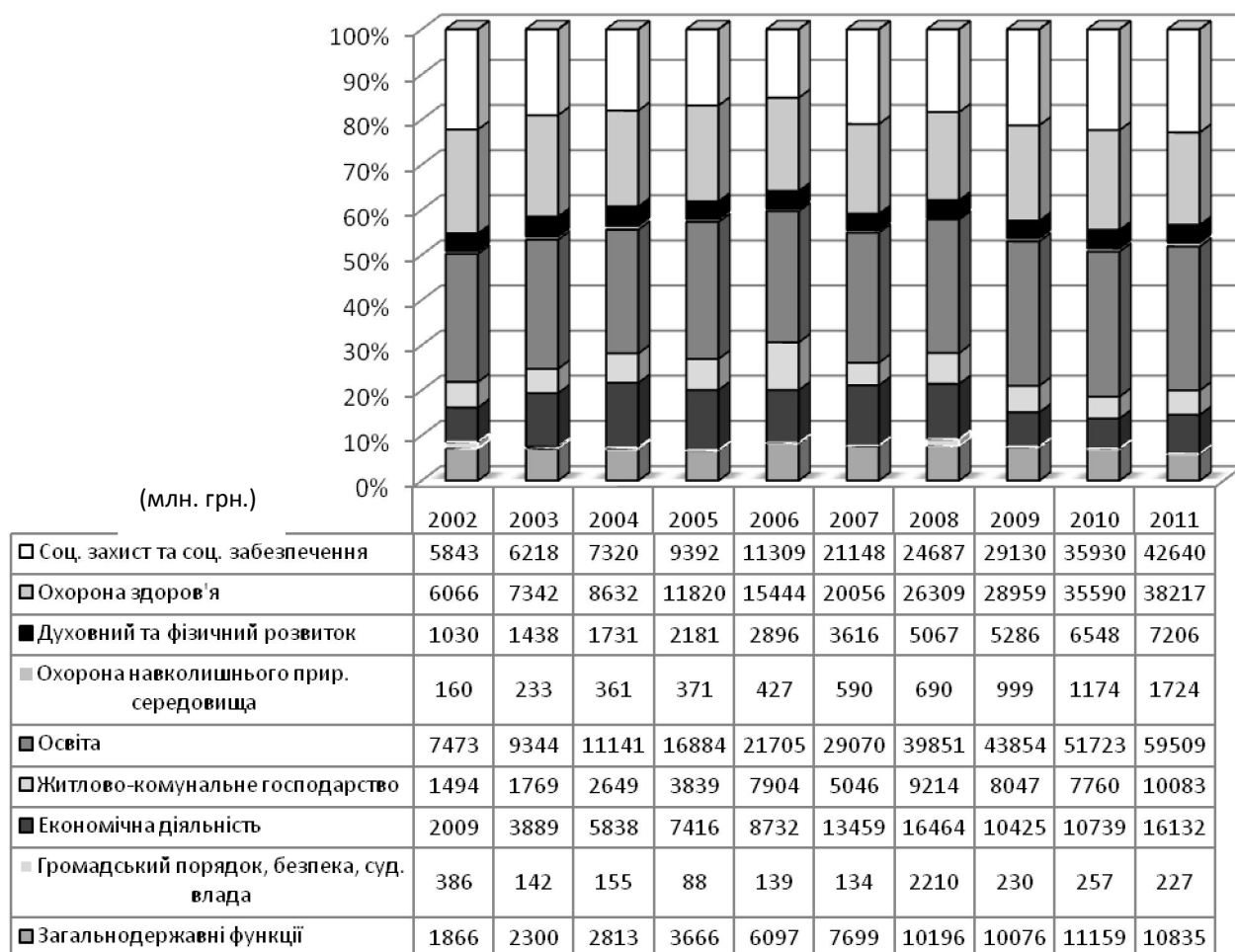

Рис. 2.9. Структура видатків місцевих бюджетів України, затверджених місцевими радами з урахуванням змін на 2002–2011 рр.*

*Складено на основі [67].

Впродовж аналізованого періоду обсяги видатків загалом зросли у 7,1 разу (з 26328,8 млн. грн. у 2002 р. до 186575,6 млн. грн. у 2011 р.).

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів становлять видатки на освіту, обсяги яких збільшилися протягом вказаного періоду в 7,9 разу. Зростання обсягів видатків спостерігаємо також за іншими

видами, зокрема на духовний та фізичний розвиток – у 7 разів; на соціальний захист та соціальне забезпечення – у 7,3 разу; на охорону здоров'я – у 6,3 разу; на охорону навколишнього природного середовища – у 10,8 разу. При цьому спостерігається також зростання видатків на житлово-комунальне господарство з 1493,9 млн. грн. у 2002 р. до 10083 млн. грн. у 2011 р. Однак у 2010 р. їхній плановий обсяг зменшився на 1454 млн. грн. порівняно з 2008 р. і на 287 млн. грн. відповідно до 2009 р. та становив 7760 млн. грн.

Аналіз розвитку економіки України у першому півріччі 2010 р. показує, що відбулося помітне поживлення економічної активності, на відміну від малоактивного, з точки зору макроекономічної динаміки, початку року.

Планування видатків місцевих бюджетів на 2011 р. здійснювалося на основі Бюджетного кодексу України, ухваленого 8 липня 2010 р. з урахуванням змін. Відповідно до цього документа, за місцевими бюджетами на стабільній основі закріплено ряд важливих бюджетоутворюючих джерел. Зазначені зміни дали змогу збільшити ресурсну базу місцевих бюджетів на загальну суму 15008,9 млн. грн., що забезпечувало здійснення ефективної системи управління місцевими фінансами, стійке економічне зростання регіонів і гарантування виконання органами місцевої влади своїх зобов'язань.

Ресурс місцевих бюджетів на 2011 р. становить 141636,7 млн. грн., що на 7818, 6 млн. грн., тобто 5,8%, більше, ніж у 2010 р. (рис. 2.10) [67].

Відповідно, у 2009 р. прогнозний обсяг видатків загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування трансфертів) становив 85537,9 млн. грн., що на 12,8% більше, ніж у 2008 р. та в 2 рази – порівняно з 2005 р. У 2005 р. вказаний показник дорівнював 42725 млн. грн., у 2006 р. – 56153,2 млн. грн., у 2007 р. – 73141,7 млн. грн., у 2008 р. – 74588,9 млн. грн.

Обсяг видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, становить 92102, 7 млн. грн., а фонд оплати праці з нарахуваннями працівників бюджетної сфери – 74189, 2 млн. грн.

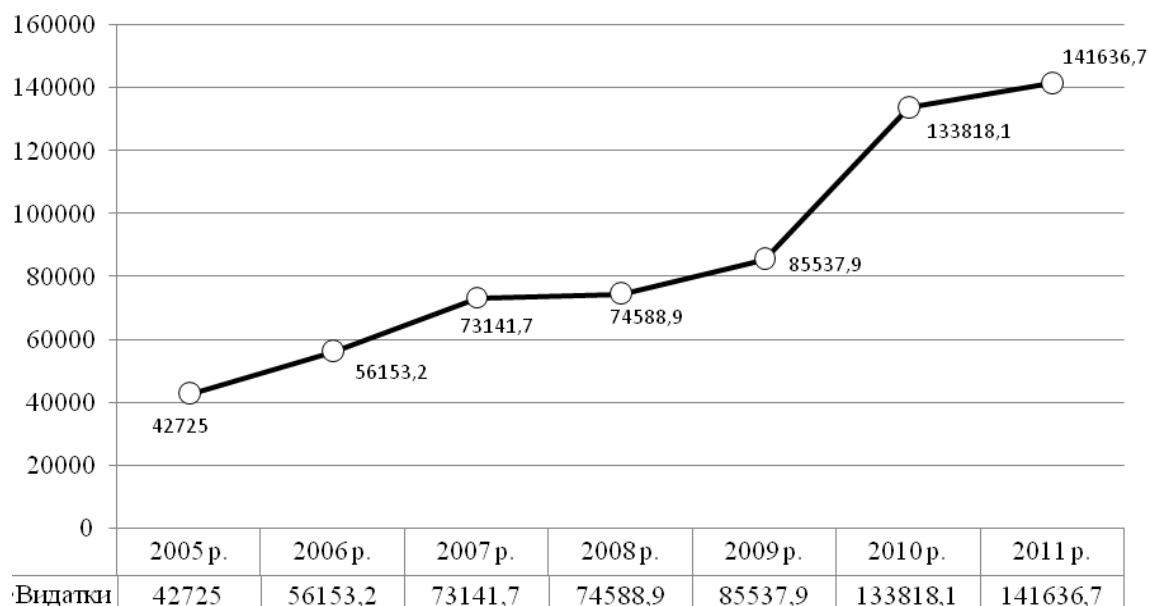

Рис. 2.10. Динаміка видатків загального фонду місцевих бюджетів України (з урахуванням трансфертів) у 2005–2011 рр.*

*Складено на основі [67].

При розрахунку прогнозних обсягів видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, було взято до уваги:

– встановлення змін до розмірів мінімальної заробітної плати на основі розміру мінімальної заробітної плати грудня 2010 р. і прогнозного індексу споживчих цін на 2011 р., а саме: з 1 січня – 941 грн., з 1 квітня – 960 грн., з 1 жовтня – 985 грн., з 1 грудня – 1004 грн. на місяць. Крім цього, передбачено встановлення мінімальної заробітної плати у погодинному розмірі, який розраховано на основі місячного розміру мінімальної заробітної плати та середньомісячної норми тривалості робочого часу за рік при 40-годинному робочому тижні;

– підвищення розміру посадового окладу працівника I тарифного розряду ЄТС і встановлення його з 1 січня у розмірі 613 грн., з 1 квітня – 625 грн., з 1 жовтня – 641 грн., з 1 грудня – 654 грн.;

– встановлення посадових окладів на рівні мінімальної заробітної плати тим працівникам, в яких вони менші за мінімальну заробітну плату;

– індексацію заробітної плати працівників відповідно до Закону України „Про індексацію грошових доходів населення”;

– збільшення видатків на оплату комунальних послуг й енергоносіїв у середньому на коефіцієнт 1,1049, зокрема:

– видатки на оплату теплопостачання – на коефіцієнт 1,1174;

– видатки на оплату природного газу – на коефіцієнт 1,1437;

– видатки на оплату водопостачання і водовідведення, електроенергії та інших комунальних послуг й енергоносіїв – на коефіцієнт 1,089 (з урахуванням прогнозного індексу цін виробників у 2010 р. у середньому порівняно з попереднім роком) [67].

Водночас, виконання вимог Меморандуму про економічну та фінансову політику між Урядом України і Міжнародним валютним фондом зобов’язує Уряд України до скорочення бюджетних видатків для забезпечення подальшої їхньої співпраці. Такий захід дасть змогу здійснювати коригування коштів бюджету передусім з урахуванням скорочення непершочергових та неперіоритетних видатків, запровадження жорсткого режиму витрачання бюджетних коштів і оптимізації мережі бюджетних установ. Перелічені заходи сприятимуть недопущенню виникнення значних сум кредиторської заборгованості [67].

З огляду на особливості формування видатків місцевих бюджетів України, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, можна конкретизувати обсяги та структуру планових показників видатків місцевих бюджетів відповідно до адміністративно-територіальних формувань Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей на 2009 і 2011 рр.

Аналіз даних додатка К показав, що у 2009 р. та за планом 2011 р. найбільший обсяг видатків, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, у межах всіх аналізованих територій спрямовано на освіту: по Івано-Франківській області вони становлять відповідно 52,8% і 55,5% від загальної суми видатків, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, по Тернопільській області – відповідно 51,3% та

55,9% і по Чернівецькій області – 51,6% та 55,2%. Видатки на охорону здоров'я й культуру і мистецтво у 2009 р. з місцевих бюджетів Івано-Франківської області дорівнювали відповідно 470441,4 млн. грн. та 65744,60 млн. грн., а на охорону здоров'я і соціальний захист та соціальне забезпечення в Тернопільській області вони становили 366953,3 млн. грн. і 53647,6 млн. грн., у Чернівецькій області відповідно – 299181,5 млн. грн. та 49796,9 млн. грн.

Динаміку видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 р. і 2011 р. (план) Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей, відповідно до функціональних видатків можемо простежити у додатку Л і на рис. 2.11.

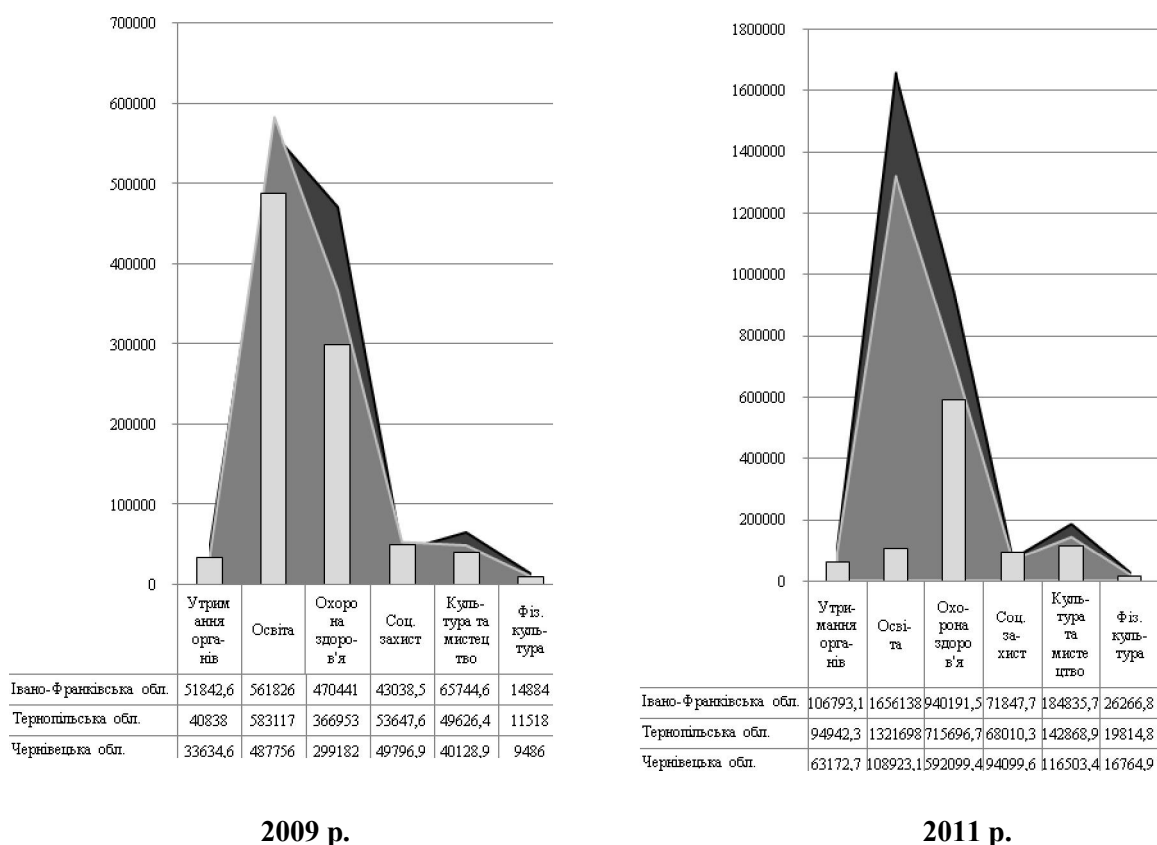

Рис. 2.11. Динаміка видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей у 2009 і 2011 рр.*

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Розглянемо порядок розрахунку планових показників видатків місцевих бюджетів у 2009 р. (Бюджетний кодекс у редакції 2001 р.) та на

2011 р.(Бюджетний кодекс 2010 р.) на утримання органів управління, освіти, охорону здоров'я, культуру і мистецтво, соціальний захист та ін. (див. дод. М).

Передусім, був проведений моніторинг видатків місцевих бюджетів на утримання органів управління.

Загальний прогнозний обсяг видатків місцевих бюджетів України на утримання органів місцевого самоврядування, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, на 2011 р. визначено в розмірі 3256,0 млн. грн. Із загального обсягу видатків розподіл між бюджетами районів здійснено на основі нової формули, яка враховує норматив типової штатної чисельності працівників органів місцевого самоврядування на одну тисячу населення районів, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання однієї штатної одиниці (17,226 грн.) і наявну чисельність населення відповідного району з урахуванням підвищувального коригуючого коефіцієнта для районів з великою кількістю малочисельних за населенням сільських рад.

Розподіл обсягу видатків між бюджетами міст республіканського АРК та обласного значення зроблено на основі фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на тисячу жителів (56,994 грн.) і наявної чисельності населення відповідного міста з урахуванням двох коригуючих коефіцієнтів (один з них є понижувальним для міст з населенням понад 300 тис. осіб та підвищувальним для міст з меншим населенням, а інший – підвищувальним для малих міст з населенням до 28 тис. осіб). Розподіл прогнозного показника видатків для обласних бюджетів, бюджету Автономної Республіки Крим, бюджету міста Києва, районних бюджетів міст Києва і Севастополя здійснено з урахуванням часток видатків відповідних бюджетів у загальному обсязі видатків на утримання органів управління загалом по Україні [143].

Отже, планування видатків на управління у вищеназваних регіонах проводиться нормативним методом з урахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з обласного бюджету на 2009 р.

Таким чином, фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з Івано-Франківського та Чернівецького обласних бюджетів на 2009 і 2011 рр. становить відповідно 96430,9 грн. та 157947,1 грн. Оскільки видатки на утримання органів управління з відповідних обласних бюджетів на 2009 і 2011 рр. (табл. 2.4) визначено відповідно у сумі 2314,4 тис. грн. та 3790,7 тис. грн., приріст дорівнює 1476,3 тис. грн.

Таблиця 2.4

Видатки на утримання органів управління з Івано-Франківського, Тернопільського та Чернівецького обласних бюджетів на 2009 і 2011 рр. *

Вид бюджету	Норматив	Апарат	Видатки	Обсяг видатків Vu _{ai} ,
	грн. Nu _i	одиниці Ai	тис. грн. (Vu)	тис. грн. Vu kyiv (sev)
<i>Планування на 2009 р.</i>				
Івано-Франківський обласний бюджет	96430,9	24	2314,3	2314,3
Тернопільський обласний бюджет	96430,9	24	2314,3	2314,3
Чернівецький обласний бюджет	96430,9	24	2314,3	2314,3
<i>Планування на 2011 р.</i>				
Івано-Франківський обласний бюджет	157947,1	24	3790,7	3790,7
Тернопільський обласний бюджет	157947,1	24	3790,7	3790,7
Чернівецький обласний бюджет	157947,1	24	3790,7	3790,7

*Складено і розраховано на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Отже, варто зауважити, що видатки на утримання органів управління з обласних бюджетів аналізованих адміністративно-територіальних формувань збільшуються за два роки приблизно на 60%.

Розрахунок фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з районних бюджетів на 2009 і 2011 рр. подано в додатку М.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з районних бюджетів усіх місцевих бюджетів України на 2009 та 2011 рр. становить відповідно 38,579038 і 17,226123 грн. (табл. Н. 1.1 – Н. 1.2 у дод. Н. 1).

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості встановлено в розрахунку на одну особу наявного населення району.

Наприклад, скоригована чисельність населення Богородчанського району Івано-Франківської області у 2009 р. та Вижницького району Чернівецької області у 2011 р. становила відповідно 66,833 тис. осіб і 56,132 тис. осіб. Відповідно до проведених розрахунків, планові обсяги видатків з Богородчанського районного бюджету Івано-Франківської області на 2009 р. та Вижницького районного бюджету Чернівецької області на 2011 р. на утримання органів управління з районного бюджету дорівнюють відповідно 2799,8 тис. грн. та 3829,6 тис. грн. (дод. М).

За такою самою методикою планування розраховано всі фінансові нормативи бюджетної забезпеченості видатків на утримання органів управління з бюджетів районів аналізованих адміністративно-територіальних одиниць в Україні (табл. Н. 1.1 – Н. 1.2 у дод. Н. 1). Видатки на утримання органів управління з міських бюджетів на 2009 та 2011 рр. Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької адміністративно-територіальних одиниць визначено у табл. 2.5.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з бюджетів міст Івано-Франківська, Тернополя і Чернівців у 2009 р. становив 32,914330 грн., у 2011 р. – 56,994710 грн. Наприклад, з огляду на скориговану чисельність населення аналізованих міських бюджетів (у м. Івано-Франківськ – 247,9 тис. осіб, у м. Тернопіль – 230,1 тис. осіб, у м. Чернівці – 255,7 тис. осіб) на 2009 р. видатки на утримання органів управління з вказаних міських бюджетів у м. Івано-Франківськ становили 8159,7 тис. грн., у м. Тернопіль – 7573,0 тис. грн., у м. Чернівці – 8415,3 тис. грн.

На 2011 р. обсяги видатків на утримання органів управління з аналізованих бюджетів збільшилися практично в 1,7 разу та дорівнювали по м. Івано-Франківськ 14393,1 тис. грн., по м. Тернопіль – 13020,7 тис. грн. і по м. Чернівці – 14349,8 тис. грн., хоч величина скоригованого населення у м. Тернопіль зменшилась на 1,7 тис. осіб та у м. Чернівці – на 3,9 тис. осіб.

Таблиця 2.5

Видатки на утримання органів управління з міських бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької адміністративно-територіальних одиниць областей на 2009 і 2011 рр. *

<i>Назва міста</i>	<i>Наявне населення (тис. осіб)</i>	<i>Норматив (грн.) (Нумі)</i>	<i>Видатки (тис. грн.)</i>	<i>Коригуючий коефіцієнт (Ку1)</i>	<i>Видатки з урахуванням коригуючого коефіцієнта (тис. грн.)</i>	<i>Видатки на гірські райони (Vg)</i>	<i>Всього видатків (тис. грн.) (Уумі)</i>	<i>Скорисване населення відповідно на 1.01.08 р. та 1.01.10 р. (тис. осіб) (Уумі*Ку1)</i>
2009 р.								
Івано-Франківська область								
м. Івано-Франківськ	236,1	32,914330	777,1	1,05	8159,7	–	8159,7	247,9
м. Болехів	21,2	32,914330	697,8	1,27	886,2	1882,0	1074,4	26,9
м. Калуш	67,3	32,914330	2215,1	1,23	2724,6	–	2724,6	82,8
м. Коломия	61,0	32,914330	2007,8	1,23	2469,7	–	2469,7	75,0
м. Яремче	21,6	32,914330	710,9	1,27	902,8	242,2	1145,0	27,4
Тернопільська область								
м. Тернопіль	219,1	32,914330	7211,5	1,05	7572,1	–	7573,0	230,1
Чернівецька область								
м. Чернівці	243,5	32,914330	8014,6	1,05	8415,3	–	8415,3	255,7
м.Новодністровськ	10,3	32,914330	339,0	1,50	508,5	–	508,5	15,5
2011 р.								
Івано-Франківська область								
м. Івано-Франківськ	240,5	56,994710	13707,7	1,05	14393,1	–	14393,1	252,5
м. Болехів	21,4	56,994710	1220,4	1,27	2026,7	273,3	2300,0	35,6
м. Калуш	67,3	56,994710	3835,2	1,23	4717,3	–	4717,3	82,8
м. Коломия	61,2	56,994710	3487,3	1,23	4289,4	–	4289,4	75,3
м. Яремче	22,1	56,994710	1258,0	1,27	2026,8	376,5	2403,3	35,6
Тернопільська область								
м. Тернопіль	217,6	56,994710	12400,7	1,05	13020,7	–	13020,7	228,4
Чернівецька область								
м. Чернівці	251,8	56,994710	14349,9	1,00	14349,8	–	14349,8	251,8
м.Новодністровськ	10,6	56,994710	605,3	1,27	2026,6	–	2026,6	35,6

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Розрахункові показники обсягу видатків місцевих бюджетів на освіту на 2009 і 2011 рр. визначалися залежно від загального обсягу ресурсів місцевих бюджетів на освіту, фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на одного учня та зведеного контингенту учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів, що передував поточному бюджетному періоду [143].

Отже, загальний обсяг видатків на освіту, що враховується при розрахунках обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів України, в Державному бюджеті України на 2011 р. становить 48187,7 млн. грн., що на 1606,0 млн. грн., тобто 3,4%, більше від відповідного показника у 2010 р. – 46581,7 млн. грн. [67].

Розрахунок видатків на освіту відповідно до адміністративно-територіальних одиниць на 2011 р. здійснено на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості однієї дитини дошкільного віку, одного учня загальноосвітнього, позашкільного, професійно-технічного навчального закладу, зведених контингентів дітей дошкільного віку за станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду, учнів усіх типів загальноосвітніх навчальних закладів за станом на 5 вересня року, що передує поточному бюджетному періоду, учнів професійно-технічних навчальних закладів за станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду. У процесі здійснення розрахунку фонду заробітної плати працівників бюджетної сфери передбачено індексацію заробітної плати з урахуванням прогнозного індексу інфляції на 2011 р. та враховано видатки для встановлення працівникам, розмір посадових окладів яких буде менший, ніж розмір мінімальної заробітної плати, посадових окладів на рівні мінімальної заробітної плати. При розрахунку граничних обсягів взято до уваги необхідність збільшення видатків на стипендію учням, студентам (з урахуванням особливих досягнень у навчанні), слухачам, аспірантам, ординаторам, докторантам з огляду на індексацію [143].

Відповідно до статті 2 Закону України “Про індексацію грошових доходів населення” стипендії враховано у складі грошових доходів громадян, що підлягають індексації. Порядок проведення індексації грошових доходів населення регулюється постановою Кабінету Міністрів України № 1078 від 17 липня 2003 р., відповідно до пункту 4 якого стипендії індексуються у межах прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб [137].

Розмір щорічної допомоги для придбання навчальної літератури в 2011 р. було встановлено у розмірі 3 мінімальних ординарних (звичайних) академічних стипендій особам з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, учням та студентам, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, до завершення навчання. У 2011 р. на вказану мету передбачено 3,0 млн. грн.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1361 від 26 вересня 2006 р., підвищення розмірів мінімальної заробітної плати враховано при розрахунку обсягу одноразової адресної грошової допомоги випускникам вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямками і спеціальностями педагогічного профілю та уклали на строк не менш як три роки договір про роботу в загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах, визначених органами управління освітою [140]. На 2011 р. на вказані видатки було передбачено 15,9 млн. грн.

Видатки на виплату одноразової грошової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, які перебували під опікою (піклуванням) або на повному державному утриманні, при працевлаштуванні їх після закінчення навчального закладу, розмір якої становить шість прожиткових мінімумів, у 2011 р. заплановано в обсязі 17,3 млн. грн. На видачу одноразової допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, яким у 2011 р. мало виповнитися 18 років, передбачено 19,0 млн. грн. [67].

Розподіл видатків на професійно-технічну освіту між регіонами визначено залежно від фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на одного учня професійно-технічного навчального закладу, зведених контингентів учнів професійно-технічних навчальних закладів. Крім цього, при здійсненні розрахунків міжбюджетних трансфертів у видатках на освіту враховано фінансування заходів районного та обласного значення з позашкільної роботи з дітьми [143].

Обсяги видатків на забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін відповідно до районних бюджетів на 2011 р. було встановлено відповідно до попереднього року в обсязі 15,8 млн. грн., а також передбачено додаткові видатки на розвиток дошкільної освіти у селах, селищах та містах районного значення в обсязі 321,6 млн. грн. [67].

Для ефективного розподілу видатків на професійно-технічну освіту між адміністративно-територіальними одиницями і забезпечення єдиного підходу чинним законодавством визначено ряд коригуючих коефіцієнтів з метою подальшого уникнення диспропорцій у процесі застосування нових формульних розрахунків, зокрема:

- коефіцієнт приведення кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів;

- коефіцієнт приведення кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів, які розташовані у населених пунктах і яким надано статус гірських, відповідно до кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів;

- коефіцієнт приросту видатків на підготовку кадрів у професійно-технічних навчальних закладах адміністративно-територіальної одиниці у плановому бюджетному періоді до обсягу видатків у році, що передує плановому бюджетному періоду;

- коефіцієнт вирівнювання, який застосовуватиметься у перехідний період, залежно від значення коефіцієнта приросту видатків на підготовку кадрів у професійно-технічних навчальних закладах [67].

Розрахунки видатків місцевих бюджетів аналізованих регіонів на освіту наведено в додатках М та Н. 2. Динаміку видатків бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей на освіту в 2009 і 2011 рр. показано на рис. 2.12.

Обсяг видатків на охорону здоров'я з місцевих бюджетів визначається залежно від чисельності населення адміністративно-територіальної одиниці та співвідношень між бюджетом Автономної Республіки Крим, обласними бюджетами, бюджетами міст республіканського (Автономна Республіка Крим) й обласного значення, бюджетами районів з урахуванням коригувальних коефіцієнтів і специфічних видатків [143].

Розрахунковий обсяг видатків місцевих бюджетів України, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів на охорону здоров'я в 2009 р., збільшився порівняно з 2008 р. на 2034,2 млн. грн., або на 9,0%, та становить 24613,3 млн. грн.

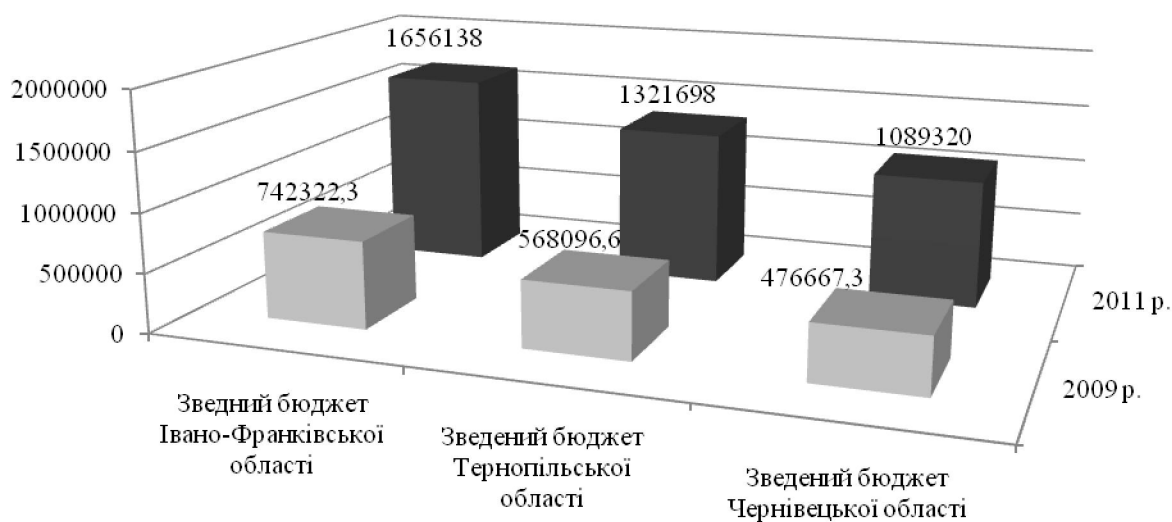

Рис.2. 12. Видатки на освіту місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 і 2011 рр.*

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Загальний обсяг попередніх показників видатків місцевих бюджетів України на охорону здоров'я, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам, при плануванні на 2011 р. визначено в розмірі 31024,2 млн. грн. У складі видатків на охорону здоров'я на 2011 р. враховано цільові видатки в обсязі 356,2 млн. грн. на забезпечення хворих на цукровий і нецукровий діабет препаратами інсуліну й десмопресину [67].

Обсяг видатків на охорону здоров'я бюджету Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району визначається за формулою, яку подано в додатку М.

Розрахунок обсягу видатків на охорону здоров'я з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей на 2009 і 2011 рр. проведено у табл. Н. 3.1– Н. 3.3 (дод. Н. 3).

Збільшення видатків на охорону здоров'я, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, порівняно з плановими показниками минулого року відбулося з огляду на передачу місцевим бюджетам ряду цільових видатків на забезпечення реалізації окремих державних програм та заходів програмного характеру з охорони здоров'я, які у 2008 р. здійснювалися централізовано з державного бюджету через Міністерство охорони здоров'я як головного розпорядника цих коштів.

Прогнозний обсяг видатків з місцевих бюджетів України на культуру і мистецтво, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів на 2009 р., становив 2027,1 млн. грн. На 2011 р. цей показник дорівнював 5483,1 млн. грн., що на 3456 млн. грн. більше від попереднього періоду. Розподіл бюджетних ресурсів держави між центральним та місцевим рівнями й здійснюється відповідно до правових і методологічних норм, визначених у Бюджетному кодексі України та Постанові Кабінету Міністрів України № 1195 „Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” від 5 вересня 2001 р. [131].

При визначенні видаткової частини місцевих бюджетів на культуру і мистецтво застосовується фінансовий норматив бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного жителя. Це гарантує населенню споживання рівних мінімальних послуг, які надаються закладами культури, та забезпечує прозорість і стабільність системи формування міжбюджетних взаємовідносин (табл. Н. 4.1 – Н. 4.2 у дод. Н. 4).

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості у видатках на культуру і мистецтво в розрахунку на 1 жителя по бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетах, бюджетах міст обласного значення та районів визначається шляхом розподілу загальних видатків по бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетах, бюджетах міст обласного (республіканського) значення і районів на наявне населення, яке проживає, відповідно, в Автономній Республіці Крим, областях, у містах обласного (республіканського) значення та районах. За станом на 1 січня 2009 р. наявне населення України становило 46929,5 тис. осіб. Норматив бюджетної забезпеченості на культуру і мистецтво на одного жителя України дорівнює 43,195 грн.

Отже, видатки на культуру та мистецтво з місцевих бюджетів України відповідно до конкретних їхніх видів визначаються як добуток норми видатків на 1 жителя, встановленої для цього рівня бюджету по Україні, і наявного населення цієї адміністративно-територіальної одиниці. Так, розрахункові нормативи для бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів на 2009 р. визначено у розмірі 9,831 грн. на одного жителя. Відповідно до розрахунків обсяг видатків на культуру і мистецтво на вказаний період по всіх обласних (республіканському) бюджетах країни становить 431176,1 тис. грн. Для бюджетів міст обласного (республіканського) значення норматив бюджетної забезпеченості дорівнює 27,778 грн. на одного жителя, районів – 39,280 грн. Обсяг видатків на культуру і мистецтво для міст обласного (республіканського) значення визначено в розмірі 625081,2 тис. грн., для районних бюджетів – 838825,7 тис. грн. (табл. Н. 4.1 в дод. Н.4).

На 2011 р. норматив бюджетної забезпеченості на культуру та мистецтво на одного жителя України збільшився до 119,285 грн. Відповідно до цього показника обсяг видатків становить 5483147,5 тис. грн. Розрахункові нормативи для бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів на 2011 р. визначено у розмірі 27,141 грн. на одного жителя, що у 2,7 разу більше від цього показника 2009 р. Відповідно до розрахунків обсяг видатків на

культуру та мистецтво на вказаний період по всіх обласних (республіканському) бюджетах країни становить 1161653,9 тис. грн., що на 730477,8 тис. грн. більше від обсягу в 2009 р. У 2011 р. спостерігається тенденція до зростання обсягів видатків на культуру і мистецтво для інших видів місцевих бюджетів. Зокрема, для бюджетів міст обласного (республіканського) значення норматив бюджетної забезпеченості дорівнює 71,945 грн. на одного жителя, що у 2,6 разу більше від 2009 р., та для районів – 114,020 грн., який у 2,9 разу перевищує цей показник попереднього періоду. Обсяги видатків на культуру і мистецтво для міст обласного (республіканського) значення збільшено до 1596107,7 тис. грн., для районних бюджетів – до 2350646,9 тис. грн. (табл. Н. 4.1 у дод. Н. 4).

Зазначимо, що у розрахованих видатках при здійсненні розподілу міжбюджетних трансфертів на культуру і мистецтво враховано додаткові видатки на фінансування закладів культури, розташованих у гірській місцевості.

Обсяг видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на культуру і мистецтво на 2009 та 2011 рр. показано у табл. 2.6.

Упродовж вказаного періоду спостерігається позитивна тенденція до зростання всіх показників, які враховуються при розрахунку видатків на культуру та мистецтво вказаних бюджетів, і загального обсягу цих видатків.

Обсяг видатків місцевих бюджетів України на фізичну культуру та спорт розрахований зі зростанням, на відміну від відповідного показника 2008 р. (723,5 млн. грн.), на 5,6 млн. грн., тобто 0,8%, і становить 729,1 млн. грн. Видатки, передбачені місцевим бюджетам України на програми й заходи з фізичної культури і спорту, в розрахунках до бюджету на 2011 р. дорівнювали 834,0 млн. грн.

Обсяг видатків на програми й заходи з фізичної культури і спорту, врахований у міжбюджетних трансфертах між державним бюджетом та бюджетами адміністративно-територіальних одиниць, на 2011 р. визначався на

**Видатки на культуру та мистецтво з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей
на 2009 і 2011 рр.***

(тис. грн.)

Назва регіону (бюджету)	Наявне населення (тис. осіб)	Видатки на культуру та мистецтво	Видатки на культуру та мистецтво у гірських районах	Разом видатків
2009 р.				
Зведений бюджет Івано-Франківської області, у тому числі:	1388,9	63090,2	5318,9	68409,1
разом по бюджетах міст	407,2	11302,1	496,6	11798,7
разом по бюджетах районів	981,7	38136,9	4732,4	42869,3
обласний бюджет	–	13651,2	89,9	13741,1
Зведений бюджет Тернопільської області, у тому числі:	1112,1	51703,1	–	51703,1
разом по бюджетах міст	219,1	6081,3	–	6081,3
разом по бюджетах районів	893,0	34691,2	–	34691,2
обласний бюджет	–	10930,6	–	10930,6
Зведений бюджет Чернівецької області, у тому числі:	908,2	41392,9	408,6	41801,5
разом по бюджетах міст	253,8	7044,4	–	7044,4
разом по бюджетах районів	654,4	25422,0	408,6	25830,6
обласний бюджет	–	8926,5	–	8926,5
2011 р.				
Зведений бюджет Івано-Франківської області, у тому числі:	1380,716	175661,3	9174,4	184835,7
разом по бюджетах міст	660,100	47427,5	–	47427,5
разом по бюджетах районів	1061,664	119045,0	–	119045,0
обласний бюджет	–	46707,3	–	46707,3
Зведений бюджет Тернопільської області, у тому числі:	1088,865	142868,9	–	142868,9
разом по бюджетах міст	217,577	15632,7	–	15632,7
разом по бюджетах районів	871,288	97697,9	–	97697,9
обласний бюджет	–	29538,3	–	29538,3
Зведений бюджет Чернівецької області, у тому числі:	904,371	115371,1	1132,3	116503,4
разом по бюджетах міст	262,397	18852,9	–	18852,9
разом по бюджетах районів	641,974	71984,8	1132,3	73117,1
обласний бюджет	–	24533,4	–	24533,4

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

основі фінансового нормативу бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного жителя і становив 16,8 грн.

Цей показник був розрахований шляхом ділення загального обсягу фінансового ресурсу місцевих бюджетів України, що спрямовується на реалізацію вказаних програм та заходів, на кількість жителів. У загальному обсязі коштів, врахованих у місцевих бюджетах на фізичну культуру і спорт, передбачено асигнування на проведення навчально-тренувальних зборів та змагань, програм з інвалідного спорту, утримання центрів „Інваспорт”, утримання і діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів та фінансову підтримку спортивних споруд.

У загальному обсязі видатків на фізичну культуру і спорт асигнування на підтримку діяльності шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ) передбачено у сумі 60,7 млн. грн., розподіл яких між обласними бюджетами (з них проводиться фінансування цих закладів) здійснено на основі кількості спортсменів постійного складу ШВСМ відповідно до плану комплектування й спискового складу, затвердженого Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту на 2010 р. (3740 осіб). Крім цього, у складі видатків на фізичну культуру і спорт передбачено асигнування у бюджетах адміністративно-територіальних одиниць у сумі 3,3 млн. грн., до складу яких входять населені пункти, за статусом зараховані до гірських. Обсяги цих видатків визначаються за окремим розрахунком [67].

Розрахунковий показник обсягу видатків на фізичну культуру та спорт з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей на 2009 і 2010 рр. наведено у додатку М, табл. Н. 5.1– Н. 5.2 (дод. Н) та табл. 2.7.

Таким чином, видатки місцевих бюджетів за всіма функціональними групами розраховуються на основі нормативів бюджетної забезпеченості, економічна суть яких визначена статтею 94 Бюджетного кодексу України [16].

Незважаючи на це, фінансові нормативи бюджетної забезпеченості певних галузей бюджетної сфери характеризуються недостатніми розмірами (50–70% відповідно до визначеної потреби), що усуває можливість вирішувати проблеми щодо забезпечення функціонування соціальної інфраструктури, у

тому числі збереження мережі закладів цієї сфери, надання встановлених державою послуг соціального характеру та гарантій соціально-економічних прав населення.

Таблиця 2.7

**Видатки на фізичну культуру і спорт з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей
на 2009 і 2011 рр.***

(тис. грн.)

Область	Наявне населення (осіб)	Обсяг планових видатків	Середні витрати на особу населення	Обсяг видатків по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських	Обсяг планових видатків, в т. ч. по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських	Середні витрати на 1 спортсмена ШВСМ на рік, грн.	Обсяг видатків по ШВСМ	Разом
2009 р.								
Івано-Франківська	1388,9	12927,5	9,308	1106,2	14033,7	16558,4	1109,4	15143,1
Тернопільська	1112,1	10351,0	9,308	–	10351,0	16558,4	1374,4	11725,4
Чернівецька	908,2	8453,0	9,307	94,1	8547,1	16558,4	1109,4	9656,5
2011 р.								
Івано-Франківська	1380,7	23128,8	2147,6	25276,4	990,4	26266,8	990,4	26266,8
Тернопільська	1088,9	18239,8	–	18239,8	1575,0	19814,8	1575,0	19814,8
Чернівецька	904,4	15149,3	186,9	15336,2	1428,7	16764,9	1428,7	16764,9

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

В результаті цього через неможливість забезпечити надходження до місцевих бюджетів за рахунок власних джерел вказані питання можна вирішити лише за рахунок формування у достатніх обсягах міжбюджетних трансфертів.

Отже, видатки місцевих бюджетів переважно спрямовуються на державне управління, освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, фізичну культуру і спорт, культуру та мистецтво. Традиційний підхід полягає у фінансуванні цих напрямків згідно зі встановленими нормативами. Такий підхід не дасть змоги радикально покращити ситуацію в аналізованих галузях, якщо в них виникають проблеми щодо недостатніх

обсягів фінансування, як це спостерігається у сучасних умовах розвитку економіки.

2.3. Планування обсягів та структури міжбюджетних трансфертів

Вдосконалення механізму формування бюджетних ресурсів на місцевому рівні потребує використання комплексу нових підходів і заходів. При цьому пріоритетне значення має належати модернізації процесів формування міжбюджетних трансфертів.

Бюджетним кодексом України визначено міжбюджетні трансферти як кошти, що безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Міжбюджетні трансферти поділяються на чотири види: дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів; додаткові дотації [16].

Місцевим бюджетам можуть надаватися такі види трансфертів з Державного бюджету України: дотації вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва і Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення; іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти; додаткові дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів; субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; додаткові дотації на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, у результаті надання пільг, встановлених державою; субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів); інші додаткові дотації та субвенції.

Вказані трансферти використовуються як інструмент міжбюджетного регулювання з метою забезпечення відповідних бюджетів фінансовими

ресурсами, необхідними для виконання функцій і завдань органів державної влади та місцевого самоврядування, передбачених Конституцією України та законами України.

Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період. Тому в тижневий строк з дня схвалення Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України забезпечує доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад розрахунків прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їхнього визначення, організаційно-методологічних вимог та інших показників щодо складання проектів місцевих бюджетів і пропозицій щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типової форми рішення) [16].

На основі поданої інформації місцеві фінансові органи опрацьовують методику визначення прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, організаційно-методологічні вимоги й інші показники Кабінету Міністрів України, необхідні для складання проектів місцевих бюджетів.

Після цього у тижневий термін після ухвалення закону про Державний бюджет України у другому читанні Кабінет Міністрів забезпечує доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад визначених показників міжбюджетних відносин, враховуючи обсяги міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів, й організаційно-методологічні вимоги щодо складання проектів місцевих бюджетів. У триденний строк з дня отримання таких даних Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні державні адміністрації доводять виконавчим органам міських (міст республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення) рад,

районним державним адміністраціям відповідні обсяги субвенцій на здійснення державних програм соціального захисту [16].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, Законом України про Державний бюджет України затверджується обсяг дотації вирівнювання, субвенцій і коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів відповідно до окремих їхніх видів.

Динаміку та структуру обсягів офіційних трансфертів в Україні, затверджених місцевими радами з урахуванням змін на 2004–2011 рр., відображено на рис. 2.13 і у табл. П. 1 (дод. П).

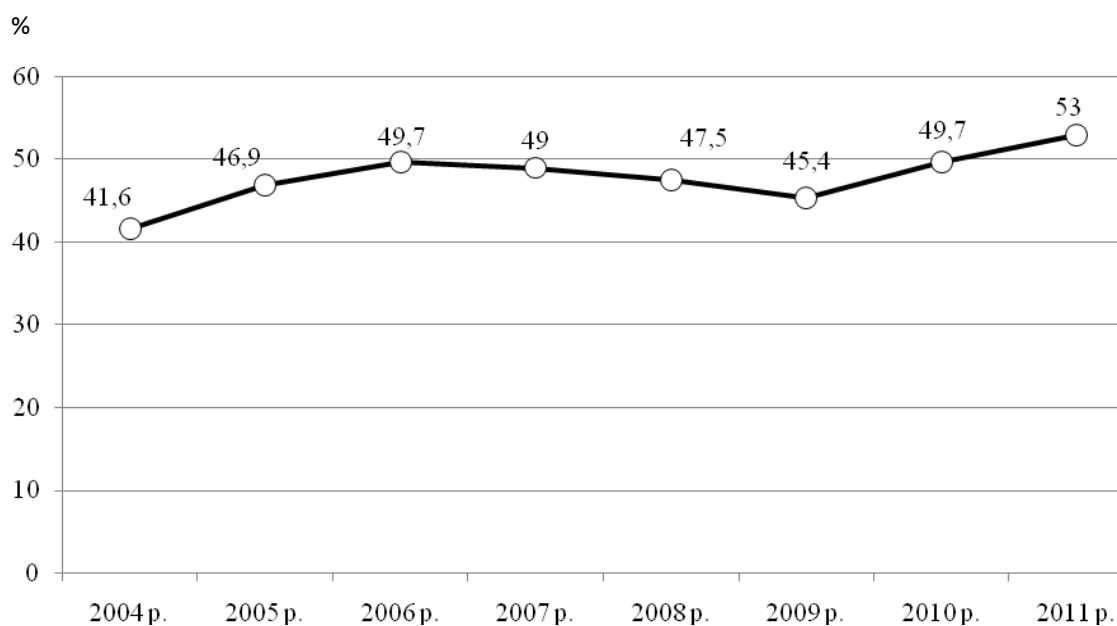

Рис. 2.13. Динаміка офіційних трансфертів в Україні у процентах до доходів місцевих бюджетів України на 2004–2011 рр.*

*Розраховано на основі [67].

Упродовж 2004–2011 рр. спостерігалася значна частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів України, яка за вказаний період коливалася в межах від 41,6% до 49,7%. Так, найменша їхня питома вага була в 2004 р. на рівні 41,6%. До 2006 р. їхня частка збільшилася на 8,1 процентного пункту та становила 49,7%.

З 2006 р. простежується тенденція до зменшення у 2009 р. питомої ваги трансфертів до 45,4%. У 2011 р. частка офіційних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів України зросла на 3,6% і дорівнювала 49%. На 2011 рік загальний обсяг міжбюджетних трансфертів, що передаються до місцевих бюджетів із загального фонду державного бюджету, визначено у сумі 84579,9 млн. грн., що на 10925,5 млн. грн., або на 14,8%, більше порівняно з 2010 р. [67].

В загальному обсязі трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів України найбільшу питому вагу становили дотації вирівнювання. Їхня частка у трансфертах місцевих бюджетів збільшилася з 18,3% у 2003 р. до 24,1% у 2006 р. У 2010 р. дотації вирівнювання дорівнювали 26,6% від загального обсягу міжбюджетних трансфертів. Відповідно до цієї структури частка субвенцій переважала у 2002 р. (16,5%), у 2007 р. (22,8%) та у 2008 р. (23,0%). З 2006 р. частка коштів, що передаються до бюджету розвитку, в загальному обсязі трансфертів місцевих бюджетів України становила 2,6%, збільшившись у 2007 р. до 4,1%. До 2010 р. їхня питома вага зменшилася у 5 разів і дорівнювала 0,8%.

Обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам на 2004–2011 рр. показано на рис. 2.14. Упродовж вказаного періоду спостерігається тенденція до зростання цього виду трансферту. Так, з 2004 р. по 2010 р. його обсяг зріс у 6 разів, зокрема з 7357,0 млн. грн. до 43641,0 млн. грн. Обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам України на 2009 р., становив 33356,3 млн. грн. (на 4545,9 млн. грн., або на 15,8% більше порівняно з обсягом, передбаченим на 2008 р. (28810,4 млн. грн.)). На 2011 р. обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам України встановлено у сумі 43909,5 млн. грн., що на 269,0 млн. грн., або 0,6%, більше проти обсягу дотації, передбаченої на 2010 р. (43640,5 млн. грн.) (рис. 2.14).

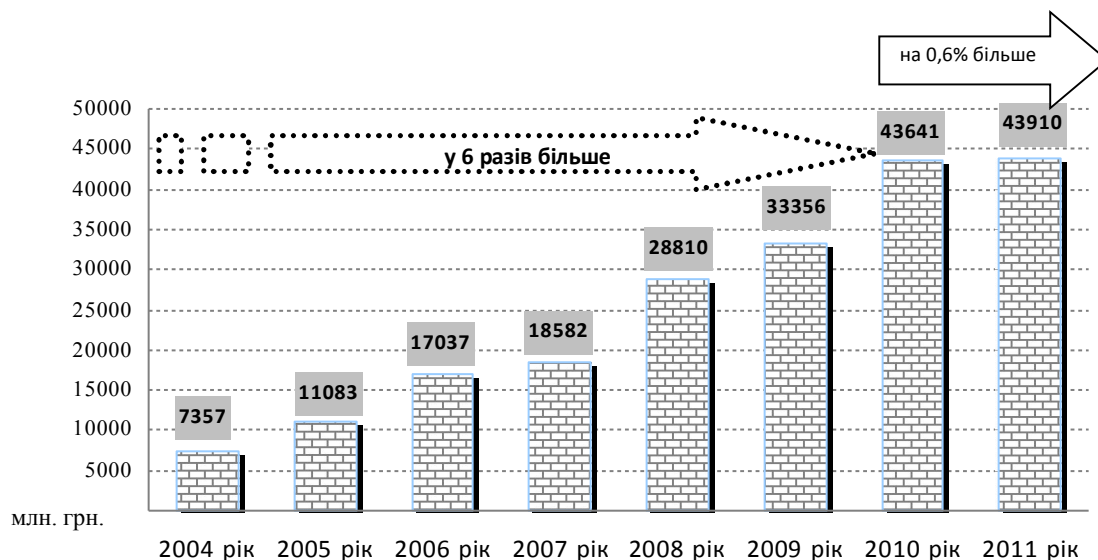

Рис. 2.14. Обсяги дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам на 2004–2011 рр.*

*Розраховано на основі [67].

З 2002 р. розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до Державного бюджету України і місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів) проводиться на основі формули, затвердженої Постановою Кабінетом Міністрів України № 1195 „Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” від 5 вересня 2001 р. [131].

Ця формула застосовується при розподілі обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласними бюджетами, бюджетами міст Києва і Севастополя, міст республіканського (Автономна Республіка Крим) та обласного значення, бюджетами районів.

При розрахунку обсягу вказаних міжбюджетних трансфертів враховуються такі параметри: фінансові нормативи бюджетної забезпеченості й коригуючі коефіцієнти до них, кількість населення та кількість споживачів гарантованих послуг, індекс відносної податкоспроможності відповідного бюджету, розрахунковий обсяг кошика доходів місцевих бюджетів, норматив

кількості працівників органів місцевого самоврядування в розрахунку до кількості населення і коефіцієнт вирівнювання.

Обсяг дотації вирівнювання (T_I), що надається з державного бюджету місцевим бюджетам, зокрема бюджету Автономної Республіки Крим, обласному бюджету, бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення, бюджету району, та коштів, що передаються із вказаних місцевих бюджетів до державного, визначається за загальним фондом місцевих бюджетів і розраховується як різниця між розрахунковим обсягом видатків (V_I) та розрахунковим обсягом доходів, закріплених за відповідними місцевими бюджетами (D_I) із застосуванням коефіцієнта вирівнювання (a_i) (рис. 2.15).

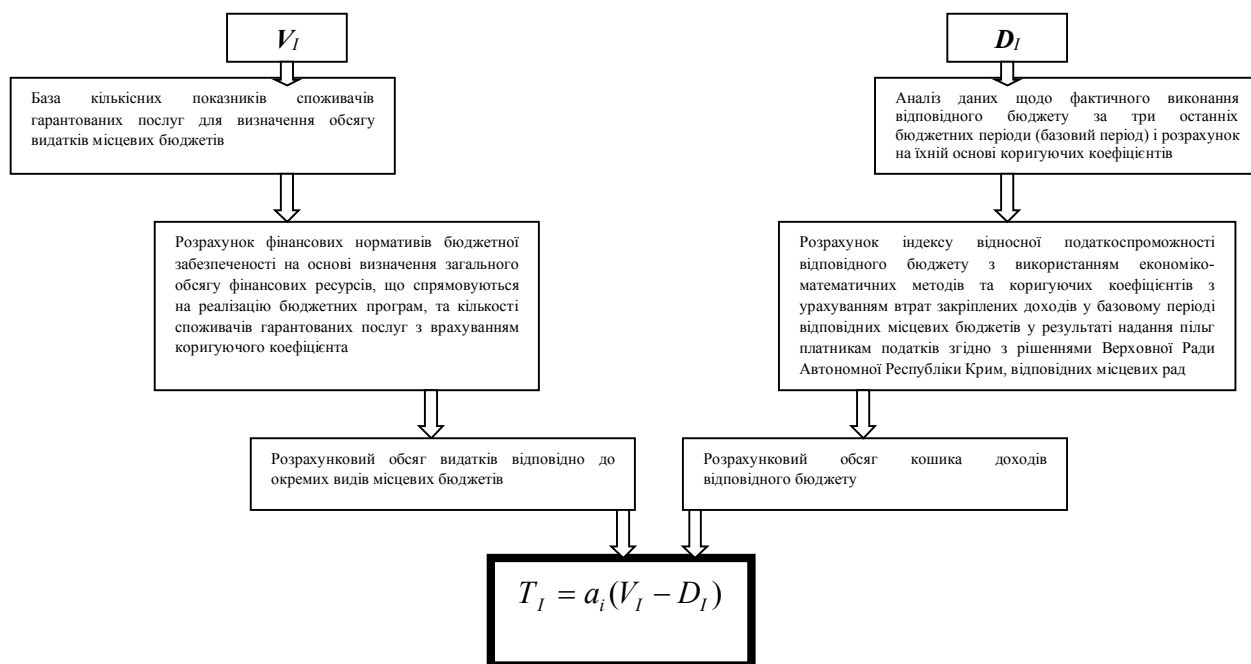

Рис. 2.15. Порядок розрахунку обсягу дотації вирівнювання*

*Складено на основі [16; 131].

Загалом упродовж 2002–2011 рр. спостерігалась тенденція до зростання обсягів дотації вирівнювання з державного бюджету до місцевих бюджетів.

З 2002 р. обсяги дотацій вирівнювання обласним бюджетам України до 2006 р. зросли у 4,2 разу. Однак у 2007 р. необхідно звернути увагу на їхнє

зменшення на 114780,5 тис. грн. порівняно з 2006 р. У 2008 р. обсяги цих трансфертів збільшилися в 1,7 разу і становили 6208125,2 тис. грн. Таку тенденцію можна простежити до 2011 р. зі зростанням до 9906233,6 тис. грн. (табл. П. 2 у дод. П).

Процес розподілу дотації вирівнювання, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2011 р. регламентується положеннями Бюджетного кодексу.

Мета встановлення порядку розподілу дотації вирівнювання і коштів, що підлягають передачі в державний бюджет, – це зменшення територіальних відмінностей у рівнях бюджетної забезпеченості в регіонах, стимулювання діяльності місцевих органів влади, спрямованої на підвищення мобілізації доходів у відповідні бюджети, та реалізація бюджетної політики держави через передачу коштів у вигляді цільових трансфертів [143].

Розрахунок прогнозного обсягу показника доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей, проводився у межах прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного на підставі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий бюджетний період та із застосуванням індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.

Розраховані показники (дотації вирівнювання й кошти, що передаються до державного бюджету) по місцевих бюджетах Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей наведено у табл. Р. 1– Р. 2 (дод. Р) і табл. 2.8.

Особливість перерахування дотацій вирівнювання до місцевих бюджетів полягає у затвердженні нормативів щоденних відрахувань трансфертів, що передаються до Державного бюджету (зокрема з бюджетів міста Севастополя, міст республіканського й обласного значення).

**Розрахунок обсягів міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів
Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей у 2011 р. ***

(тис. грн.)

Місцеві бюджети	Загальний фонд			
	закріплені доходи місцевих бюджетів	видатки місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні трансфертів	дотація вирівнювання	кошти, що передаються до державного бюджету
Місцеві бюджети Івано-Франківської області	1034482	2986072,5	1951590	0,0
Місцеві бюджети Тернопільської області	679539	2363031,0	1683492	0,0
Місцеві бюджети Чернівецької області	602133	1971961,0	1369828	0,0

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Як видно з додатка С, міжбюджетні трансферти, які надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей, протягом 1998–2010 рр. характеризувалися позитивною тенденцією до зростання.

За умови досягнення обсягів надходжень податків до середнього по Україні рівня бюджети вказаних адміністративно-територіальних одиниць потребували би менших обсягів дотацій. При цьому зміни складу дотаційних регіонів свідчать про відсутність економічно ефективного порядку розподілу податкових надходжень між бюджетами. В результаті всі бюджети, за винятком бюджетів Автономної Республіки Крим і міста Києва, стали дотаційними. Така ситуація свідчить про надмірну централізацію бюджетних ресурсів та недосконалість системи організації міжбюджетних відносин.

З метою більш детального аналізу потреби в міжбюджетних трансфертах проведемо розрахунок міжбюджетних трансфертів на одну гривню доходів місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей (табл. 2.9).

Міжбюджетні трансферти і доходи місцевих бюджетів за 1998–2010 рр.*

(тис. грн.)

Роки	Міжбюджетні трансферти	Доходи місцевих бюджетів	Бюджетні трансферти на 1 грн. доходів місцевих бюджетів
Івано-Франківська область			
1998	85952	285337	0,30
1999	111661	363212	0,31
2000	232816,9	210880,5	1,10
2001	345055,6	250951,0	1,37
2002	342134,9	306101,9	1,11
2003	478950,1	389073,1	1,23
2004	612521,4	401738,4	1,52
2005	930757,5	551001,4	1,69
2006	1286527,4	714171,7	1,80
2007	1715622,5	1060510,7	1,62
2008	3154667,3	1341335,3	2,35
2009	2560747,6	1328710,6	1,93
2010	3377409,4	1466383,7	2,30
Тернопільська область			
1998	128403	119151	1,07
1999	143648	143648	1,00
2000	201979,4	133268,2	1,51
2001	286151,1	161433,3	1,77
2002	309271,1	211997,3	1,46
2003	418365,1	257733,6	1,62
2004	495346,9	254111,1	1,95
2005	731408,3	337666,8	2,17
2006	1056923,5	414832,8	2,55
2007	1408189,9	613825,1	2,29
2008	1907933,2	816256,0	2,34
2009	2055744,0	830448,5	2,47
2010	2530227,9	977947,0	2,56
Чернівецька область			
1998	78889	129892	0,61
1999	46019	142950	0,32
2000	120749,4	131484,8	0,92
2001	189000,8	163431,9	1,16
2002	212838,4	198459,1	1,07
2003	297239,0	256850,3	1,16
2004	374075,8	268375,0	1,39
2005	555225,9	377584,5	1,47
2006	895010,7	517480,1	1,73
2007	1213437,7	680357,7	1,78
2008	2086238,9	873546,9	2,39
2009	1707937,9	866838,0	1,97
2010	2133140,9	944767,6	2,26

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Як видно з табл. 2.9, у Тернопільській області в 1998 р. трансферти на 1 грн. доходів місцевих бюджетів становили 1,07 грн., а у 2010 р. – 2,56 грн., тобто вони зросли на 139%. В 2002 р. місцевим бюджетам Чернівецької області надано міжбюджетних трансфертів в обсязі 212838,4 тис. грн., що на 133949,4 тис. грн. більше порівняно з 1998 р. До 2001 р. міжбюджетні трансферти в розрахунку на 1 грн. доходів місцевих бюджетів зросли на 0,24 грн., на відміну від попереднього періоду, але в 2002 р. вже відповідно зменшилися на 0,1 грн.

З 2003 р. спостерігається подальше зростання міжбюджетних трансфертів в розрахунку на 1 грн. доходів місцевих бюджетів до 2,26 грн. у 2010 р., що на 1,65 грн. більше показника 1998 р. В 2008р. цей показник був максимальним і дорівнював 2,39 грн. .

Така тенденція свідчить про значну дотаційність Чернівецької області упродовж аналізованого періоду, що становила до 2010 р. понад 69% від загального обсягу доходів, або відповідно 3077,9 млн. грн., незважаючи на її найменші розміри.

У 2009 р. спостерігається спад розмірів міжбюджетних трансфертів у розрахунку на 1 грн. доходів місцевих бюджетів – відповідно з 2,39 грн. до 1,97 грн., що підтверджує те, що Чернівецька область частково збалансовує місцеві бюджети за допомогою власних доходів, які не беруться до розрахунку міжбюджетних трансфертів. За даними табл. 2.9 та рис. 2.16 можемо констатувати зростання міжбюджетних трансфертів, які виділяються з державного бюджету місцевим бюджетам.

Обсяги міжбюджетних трансфертів на 1 грн. доходів місцевих бюджетів Івано-Франківської області у 2001 р. збільшилися на 1,07 грн. порівняно з 1998 р. і становили відповідно 1,37 грн. у 2001 р. та 0,3 грн. у 1998 р., а суттєво зменшилися вони у 2002 р. – до 1,11 грн. Значне зростання обсягів міжбюджетних трансфертів відбулося, починаючи з 2000 р. При цьому їхнє надходження дорівнювало 345055,6 тис. грн., що на 259103,6 тис. грн. більше порівняно з 1998 р. Збільшення міжбюджетних трансфертів на 1 грн. доходів

місцевих бюджетів Івано-Франківської області спостерігається також в 2001–2010 рр., що підтверджує зростання залежності місцевих бюджетів Івано-Франківської області від державного бюджету.

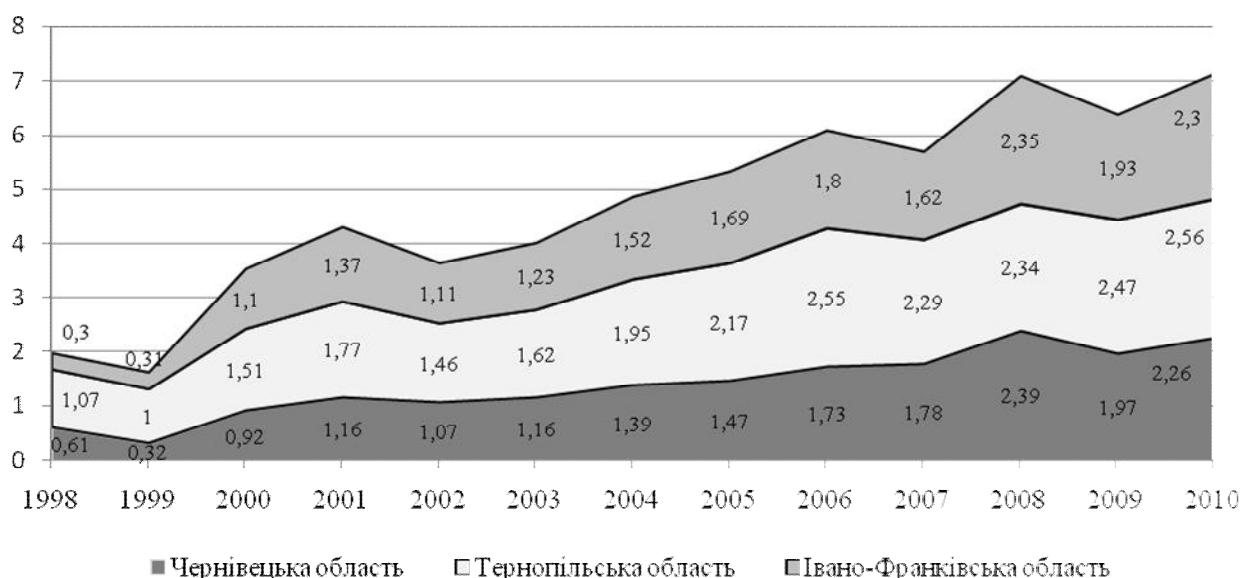

Рис. 2.16. Міжбюджетні трансферти в розрахунку на 1 грн. доходів місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей з 1998 по 2010 рр.*

*Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Необхідно зазначити, що простежується тенденція до зростання упродовж 2005–2011 рр. планових обсягів трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам Тернопільської області, які збільшилися за вказаний період у 3,9 разу з 754838,9 тис. грн. у 2005 р. до 2974731,0 тис. грн. у 2011 р. (табл. Т. 1 у дод. Т).

За умови перевищення розрахункового обсягу доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення) бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування над розрахунковим обсягом видатків відповідного бюджету встановлюється обсяг коштів, що передаються до державного бюджету [16]. Коефіцієнт вирівнювання

відповідно до розрахунку обсягу коштів, що підлягають передачі до державного бюджету, визначається в межах від 0,6 до 1.

Упродовж 2002–2010 рр. спостерігалася нестабільність щодо обсягів коштів, які передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету. З 2002 р. до 2005 р. відбулося їхнє зменшення на 1623,4 млн. грн. До 2009 р. обсяг цих коштів збільшився на 6264,8 млн. грн. порівняно з 2005 р. і становив 7584 млн. грн. Однак у 2010 р. можна простежити їхнє зменшення до 6398,8 млн. грн. (рис. 2.17).

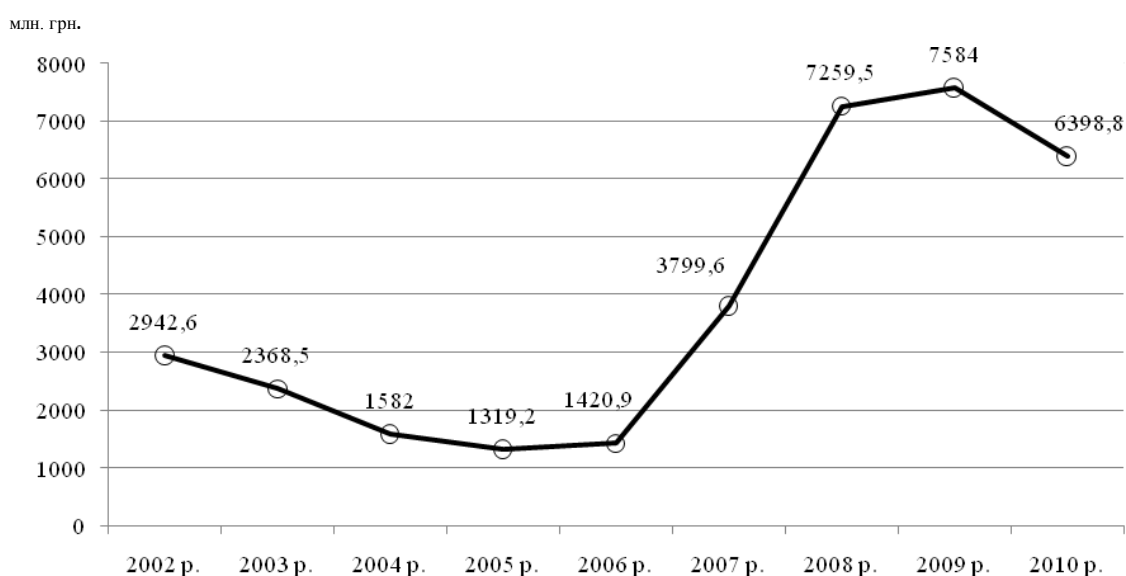

Рис. 2.17. Динаміка обсягів коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів України у 2002-2010 рр.*

*Складено на основі [67].

Щодо коштів, які передаються з обласних бюджетів України до державного бюджету, то з 2002 р. до 2005 р. відбувалося поступове зниження їхніх обсягів – з 1950460,2 тис. грн. до 450453,5 тис. грн. – у результаті зменшення кількості обласних бюджетів, за рахунок яких передаються кошти до державного бюджету. В 2006 р. обсяги цих коштів зросли в 1,6 разу за рахунок збільшення їхніх надходжень в 1,9 разу з міського бюджету м. Києва.

До 2009 р. спостерігалася стійка тенденція до їхнього зростання до 7425198,4 тис. грн., що на 1726046,4 тис. грн. більше, ніж у 2008 р., і на 4629140,9 тис. грн. відповідного показника 2007 р. Упродовж 2010-2011 рр. відбувалося зменшення обсягів коштів до державного бюджету з обласних бюджетів до 1472041,0 тис. грн. (табл. П. 2 у дод. П).

У процесі бюджетного планування при розрахунку обсягу дотацій вирівнювання використовувався коефіцієнт вирівнювання, що сприяє стимулюванню до зростання дохідної бази місцевих бюджетів України. При обчисленні обсягу коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету, застосовується коефіцієнт вирівнювання 0,95, за винятком бюджетів міст – обласних центрів з чисельністю наявного населення більш як 950 тис. осіб, для яких коефіцієнт вирівнювання становить 0,6, та бюджету м. Києва, для якого цей коефіцієнт дорівнює 0,93 [133].

Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом або міським бюджетом м. Севастополя, міста республіканського (Автономна Республіка Крим) чи обласного значення, якому адміністративно підпорядковані інші міста, села, селища та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань здійснювався на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 1782 „Деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин” від 31 грудня 2004 р. При цьому, коефіцієнт вирівнювання для бюджетів, з яких передбачається передача коштів до районного (міського) бюджету визначався відповідною райдержадміністрацією або виконавчим комітетом міськради м. Севастополя, міста республіканського (Автономна Республіка Крим) чи обласного значення, якому підпорядковані інші міста, села, селища, відповідно до бюджетів місцевого самоврядування для відповідного бюджету в межах від 0,6 до 1 залежно від обсягів фактичних надходжень доходів до відповідного бюджету за останні бюджетні періоди [139].

Розподіл міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом і зведеним бюджетом Тернопільської області у 2005–2011 рр. відображено у табл. Т. 2 (дод. Т).

З 1 січня 2011 р. розрахунок обсягу міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами, між районним і міським (м. Севастополя, міста республіканського (Автономна Республіка Крим) або обласного значення) бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, їхніх об'єднань, селищ і міст, підпорядкованих відповідному району чи місту, здійснюється за формулою відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1149 „Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів” від 8 грудня 2010 р. При цьому значення коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів, кошти яких передаються до державного бюджету, становить 0,95, за винятком бюджетів міст обласних центрів, чисельність наявного населення яких налічує більше, як 950 тис. осіб, зведених бюджетів м. Славутича, Южноукраїнська й Сімферополя, для яких коефіцієнт вирівнювання дорівнює 0,6, та зведеного бюджету м. Києва – 0,75 [143].

Законом про Державний бюджет України передбачено додаткові дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів, розподіл яких між бюджетом Автономної Республіки Крим і обласними бюджетами проводиться на основі критеріїв, визначених Кабінетом Міністрів України. Розподіл цих трансфертів здійснюється у таких пропорціях: не більше, як 25% для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, та не менше, як 75%, – для бюджетів міст республіканського (Автономна Республіка Крим) і обласного значення та бюджетів районів. Розподіл обсягів додаткових дотацій Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями здійснюється залежно від особливостей депресивних і гірських територій, а також тих, які мають низький показник чисельності населення й розгалужену мережу бюджетних установ [143].

Нестабільністю характеризувалися надходження обсягів додаткових дотацій до місцевих бюджетів України. Найбільшою їхня частка у загальному

обсязі трансфертів до місцевих бюджетів України була у 2005 р. – 14,4%. Однак до 2010 р. вона поступово зменшувалася з періодичним зростанням у 2007 та 2009 рр., і становила у 2010 р. 0,7% від загального обсягу трансфертів місцевих бюджетів України (рис. 2.18).

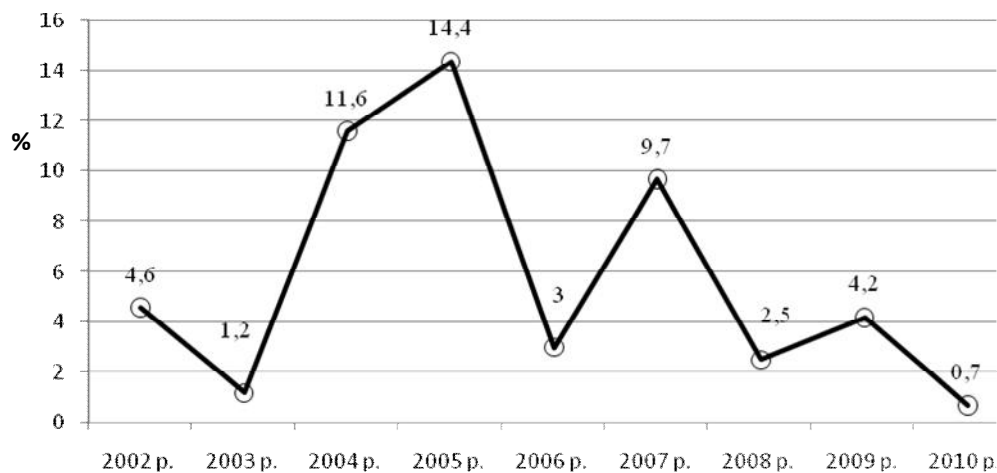

Рис. 2.18. Динаміка частки додаткових дотацій у загальному обсязі трансфертів місцевих бюджетів України у 2002-2010 рр.*

*Складено на основі [67].

Така ситуація підтверджує вплив кризових явищ на розвиток економіки країни, що характеризує нестабільність мобілізації надходжень до місцевих бюджетів.

Практика застосування формульних розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів показує, що простежуються позитивні тенденції в організації планування місцевих бюджетів в Україні. Зокрема, варто зазначити, що обсяг трансфертів місцевим бюджетам визначається на основі об'єктивного оцінювання видаткових потреб та дохідної спроможності територій; місцеві органи влади можуть прозоро відстежувати, як саме визначається необхідний їм трансферт. При застосуванні цього підходу враховуються об'єктивні фактори, що впливають на потреби регіонів у забезпеченні фінансовими ресурсами. Однак місцеві органи не наділені повноваженнями щодо самостійного розрахунку необхідного їм обсягу міжбюджетних трансфертів на основі наявних у них звітних даних й інформації, що міститься у розрахунках

до показників державного бюджету. Це дало би змогу виявляти будь-які неточності та проблеми, які виникають у процесі планування місцевих бюджетів, що забезпечувало би розширення повноважень і відповідальності фінансових структур місцевих державних адміністрацій.

Важливою особливістю механізму надання трансфертів є те, що при їхньому розрахунку не враховується рівень фактичного виконання доходів та видатків місцевих бюджетів протягом планового бюджетного періоду, а це спонукає органи місцевого самоврядування нарощувати доходи і заощаджувати на видатках. Крім цього, хоча місцеві органи влади при застосуванні формульного методу розрахунку трансфертів можуть бути впевнені у справедливому їхньому розподілі, але вони не будуть повною мірою задоволені рівнем забезпечення власних потреб фінансовими ресурсами.

Діючий порядок розподілу дотації вирівнювання, а також коштів, що підлягають передачі в державний бюджет, забезпечує зменшення територіальних відмінностей щодо бюджетної забезпеченості, підвищення мобілізації доходів у місцеві бюджети за рахунок стимулювання діяльності місцевих органів влади та ефективної реалізації державної бюджетної політики в результаті здійснення цільових трансфертів. Забезпечення цільового використання коштів місцевих бюджетів сприятиме здійсненню контролю за використанням місцевими органами влади наданих їм коштів. Отже, дотації вирівнювання сприяють, з одного боку, забезпеченню достатньої дохідної бази місцевих бюджетів, а з іншого – вирівнюванню рівнів податкоспроможності територій з різними обсягами коштів доходів їхніх бюджетів.

Таким чином, діючий механізм розподілу міжбюджетних трансфертів варто розглядати як практичне втілення передбачених Бюджетним кодексом України принципів обґрунтованості, справедливості й неупередженості у побудові бюджетної системи.

Однак проаналізовані тенденції до зростання рівня забезпеченості обсягами міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів України свідчать про високий рівень їхньої залежності від державного бюджету, що не сприяє

належному виконанню органами місцевого самоврядування як делегованих державою, так і власних їхніх повноважень.

У складі бюджетних субвенцій Бюджетним кодексом України передбачено субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів) та інші субвенції, порядок на умови надання яких визначено Кабінетом Міністрів України [16].

Механізм перерахування субвенцій з державного бюджету визначався на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 490 „Про затвердження порядку перерахування дотації вирівнювання, додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами” від 11 квітня 2002 р. [136]. Із 1 січня 2011 р. порядок перерахування субвенцій та інших видів міжбюджетних трансфертів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1132 „Про порядок перерахування міжбюджетних трансфертів” від 15 грудня 2010 р. [141].

Субвенції, відповідно до чинного законодавства, перераховуються Державною казначейською службою в обсягах, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Обсяги субвенцій між міськими (міст республіканського (Автономна Республіка Крим) й обласного значення) та районними бюджетами Радою Міністрів Автономної Республіки Крим і облдержадміністраціями розподіляються пропорційно до обсягів субвенцій, передбаченим таким бюджетам у рішеннях Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад про бюджет. При здійсненні видатків з бюджетів міст районного значення, районів у містах, сіл, їхніх об'єднань, селищ за рахунок субвенцій з державного бюджету міські (міст Києва та Севастополя), районні держадміністрації й виконавчі органи міських рад здійснюють розподіл субвенції пропорційно до обсягів, передбачених таким бюджетам у рішеннях відповідних рад [16].

Протягом 2003–2011 рр. плановий обсяг субвенцій місцевим бюджетам з державного бюджету збільшився у 9,1 разу з 5,3 млрд. грн. у 2003 р. до 48,4 млрд. грн. у 2011 р. (рис. 2.19).

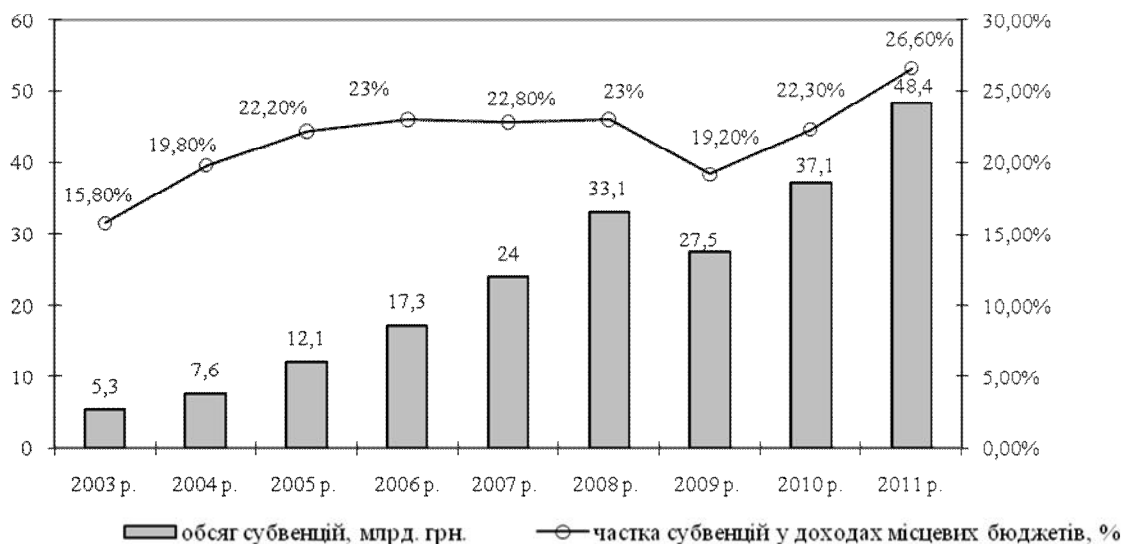

Рис. 2.19. Динаміка планового обсягу субвенцій місцевим бюджетам України з державного бюджету в 2003–2011 рр.*

*Складено на основі [67].

Однак у 2009 р. їхній обсяг становив 27,5 млрд. грн., що на 5,6 млрд. грн. менше, ніж у 2008 р., і на 9,6 млрд. грн. більше порівняно з 2010 р.

Упродовж вказаного періоду відбувалося також зростання частки субвенцій у доходах місцевих бюджетів України з 16,5% у 2002 р. до 26,6% у 2011 р.

Збільшення загального обсягу субвенцій з державного бюджету спостерігалось також відповідно до місцевих бюджетів Тернопільської області у 2005–2011 рр. За вказаний період обсяг цих трансфертів зріс з 253,4 млн. грн. у 2005 р. до 1134 млн. грн., або у 4,4 разу.

На відміну від цього, частка субвенцій у загальному обсязі трансфертів місцевих бюджетів Тернопільської області з 2005 р. по 2011 р. зменшилася на 6,4% (рис. 2.20).

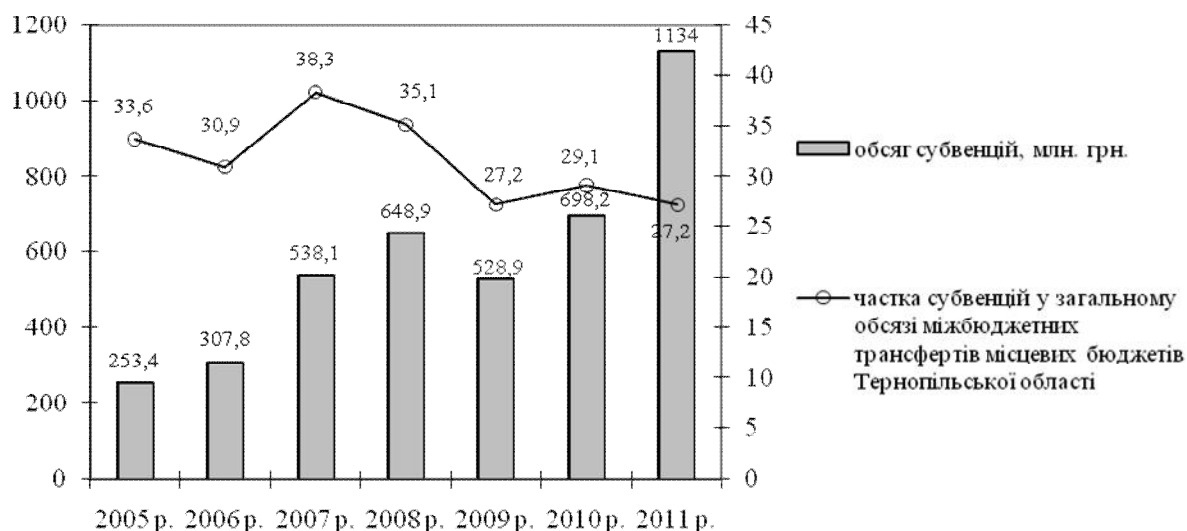

Рис. 2.20. Динаміка планового обсягу субвенцій з державного бюджету адміністративно-територіальним одиницям Тернопільської області у 2005–2011 рр.*

* Складено за даними Головного фінансового управління Тернопільської ОДА.

Перерозподіл обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту між їхніми видами та між місцевими бюджетами здійснюється Кабінетом Міністрів України на основі фактично нарахованих обсягів відповідних пільг, субсидій і допомоги населенню в межах загального обсягу таких субвенцій.

При розподілі субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів) враховуються фактичні й прогнозні показники економічного та соціального розвитку відповідної території, до яких належать показники обсягу промислового виробництва, обсяг валової продукції сільського господарства, обсяг інвестицій в основний капітал, рівень щільності населення, рівень безробіття населення, доходів населення у розрахунках на одну особу і середньомісячна заробітна плата працівників [16].

Однак зростання обсягів субвенцій з державного бюджету не відображає позитивних тенденцій у плануванні доходів та видатків місцевих бюджетів України. Аналіз практики планування міжбюджетних трансфертів підтвердив недосконалість нормативно-правового забезпечення планування обсягів

субвенцій. Адже при застосуванні цього механізму планування не сформовано чітко визначених методологічних засад відповідно до основних завдань бюджетної політики на місцевому рівні. При цьому в процесі розподілу субвенцій не повною мірою враховуються реальні потреби й можливості регіонів, особливості їхнього соціально-економічного розвитку і пропорційність їхнього розподілу між регіонами. До того ж не складено науково обґрунтований порядок визначення доцільності здійснення субвенцій та контролю за їхнім використанням, наслідком чого є їхня значна кількість.

Загалом вважаємо, що визначений механізм розрахунку міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам базується на формулах, обчислення за якими є доволі складним та громіздким процесом. Такий порядок здійснюється в умовах постійних змін їхнього нормативно-правового забезпечення, що призводить до неефективної організації бюджетного планування в Україні.

Однак, незважаючи на це, позитивними аспектами застосування формульного розрахунку при визначенні міжбюджетних трансфертів є:

- врахування однакових можливостей при фінансуванні на одну особу населення з того чи іншого рівня місцевих бюджетів у всіх адміністративно-територіальних одиницях, що забезпечить ліквідацію наслідків міжрегіональних диспропорцій при визначенні баз оподаткування;
- підвищення рівня відповідальності місцевих органів влади у процесі мобілізації бюджетних коштів;
- чітке розмежування видаткової компетенції місцевих органів влади і стабільності дохідних джерел;
- встановлення бюджетних обмежень видатків, що спонукає до підвищення відповідальності місцевих органів влади за ефективне використання фінансових ресурсів;
- визначення показників відносних видаткових потреб, які застосовуються для розрахунку міжбюджетних трансфертів й оцінюються не на основі обсягу видатків, який склався в тому чи іншому регіоні, а за допомогою

видаткових нормативів, що стимулює до пошуків оптимальних методів забезпечення та шляхів надання суспільних послуг на місцевому рівні;

– незмінність індексів відносної податкоспроможності без належного обґрунтування на плановий період, у результаті чого будь-яке збільшення доходів тієї чи іншої територіальної одиниці регіону не вплине на відповідне скорочення призначених трансфертів у наступному бюджетному періоді, й ін.

2.4. Застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів

Програмно-цільовий метод визначають як систему планування та управління бюджетними коштами в середньостроковій перспективі, спрямовану на розробку і виконання бюджетних програм, орієнтованих на результат [135]. При цьому відбувається перехід від принципу утримання бюджетних установ до отримання відповідною установою конкретних бюджетних коштів для надання суспільних послуг населенню.

Відповідно до Бюджетного кодексу, програмно-цільовий метод у бюджетному процесі визначено як метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [16].

При застосуванні програмно-цільового методу формування бюджету починається з визначення цілей та результатів, яких необхідно досягти, і розрахунку обсягів ресурсів, необхідних для отримання цих результатів. Завдяки зосередженості на результатах програмно-цільовий метод складання бюджету дає змогу посилити дієвість та ефективність державної влади і місцевого самоврядування. В аналітичному аспекті він вносить у бюджетний процес елементи аналізу ефективності, тобто зіставлення витрат та досягнутих

результатів. Аналіз, що проводиться, слугує інструментом оцінювання програм, у результаті чого запроваджуються ті програми, результати реалізації яких виправдовують здійснені на них витрати.

Через запровадження програмно-цільового методу складання бюджету змінюється характер обговорення бюджетної політики як на державному, так і на місцевому рівні. Акцент переноситься на питання забезпечення ефективності використання бюджетних коштів (замість питання визначення потреби у коштах на утримання бюджетної сфери).

Мета запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі полягає у визначенні безпосереднього взаємозв'язку між виділеними обсягами бюджетних коштів та результатами їхнього використання. В Україні застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі регулюється нормативними актами, які наведено у додатку У.

Основним елементом програмно-цільового методу є бюджетна програма, яку Бюджетний кодекс визначає як систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій. Здійснення видатків на основі бюджетних програм передбачає визначення їхніх конкретних відповідальних виконавців, які забезпечують виконання однієї або ряду бюджетних програм і несуть відповідальність за їхнє виконання [16]. До складових елементів бюджетної програми належать: мета, завдання, напрямки діяльності й результативні показники [87] (рис. 2.21).

Відповідно до кожної бюджетної програми, головними розпорядниками бюджетних коштів розробляється паспорт бюджетної програми, яким визначаються сума коштів, необхідних для її виконання, законодавчі підстави реалізації бюджетної програми, мета, завдання, напрямки діяльності, відповідальні виконавці, результативні показники та інші її характеристики, на підставі яких здійснюється аналіз виконання бюджетної програми, а також контроль за цільовим і ефективним використанням передбачених бюджетних коштів.

Необхідним елементом впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі вважається застосування середньострокового бюджетного планування, яке дає змогу учасникам бюджетного процесу узгоджувати визначені стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними ресурсами щодо підготовки проекту бюджету як на відповідний рік, так і на наступні періоди, що створюватиме сприятливі умови для формування довгострокової бюджетної політики.

Рис. 2.21. Складові елементи бюджетної програми*

*Складено на основі [87].

До характерних рис програмно-цільового методу бюджетування належать:

- здійснення планування діяльності на найближчі 3 роки, що забезпечуватиме вирішення більш складних та довгострокових завдань;
- фінансування окремих бюджетних програм, а не діяльності бюджетних установ, що спрямує на досягнення конкретних результатів;
- застосування показників виконання визначених бюджетних програм, що дасть змогу оцінити ефективність використання коштів бюджету;
- залучення громадськості на всіх етапах бюджетного процесу до

процедури прийняття рішень з питань, що стосуються бюджетів окремих територій.

Таким чином, перевагами застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі є:

- першочергове залучення громадськості до визначення пріоритетних на її думку програм. Через функціонування системи громадських слухань програми формуються підзвітно і прозоро, що дає змогу громадам вказати місцевій владі напрямок, в якому потрібно рухатися;

- розподіл бюджетних коштів не лише за кодами фінансування, а й за конкретно визначеними програмами, які заплановано реалізувати протягом планового періоду. При цьому в програмах розраховано показники ефективності їхнього виконання у кожній сфері, що визначає відповідно рівень продуктивності такої програми;

- чітке розуміння державними органами та громадськістю напрямків використання бюджетних коштів;

- упорядкування й оптимізація діяльності головного розпорядника бюджетних коштів у процесі формування і виконання бюджетних програм з чітким розмежуванням відповідальності між відповідальними виконавцями бюджетних програм;

- забезпечення комплексного методу бюджетування, формування та виконання плану;

- акцентування на результатах, які отримують після використання бюджетних коштів, і ефективності їхнього використання;

- посилення відповідальності головних розпорядників у контексті дотримання відповідності бюджетних програм меті його діяльності [87].

Мета аналізу бюджетних програм – це вдосконалення практики розподілу бюджетних ресурсів та процесу прийняття рішень щодо цих питань шляхом надання відповідної інформації про наслідки здійснюваної політики і впровадження бюджетних програм. Оцінювання бюджетних програм має сприяти:

- більш ефективному розподілу наявних бюджетних ресурсів та визначенню необхідності прийняття відповідних змін до бюджетної політики;

- поліпшенню управління бюджетною програмою (через реалізацію зворотного зв'язку);

- посиленню відповідальності за виконання програм.

Бюджетний аналіз є важливим компонентом формування бюджету, під час якого всі учасники бюджетного процесу визначають програми, що мають впроваджуватись, нові програми, які необхідно запропонувати до виконання, і програми, виконання котрих варто припинити. Ефективний бюджетний аналіз необхідно проводити з дотриманням таких основних принципів:

- бюджетний аналіз та прийняття рішень потребують, з одного боку, здійснення деталізованого аналізу, а з іншого боку – мають синтезувати деталі й загальні питання, аналіз яких може змінити бюджетну політику;

- в умовах обмеженості бюджетних ресурсів процес підготовки бюджету передбачатиме здійснення вибору між пропозиціями, що потребують бюджетних коштів. Якісний бюджетний аналіз сприяє підвищенню об'єктивності, доцільності та обґрунтованості рішень, які приймаються.

Для наочності наведемо результати аналізу формування міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль і м. Чернівці за програмно-цільовим методом.

Планування дохідної частини міських бюджетів згідно з програмно-цільовим методом здійснюється відповідно до соціально-економічних пріоритетів розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Структуру дохідної частини міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на 2007–2009 рр. подано в додатку Ф.

Планування дохідної частини міських бюджетів передбачає застосування такого інструменту, як „кошик доходів місцевого самоврядування”, для бюджетів територіальних громад (сіл, селищ, міст й їхніх об'єднань). Кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування для бюджетів територіальних громад визначається як сукупність дохідних джерел, які закріплені за

бюджетами місцевого самоврядування на постійній основі та враховуються при визначенні трансфертів цих бюджетів. Крім цього, для всіх видів місцевих бюджетів передбачено перелік податків і обов'язкових платежів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів [16]. Розрахунок прогнозного показника обсягу доходів міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці здійснюється шляхом прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, які обчислюються на основі звітних даних щодо фактичних надходжень відповідних податків і зборів до цих бюджетів за три останніх бюджетних періоди перед тим роком, в якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період [132].

У процесі дослідження ми провели моніторинг бюджетного планування видаткової частини міських бюджетів на середньострокову перспективу м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці. У поданих нижче таблицях наведено приклади програмно-цільового планування видатків міських бюджетів відповідно до фінансування діяльності органів місцевого самоврядування, житлово-комунального господарства, закладів освіти і науки, охорони здоров'я та культури і туризму й ін.

Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування щодо виконання власних і делегованих повноважень на 2007 – 2009 рр. відповідно до бюджетної програми „Здійснення ефективного управління органами місцевого самоврядування по здійсненню покладених на них повноважень” відображено у табл. 2.10.

Результативні показники щодо виконання цієї програми міських бюджетів поділяються на:

– показники затрат (вхідних ресурсів), які розраховуються на основі визначення кількості відділів, кількості працівників апарату міської ради, кількості працівників, задіяних в організації проведення засідань міської ради,

Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці щодо забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування на виконання власних і делегованих повноважень на 2007 – 2009 рр.*

(тис. грн.)

	м. Івано-Франківськ			м. Тернопіль			м. Чернівці		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Програма: Здійснення ефективного управління органами місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них повноважень									
Мета програми: забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування щодо виконання власних і делегованих повноважень									
Відповідальний виконавець: керівник органу місцевого самоврядування									
Завдання: забезпечити діяльність управління і відділів місцевого самоврядування щодо виконання покладених на них функцій (тис. грн.)	5540,7	6011,7	6426,5	5511,2	5511,2	6000	2676,2	2795,2	2988,1
Показники затрат (вхідних ресурсів):									
Кількість відділів, од.	25	20	18	18	18	18	23	23	23
Кількість працівників апарату ради, осіб.	167	150	150	176	176	176	103	103	103
Кількість працівників, задіяних в організації проведення засідань міської ради, чол.	50	40	40	5	5	5	101	101	101
Кількість посадових осіб місцевого самоврядування, задіяних у процесі прийому громадян	–	–	–	7	7	7	4	4	4
Показники продукту:									
Кількість звернень, розглянутих головою міської ради, од.	6900	6000	5800	17200	17200	20000	6147	6100	6000
Показники продуктивності (ефективності):									
Кількість заяв (скарг, звернень тощо), розглянутих одним працівником апарату міської ради, од.	2100	2000	2000	2500	2500	2600	60	59	58
Витрати часу на підготовку однієї письмової відповіді на офіційне звернення громадян (підприємств, установ та ін.), год.	–	–	–	2	2	1,5	30	25	20
Показники результативності (якості):									
Збільшення процента позитивно вирішених обґрунтованих звернень громадян (на %) порівняно з минулим роком	45	45	50	30	30	45	25	30	50

* Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

та кількості посадових осіб місцевого самоврядування, задіяних у процесі прийому громадян;

– показники продукту, які відображені у кількості звернень, розглянутих головою міської ради, і використовуються для оцінювання визначених бюджетною програмою цілей;

– показники продуктивності, тобто кількість заяв (скарг, звернень тощо), розглянутих одним працівником апарату міської ради, та витрати часу на підготовку однієї письмової відповіді на офіційне звернення громадян (підприємств, установ й ін.);

– показники результативності (якості), які відображають результат, очікуваний від виконання цієї бюджетної програми, і визначаються на основі розрахунку процента позитивно вирішених обґрунтованих звернень громадян порівняно з минулим роком.

Динаміку обсягів фінансування діяльності органів місцевого самоврядування вказаних міських бюджетів відображено на рис. 2.22.

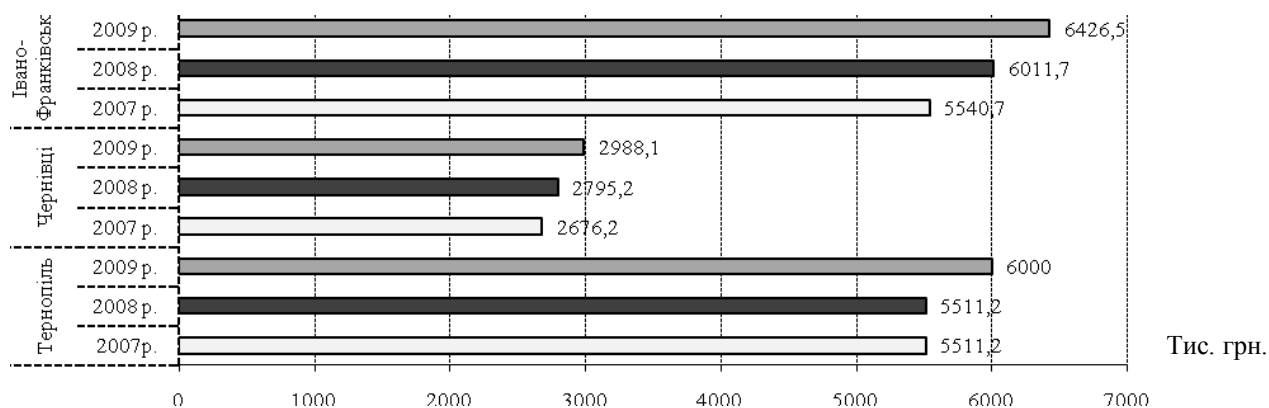

Рис. 2.22. Динаміка планових обсягів фінансування діяльності органів місцевого самоврядування бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на 2007–2009 рр.*

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Видатки аналізованих міських бюджетів, які розраховано за програмним бюджетуванням, на забезпечення управління житлово-комунальним господарством на 2007 – 2009 рр. показано у табл. 2.11.

**Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на
забезпечення управління житлово-комунальним господарством
на 2007 – 2009 рр.***

(тис. грн.)

	м. Івано-Франківськ			м. Тернопіль			м. Чернівці		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Програма.</i> Управління житлово-комунальним господарством	29324,4	25403,4	27151,8	912,2	950	980	868,8	1130	1230
<i>Програма.</i> Теплові мережі	1000,0	1085,0	1159,9	126,1	150	160	414,5	580	642
<i>Програма.</i> Капітальний ремонт житлового фонду	4400,0	4774,0	5103,4	1700,0	3370	3560	400,0	500	530
<i>Програма.</i> Підвищення рівня благоустрою міста	11032,4	8903,8	9506,5	7771,2	7316	8203	5585,5	6651	7877
<i>Програма.</i> Роботи за рахунок коштів міського бюджету розвитку	–	–	–	150	800	800	1145	2050	2655
<i>Програма.</i> Видатки на фінансування робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом, та утримання автомобільних доріг	5670,0	6152,0	6582,6	6423,8	6580	7150	2122	2235	2360
<i>Програма.</i> Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування	879,5	–	–	805,8	1000	1040	–	–	–
<i>Програма.</i> Комбінати комунальних підприємств	1029,1	1116,6	1193,6	–	–	–	2228	2312,2	2457
<i>Програма.</i> Організація та технічне забезпечення проведення державних і міських свят	200,0	217,0	232,0	–	–	–	–	–	–
<i>Програма.</i> Готельне господарство	300,0	325,5	348,0	–	–	–	–	–	–
<i>Мета програми: забезпечення діяльності установ, підпорядкованих управлінню житлово-комунального господарства та екології</i>									
<i>Відповідальний виконавець: керівник управління</i>									
<i>Показники затрат (вхідних ресурсів):</i>									
Кількість управлінь, од.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Кількість відділів, од.	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Кількість штатних працівників управління, од.	30	32	32	38	44	47	28	34	34
Кількість підприємств, підпорядкованих галузі ЖКГ, од.	4	4	4	34	34	34	16	16	16
<i>Показники продукту:</i>									
<i>Показники результативності (якості):</i>									
Вартість придбаних предметів, тис. грн.	–	–	–	–	–	–	–	60	80
Кількість заслуховувань щодо виконання заходів для вдосконалення роботи підприємств з надання житлових та комунальних послуг, од.	64	64	64	–	–	–	–	–	–

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Результативні показники для бюджетних програм бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці, які забезпечують функціонування та управління житлово-комунальним господарством, поділяються на такі групи:

– показники затрат або вхідних ресурсів – визначають обсяги і структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми (наприклад, кількість управлінь, кількість відділів, кількість штатних працівників управління, кількість підприємств, підпорядкованих галузі ЖКГ, та ін.);

– показники продукту (обсяг виконаних робіт) – використовуються для оцінювання досягнення визначених цілей. Показником продукту є, зокрема, кількість проведених аналізів фінансово-господарської діяльності підпорядкованих підприємств;

– показники якості (або отримані ефекти від виконання програми) – відображають вартість придбаних предметів.

Вони показують користь від здійснення заходів бюджетної програми (наприклад, кількість заслуховувань щодо виконання заходів для вдосконалення роботи підприємств з надання житлових і комунальних послуг).

Обсяги фінансування управління житлово-комунальним господарством бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на 2007–2009 рр. відображено на рис. 2.23.

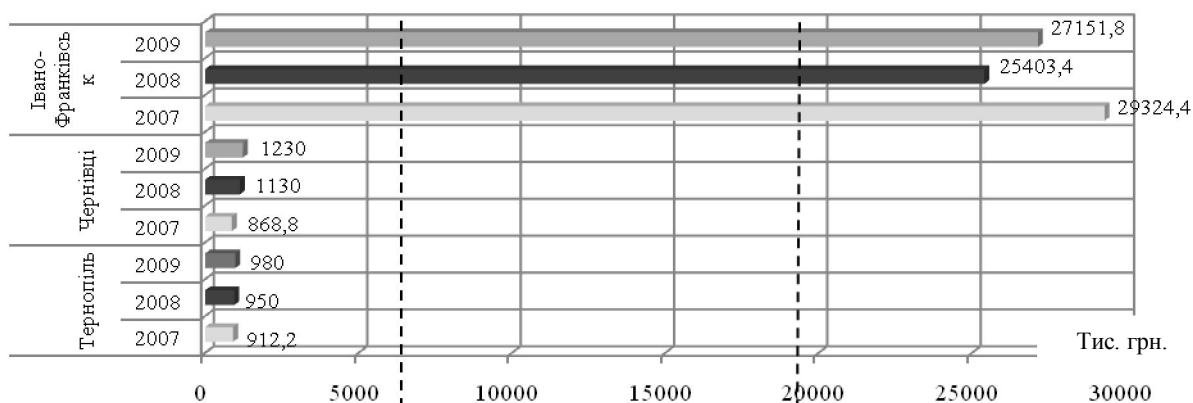

Рис. 2.23. Витрати бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на фінансування управління житлово-комунальним господарством на 2007–2009 рр.*

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Планування видатків на управління освіти і науки аналізованих бюджетів відповідно до бюджетних програм на 2007–2009 рр. показано у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на управління освіти і науки відповідно до бюджетних програм на 2007 – 2009 рр.*

(тис. грн.)

	м. Івано-Франківськ			м. Тернопіль			м. Чернівці		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Програма:</i> Адміністрування освітніх програм	434,2	471,1	503,6	417,4	452,8	484,1	442,8	490,0	530,0
<i>Програма:</i> Будівництво	514,6	558,4	596,9	1200,0	2200,0	1700,0	1870,0	2000,0	2200,0
<i>Програма:</i> Освіта працюючої молоді, вечірня (змінна) школа	394,1	427,7	457,3	656,9	712,8	761,9	501,0	545,0	585,0
<i>Програма:</i> Забезпечення позашкільної освіти	2089,3	2266,9	2423,2	3292,3	3570,5	3816,9	2583,1	2773,0	2975,0
<i>Програма:</i> Методична робота та інші заходи у сфері освіти	351,9	381,8	408,2	741,5	804,5	860,0	534,6	580,0	620,0
<i>Програма:</i> Бухгалтерський та фінансовий облік установ, що здійснюють освітні програми	1453,9	1577,5	1686,3	599,6	649,6	694,9	1421,7	1490,0	1590,0
<i>Програма:</i> Господарське обслуговування закладів, що здійснюють освітні програми у місті	389,1	422,2	451,3	136,1	147,7	157,9	–	–	–
<i>Програма:</i> Заходи з оздоровлення дітей у літній період	2331,1	2532,3	2703,8	150,0	162,7	174,0	–	–	–
<i>Програма:</i> Допомога дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, яким виповнилося 18 років	37,4	42,3	48,0	16,7	18,1	19,3	15,9	19,9	18,3
<i>Програма:</i> Утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл	1860,2	2018,4	2 157,6	4609,9	4870,0	5200,0	–	–	–
<i>Програма:</i> Здобуття загальної освіти у вищому навчальному закладі III–IV рівнів акредитації	25,0	27,1	39,0	6723,0	7094,5	7722,0	–	–	–
<i>Програма:</i> Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей	19647,8	21317,9	22788,9	22033,6	23860,6	25457,2	33144,5	36050,0	40200,0

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Цими програмами визначено такі: адміністрування освітніх програм, будівництво, освіта працюючої молоді, вечірня (змінна) школа, забезпечення позашкільної освіти, методична робота та інші заходи у сфері освіти, бухгалтерський і фінансовий облік установ, що здійснюють освітні програми, заходи з оздоровлення дітей у літній період, допомога дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, яким виповнилося 18 років, утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл, забезпечення дошкільної освіти, догляду і виховання дітей та ін.

Провівши моніторинг бюджетних програм відповідно до аналізованих міських бюджетів, можемо констатувати, що найбільший обсяг ресурсів заплановано на фінансування програми на забезпечення дошкільної освіти, догляду і виховання дітей.

Динаміку обсягів бюджетних ресурсів на фінансування програми щодо забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на 2007–2009 рр. відображено на рис. 2.24.

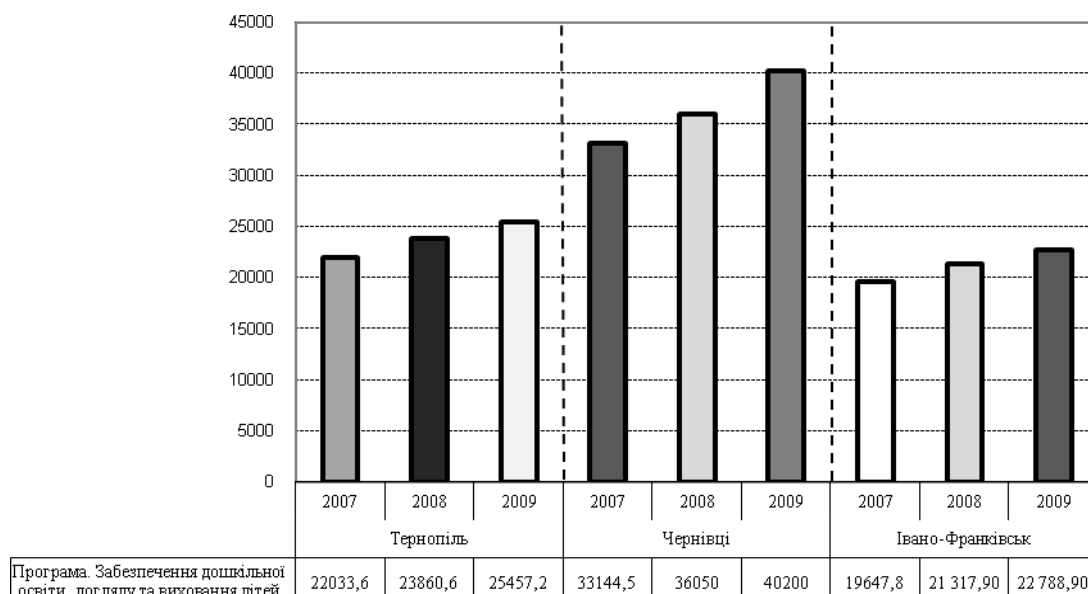

Рис. 2.24. Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на забезпечення дошкільної освіти, догляду і виховання дітей на 2007–2009 рр.*

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад

З огляду на зазначене вище проаналізуємо результативні показники цієї програми бюджету м. Тернопіль. Їх розрізняють відповідно до визначених завдань. Для максимального забезпечення якісних освітніх та виховних послуг у дошкільних навчальних закладах дітям віком до 6 років показники поділяються на:

- показники затрат, зокрема: кількість дошкільних навчальних закладів, кількість ставок всього і за окремими категоріями працівників, об'єм та потужність приміщень, кількість груп, кількість спеціалізованих груп і кількість дітей;

- показники продукту, до яких належать кількість діто/днів, кількість дітей, які користуються пільгами щодо батьківської плати, середньорічна кількість дітей віком до 6 років, які відвідують дитячий навчальний заклад, та кількість випускників дошкільних навчальних закладів освіти;

- показники продуктивності (ефективності), які відображають суму коштів, що надходить від оренди нежитлових приміщень і батьківської плати, витрати на одну дитину на рік у дошкільних закладах освіти, кількість дітей у розрахунку на одного вихователя, середня наповнюваність груп у дошкільних закладах освіти, вартість харчування однієї дитини на день, сума батьківської плати в день, витрати на одну дитину на день у групах санаторного типу, кількість дітей у розрахунку на одного вихователя в спецгрупах, середня наповнюваність спецгруп, сума батьківської плати на день за утримання дітей у групах компенсуючого типу;

- показники результативності, які передбачають розрахунок частки дітей віком до 6 років, охоплених дошкільною освітою та вихованням, від загальної кількості дитячого населення і частки дітей з покращеним станом здоров'я до загальної кількості дітей у санаторних групах.

Для забезпечення протягом 2007 р. придбання предметів довгострокового користування визначено показники продукту (кількість придбаних пральних машинок, картоплечисток та холодильних камер) і показники продуктивності

(вартість однієї придбаної пральної машинки, картоплички, холодильної камери та інших предметів довгострокового користування) (додаток Х).

Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці щодо фінансування охорони здоров'я на 2007–2009 рр. відображено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Видатки бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на управління охорони здоров'я відповідно до бюджетних програм на 2007 – 2009 рр.*

(тис. грн.)

	м. Івано-Франківськ			м. Тернопіль			м. Чернівці		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Програма:</i> Адміністрування програм медичної допомоги населенню	187,3	203,2	217,4	295,7	330	360	259,3	335	360
<i>Програма:</i> Стаціонарна лікувально - профілактична допомога	13063,7	14174,0	15152,0	35905,3	39700	41000	13060,3	14158	15122
<i>Програма:</i> Охорона материнства та дитинства	6979,4	7572,6	8095,2	5336,0	5550	6100	13398,9	13212	14500
<i>Програма:</i> Надання швидкої медичної допомоги населенню	8777,4	9523,4	10180,7	7523,7	7775	7880	7734,3	8588	9155
<i>Програма:</i> Поліклінічна допомога населенню міста	801,5	869,6	929,6	1168,6	1192	1245	19577,1	21530	24150
<i>Програма:</i> Надання стоматологічної допомоги населенню	3044,1	3302,8	3530,8	2802,2	2900	2990	4038,1	3950	4250
<i>Програма:</i> Заходи з охорони здоров'я	90,0	133,0	170,6	323,0	350	380	1048,2	1100	1190
<i>Програма:</i> Санітарні заходи в місті	–	–	–	30	30	30	–	–	–
<i>Програма:</i> Бухгалтерський та фінансовий облік у територіальному медичному об'єднанні "Стоматологія"	–	–	–	–	–	–	89,4	95	98
<i>Програма:</i> Програми за рахунок коштів бюджету розвитку	–	–	–	–	–	–	690,0	3050	2650
<i>Програма:</i> Загальнопрофільна медична допомога населенню всіх вікових груп	23107,0	25066,0	26798,6	–	–	–	–	–	–

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

При формуванні видатків на охорону здоров'я за програмно-цільовим методом планування бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці за 2007–2009 рр. варто вказати на такі бюджетні програми: адміністрування медичної допомоги населенню, стаціонарна лікувально-профілактична допомога, охорона материнства і дитинства, поліклінічна допомога населенню міста, санітарні заходи в місті, надання швидкої медичної допомоги населенню та ін.

Однією з бюджетних програм вказаних бюджетів у 2007–2009 рр., куди спрямовується значний обсяг ресурсів, є надання швидкої медичної допомоги.

Динаміку обсягів бюджетних ресурсів, які прогнозовано на 2007-2009 рр. у сфері надання швидкої медичної допомоги, показано на рис. 2.25.

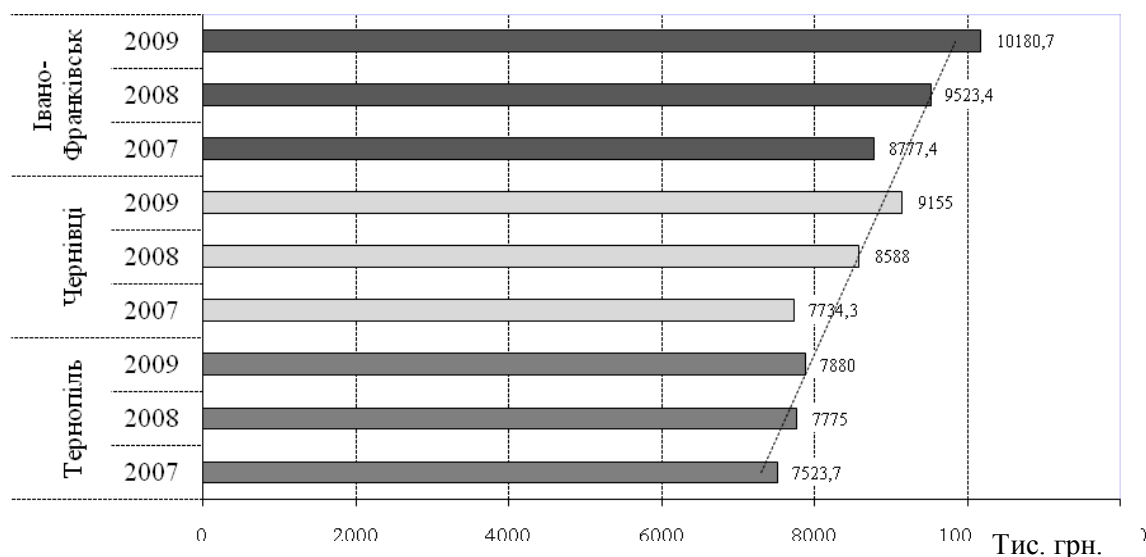

Рис. 2.25. Видатки міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернополя та м. Чернівці на надання швидкої медичної допомоги на 2007-2009 рр.*

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад

На фінансування цієї програми найбільший обсяг коштів передбачено бюджетом м. Івано-Франківськ. Мета програми визначена фінансуванням видатків бюджету на надання швидкої медичної допомоги. Завданнями програми є: надання екстреної медичної допомоги населенню міста;

забезпечення адміністративно-управлінської діяльності медичного закладу і господарського обслуговування лікувального закладу.

Структуру результативних показників планування видатків міського бюджету м. Івано-Франківськ на забезпечення швидкого та своєчасного реагування на звернення населення міста щодо фінансування швидкої медичної допомоги на 2007–2009 рр. відображено в додатку Ц. Відповідно до виконання завдання щодо надання екстреної медичної допомоги населенню міста, визначено: показники затрат (кількість медичних установ, кількість штатних одиниць); показники продукту (кількість викликів, число осіб, яким надана допомога, кількість викликів спеціалізованих бригад); показники продуктивності (вартість одного виклику, кількість викликів на одну бригаду протягом доби); показники результативності, які відображаються у визначенні часу доїзду бригади до місця виклику, кількості запізнь на виклики, кількості випадків розбіжностей діагнозів зі стаціонаром, кількості повторних викликів, кількості непрофільних викликів. При забезпеченні адміністративно-управлінської діяльності медичного закладу визначено: показники затрат (кількість штатних одиниць адміністративно-управлінського персоналу) та показники продуктивності (питома вага адміністративно-управлінських і господарських затрат у загальних витратах). При здійсненні господарського обслуговування лікувальних закладів розраховуються: показники затрат, відображені у визначенні кількості штатних одиниць господарського персоналу, зовнішньої кубатури приміщень, кількості автомобілів, кількості телефонних номерів; показники продуктивності щодо визначення питомої ваги господарських затрат у загальних витратах.

Видатки за бюджетними програмами на фінансування й управління культури відображено у табл. 2.14. Найбільший обсяг бюджетних ресурсів щодо аналізованих бюджетів спрямовано на фінансування програми зі сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури, творчих колективах. Найбільший їхній обсяг можна простежити у бюджеті м. Івано-Франківськ.

**Видатки міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та
м. Чернівці на управління культури на 2007 – 2009 рр.***

(тис. грн.)

	м. Івано-Франківськ			м. Тернопіль			м. Чернівці		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Програма:</i> Адміністрування програм культурно-мистецького спрямування	217,9	261,5	313,8	109,2	115	117	238,5	258,8	276,7
<i>Програма:</i> Проведення загальноміських культурно-масових мистецьких заходів	400,0	500,0	550,0	350,0	400	450	181	190,5	203,3
<i>Програма:</i> Забезпечення бібліотечно-інформаційними послугами населення	1379,0	1513,8	1793,6	1043,0	1090,0	1195,0	993,7	1078,9	1153,3
<i>Програма:</i> Сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури, творчих колективах	1694,0	2025,3	2422,7	1778,1	1898,4	2105,4	1940,7	2016,5	2199,6
<i>Програма:</i> Фінансова підтримка концертно-мистецького центру "Червона Рута"	–	–	–	40	40	40	–	–	–
<i>Програма:</i> Початкова естетична освіта дітей	–	–	–	3562,1	3645,0	3755,0	4263,0	4539,7	4836,1
<i>Програма:</i> Адміністрування програм культурно - мистецького спрямування	5818,6	6982,4	8378,9	211,6	229,6	245,4	160	173,6	185,6
<i>Програма:</i> Прокат і організація показів кінематографічної продукції	–	–	–	25	30	40	40	100	150
<i>Програма:</i> Фінансова підтримка для об'єднання парків культури та відпочинку	257,8	306,4	364,7	70	80	85	350	500	600
<i>Програма:</i> Сприяння діяльності професійних, творчих, народних колективів	–	–	–	–	–	–	203,3	220,6	235,8
<i>Програма:</i> Центр дозвілля для дітей та юнацтва у парку ім. Ю. Федьковича	–	–	–	–	–	–	74,7	80,9	86,0
<i>Програма:</i> Програми за рахунок коштів бюджету розвитку	–	–	–	–	–	–	700	300	300

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Напрямок діяльності бюджетної програми може об'єднувати кілька економічних категорій витрат для досягнення певного результату, які складають підпрограми. Підпрограма – складова програми, що забезпечує

виконання частини програми й охоплює проекти або сукупність споріднених напрямків діяльності та чітко окреслені завдання, які визначаються показниками результативності.

Отже, доцільно проаналізувати підпрограми, які складають бюджетну програму планування видатків міського бюджету м. Івано-Франківськ щодо сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури, творчих колективах на 2007–2009 рр.

Динаміку обсягів бюджетних ресурсів, запланованих на основі програмно-цільового бюджетування міського бюджету м. Івано-Франківськ на сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури, творчих колективах на 2007–2009 рр., відповідно до підпрограм показано на рис. 2.26.

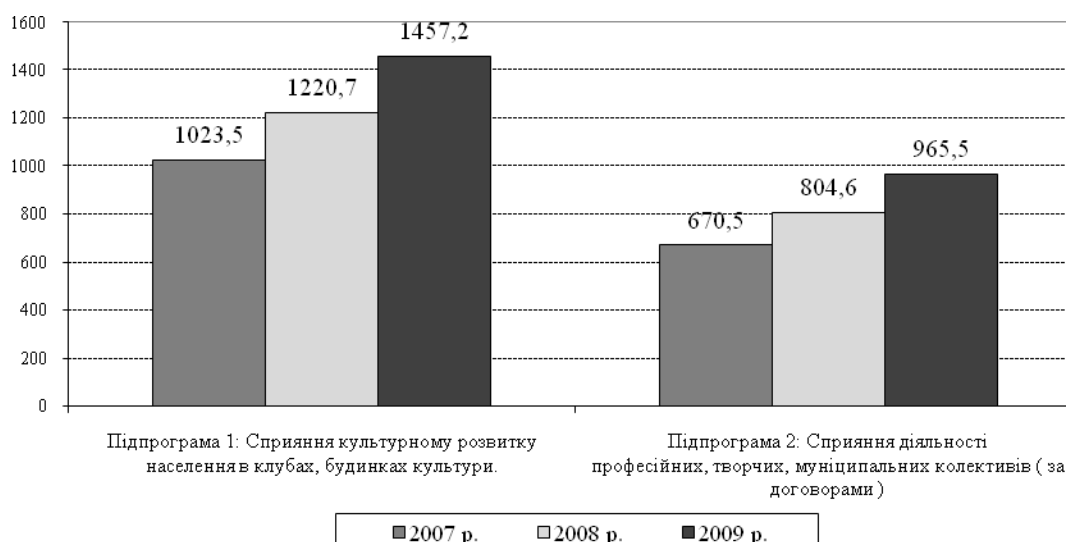

Рис. 2.26. Видатки міського бюджету м. Івано-Франківськ на сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури, творчих колективах на 2007–2009 рр. відповідно до підпрограм*

*Складено на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад.

Структуру показників результативності виконання зазначених підпрограм відображено у додатку Ш. Щодо виконання підпрограми зі сприяння культурному розвитку населення у клубах, будинках культури визначено: показники затрат (кількість установ, штатних одиниць, ставок, комерційна місткість глядачевих залів); показники продукту (кількість планових святкових

заходів, кількість відвідувачів культурних закладів, кількість дозвіллєвих об'єктів, кількість постійно діючих протягом року клубних угруповань, планова кількість учасників клубних угруповань); показник продуктивності (витрати на один колектив); показники результативності (частка відвідувачів від загальної чисельності населення міста, частка проведених заходів до попереднього періоду). При виконанні підпрограми зі сприяння діяльності професійних, творчих, муніципальних колективів (за договорами) розраховано: показники затрат (кількість муніципальних колективів, кількість учасників колективів, кількість ставок); показники продукту (кількість виступів, кількість концертів, кількість конкурсів та фестивалів); показники продуктивності (витрати на 1 муніципальний колектив, середні витрати на одного учасника муніципального колективу); показники результативності (приріст обсягу концертів, частка виступів у конкурсах і фестивалях, частка оновлення репертуару).

Приблизний перелік результативних показників бюджетних програм відповідно до функціональної класифікації видатків бюджету регламентується наказом Міністерства фінансів України № 15 від 14 січня 2011 р., що рекомендується до використання головними розпорядниками бюджетних коштів при плануванні, виконанні та звітуванні при виконанні бюджетних програм [113]. Основними результативними показниками бюджетних програм визначено показники затрат, продукту, ефективності й якості.

З огляду на вищезазначене, показники результативності для кожної програми необхідно визначати на основі таких вимог:

- реалістичність і переконливість показників щодо визначених основних завдань бюджетної програми на плановий період, посилення важливості у процесі розробки та прийняття бюджетних рішень, ефективне управління програмою і визначення впливу різних напрямків на ефективність виконання окреслених завдань та пріоритетів програми;

- послідовний характер розрахунку показників щодо аналізованої програми;

- з метою здійснення порівняльного оцінювання показників

результативності впродовж року вони мають бути вимірними;

– застосування показників результативності має забезпечувати здійснення якісного й кількісного аналізу стану виконання бюджетних програм щодо забезпечення ефективного їхнього виконання та оптимального фінансового забезпечення реалізації їхніх заходів.

Порівнюючи динаміку видатків бюджету м. Тернопіль, складеного за програмно-цільовим методом і традиційним методом на 2007–2009 рр., та темпи їхнього зростання у відповідних періодах, вкажемо на переважальну позитивну тенденцію цих показників при формуванні бюджету традиційним методом. Зокрема, це стосується як абсолютних обсягів бюджетних видатків (за винятком видатків на житлово-комунальне господарство), так і їхніх темпів зростання відповідно у вказаних періодах (дод. Щ). Так, темпи зростання окремих видатків у 2009 р. відносно 2007 р. становили: 98% – на фінансування діяльності органів місцевого самоврядування, 107% – на освіту і науку, 113% – на охорону здоров'я, 112% – на культуру та мистецтво. На відміну від них, темпи зростання видатків, запланованих традиційним методом, відповідно дорівнювали: 145% – на діяльність органів місцевого самоврядування, 154% – на освіту і науку, 137% – на охорону здоров'я, 169% – на культуру і мистецтво.

Це дає підстави зробити висновок про перевагу при плануванні видатків застосування програмно-цільового методу. Адже нижчі темпи зростання планових показників видатків при формуванні вказаного міського бюджету програмним методом свідчать про можливість визначення обсягу зекономлених бюджетних коштів. Використання цього методу забезпечить зростання можливості більш ефективного й реального виконання видатків місцевих бюджетів на основі визначених на середньострокову перспективу пріоритетних бюджетних програм і показників їхньої результативності, що збільшить задоволення територіальних громад наданими послугами органів місцевого самоврядування та повне їхнє фінансування.

Однак вважаємо, що процес використання результативних показників при формуванні місцевих бюджетів за допомогою програмно-цільового методу має

передусім формальний характер, ніж прагматичний. Адже при цьому визначені показники здебільшого є просто статистичними, тому відсутня фактична інформація про ступінь досягнення запланованих цілей або про ступінь ефективності використання коштів бюджету, внаслідок чого не можуть застосовуватися для оцінювання ефективності програми й прийматися рішення щодо реалізації її цілеспрямованості. До того ж потребують вдосконалення: розробка системи моніторингу та оцінювання ефективності бюджетних програм і послідовність їхнього планування щодо першочергового надання відповідних законодавчо затверджених послуг органами місцевого самоврядування; розробка програмної класифікації для місцевих бюджетів; розробка методології казначейського обслуговування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом; використання програмного забезпечення для складання та виконання місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом.

Висновки до розділу 2

Дослідження практики бюджетного планування доходів та видатків місцевих бюджетів дало змогу зробити такі висновки:

1. Діючим порядком планування дохідної частини місцевих бюджетів передбачено формування доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів із запровадженням такого інструменту, як „кошик доходів місцевих бюджетів”.

2. У результаті проведеного аналізу порядку планування дохідної частини місцевих бюджетів на основі розрахунків бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей виявлено, що доходи місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, планувалися у 2009–2010 рр. за допомогою методу ковзної середньої та коефіцієнта актуалізації індексів відносної податкоспроможності.

3. Основною проблемою у процесі планування дохідної частини місцевих бюджетів є неврахування при розрахунку індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці ряду факторів, які безпосередньо впливають на розрахунок планових показників доходів місцевих бюджетів.

4. Проаналізовано практику планування розрахунків видаткової частини місцевих бюджетів і встановлено, що найбільшого поширення при цьому набув нормативний метод. Розрахунок видатків місцевих бюджетів здійснюється на основі нормативів бюджетної забезпеченості, з урахуванням загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію відповідних бюджетних програм, та чисельності населення або безпосередньо споживачів соціальних послуг.

5. Обґрунтовано необхідність розрахунку обсягів трансфертів з огляду на об'єктивну потребу територій у фінансових ресурсах, необхідних для забезпечення їхнього соціально-економічного розвитку за рахунок власних джерел надходжень. Такий підхід до вдосконалення міжбюджетних відносин дасть змогу врахувати вплив усіх факторів, що визначають потреби окремих адміністративно-територіальних одиниць у необхідних обсягах бюджетних ресурсів.

6. На основі проведеного аналізу формування міських бюджетів (м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль і м. Чернівці) за програмно-цільовим методом планування відповідно до бюджетних програм виявлено значні переваги у його застосуванні. Формування місцевих бюджетів на основі визначення соціально-економічних пріоритетів адміністративно-територіальних одиниць на середньострокову перспективу дає змогу зекономити значні обсяги бюджетних ресурсів, що забезпечить зростання дохідної частини місцевих бюджетів та максимальне задоволення потреб територіальних громад.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях: [20; 106; 162; 168; 172; 174; 178; 198; 199].

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Планування доходів місцевих бюджетів з використанням економіко-математичного моделювання

Діюча практика планування доходів місцевих бюджетів України, як зазначалося вище, здійснюється шляхом прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідного регіону. Вони визначаються на основі звітних даних про фактичні надходження податків та зборів до цих бюджетів за три останніх бюджетних періоди перед тим роком, в якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період. У процесі розрахунку враховуються втрати закріплених доходів місцевих бюджетів у результаті надання пільг платникам податків згідно з рішеннями відповідних рад, заборгованість і переплата перед місцевими бюджетами відповідно до податків, які беруться до розрахунку [143]. Така система планування орієнтується на фактичний стан справ в економіці та не стимулює розвиток місцевого господарства з метою збільшення надходжень до місцевих бюджетів України. Ще одним гальмуючим фактором став порядок надання міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів з державного бюджету, за якого економічно сильніші адміністративно-територіальні формування постійно дотують менш розвинуті за умов ручного перерозподілу такої допомоги. Крім цього, велика кількість податків для суб'єктів господарювання зменшує потенціал управління підприємств і слабо спрямовує їх на підвищення власної ефективності.

Вважаємо, що для усунення подібних невідповідностей податковий потенціал потрібно розраховувати не на основі фактичних податкових

надходжень за попередні роки, а залежно від податкової бази, яку мають адміністративно-територіальні формування. Ця методика складніша, ніж екстраполяція даних минулих періодів, оскільки сумарна податкова база адміністративно-територіальних формувань складається з даних щодо надходжень окремих податків, достовірний розрахунок якої загалом потребує наявності значного обсягу інформації. Так, розрахунок податкового потенціалу території за допомогою показників, що відображають податкову базу, не створює в адміністративно-територіальних формувань негативних стимулів, які перешкоджають зростанню збору податків, як це відбувається у разі розрахунку з такою метою показників фактичних надходжень за попередні періоди, і таким чином викликає у них зацікавленість підвищувати ефективність розрахунку податкової бази. Варто зауважити, що при цьому може виявитися нерегульованою ситуація, коли в регіоні спостерігається зростання податкового потенціалу та передбачається відповідне скорочення ресурсів, які спрямовуються з регіону у процесі міжбюджетного вирівнювання. У такому разі, щоб не позбавляти адміністративно-територіальні формування зацікавленості в розвитку своєї податкової бази і забезпеченні зростання податкового потенціалу, частину ресурсів, які передаються місцевим бюджетам з центрального бюджету в межах міжбюджетного регулювання, можна розподіляти між регіонами залежно від ступеня розвиненості їхньої податкової бази, приросту податкової бази, досягнутого у звітному періоді, та зростання мобілізації доходів до бюджетів або інших показників, тобто здійснювати моніторинг планування в регіоні диференційовано.

Зацікавленість у підвищенні ефективності використовуваної податкової бази в регіонах, як правило, припускається до проведення на території таких регулюючих заходів, а саме: підвищення або зниження ставок податків, що перебувають у компетенції органів місцевої влади; перегляд не достатньо обґрунтованих податкових пільг або відмова в їхньому наданні; введення або відміна діючих податків і зборів, встановлюваних органами місцевого

самоврядування; скорочення тіньової економіки, зокрема шляхом виявлення незареєстрованих платників податків, роздрібних торговців й ін.

Водночас докорінна зміна порядку формування бюджетів та обсягів їхнього перерозподілу при зростанні прозорості цього процесу може також призвести до таких небажаних побічних наслідків, як масове банкрутство підприємств галузей, в яких не було створено умов для формування ефективних підприємств, і різке збільшення дефіциту місцевих бюджетів у менш розвинутих регіонах. Система планування доходів місцевих бюджетів, яку ми сформували та обґрунтували доцільність її використання, спрямовує як окремі підприємства, так і органи місцевого самоврядування на поступове збільшення власної ефективності й забезпечує прозорість процесу наповнення місцевих бюджетів, що дає змогу виробникам адаптуватися до ринкових трансформацій та не має призвести до посилення соціальної напруги.

Змоделюємо поетапний шлях зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам за рахунок стимулювання підвищення економічної ефективності діяльності місцевого господарства. Нехай встановлено відносну величину dTR швидкості зменшення обсягів трансфертів протягом річного періоду. Тоді обсяг міжбюджетних трансфертів $OTR_i(t)$ для r -го регіону на поточний період t запропоновано встановити таким, що дорівнює:

$$OTR_r(t) = OTR_i(t-1) \cdot (1 - dTR) \cdot KDA_t, \quad (3.1)$$

де KDA_t – коефіцієнт ділової активності поточного періоду.

Коефіцієнт ділової активності згідно з існуючою практикою будується як відношення прогнозованих обсягів надходжень до бюджету для поточного й попередніх періодів:

$$KDA_t = \frac{PBN_t}{PBN_{t-1}}. \quad (3.2)$$

Аналіз можливих ситуацій із формуванням обсягу міжбюджетних трансфертів зумовлює необхідність проведення подальшої корекції формули (3.1):

$$OTR_r(t) = \min\{OTR_r(t-1), OZM_r(t-1)\} \cdot (1 - dTR) \cdot KDA_t, \quad (3.3)$$

де OZM – обсяг надходжень до місцевих бюджетів.

Така корекція зменшує втрати від надходжень коштів для місцевих бюджетів, якщо обсяг міжбюджетних трансфертів перевищує обсяг контингенту надходжень з метою визначення реалістичних завдань щодо зростання ефективності місцевого господарства і, як наслідок, збільшення обсягу надходжень до місцевих бюджетів. Послідовне використання співвідношення (3.3) при плануванні обсягів міжбюджетних трансфертів для регіонів приведе до поетапного зменшення їхніх обсягів при стимулюванні зростання ефективності місцевого господарства. При цьому знижується потреба в акумуляції коштів у державний бюджет, що надалі повертаються до місцевих бюджетів у вигляді міжбюджетних трансфертів. Вивільнені таким чином кошти можуть акумулюватися у фонді екологічного захисту розвинутих промислових регіонів та у фонді стимулювання розвитку дотаційних регіонів, які мають контролюватися органами місцевого самоврядування. Важливою характеристикою при реформуванні системи надходжень до місцевих та державного бюджетів є співвідношення між їхніми загальними обсягами, яке ми намагаємося зберегти при здійсненні реформи з метою уникнення соціальної напруги. Подамо це співвідношення у вигляді коефіцієнта балансування державного та місцевих бюджетів KDM :

$$KDM = \frac{DB}{SMB}, \quad (3.4)$$

де DB , SMB – обсяги державного і місцевих бюджетів.

Проілюструємо наведені теоретичні положення простими модельними розрахунками, їхнє проведення спирається на аналіз співвідношень показників державного та місцевих бюджетів України, які наведено у табл. 3.1.

За даними табл. 3.1 встановлено, що загалом місцеві бюджети України отримують 45% доходів у вигляді міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України. Співвідношення між державним і місцевими бюджетами в загальному обсязі надходжень у середньому становить 3 : 1, тобто коефіцієнт балансування державного та місцевих бюджетів KDM дорівнює 3.

**Аналіз співвідношень показників доходів Державного
та місцевих бюджетів України***

(млн. грн.)

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Доходи державного бюджету	70337	105862	132259
Доходи загального фонду місцевих бюджетів	23424	29105	36701
Доходи зведеного бюджету України	93761	134967	168960
Обсяги міжбюджетних трансфертів	11083	17036	18581
Частка доходів місцевих бюджетів у доходах державного бюджету	33%	27%	28%
Частка міжбюджетних трансфертів у доходах державного бюджету	16%	16%	14%
Частка доходів місцевих бюджетів і міжбюджетних трансфертів у доходах державного бюджету (середній показник – 45%)	49%	43%	42%
Частка державного бюджету в доходах зведеного бюджету	75%	78%	78%

*Складено на основі [67].

Розглянемо структуру доходів і видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської й Чернівецької областей у динаміці за два послідовних бюджетних періоди. Відповідні дані наведено у табл. 3.2.

Аналізуючи дані табл. 3.2, зазначимо, що рівень зростання доходної частини бюджетів аналізованих областей у 2010 р. порівняно з 2009 р. становить 3,3–3,4%.

Таблиця 3.2

**Структура доходів і видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської,
Тернопільської та Чернівецької областей***

(млн. грн.)

Зведений бюджет	2009 р.			2010 р. (план)			Темп зростання доходів, %	Темп зростання трансфертів, %
	доходи	міжбюджетні трансферти	видатки	доходи	міжбюджетні трансферти	видатки		
Івано-Франківської області	571,5	871,7	1443,2	590,4	852,8	1443,2	103,3	97,8
Тернопільської області	375,4	761,8	1137,2	387,8	749,4	1137,2	103,3	98,3
Чернівецької області	334,1	613,0	945,9	345,1	600,8	945,9	103,4	98,0
Всього	1281,1	2246,5	3526,4	1323,4	2093,7	3526,4	103,3	93,2

*Складено на основі проведених розрахунків економіко-математичної моделі.

Розглядаючи міжбюджетні трансферти у складі доходів місцевих бюджетів, можемо констатувати, що їх загальний темп зростання дорівнює 103,3%. У результаті обсяги міжбюджетних трансфертів упродовж досліджуваного періоду аналізованим областям зменшаться на 6,8% при незмінному обсязі видатків місцевих бюджетів та зростанні загальних обсягів місцевих бюджетів на 3,3–3.4%.

З огляду на зазначене вище фінансування видатків бюджету Івано-Франківської області забезпечується через обсяг доходів бюджету, що відображає перевагу середнього обсягу доходів бюджетів аналізованих областей над обсягом наданих міжбюджетних трансфертів, у результаті чого не виникає потреба у їхньому наданні з державного бюджету.

Відповідно здійснення видатків з бюджету Тернопільської області забезпечує обсяг доходів бюджету, аналогічний до середнього обсягу доходів аналізованих бюджетів, при наданні міжбюджетних трансфертів в обсягах, що відображає середній показник по вказаних регіонах. На відміну від названих областей, здійснення видатків бюджету Чернівецької області відображає нижчий від середнього обсяг доходів цих регіонів, що свідчить про виникнення потреби в наданні міжбюджетних трансфертів.

Крім цього, оскільки обсяги місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей зростуть на 3,3–3,4%, то трансферти вказаним регіонам з Державного бюджету України зменшаться на 10%.

З урахуванням результатів проведеного аналізу пропонуємо запровадити поетапне зменшення міжбюджетних трансфертів названим областям з державного бюджету, починаючи з 10%.

Шляхи такого збалансування фінансових ресурсів аналізованих регіонів визначає розвиток місцевого господарства, в якому безпосередньо зацікавлені органи місцевої влади. Один з ефективних важелів впливу на місцеве господарство щодо наповнення місцевого бюджету – це чітке визначення цілей і пріоритетів регіональної бюджетної політики. Прозорість системи наповнення

бюджету покращує контроль за ефективністю виробництва та спрямовує на пошук важелів для стимулювання розвитку регіону.

Отже, при реформуванні підсистеми оподаткування суб'єктів господарювання визнано за доцільне зберегти лише два з існуючих податків – податок на прибуток підприємств і податок, яким оподатковується заробітна плата працівників підприємства, податок з доходів фізичних осіб. Податок з доходів фізичних осіб рекомендуємо справляти за діючою методикою. Замість великої кількості інших дріб'язкових податків, пропонуємо ввести лише один податок на нерухомість з юридичних осіб, базу якого можна ефективно контролювати. При цьому надходження податку на прибуток підприємств доцільно залишити за державним бюджетом, а податок з доходів фізичних осіб – за місцевими бюджетами. Обсяги податку на нерухомість юридичних осіб потрібно розподіляти таким чином, щоб підтримати співвідношення між державним та місцевими бюджетами України, яке склалося перед реформуванням.

Обґрунтування параметрів і планування наслідків реформування потребують складної обробки великих масивів інформації. Тому для забезпечення ефективності такої обробки необхідно застосовувати сучасну обчислювальну техніку та відповідне програмне забезпечення. Ключова роль у його створенні належить математичним моделям.

Побудові математичної моделі з метою вдосконалення системи доходів місцевих бюджетів має передувати аналіз статистичної інформації, яка враховує специфіку формування дохідної бази. На основі узагальнення одержаних даних можна побудувати математичну модель, яка допоможе прогнозувати типову реакцію регіональних економічних структур на параметри зміни фіскальної політики. У цьому разі оцінюються особливості реакції не конкретного підприємства, а його модельного аналога, що дає змогу простіше виявляти особливості поведінки економічних об'єктів відповідного типу. Після попередньої оптимізації параметрів податкової політики на моделі регіональної економічної структури можна перейти до аналізу її впливу на конкретні

підприємства регіону для порівняння наслідків цієї політики із завданнями, які ставились перед нею.

Перейдемо до аналізу показників, які доцільно враховувати в математичній моделі аналізу наслідків податкової політики. Ефективність використання підприємствами своїх ресурсів можна оцінити за відносними показниками. Серед цих показників варто виділити рентабельність за затратами RZT як відношення прибутку до оподаткування PO до затрат підприємства ZT :

$$RZT = \frac{PO}{ZT} . \quad (3.5)$$

Наступним показником, який ми розглянемо, буде рентабельність основних фондів ROF як відношення прибутку до оподаткування PO до обсягу основних фондів OF :

$$ROF = \frac{PO}{OF} . \quad (3.6)$$

Ефективність затрат на оплату праці можна встановити за допомогою показника PP частки затрат на оплату праці ZP в загальному обсязі виручки підприємства VR :

$$PP = \frac{ZP}{VR} . \quad (3.7)$$

Ці показники дають змогу виявляти причини незадовільного або ж задовільного фінансового стану підприємства після сплати податків. Очевидно, що високі показники рентабельності та низька частка затрат на оплату праці слугують запорукою ефективного фінансового стану підприємства. Закономірно, що низьке або високе значення відповідного показника визначають відносно показників інших підприємств.

Такі показники можуть бути основою для побудови математичної моделі. З цією метою підприємства поділяються на однорідні групи щодо вказаних показників. Однак зарахування до однієї групи однорідності має відображати приблизно рівні збори податків з цих підприємств, що неможливо відстежити на основі статистичних даних. Тому вказані показники можуть бути

використані лише для аналізу причин відповідного фінансового стану підприємств після сплати податків. Модель сплати податків підприємствами регіону необхідно будувати за іншою системою показників.

Оскільки контингент податків з юридичних осіб обчислюється як сума надходжень податку на прибуток підприємств, на нерухомість з юридичних осіб і податку з доходів фізичних осіб, який береться до розрахунку при нарахуванні заробітної плати працівникам підприємства, то доцільно групувати підприємства на однорідні групи щодо обсягів прибутку підприємств, основних фондів підприємств та виплати заробітної плати в абсолютних показниках. Проведемо ранжування підприємств регіону за цим принципом. За кожним з них виділимо групи підприємств з низькими, середніми і високими значеннями показників, підбравши відповідні межі для кожної з категорій кожного показника. Позначимо ці межі, встановлені на основі базової статистики, через $BOF_{b,1}$, $BOF_{b,2}$ для основних фондів, $BPR_{b,1}$, $BPR_{b,2}$ – для прибутку, $BZP_{b,1}$, $BZP_{b,2}$ – для витрат на заробітну плату. Тоді, якщо значення деякого показника певного підприємства менше від першого нормативу, то воно належить до першої категорії за цим показником, якщо це значення знаходиться між першим та другим нормативами, то підприємство належить до другої категорії і, нарешті, якщо значення показника більше від другого нормативу, то підприємство належить до третьої категорії.

Класифікація за абсолютними показниками має свої недоліки, оскільки при переході на статистику інших регіонів з іншою економічною ситуацією введення абсолютних нормативів може призвести до дуже нерівномірного наповнення категорій, аж до повної відсутності представників в окремих із них. Щоб уникнути цього, потрібно здійснити коригування межових значень шляхом складення відношення середнього значення показника досліджуваного регіону до середнього значення показника базової статистики. Отже, отримаємо такі узагальнені межові значення:

$$BOF_{R,i} = BOF_{b,i} \frac{ROF_R}{ROF_b}, \quad (3.8)$$

$$BPR_{R,i} = BPR_{b,i} \frac{RPR_R}{RPR_b}, \quad (3.9)$$

$$BZP_{R,i} = BZP_{b,i} \frac{RZP_R}{RZP_b}, \quad (3.10)$$

де $ROF_R, ROF_b, RPR_R, RPR_b, RZP_R, RZP_b$, – середні обсяги основних фондів, прибутків та затрат на оплату праці осіб, які працюють на підприємстві досліджуваного регіону, за яким відповідно зібрано базову статистику.

Допустимо, що m -у категорію відповідно до обсягів основних фондів формують підприємства p , які знаходяться у множині $M(m)$. Кількість підприємств регіону, зарахованих за обсягом майна до категорії m , дорівнює потужності $|M(m)|$ множини $M(m)$. Встановимо середні обсяги основних фондів SOF_m підприємств категорії m :

$$SOF_m = \frac{\sum_{p \in M(m)} OF_p}{|M(m)|}, \quad (3.11)$$

де OF_p – обсяг основних фондів конкретного підприємства p .

Аналогічно вводимо поняття середніх обсягів прибутків SPR і витрат на заробітну плату SZP за відповідними категоріями:

$$SPR_m = \frac{\sum_{p \in R(r)} PR_p}{|R(r)|}, \quad (3.12)$$

$$SZP_m = \frac{\sum_{p \in Z(z)} ZP_p}{|Z(z)|}, \quad (3.13)$$

де множини $R(r), Z(z)$ утворюються підприємствами, які належать до однієї категорії r або z відповідно за прибутком або за витратами на оплату праці.

На основі проведеної класифікації та з урахуванням особливостей галузі g , до якої належить підприємство, здійснимо групування підприємств регіону відповідно до галузей. До однієї групи $KL(r,m,z,g)$ зарахуємо ті підприємства, які мають категорію прибутковості r , категорію основних фондів m , категорію

витрат на заробітну плату z і належать до галузі g . Використаємо проведенне групування для моделювання наслідків зміни системи оподаткування в регіоні.

Проведемо дослідження оцінювання очікуваних надходжень до відповідного бюджету. Після проведення групування прогнозоване надходження податків PZP можна оцінити так:

$$PZP = \sum_{KL} KP(r, m, z, g)(SPR_m \cdot PP_g + SOF_m \cdot PM_g + SZP_m \cdot PZP_g), \quad (3.14)$$

де KP – кількість підприємств регіону в групі;

PP_g, PM_g, PZP_g – ставки податку на прибуток підприємства, податку на нерухомість з юридичних осіб та податку з доходів фізичних осіб, які при відповідному підході до формування податкової політики можуть залежати від галузі підприємства.

Однак таке оцінювання надходжень до бюджету потрібно скоригувати, оскільки при перевищенні аналізованих податків над їхніми прибутками підприємство може збанкрутувати. Тому для більш надійного прогнозування доходів бюджету необхідно оцінити прибутки і затрати підприємств за відповідними групами. З цією метою проведемо оцінювання чистого прибутку CP щодо кожного підприємства окремої групи:

$$CP(r, m, z, g) = SPR(r, m, z) - SPR_m \cdot PP_g - SOF_m \cdot PM_g. \quad (3.15)$$

Якщо діяльність підприємств прибуткова, то вважаємо, що підприємство сплачує податкові надходження в повному обсязі. У разі, якщо вона є збитковою, то проводимо додаткові дослідження. У цьому разі підприємство може вивести частину незадекларованих прибутків із тіні або позбутися нерентабельних основних фондів. При реалізації основних фондів констатуємо, що вони просто змінюють власника, а також втрачають у вартості. Однак оскільки ці фонди переходять у власність іншого виробника, то вони знову оподатковуються та новий власник повинен оплатити обов'язкові збори на них. При цьому він збільшує кількість працюючих, що компенсує звільнення зайвих працівників на підприємстві, яке продало свої основні фонди. З огляду на зазначене зміни в оподаткуванні податком з доходів фізичних осіб при реалізації основних фондів в моделі можна не враховувати.

Перейдемо до формалізації вищенаведених положень. Перш за все, оцінимо приховані прибутки підприємств за допомогою потенціального коефіцієнта тінізації PKT . Можемо припустити, що для підприємств з високою прибутковістю характерне менше приховування прибутків, а це зумовлює, відповідно, й менший коефіцієнт тінізації. Таку залежність відобразимо за допомогою співвідношення:

$$PKT_r = \begin{cases} 0 & r = 3, \\ KT_{\max}/2 & r = 2, \\ KT_{\max} & r = 1, \end{cases} \quad (3.16)$$

де KT_{\max} – максимальний коефіцієнт тінізації.

Проте потенціальний коефіцієнт PKT необхідно скоригувати з огляду на специфіку галузі підприємства для того, щоб отримати реальний коефіцієнт тінізації:

$$RKT_{r,g} = PKT_r \cdot KKT_g, \quad (3.17)$$

де $0 \leq KKT_g \leq 1$ – коригуючий коефіцієнт тінізації, який враховує потенціальні можливості приховування прибутків у галузі.

Після одержання коефіцієнта тінізації з'являється можливість для оцінювання скоригованого чистого прибутку CCP і коригування обсягів збитковості підприємств:

$$CCP(r, m, z, g) = CP(r, m, z, g) + SPR(r + 1, m, z) \cdot RKT_{r,g}. \quad (3.18)$$

Однак лише вихід із тіні може не забезпечити беззбитковості підприємства. У разі, якщо відсутнє пільгове оподаткування основних фондів, їх доведеться реалізувати. Оцінимо можливості підприємств вийти на беззбитковий рівень шляхом зменшення нерентабельних основних фондів. Вважаємо, що такий засіб можуть застосовувати підприємства, які не обмежені в цьому праві, тобто переважно промислові підприємства. Підприємства інших категорій, таких як лісове та комунальне господарство, і великі агрофірми отримуватимуть тимчасовий захист від надмірного податкового навантаження на нерухомість за рахунок пільгового оподаткування. Через це візьмемо до розгляду спеціальну множину підприємств очікуваного зменшення основних фондів OZF , для яких характерні від'ємний скоригований чистий прибуток і

належність до галузей, що не мають пільгового оподаткування основних фондів.

При перепродажу основних фондів неодмінно відбувається їхнє знецінення, що призводить до зменшення загального обсягу податкових надходжень. З урахуванням цього явища побудуємо оцінювання скоригованого загального обсягу доходів бюджету CZP :

$$CZP = PZP - NZF \cdot KZF \cdot \sum_{KL \in OZF} KP(r, m, z, g) \cdot SOF_m \cdot PM_g, \quad (3.19)$$

де NZF – усереднений коефіцієнт зменшення фондів;

KZF – усереднений коефіцієнт знецінення фондів.

Водночас чистий прибуток таких підприємств зростає за рахунок зменшення податкового тиску. Тому для формули скоригованого чистого прибутку проведемо перше уточнення:

$$CCP_1(r, m, z, g) = \begin{cases} CCP(r, m, z, g) & KL \notin OZF \\ CCP(r, m, z, g) + NZF \cdot SOF_m \cdot PM_g & KL \in OZF \end{cases} \quad (3.20)$$

Коли цих заходів виявляється недостатньо, залишається здійснювати пошук внутрішніх фінансових резервів на підприємстві. Для моделювання останнього випадку введемо коефіцієнт нормативного зростання ефективності NRE та проведемо подальше уточнення скоригованого чистого прибутку:

$$CCP_2(r, m, z, g) = \begin{cases} CCP_1(r, m, z, g), & CCP_1(r, m, z, g) \geq 0, \\ CCP_1(r, m, z, g) + NRE \cdot BPR_{R,2}, & CCP_1(r, m, z, g) < 0. \end{cases} \quad (3.21)$$

Оскільки кожне підприємство намагається максимізувати чистий прибуток, сумарний чистий прибуток усіх підприємств розглядається як цільова функція моделі:

$$SCCP = \sum_{KL} CCP_2(r, m, z, g) \rightarrow \max. \quad (3.22)$$

Перейдемо до формування обмежень для моделі податкової політики. З метою забезпечення збалансованості вона має містити допустимі співвідношення між ставками основних податків. При цьому конкретизуємо залежність ставок від галузі діяльності підприємства:

$$PP_g = PP \cdot PPK_g, \quad (3.23)$$

$$PM_g = PM \cdot PMK_g, \quad (3.24)$$

$$PZP_g = PZP \cdot PZK_g, \quad (3.25)$$

де PP , PM , PZP – базові ставки податків на прибуток, майно і заробітну плату;
 PPK , PMK , PZK – їхні коригуючі коефіцієнти з урахуванням особливостей галузі.

Як основний фактор при розрахунках візьмемо базовий податок на прибуток. Тоді обмеження ставки податку з доходів фізичних осіб запишемо так:

$$PP \cdot KPZ_{\min} \leq PZP \leq PP \cdot KPZ_{\max}, \quad (3.26)$$

де KPZ_{\min} , KPZ_{\max} – мінімальна й максимальна частки податку з доходів фізичних осіб у сумарному вигляді з підприємства до розрахунку податку на прибуток підприємства.

Оскільки податок на нерухомість з юридичних осіб можна вважати новим видом оподаткування, обмеження на його ставку варто прив'язати до співвідношень між загальними обсягами надходжень податку на нерухомість юридичних осіб та до податку на прибуток підприємства:

$$ZZP \cdot KM_{\min} \leq ZZM \leq ZZP \cdot KM_{\max}, \quad (3.27)$$

де KM_{\min} , KM_{\max} – мінімальна й максимальна частки загального збору з податку на нерухомість з юридичних осіб у загальному зборі з податку на прибуток підприємств;

ZZP – загальний збір з податку на прибуток підприємств;

ZZM – загальний збір з податку на нерухомість з юридичних осіб.

Вищеназвані величини можна обчислити на основі раніше виведених співвідношень. Зокрема, маємо:

$$ZZP = \sum_{KL} KP(r, m, z, g) \cdot SPR_m \cdot PP_g, \quad (3.28)$$

$$ZZM = \sum_{KL} KP(r, m, z, g) \cdot SPR_m \cdot PM_g - \\ - NZF \cdot KZF \cdot \sum_{KL \in OZF} KP(r, m, z, g) \cdot SOF_m \cdot PM_g \quad (3.29)$$

Проте такий контроль за співвідношеннями між загальними обсягами доходів бюджету виявляється недостатнім для балансування податкових ставок. Через це вводиться пряме обмеження обсягу податку на нерухомість з юридичних осіб щодо номінального податку на прибуток підприємств:

$$PM \leq PP \cdot NPM, \quad (3.30)$$

де NPM – норматив податку на нерухомість з юридичних осіб відносно податку на прибуток підприємств.

Як важливе обмеження встановимо також умову дотримання загальних обсягів податкових надходжень $ZU(t)$, визначених вітчизняною практикою і пропонованими темпами нарощення доходів до місцевих бюджетів $NZ(t)$, на момент часу t :

$$CZP \geq DOZ(t-1) \cdot (1 + ZU(t)) \cdot (1 + NZ(t)), \quad (3.31)$$

де DOZ – досягнутий обсяг надходжень на попередньому етапі.

Враховуючи виведені оцінки, оптимізаційну модель параметрів податкової політики в регіоні сформуємо у вигляді співвідношень (3.22)–(3.31).

З допомогою пакета прикладних програм Excel здійснимо числову реалізацію запропонованої моделі. Оцінювання методів використання та ефективності їхньої реалізації проведемо за допомогою аналізу результатів поданої в роботі економіко-математичної моделі із застосуванням конкретних статистичних даних. Базою для дослідження стала статистична інформація щодо результатів діяльності суб'єктів-платників податків у Тернопільській області за 2007–2009 рр.

За результатами експертного аналізу галузі діяльності підприємств згруповано в категорії, різні з точки зору оподаткування. Кожній з категорій присвоєно коди, які використовуватимуть в подальшому аналізі. Їх наведено у табл. Ю. 1 (дод. Ю)

Доцільно зауважити, що попередньо підприємства були розбиті на чотири групи відповідних галузей аналізованого регіону. Однак у процесі проведення аналізу серед підприємств комунальної галузі довелося виокремити підприємство, яке займається невиробничими видами побутового обслуговування населення (Тернопільське райбюро техінвентаризації), оскільки виникла необхідність суттєвої диференціації умов оподаткування їхнього майна від базових підприємств галузі. Для забезпечення достовірності отриманих даних використано результати діяльності 23 підприємств-платників податків, параметри якої подано у табл. Ю. 2 (дод. Ю) і табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Витрати, прибуток до оподаткування та обсяги сплачених податків
підприємствами Тернопільської області за 2007–2009 рр.***

(млн. грн.)

№ з/п	Назва	Витрати			Прибуток (тис. грн.)			Сплачені податки підприємствами
		2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р.
1.	ДП „Козлівський спиртзавод”	27,0	37,6	60,8	1507	1650	2680	2,540
2.	ДП „Ковалівський спиртзавод”	21,9	22,9	17,6	46	40	1783	-0,301
3.	ДП „Зарубинський спиртовий завод”	8,2	0,0	13,3	184	0	578	-0,223
4.	ДП „Залозецький спиртзавод”	17,4	34,1	39,9	2182	3277	3877	3,165
5.	ДП „Кобилівський спиртзавод”	17,2	23,3	38,8	1042	2248	3759	7,147
6.	ДП „Новосілівський спиртовий завод”	20,9	32,4	45,7	4080	4161	6914	4,757
7.	ДП „Хоростківський спиртовий завод”	27,5	27,1	20,6	2621	2368	2935	-0,065
8.	ДП „Борщівський спиртовий завод”	20,2	35,1	43,1	1546	96	2215	0,016
9.	ДП „Марилівський спиртовий завод”	57,0	67,9	109,1	10492	5495	7456	10,268
10.	ДП „Бучацький мальтозний завод”	14,9	13,5	12,7	-2680	-499	428	0,493
11.	ДП „Мишковицький спиртзавод”	23,4	0,0	0,0	43	0	0	0,057
12.	ДП „Чортківський комбінат хлібопродуктів”	20,9	14,5	42,7	1128	394	1505	1,673
13.	2 Ремонтний завод засобів зв'язку	2,0	2,0	1,9	683	-530	390	0,641
14.	ДП „Бережанський лісгосп”	12,5	13,3	9,9	683	588	461	1,864
15.	ДП „Бучацький лісгосп”	10,6	13,1	11,1	650	156	509	1,283
16.	ДП „Кременецький лісгосп”	12,6	13,4	9,5	380	458	348	0,982
17.	ТОКПТМ „Тернопількомуненерго”	17,6	17,4	19,8	-3777	-311	-1337	1,983
18.	КП „Тернопільводоканал”	24,5	30,8	27,6	-3380	579	-844	4,943
19.	КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”	41,4	61,5	85,5	404	550	-1025	5,339
20.	КП фірма „Тернопільбудінвестзамовник”	4,5	5,3	7,4	539	265	632	2,003
21.	Тернопільське райбюро техінвентаризації	0,2	0,1	0,6	-12	-10	111	0,218
22.	ТОВ Агрофірма „Нива”	0,1	1,1	1,1	12	37	40	0,594
23.	ТОВ „Україна”	0,4	0,1	1,4	26	18	106	1,045
	Всього надходжень							20,253

*Складено за даними ДПА в Тернопільській області.

Варто зазначити, що за обсягами основних фондів та витрат на оплату праці серед цих підприємств виділяються лише декілька. До них можна зарахувати ДП „Марилівський спиртовий завод”, КП „Тернопільводоканал” і КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”. Лише за обсягами основних фондів виділяються ТОВ Агрофірма „Нива” та ТОВ „Україна”. Однак за обсягами виручки і за фінансовим результатом діяльності серед названих підприємств можна виокремити тільки “Марилівський спиртовий завод” та КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”. Це свідчить про нерівномірну ефективність використання основних фондів підприємствами регіону.

З метою кращої ідентифікації параметрів моделі проведено узагальнення основних показників підприємств методом ковзної середньої. Їхні значення наведено у табл. 3.4. Проведений аналіз показує, що помітно вищу прибутковість мають ДП “Марилівський спиртовий завод”, ДП „Новосілківський спиртовий завод” і ДП „Хоростківський спиртовий завод”, тоді як підприємства зі значними обсягами основних фондів, зокрема КП „Тернопільводоканал”, КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”, ТОВ Агрофірма „Нива” та ТОВ „Україна” є збитковими або низькоприбутковими.

Відповідно до розробленого підходу, здійснено групування підприємств регіону за обсягами їхнього прибутку, основних фондів і виплаченої заробітної плати.

Критерії поділу на категорії й середні обсяги показників для них наведено у табл. Ю. 3 (дод. Ю).

Здійснена класифікація стала базою для побудови відповідної оптимальної структури підприємств регіону за обсягами прибутку, основних фондів і виплаченої заробітної плати на основі програмного забезпечення Excel, що відображено у табл. Ю. 4 (дод. Ю).

Середньорічні обсяги прибутку, основних фондів та оплати праці підприємств Тернопільської області, розраховані методом ковзної середньої*

(млн. грн.)

№ з/п	Назва	Прибуток (тис. грн.)	Основні фонди (млн. грн.)	Витрати на оплату праці (млн. грн.)
1.	ДП „Козлівський спиртзавод”	2461	76,5	3,90
2.	ДП „Ковалівський спиртзавод”	1495	31,0	1,03
3.	ДП „Зарубинський спиртовий завод”	543	43,5	1,57
4.	ДП „Залозецький спиртзавод”	3412	57,8	3,29
5.	ДП „Кобиловолоцький спиртзавод”	3105	32,8	2,73
6.	ДП „Новосілківський спиртовий завод”	6428	71,8	3,15
7.	ДП „Хоростківський спиртовий завод”	2924	47,6	3,25
8.	ДП „Борщівський спиртовий завод”	2345	72,5	1,37
9.	ДП „Марилівський спиртовий завод”	8794	136,5	6,41
10.	ДП „Бучацький мальтозний завод”	-453	54,1	1,15
11.	ДП „Мишковицький спиртзавод”	14	79,9	2,15
12.	ДП „Чортківський комбінат хлібопродуктів”	1564	29,2	2,18
13.	2 Ремонтний завод засобів зв’язку	641	9,0	1,09
14.	ДП „Бережанський лісгосп”	514	8,5	2,92
15.	ДП „Бучацький лісгосп”	615	0,0	3,01
16.	ДП „Кременецький лісгосп”	340	9,1	2,69
17.	ТОКПТМ „Тернопількомуненерго”	-2321	0,1	3,84
18.	КП „Тернопільводоканал”	-1926	200,8	6,07
19.	КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”	-811	1162,5	8,28
20.	КП фірма „Тернопільбудінвестзамовник”	662	7,1	3,17
21.	Тернопільське райбюро техінвентаризації	90	0,7	0,34
22.	ТОВ Агрофірма „Нива”	31	356,6	0,27
23.	ТОВ „Україна”	94	145,3	0,23

*Розраховано на основі даних ДПА в Тернопільській області.

Варто уточнити, що далеко не всі можливі конфігурації елементів оптимальної структури реалізувалися в моделі аналізованого регіону. Натомість деякі конфігурації реалізувалися по 3–4 рази, тобто задані відповідні обсяги

прибутку, основних фондів та виплаченої заробітної плати спостерігалися на підприємствах неодноразово, що свідчить про типовість таких конфігурацій для підприємств цього регіону. На основі сформованої оптимальної структури і деяких додаткових умов сформулюємо визначення оптимізаційної задачі зі встановлення рекомендованих значень параметрів оподаткування в регіоні.

До додаткових умов розрахунку моделі належать: досягнутий сумарний обсяг податкових платежів, коефіцієнт максимальної тінізації та її коригуючі коефіцієнти за галузями і межі часток надходжень податку на доходи фізичних осіб до надходжень податку на прибуток.

Необхідно також задати нормативні коефіцієнти реалізації основних фондів, зростання ефективності за рахунок внутрішніх фінансових резервів, знецінення фондів, нижню та верхню межі частки контингенту надходжень податку на нерухомість юридичних осіб до надходжень податку на прибуток.

Початкові значення названих величин наведено у табл. Ю. 5 (дод. Ю). Вважаємо, що за умови максимальної тінізації прибутків від підприємницького сектору економіки на рівні 60% [232] її коригуючі коефіцієнти, розраховані за формулою (3.17), матимемо на рівні 1; 0,75; 0; 0,25; 0 для всіх підприємств. При вказаних початкових значеннях параметрів на основі наведених аналітичних уявлень розв'язуємо оптимізаційну задачу з вибору сприятливих значень номінальних ставок податків на прибуток, на нерухомість і податку з доходів фізичних осіб з використанням електронних таблиць. У результаті отримуємо їхні значення на рівні відповідно 34%, 0,68% та 14%. При таких параметрах оподаткування жодне з підприємств моделі не буде збитковим. Найменш прибутковими є підприємства, що належать до відповідних груп галузей комунального й лісового господарства.

Можемо стверджувати, що побудована модель забезпечуватиме отримання таких параметрів оподаткування, за яких жодне з підприємств регіону не буде збитковим. При цьому зроблено достатньо оптимістичне припущення про зростання ефективності на підприємствах регіону. Перше застереження пов'язане з тим, що таке зростання необхідно стимулювати.

Друге застереження зумовлює отримання надто оптимістичного значення відповідного коефіцієнта (15%). Останнє положення свідчить про те, що отримані розрахункові значення викликають швидше теоретичний інтерес, ніж пропонують можливий сценарій збереження ефективного функціонування всіх підприємств регіону за умови різкого збільшення їхньої продуктивності. Тому розглянемо більш реалістичні значення нормативного зростання ефективності: 0, 2, 3, 5 (%) і здійсимо пошук допустимих коригуючих коефіцієнтів для оподаткування підприємств тих галузей, які потребують тимчасового захисту (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Ідентифікація галузей за групами збиткових підприємств при реалізації моделі*

Нормативне зростання ефективності (%)	Ідентифікація галузей за групами відповідно до параметрів, сформованих програмним забезпеченням Excel (табл. Ю. 1 у дод. Ю)	Перелік збиткових підприємств
-5	(1,3,3), (2,3,2), (1,2,1), (2,1,1)	КП „Тернопільводоканал”, КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”, ТОКІПТМ „Тернопількомуненерго”, ДП Бучацький мальтозний завод, Тернопільське райбюро технівентаризації
-3	(1,3,3), (1,1,3), (1,2,1)	КП „Тернопільводоканал”, КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”, ТОКІПТМ „Тернопількомуненерго”, ДП Бучацький мальтозний завод
0	(1,3,3)	КП „Тернопільводоканал”, КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”
2	(1,3,3)	КП „Тернопільводоканал”, КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”
3	-	-
5	-	-
10	-	-
-15	-	-

* Складено на основі розрахунків економіко-математичного моделювання.

На сучасну економічну ситуацію суттєво впливають макроекономічні фактори, зокрема фінансова криза, яка різко погіршує перспективи

економічного зростання. В цих умовах навіть збереження загальних обсягів виробництва видається не зовсім можливим. Для реальності аналізу необхідно спрогнозувати ситуацію, за якої спостерігається зниження обсягів виробництва за аналізованими галузями відповідно на 3% та 5% .

На основі результатів проведених обчислень встановлено, що рівень мінімальної прибутковості підприємств досягається при запровадженні лише 2%-ої ставки податку на нерухомість з юридичних осіб для комунальних господарств і 10%-ої ставки податку на нерухомість юридичних осіб для агропромислових господарств.

Аналіз табл. 3.5 підтверджує доцільність висунення вимоги до підприємств про зростання ефективності виробництва хоча б на 3%, оскільки за відсутності такого зростання розширюється перелік збиткових підприємств.

Отже, в результаті проведеної модернізації параметрів оподаткування при вимозі помірного зростання прибутковості підприємств на 3% можна зберегти основні галузі виробництва, а також досягнуті раніше обсяги надходжень податкових надходжень до бюджету. При цьому ставки податків становлять: для податку на прибуток – 23%, для податку на нерухомість юридичних осіб – 0,34% та для податку з доходів фізичних осіб – 15%.

На основі аналізу отриманих результатів встановлено, що падіння обсягів виробництва при підібраних параметрах оподаткування не надто суттєво впливає на збитковість основних підприємств регіону. Інакше кажучи, запропонована конфігурація оподаткування може бути рекомендована як допустима при різних сценаріях майбутнього економічного розвитку. Хоча фінансова криза не сприяє підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання, підприємства комунальної власності й агропідприємства не відчуватимуть її наслідків так гостро, як промислові підприємства. Річ у тому, що попит на комунальні послуги та продовольчі товари не буде зменшуватися навіть при затяжній кризі, оскільки ці товари і послуги належать до категорії першої необхідності.

Низька ефективність названих категорій підприємств спричинюється успадкованою ними громіздкою та неефективною структурою основних фондів і можливою неефективністю менеджменту на підприємстві. У таких умовах для цих груп підприємств логічно вимагати помірною щорічного зростання прибутковості на рівні хоча б 3%. Відповідно до очікуваного зростання ефективності можна збільшувати обсяги загальних надходжень податків. Здійснено моделювання описаного процесу в умовах побудованої моделі. Результати проведених обчислень наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Можливості зростання обсягів податкових надходжень
при збереженні прибутковості підприємств ***

Ставка податку на прибуток підприємств (%)	Ставка податку на нерухомість юридичних осіб (%)	Ставка податку з доходів фізичних осіб (%)	Прогнозований контингент надходжень до бюджету по всіх підприємствах (млн. грн.)	Відносний приріст надходжень (%)
20	0,34	13	20,25	0
21	0,35	14	20,86	3
21	0,35	14	21,27	5
23	0,37	15	22,28	10

* Складено на основі розрахунків економіко-математичного моделювання.

Аналіз даних табл. 3.6 свідчить про значні резерви нарощення загальних обсягів зборів при забезпеченні приросту ефективності підприємств комунальної й агропромислової галузей.

Однак таке зростання обсягів супроводжується збільшенням загального податкового навантаження. Цей тиск можна пом'якшити за рахунок зростання коригуючих коефіцієнтів для податкових ставок за названими галузями. Дослідимо межі такого зростання для забезпечення збільшення обсягів надходжень зборів, результати чого наведено у табл. 3.7. Аналіз цієї таблиці показує, що існують можливості для нарощення загальних обсягів зборів при помірному збільшенні податкового тиску.

**Приріст надходжень до місцевих бюджетів за умови
запровадження податку на нерухомість з юридичних осіб***

Відносний приріст надходжень до бюджету (%)	Коригуючий коефіцієнт податку на нерухомість для комунальних підприємств	Коригуючий коефіцієнт податку на нерухомість для сільськогосподарських підприємств	Ставка податку на прибуток підприємств (%)	Ставка податку на нерухомість з юридичних осіб (%)	Ставка податку з доходів фізичних осіб (%)
0	0,3	0,03	20	0,31	13
3	0,3	0,03	21	0,32	14
5	0,3	0,03	21	0,33	14
10	0,3	0,03	23	0,34	15

* Складено на основі розрахунків економіко-математичного моделювання

Таким чином, запропонована реформа системи планування дохідної частини місцевих бюджетів, при якій забезпечується стимулювання зниження обсягів міжбюджетних трансфертів, має викликати пряме зацікавлення органів місцевого управління в наповненні місцевих бюджетів шляхом розвитку місцевого підприємництва та підвищення прозорості податкової політики в регіоні при підтримці соціальної стабільності за умови помірних темпів розвитку місцевого підприємництва і з можливим зарахуванням податку на нерухоме майно до регулюючих доходів бюджетної системи України.

3.2. Оптимізація планування видатків місцевих бюджетів з метою ефективного їхнього використання

Після здобуття незалежності перед Україною постало завдання формування такої бюджетної політики, яка би відповідала умовам ринкової економіки, нормам та ідеалам демократичного суспільства. Такі прагнення

зумовлені, з одного боку, необхідністю формування в Україні реального бюджетного планування як неодмінної умови утвердження в державі ринкових умов господарювання, а з іншого – потребою в ефективному функціонуванні бюджетної системи держави і державних фінансів загалом.

На сучасному етапі реформування української економіки, коли посилюється регулюючий вплив держави на соціально-економічні процеси, що відбуваються у країні, передусім необхідно створити налагоджену систему управління бюджетним процесом. При цьому важливою залишається проблема планування бюджетних ресурсів, поглиблення їхньої економічної обґрунтованості та ефективне використання на загальнодержавному і місцевому рівнях. Удосконалення практики складання бюджетів на основі застосування сучасних методик та прогресивних підходів дає змогу чітко визначити пріоритети, цілі й напрямки розвитку держави як на конкретному етапі, так і на середньо- та довготермінову перспективи і розробити заходи, що забезпечують їхнє досягнення.

З метою підвищення ефективності та цільового використання бюджетних коштів, покращення якості надання суспільних благ, забезпечення прозорості та зрозумілості бюджету для громадськості й посилення контролю за рухом бюджетних ресурсів в Україні з 2002 р. почалось поступове запровадження програмно-цільового методу планування у бюджетному процесі.

Аналіз використання програмно-цільового методу планування бюджету в різних країнах, показує, що кожна країна на основі загальної концепції програмно-цільового методу розробляє власні методологічні аспекти його застосування, враховуючи особливості бюджетної політики.

Отже, на основі існуючих підходів до застосування програмно-цільового методу планування в Україні як на державному, так і на місцевому рівні та з використанням у цьому напрямку зарубіжного досвіду пропонуємо оптимізувати планування видатків місцевих бюджетів для забезпечення найбільш ефективного їхнього виконання.

Більшість коштів загального фонду місцевих бюджетів традиційно спрямовується на соціально-культурну сферу (освіта, соціальний захист і соціальне забезпечення, охорона здоров'я, фізична культура та спорт, культура і мистецтво). У 2009 р. частка цих видатків у структурі загального фонду становила 88,2%, що на 3% більше, ніж у 2008 р. [223; 224].

Таким чином, враховуючи визначений бюджетним законодавством поділ видатків залежно від визначення повноважень органів державної влади й місцевого самоврядування [16; 50] та їхню структуру відповідно до визначення обсягів фінансування (див. дод. Я), окреслимо оптимальні напрямки спрямування коштів місцевих бюджетів в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. У цьому контексті пропонуємо логічні ланцюжки структурної взаємодії ефективного планування і фінансування окремих видів видатків бюджету, які мають позитивно впливати на стан розвитку адміністративно-територіальних утворень в Україні.

З метою аналізу структури видатків місцевих бюджетів введемо до розгляду показники часток видатків на виконання делегованих CVD та власних CVV повноважень:

$$CVD_{pk} = \frac{VD_{pk}}{VMB_{pk}}, \quad (3.30)$$

$$CVV_{pk} = \frac{VV_{pk}}{VMB_{pk}}, \quad (3.31)$$

де VD – обсяг делегованих видатків;

VV – обсяг власних видатків;

VMB – видатки місцевого бюджету;

pk – показник статті видатків.

Перераховані видатки місцевих бюджетів за всіма статтями спрямовуються на підтримку розвитку територіальних громад. Їхнє планування та контроль за використанням найбільш ефективно можуть здійснювати органи місцевого самоуправління. Отже, доцільно зосереджувати фінансування цих видатків на рівні місцевих громад з певним загальнодержавним фінансуванням для зменшення перепадів у рівнях регіонального розвитку. Аналіз часток

видатків на виконання делегованих і власних повноважень показує їхні значні коливання від 0% до 100% в межах конкретних показників. Однак середні значення часток за всіма показниками ($CVD_{\text{сер.}} = 62,6\%$, $CVV_{\text{сер.}} = 30,2\%$) вказують на непропорційно велику частку делегованих повноважень порівняно із власними. Хоча у такому разі логічно отримати зворотне співвідношення між частками або хоча би просте переважання частки на виконання власних повноважень. Розглянемо можливість коригування цієї неоптимальної пропорції за рахунок більш раціонального витрачання коштів місцевого бюджету з метою їхньої економії для збільшення частки фінансування за рахунок власних повноважень.

Проаналізуємо взаємовплив названих видатків у контексті вибору програми оптимізації їхнього планування. До однієї з визначальних груп видатків бюджету можна зарахувати фінансування культури і мистецтва, здатних формувати світогляд людей. Світогляд має фундаментальне значення, оскільки від нього залежать самооцінка соціальними суб'єктами свого стану та їхні бажання до розвитку або до пасивності, яка в кінцевому підсумку призводить до деградації. Без бажання до саморозвитку ніяка фінансова підтримка соціальних програм не буде використана ефективно. Щодо формування активного й соціально прийняттого світогляду величезне значення має духовність, якщо вона набуває соціально прийнятних форм. З огляду на сказане розвиток регіональної соціальної та гуманітарної сфер можна започаткувати з фінансування декількох альтернативних програм духовно-оздоровчого розвитку молоді, які мають бути спрямовані на закріплення соціально прийнятних норм поведінки у практичній діяльності.

Так, на думку Ю. В. Пасічника, через недостатню виховну роботу, особливо з молоддю, в ідеологічному напрямку утворився відповідний вакуум, який був заповнений ідеологією верховенства товарів, моралі, стилю життя інших народів. Важко простежити, яких втрат зазнають місцевий бюджет, державний бюджет, а отже й зведений бюджет від засилля іноземних товарів електронного, матеріального чи фінансового змісту [127, с. 273].

Розвиток закладів освіти, культури і мистецтва здійснюється шляхом фінансування відповідних груп видатків місцевих бюджетів. Позитивні емоції, які отримують громадяни в культурному розвитку, сприяють зміцненню фізичного здоров'я та утверджують позитивну соціальну орієнтацію, що закладається духовною спрямованістю.

Така позитивно зорієнтована особистість є конкурентоспроможною на ринку праці. Водночас вона може брати активну участь у створенні робочих місць у сфері малого і середнього бізнесу в регіоні. Впровадження програм такого соціального розвитку забезпечить позитивну соціальну орієнтацію громадян, що має привести до зменшення кількості злочинів, а отже – до зниження потреби у видатках бюджету на діяльність із забезпечення громадського порядку, боротьби із злочинністю, охорони державного кордону та на безпеку і судову владу. Позитивну орієнтацію підсилить впровадження програм культурного розвитку.

Важливий позитивний результат цієї діяльності полягає також у тому, що фізичний розвиток громадян та профілактична робота можуть у перспективі привести до зменшення фінансування з бюджету видатків на охорону здоров'я. Розвиток підприємництва стимулюватиме розвиток освіти і забезпечить підтримку належного фінансування місцевих органів державного управління.

Таким чином, розвиток аналізованих видів видатків бюджету є визначальним при забезпеченні фінансування охорони здоров'я та зменшення їхніх обсягів.

В Україні схвалено Концепцію Загальнодержавної цільової соціальної програми „Здорова нація” на 2009–2013 рр., яка на основі використання програмно-цільового методу забезпечить комплексний підхід до збереження і зміцнення здоров'я людей. У цьому документі визначено основні фактори, які слугують для обґрунтування необхідності застосування програмного методу з метою поліпшення стану закладів охорони здоров'я, які на сьогодні зазнали кризи. Зокрема, це: відсутність суспільного усвідомлення цінності здоров'я нації та ефективної системи стимулювання населення до збереження свого

здоров'я; незадовільний рівень компетентності керівників місцевих органів виконавчої влади і посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо ефективної реалізації державної політики з охорони здоров'я населення в Україні; обмежена рухова активність населення; поширення тютюнокуріння та вживання алкоголю; нераціональне і незбалансоване харчування; травматизм; поширення наркоманії й асоціальної поведінки молоді [155].

Перед тим, як означити оптимальні напрямки планування окремих програм соціально-культурної сфери, вважаємо за доцільне визначити підсумкові показники видів видатків бюджету з урахуванням впливу всіх факторів, які визначають їхній стан. Зокрема, для охорони здоров'я можна запропонувати використовувати показники частоти захворюваності та смертності, для галузей освіти, соціального захисту і соціального забезпечення, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту – визначати процент громадян, охоплених послугами. При плануванні доцільно враховувати видатки бюджету на фінансування власних та делегованих повноважень.

Як підсумкові показники визнано за доцільне застосовувати частоти позитивних і негативних факторів, що характеризують стан галузі, та їхні співвідношення до кількості задіяних у галузі, тобто показники інтенсивності.

Зокрема, частота pf вияву результируючих факторів видів видатків бюджету може бути оцінена таким чином:

$$pf_{ij} = \frac{KNF_{ij}}{A_R}, \quad (3.32)$$

де i – код виду видатків бюджету;

j – номер підсумкового показника виду видатків бюджету;

KNF – кількість виявів фактора;

A_R – чисельність населення регіону.

Показник інтенсивності If навантаження за цим фактором можна визначити так:

$$If_{ij} = \frac{pf_{ij}}{B_i}, \quad (3.33)$$

де B_i – чисельність працівників галузі i .

Високі частотні показники при таких самих показниках їхньої інтенсивності слугують підтвердженням ефективної організації праці в означених закладах, що є предметом спеціального вивчення фактичного стану справ, проведення аналізу причин високої ефективності й узагальнення позитивних новацій та поширення їх на інші регіони. Високі частотні показники при низькій інтенсивності дають підстави зробити висновки як щодо підвищення інтенсивності без шкоди для результуючих показників, так і щодо збереження цієї інтенсивності як бажаної для конкретного виду видатків бюджету. Низькі відносні показники свідчать про неефективну організацію праці та необхідність впровадження передового галузевого досвіду інших регіонів, зокрема можливе вжиття заходів щодо збільшення кількості працюючих при плануванні цього виду видатків бюджету.

Водночас потрібно наголосити, що в умовах фінансової кризи необхідно обережно ставитися до кадрових питань і зберігати кваліфіковані кадри, що в майбутньому може привести до зростання ефективності їхньої праці та збільшення внеску в покращення результуючих показників, які впливають на оптимізацію структури видатків бюджету.

На основі запропонованих формул розглянемо показники діяльності закладів охорони здоров'я у м. Тернопіль і м. Чернівці. Зіставлення даних свідчить про значне переважання негативного частотного показника в Тернополі порівняно з Чернівцями (у 5,9 разу). Зокрема, показник частоти загальної захворюваності у м. Тернопіль в 2008 р. становив 0,798, у 2009 р. – 0,814. У м. Чернівці цей показник у вказаних періодах дорівнював 0,135. Щодо визначення інтенсивності навантаження із захворюваності, то в м. Тернопіль названий показник вищий у 5,3 разу, ніж у м. Чернівці. Так, у м. Тернопіль в 2008 р. він становив 0,184, у 2009 р. – 0,188, а у м. Чернівці – відповідно 0,035 у вказаному періоді (табл. 3.8).

Така ситуація підтверджує необхідність зменшення впливу негативних факторів та створення умов для впровадження ефективної структури видатків бюджету. Зазначимо, що показники не всіх видів видатків бюджету можуть

бути покращені лише завдяки зусиллям працівників галузі без відповідної самоорганізації територіальних громад. Важливість цього фактора посилюється також недостатністю обсягів доходів місцевих бюджетів, як це спостерігається у сучасних умовах в Україні.

Таблиця 3.8

**Основні показники галузі охорони здоров'я м. Тернопіль
та м. Чернівці у 2008–2009 рр.***

Показники	м. Тернопіль		м. Чернівці	
	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.
Чисельність населення (тис. осіб)	217,2	217,2	243,5	243,5
Кількість пролікованих хворих (тис. осіб)	173,5	177,0	33,0	33,0
<i>Частота загальної захворюваності</i>	<i>0,798</i>	<i>0,814</i>	<i>0,135</i>	<i>0,135</i>
Чисельність працюючих (тис. осіб)	4,337	4,337	3,959	3,959
<i>Інтенсивність навантаження із захворюваності</i>	<i>0,184</i>	<i>0,188</i>	<i>0,035</i>	<i>0,035</i>

*Складено і розраховано на основі даних Головних управлінь охорони здоров'я Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Таким чином, визначаються логічні ланцюжки здійснення програм соціального розвитку, які мають позитивно впливати на стан регіонів. Це зовсім не применшує ролі традиційних програм бюджетування охорони здоров'я, освіти, державного управління, культури і мистецтва, фізичної культури та спорту й інших напрямків. Вони закладають основу для соціального саморозвитку громад і попереджають вияви та наслідки негативних явищ в їхньому житті, не маючи змоги безпосередньо впливати на їхні причини. Крім цього, їхня діяльність потребує також комплексності й активної участі у ній самих громадян.

З огляду на зазначене вище формування оптимальної моделі фінансування окремих програм місцевих бюджетів щодо запобігання соціально небажаним явищам у регіоні рекомендуємо здійснювати шляхом оптимізації структури видатків місцевих бюджетів з урахуванням делегованих та власних повноважень органів місцевого самоврядування. Надзвичайно важливо стимулювати діяльність органів місцевого самоврядування з позитивною

соціальною програмою індивідуального розвитку особистості в межах територіальної громади.

Крім підтримки здорового способу життя своїх жителів, органи місцевого самоврядування можуть брати участь у зменшенні впливу проблемних соціальних груп населення.

Отже, побудуємо математичні моделі, які би дали змогу оптимізувати планування відповідних бюджетних коштів на охорону здоров'я. З цією метою оцінимо видатки бюджету для блокування соціально небажаних явищ (наркотична, алкогольна залежність, схильність до правопорушень, висока захворюваність). Введемо до розгляду коефіцієнти ймовірності соціально небажаних явищ psn_i :

$$psn_i = \frac{KNN_i}{A_R}, \quad (3.34)$$

де i – вид небажаного явища;

KNN – кількість носіїв небажаних явищ у регіоні;

A_R – чисельність населення регіону.

На наступному етапі оцінимо середні витрати бюджету на блокування небажаного явища zbn_i :

$$zbn_i = \frac{SBN_i}{KNN_i}, \quad (3.35)$$

де SBN – стаття бюджету для боротьби з небажаними явищами.

Нехай серед жителів регіону k коефіцієнти ймовірності соціально небажаних явищ $gpsn_{k,i} \leq psn_i$ значно нижчі від регіональних коефіцієнтів. У цьому разі територіальна громада причетна до економії бюджету на суму:

$$geb_k = \sum_i (gpsn_{k,i} - psn_i) \cdot zbn_i. \quad (3.36)$$

При цьому виникає проблема, як відрізнити значущі відхилення статистичних показників від випадкових коливань. Для усунення впливу випадковостей доцільно використовувати усереднені дані. Таке усереднення можна здійснювати методом ковзної середньої.

Водночас останні спостереження потрапляють до розряду обмежень та їм віддається перевага перед попередніми значеннями за рахунок спеціально підібраних часток. Для забезпечення чутливості методу до реальних змін доцільно використовувати згладжування невисокого порядку. Для більшого ефекту згладжування потрібно проводити повторно.

З урахуванням вищесказаного здійснимо згладжування раніше поданих показників:

$$PSN_i = \frac{1}{W} \sum_{m=-1}^1 w_m psn_i, \quad (3.37)$$

$$GPSN_{k,i} = \frac{1}{W} \sum_{m=-1}^1 w_m gpsn_{k,i}, \quad (3.38)$$

$$W_i = \sum_{m=-1}^1 w_m, \quad (3.39)$$

де w_i – вагові коефіцієнти триточкового шаблону методу ковзної середньої.

Модифікуємо попередні розрахункові формули, замінивши поточні значення показників psn_i , $gpsn_i$ їхніми згладженими значеннями PSN_i , $GPSN_i$.

Якщо адміністративно-територіальна одиниця додатково отримуватиме фінансування з бюджету в сумі:

$$gf_k = \alpha \cdot geb_k, \quad (3.40)$$

то бюджет не втратить, а регіон отримає тенденцію до зменшення негативних соціальних явищ. Тут коефіцієнтом α позначено частку від зекономлених коштів, яку виділяють для стимулювання адміністративно-територіальної одиниці органів місцевого самоврядування.

Отже, продемонструємо використання запропонованої методики для аналізу особливостей стимулювання органів місцевого самоврядування за умови спостережуваного ефекту їхньої діяльності. Для проведення такого аналізу використаємо певну статистичну інформацію щодо діяльності установ охорони здоров'я м. Тернопіль і м. Чернівці, яку наведено у табл. 3.9.

Ці дані стали основою для формування результируючих показників галузі відповідних регіонів, які наведено у пункті 2.4. На основі показника захворюваності по м. Тернопіль за допомогою методу експертних оцінок

згенеровано можливі ряди значень захворюваності у цьому населеному пункті упродовж трьох періодів спостереження.

Таблиця 3.9

Основні показники діяльності установ охорони здоров'я

м. Тернопіль та м. Чернівці за 2008 – 2009 рр.*

Показники	м. Тернопіль		м. Чернівці	
	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.
Населення (тис. осіб)	217,2	217,2	243,5	243,5
Видатки з бюджету, всього (тис. грн.)	49045,7	54072,0	53043,6	58946,3
Кількість працівників (штатні од.)	4337,5	4337,5	3959,0	4079,0
Кількість лікарських посад (од.)	1027	1027	970	997
Видатки на медикаменти (тис. грн.)	3322,2	3869,5	2134,8	4147,6
Видатки на харчування (тис. грн.)	1077,8	1142,9	375,9	661,9
Кількість пролікованих хворих (осіб)	173503	176973	33000	33000
Кількість ліжко-днів (днів)	323800	340000	341500	330000
Вартість витрат на медикаменти на 1 хворого на 1 ліжко-день	10,4	11,4	6,2	12,6
Вартість витрат на харчування на 1 хворого на 1 ліжко-день	3,3	3,4	1,1	2,0

*Складено і розраховано на основі даних Головних управлінь охорони здоров'я Тернопільської та Чернівецької ОДА.

Для отримання надійних оцінок ці показники усереднені за допомогою методу ковзної середньої, вагові коефіцієнти якого наведено у першому рядку таблиці з оцінювання обсягів стимулювання. В результаті порівняння усереднених коефіцієнтів захворюваності регіону встановлено суттєве зменшення цієї величини.

Помноживши цю величину на кількість жителів регіону, вартість одного ліжко-дня і середню кількість ліжко-днів, що припадає на одного хворого, отримаємо орієнтовну величину економії бюджетних видатків (табл. 3.10).

Отже, з урахуванням вищеописаної методики зекономлено близько 35 тис. грн. коштів бюджету, що в загальному обсязі видатків забезпечує економію бюджетних коштів в обсязі 1,57 млн. грн. у сфері охорони здоров'я, а це становить 3,1% видатків міського бюджету.

**Орієнтовні обсяги економії бюджетних коштів за умови
покращення стану здоров'я жителів регіону***

Аналізовані показники	Поточні значення			Результат
	-1	2	5	
Вагові коефіцієнти методу ковзної середньої				6
Загальна захворюваність	0,80	0,81	0,83	0,83
Попередня захворюваність по регіону	0,83	0,79	0,82	0,81
Захворюваність по регіону	0,58	0,56	0,58	0,57
Зменшення захворюваності	0,244			
Кількість жителів регіону (осіб)	5000			
Вартість одного ліжка-дня (грн.)	14,8			
Середня кількість ліжка-днів	1,92			
Економія бюджетних витрат (грн.)	34729			

*Складено на основі проведених розрахунків.

Значно більша економія бюджетних коштів досягається при застосуванні цієї методики у процесі планування видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення. Оскільки при їхньому розрахунку враховуються встановлені розміри середньодобової заробітної плати, що значно перевищують середню вартість ліжка-дня, застосовану щодо розрахунків планових обсягів видатків на охорону здоров'я.

Така сама гранична економія коштів може бути досягнута за рахунок статей підтримки загальнодержавних функцій, громадського порядку, безпеки, судової влади й економічної діяльності. При цьому галузі освіти, духовного і фізичного розвитку мають активно генерувати програми розвитку соціальної активності жителів регіону.

Визначена економія коштів позитивно позначиться на місцевому бюджеті, оскільки може бути використана на фінансування найбільш перспективних програм розвитку місцевої громади. Однак її оцінений максимальний обсяг не дасть змоги суттєво вплинути на розбалансованість часток видатків на виконання власних та делегованих повноважень. Цю

проблему радикально можна вирішувати лише за рахунок збільшення дохідної частини місцевого бюджету.

Варто зазначити, що це лише один з можливих напрямків економії бюджетних коштів. Не менша економія коштів оцінюється від позитивного впливу на криміногенну ситуацію у регіоні. До того ж покращення стану здоров'я і психологічного клімату в сім'ях стимулюватиме ширше залучення жителів до занять спортом, культурно-естетичного та професійного самовдосконалення як за рахунок бюджетних коштів, так і на платній основі, що стимулюватиме розвиток відповідних бюджетних галузей в умовах розгортання кризових явищ.

Потрібно також уточнити, що згадані оцінки отримано за умови достатньо значного зменшення захворюваності – близько 24% (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Орієнтовні обсяги економії бюджетних коштів залежно
від рівня зменшення захворюваності ***

Процент зменшення захворюваності	Орієнтовний обсяг економії бюджетних коштів, грн.
5	2894
10	5788
15	8682
20	11576
25	14470
30	17365

*Складено на основі проведених розрахунків.

Це доволі високий, але досяжний показник з огляду на комплексний характер оздоровчих програм та значну активізацію діяльності самих індивідів для її досягнення. Однак у початковий період діяльності таких радикальних зрушень очікувати не варто. Тому проведено додаткові дослідження з метою аналізу можливостей стимулювання органів місцевого самоврядування й

розгортання при значно меншому впливі на показники захворюваності населення регіону.

Дані табл. 3.11 свідчать про можливість застосування стимулюючого впливу бюджетної економії коштів починаючи від рівня зменшення захворюваності на 5%.

Таким чином, всебічний аналіз результуючих показників діяльності бюджетних установ відповідно до різних регіонів та застосування засобів стимулювання органів місцевого самоврядування відкривають альтернативні шляхи підвищення ефективності планування і використання бюджетних коштів на локальному рівні навіть в умовах фінансових потрясінь.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи дослідження, проведені у третьому розділі, та узагальнюючи їхні результати, вважаємо за доцільне зазначити таке:

1. Вирішення проблем бюджетного планування частково може бути забезпечене за умови розробки і застосування відповідних нових підходів у сфері планування фінансових ресурсів адміністративно-територіальних утворень в Україні, які дадуть змогу забезпечити ефективний розподіл та використання бюджетних коштів, оскільки проблема неефективного використання коштів і поліпшення якості надання державних послуг є давно назрілою проблемою, особливо у період нестачі бюджетних ресурсів.

2. На основі проведення аналізу практики планування доходів місцевих бюджетів рекомендовано при його здійсненні враховувати результати економічного розвитку регіону, оскільки діючий порядок планування доходів не сприяє стимулюванню розвитку підприємництва. При ефективному функціонуванні підприємств у регіоні зростають їхній прибуток та заробітна плата працівників, у результаті чого збільшуються доходи відповідних

бюджетів, які не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів. З урахуванням даних по 23 підприємствах-платниках податків Тернопільської області побудовано економіко-математичну модель вибору найбільш прагматичного характеру оптимізації системи планування податкових надходжень до бюджетів з визначенням оптимальних умов оподаткування місцевого господарства.

3. З'ясовано, що задані умови забезпечення ефективного функціонування місцевого господарства з визначенням обсягів їхніх надходжень до місцевих бюджетів сприятимуть зменшенню обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, що стимулюватиме органи місцевого самоврядування до зростання доходів за рахунок власних джерел надходжень.

4. Розроблено методичні підходи для математичного моделювання оптимізації структури видатків місцевих бюджетів України в умовах ефективного їхнього виконання відповідно до особливостей бюджетної політики регіону. При цьому опрацьовано логічну послідовність першочерговості планування видатків (загальнодержавні функції, громадський порядок, безпека та судова влада, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, духовний і фізичний розвиток й ін.), які мають позитивно впливати на стан соціально-економічного розвитку регіонів.

5. Проаналізовано взаємовплив видатків місцевих бюджетів у контексті вибору програми оптимізації їхнього планування. До визначальних груп видатків місцевих бюджетів зараховано видатки на соціально-культурну сферу, зокрема на фінансування духовного та фізичного розвитку, культури і мистецтва й охорону здоров'я відповідно до факторів, що визначають особливості функціонування тієї чи іншої галузі.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях [167; 169; 170; 171; 176; 178].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі подано нове вирішення актуального наукового завдання щодо розробки теоретичних рекомендацій для покращення планування доходів і видатків місцевих бюджетів у період реформування бюджетної системи України і зміцнення інституту місцевого самоврядування та його фінансової основи – місцевих бюджетів з метою найбільш повного задоволення потреб населення. Результати проведеного дослідження дали змогу зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів запропоновано комплексне визначення бюджетного планування як інструменту управління бюджетами і бюджетними відносинами та складової бюджетного механізму. При реформуванні бюджетної системи України відбувається посилення ролі бюджетного планування як складової бюджетного менеджменту. Основними завданнями бюджетного планування визначено: встановлення оптимального співвідношення між централізованими і децентралізованими бюджетними ресурсами; оптимальний перерозподіл бюджетних ресурсів між окремими ланками бюджетної системи; визначення джерел надходжень та розрахунок загального обсягу доходів бюджетів; пошук та виявлення альтернативних джерел надходжень бюджетних ресурсів; визначення напрямків ефективного використання коштів бюджетів, забезпечення їхнього цільового призначення; формування бюджетних резервів; забезпечення прозорості формування бюджетів всіх рівнів.

2. Визначено планування доходів і видатків місцевих бюджетів як сукупності методів й інструментів законодавчого та контрольного характеру, за допомогою яких органи державної влади і місцевого самоврядування визначають обсяги бюджетних ресурсів, необхідних для найбільш повного та своєчасного забезпечення потреб територіальних громад. Планування доходів і видатків місцевих бюджетів повинно здійснюватися на базі науково обґрунтованої методології, складовими якої є: принципи, як основоположні й

загальноприйняті правила і положення формування та організації розробки бюджетних планів залежно від структури й умов розвитку економіки держави; методи та інструменти бюджетного планування, застосування яких забезпечує ефективну організацію бюджетного планування загалом, у тому числі на місцевому рівні.

3. За допомогою бюджетного планування відбувається досягнення цілей та завдань бюджетної політики. Для бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів, крім загальнодержавної бюджетної політики, вирішальне значення мають пріоритети, що визначають органи місцевого самоврядування, які концентровано відображаються у місцевій бюджетній політиці. З метою врахування у бюджетному плануванні цілей бюджетної політики органів місцевого самоврядування запропоновано здійснювати її класифікацію залежно від: змісту і цільової спрямованості заходів; характеру інструментів реалізації бюджетної політики; масштабності цілей та завдань, тривалості їхньої реалізації; територіальної локалізації заходів та компетенції органів влади.

4. При плануванні доходів місцевих бюджетів першочерговим має бути дотримання принципу фіскальної справедливості, згідно якого суб'єктами фінансових відносин виступають не тільки підприємницькі структури і фізичні особи-платники податків, а й населення регіону загалом. Тому при плануванні доходів місцевих бюджетів необхідно враховувати особливості фіскальної політики в межах певної адміністративно-територіальної одиниці за умов необхідності забезпечення беззбиткової діяльності суб'єктів господарювання. В результаті отримання населенням відповідного регіону певних соціальних послуг повинно відповідати обсягам податкових надходжень, що мобілізуються у відповідних місцевих бюджетах. У роботі зазначено, що, гарантуючи громадянам встановлений рівень соціальних виплат і ефективну систему справляння податків та обов'язкових зборів, держава повинна застосовувати такі методи фінансового вирівнювання, які би враховували особливості формування доходів місцевих бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

5. В процесі планування доходів місцевих бюджетів рекомендовано враховувати рівень економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці. На підставі аналізу даних суб'єктів господарювання-платників податків Тернопільської області побудовано економіко-математичну модель, яка базується на врахуванні взаємозв'язку результатів діяльності суб'єктів господарювання із обсягами податкових надходжень до бюджетів з метою визначення доцільних умов оподаткування суб'єктів місцевого господарства. Цей підхід сприятиме стимулюванню органами місцевого самоврядування розвитку місцевого господарства, що у перспективі дасть змогу збільшити доходи і зменшити дотаційну залежність місцевих бюджетів від державного бюджету.

6. Аналіз чинної практики бюджетного планування показав, що розрахунок видатків місцевих бюджетів здійснюється на основі врахування загального обсягу наявних бюджетних ресурсів. Через недостатність їхніх розмірів не вдається повною мірою вирішити проблему збереження наявної мережі закладів соціального забезпечення, культури, фізичної культури і спорту та забезпечити реалізацію програм і заходів у галузі соціальної політики. З огляду на обмеженість власних можливостей місцевих бюджетів це питання можна вирішити шляхом надання у достатніх обсягах міжбюджетних трансфертів. Проте визнано, що застосування такого традиційного підходу не допоможе радикально покращити ситуацію в окремих галузях, де виникають проблеми недостатнього фінансування.

7. В дисертації розроблено методологічні підходи до оптимізації структури видатків місцевих бюджетів за допомогою математичного моделювання, що дає змогу забезпечити ефективне використання бюджетних коштів з урахуванням особливостей місцевої бюджетної політики. Визначено логічну послідовність здійснення планування видатків, які справляють позитивний вплив на соціально-економічний та культурний розвиток регіонів. Обґрунтовано доцільність врахування при плануванні видатків місцевих

бюджетів складу власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування.

8. При плануванні міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам необхідно дотримуватися таких вимог: врахування відмінностей у фінансових потребах територій за умов чітко визначеної сфери відповідальності органів місцевого самоврядування; забезпечення повного фінансування виконання делегованих повноважень органами місцевого самоврядування; створення стимулів для місцевої влади щодо повного використання власного дохідного потенціалу; забезпечення стабільності, передбачуваності, відповідності видатків потребам адміністративно-територіальних одиниць і попередження нераціонального використання бюджетних коштів.

9. Застосування програмно-цільового методу складання бюджету та досягнення запланованих результатів сприятимуть посиленню дієвості й ефективності державної влади і місцевого самоврядування. Процес формування бюджету потрібно починати з окреслення цілей та результатів, яких необхідно досягти; після чого слід розрахувати обсяги необхідних бюджетних ресурсів. Застосування результативних показників в даний час має переважно формальний характер. Визначені показники здебільшого є просто статистичними, часто відсутня фактична інформація про ступінь досягнення запланованих цілей або ефективність використання коштів бюджету. Такі показники не можуть застосовуватися для оцінювання ефективності бюджетної програми і прийняття рішення щодо досягнення її цілей. Необхідно деталізувати перелік результативних показників та розробити цілісну їх систему для більш повного врахування регіональної специфіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аллахвердян Д. А. Финансовое планирование в СССР / Д. А. Аллахвердян. – М. : Финансы, 1966. – 215 с.
2. Александров А. М. Финансы социализма / А. М. Александров, Е. А. Вознесенский. – М.: Финансы, 1974. – 335 с.
3. Ангелов А. С. Финансовое право на Народна Република България / А. С. Ангелов. – София : Изд-во БАН, 1960. – 590 с.
4. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Атіка, 2002. – 151 с.
5. Бак Н. А. Регулювання міжбюджетних відносин як складова бюджетного регулювання / Н. А. Бак // Фінанси України. – 2002. – № 5. – С. 78–82.
6. Баланюк И. Некоторые научно-методологические аспекты реформирования местных бюджетов / И. Баланюк // Экономика Украины. – 1998. – № 5. – С. 67–73.
7. Бежаев О. Г. Межбюджетные отношения: теория и практика реформирования / О. Г. Бежаев. – М. : Экзамен, 2001. – 279 с.
8. Боголепов Д. Краткий курс финансовой науки / Д. Боголепов. – М. : Пролетарий, 1925. – 281 с.
9. Бородин С. В. Финансы и кредит СССР / С. В. Бородин, А. Н. Демичев. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Финансы, 1978. – 304 с.
10. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарук ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2009. – 608 с.
11. Буковинський С. А. Удосконалення вирівнювання фінансового забезпечення територіальних громад / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 1999. – № 5. – С. 80 – 84.

12. Буковинський С. А. Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 21 – 28.

13. Булгакова С. О. Бюджетна система України : опорний конспект лекцій/ С. О. Булгакова, Л. В. Єрмошенко. – К. : КДТУ, 1999. – 109 с.

14. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України 21.06.2001 р. № 2542 – III (із змінами та доповненнями). – Вінниця : Книга-Вега, 2004. – 108 с.

15. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / [О. В. Турчинов, Ц. Г. Огонь, Г. С. Фролова та ін.] ; за ред. О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня. – К. : Парламент. вид-во, 2002. – 320 с.

16. Бюджетний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доп. на 25 серп. 2010 р. – [Відп. офіц. текстові]. – К. : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2010. – 110 с.

17. Бюджетний менеджмент : підруч. / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.] ; за заг. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.

18. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. / [Л. В. Панкевич, М. А. Зварич, П. Я. Могиляк, Б. У. Хомічак]. – К. : Знання, 2006. – 293 с.

19. Бюджетна політика у контексті соціально-економічного розвитку України : у 6 т. / редкол.: М. Я. Азаров (голова) [та ін.]. – К. : НДФІ, 2004.

Т. 5: Реформування міжбюджетних відносин і зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. – 2004. – 400 с.

20. Бюджетна система. Вишкіл студії : навч. посіб. / за ред. С. І. Юрія, О. П. Кириленко. – Тернопіль : Екон. думка, 2010. – 424 с.

21. Василик О. Д. Бюджетна система України : підруч. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 544 с.

22. Василик О. Д. Державні фінанси України : підруч. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : НІОС, 2002. – 608 с.

23. Вахненко Т. П. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні / Т. П. Вахненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 9. – С. 3 – 9.

24. Владимирова Л. П. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : уч. пособ. / Л. П. Владимирова. – М. : Дашков и К, 2000. – 307 с.
25. Вовна Н. І. Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання : дис. ... кандидата екон. наук : 08.04.01 / Вовна Наталія Ігорівна. – Тернопіль, 2006. – 203 с.
26. Галушко О. С. Формування державного та місцевих бюджетів в умовах трансформації економіки / О. С. Галушко // Фінанси України. – 2001.– № 5. – С. 51 – 58.
27. Григораш Т. Ф. Фінансові чинники формування місцевих бюджетів / Т. Ф. Григораш // Фінанси України. – 2001.– № 5. – С. 62 – 65.
28. Годин А. М. Бюджетная система : уч. пособ. / А. М. Годин. – Дашков и К, 2002. – 340 с.
29. Гончарук А. Г. Вплив бюджетної політики на розвиток національної економіки / А. Г. Гончарук // Фінанси України. – 2006. – № 12. – С. 33–39.
30. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: навч. посіб. / В. П. Горбатенко, І. О. Бутовська. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.
31. Горбулин В. О некоторых проблемах и результатах финансового и бюджетного прогнозирования в условиях переходной экономики / В. Горбулин, М. Михалевич, И. Сергиенко // Экономика Украины. – 1997. – № 2. – С. 31 – 39.
32. Государственные финансы : уч. пособ. [для студ. экон. вузов и фак.] / В. М. Федосов, Л. Д. Буряк, Д. Д. Бутаков и др. ; [под. ред. В. М. Федосова, С. Я. Огородника и В. Н. Суторминой]. – К. : Лыбидь, 1991. – 276 с.
33. Гурвич М. А. Советское финансовое право / М. А. Гурвич. – М. : Юрид. лит., 1954. – 354 с.
34. Дем'янишин В. Бюджетне планування та його особливості в умовах демократичних перетворень / Василь Дем'янишин // Світ фінансів. – 2004. – Вип. 1. – С. 62 – 71.
35. Дем'янишин В. Складання проекту бюджету держави: прагматика, проблематика та шляхи удосконалення / Василь Дем'янишин // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 4 (13). – С. 100 – 116.

36. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монограф. / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.

37. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України / [М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко та ін.]. – К. : НДФІ, 2004. – 712 с.

38. Державні фінанси в транзитивній економіці : навч. посіб. / [М. І. Карлін, Л. М. Горбач, Л. Я. Новосад та ін.] ; за заг. ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. – К. : Кондор, 2003. – 220 с.

39. Деркач Н. И. Бюджет и бюджетный процесс в Украине : уч. пособ. / Н. И. Деркач, Л. П. Гордеева. – Дніпропетровськ : Пороги, 1995. – 256 с.

40. Д'яконова І. І. Удосконалення методів регулювання доходів і видатків державного й місцевого бюджетів / І. І. Д'яконова // Фінанси України. – 2002. – № 3. – С. 125 – 129.

41. Долішній М. І. Актуальні проблеми формування регіональної політики в Україні / М. І. Долішній // Регіональна економіка. – 1999. – № 3 (13). – С. 7 – 18.

42. Дубінін Е. Місцевий бюджет: формування та використання // Віче. – 2000. – № 12. – С. 86 – 92.

43. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000 – 2011.

Т. 1. – 2000. – 864 с.

44. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000 – 2001.

Т. 2. – 2001. – 848 с.

45. Європейська Хартія місцевого самоврядування / Пер. з англ. Є. М. Вишневського // Комп'ютерна правова система “Звбрання законодавства України”. – К. : Укр. інформ.-прав. центр, 2004.

46. Єпіфанов А. О. Бюджет і фінансова політика України / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, І. І. Д'яконова. – К. : Наук. думка, 1997. – 303 с.

47. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.

48. Зайчикова В. В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі міжбюджетного регулювання / В. В. Зайчикова // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 69 – 81.

49. Зайчикова В. В. Формула фінансового вирівнювання: досвід зарубіжних країн та можливості його використання в Україні / В. В. Зайчикова // Наукові праці НДФІ. – 1999. – Вип. 7. – С. 39 – 47.

50. Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 379 – 429.

51. Закон України „Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999 р. № 586-XIV (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №20-21. – С. 190 – 191.

52. Закон України „Про Державний бюджет України на 2001 рік” від 7.12.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 52. – С. 2 – 84.

53. Закон України „Про Державний бюджет України на 2002 рік” від 20.12.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 2. – С. 68 – 217.

54. Закон України „Про Державний бюджет України на 2003 рік” від 26.12.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 2. – С. 6 – 135.

55. Закон України „Про Державний бюджет України на 2004 рік” від 27.11.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 49. – С. 7 – 199.

56. Закон України „Про Державний бюджет України на 2005 рік” від 25.03.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 13. – С. 57 – 273.

57. Закон України „Про Державний бюджет України на 2006 рік” від 20.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 9-11. – С. 96.

58. Закон України „Про Державний бюджет України на 2007 рік” від 19.12.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 7-8. – С. 66.

59. Закон України „Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” від 28.12.2007 р. № 107-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=01&find=1&typ=1>.

60. Закон України „Про Державний бюджет України на 2009 рік” від 26.12.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 20-22. – С. 269.

61. Закон України „Про Державний бюджет України на 2010 рік” від 27.04.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2154-17>.

62. Закон України „Про Державний бюджет України на 2011 рік” від 23.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2857-17>.

63. Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 р. № 889-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15>.

64. Закон України „Про державні цільові програми” від 18 березня 2004 р. № 1621-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 14. – С. 13 –20.

65. Засади формування бюджетної політики держави : наук. монограф. / [М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, І. О. Плужников та ін.] ; за наук. ред. М. М. Єрмошенка. – К. : НАУ, 2003. – 284 с.

66. Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І. В. Запатріна, Т. В. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 18 – 31.

67. Звіти про виконання Державного бюджету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

68. Іващук О. Т. Кількісні методи та моделі фінансового прогнозування : навч. посіб. / О. Т. Іващук. – Тернопіль : ТАНГ “Економічна думка”, 2004. – 260 с.

69. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
70. Карлін М. І. Фінансова система України : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Знання, 2007. – 324 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
71. Кириленко О. П. Фінанси : навч. посіб. / О. П. Кириленко. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – Тернопіль : Екон. думка, 1998. – 163 с.
72. Кириленко О. П. Зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів / О. П. Кириленко // Фінанси України. – 1996. – № 9. – С. 35 – 39.
73. Кириленко О. П. Міжбюджетні відносини в Україні і світовий досвід / О. П. Кириленко // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 1998. – № 6. – С. 44 – 47. – (Спецвип.).
74. Кириленко О. П. Проблеми реформування міжбюджетних відносин в Україні / О. П. Кириленко // Економічний часопис-ХХІ. – 2003. – № 2. – С. 39 – 41.
75. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2004. – 192 с.
76. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. П. Кириленко. – К. : НІОС, 2000. – 384 с.
77. Кириленко О. П. Бюджетна резолюція у бюджетному процесі / О. П. Кириленко, С. В. Савчук // Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи їх вирішення : зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – С. 40 – 41.
78. Кириленко О. Теорія і практика бюджетних інвестицій : монограф. / О. Кириленко, Б. Малиняк. – Тернопіль : Екон. думка, 2007. – 288 с.
79. Кириленко О. П. Бюджетні видатки на розвиток інфраструктури держави: теоретичне обґрунтування, вітчизняний досвід / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 3 – 16.
80. Клець Л. Є. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. / Л. Є. Клець. – К. : Центр уч. літ., 2007. – 640 с.

81. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посіб. / В. І. Кравченко. – К. : Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 487 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

82. Кравченко В. І. Концептуальні засади реформування міжбюджетних взаємовідносин в Україні / В. І. Кравченко // Наукові праці НДФІ. – 1999. – № 7. – С. 3 – 10.

83. Кравченко В. І. Фінанси місцевого самоврядування країни: проблеми становлення (1989–2001) / В. І. Кравченко. – К. : Вид-во „КМ Akademia”, 2001. – 460 с.

84. Крисоватий А. І. Податки і фіскальна політика : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А. І. Луцик. – Тернопіль, 2003. – 315 с.

85. Коваленко Л. О. Управління бюджетними ресурсами регіону / Л. О. Коваленко // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 12 – 16.

86. Конституція України : [прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. № 254/96 ВР (із змінами та доп.)]. – К. : Право, 1996. – 38 с.

87. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі : схвалено розпор. Кабінету Міністрів України від 14 верес. 2002 р. № 538-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/spart07/inx07292.htm>.

88. Корчинський В. Є. Реалізація принципів вирівнювання та економічної ефективності при організації міжбюджетних відносин / В. Є. Корчинський, С. Ю. Колодій // Фінанси України. – 2004. – № 2. – С. 84 – 93.

89. Курдюкова Н. Планирование экономического и социального развития регионов / Н. Курдюкова. – К. : Либідь, 2002. – 446 с.

90. Кузнецова О. Мировой и российский опыт региональной экономической политики / О. Кузнецова // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 10. – С. 60 – 67.

91. Кульчицький М. І. Роль міжбюджетних відносин у стимулюванні розвитку регіонів України / М. І. Кульчицький // Фінанси України. – 2000. – № 3. – С. 87 – 91.

92. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування / М. І. Кульчицький // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 98 – 104.

93. Кульчицький М. І. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом / М. І. Кульчицький, З. В. Перун // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 78 – 83.

94. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика : навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Т. Ф. Куценко. – К. : КНЕУ, 2002. – 256 с.

95. Лексин В. Н. Государство и регионы. Теория и практика государственного регулирования территориального развития / В. Н. Лексин, А. Н. Швецов. – [2-е изд. (стереотип.)]. – М. : УРСС, 1999. – 368 с.

96. Ливдар М. В. Програмно-цільовий метод складання бюджету / М. В. Ливдар // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 109 – 114.

97. Луніна І. О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / І. О. Луніна, О. П. Кириленко, А. В. Лучка ; [за ред. докт. екон. наук І. О. Луніної] ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 320 с.

98. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І. О. Луніна. – К. : Наук. думка НАН України. – 2006. – 432 с.

99. Лютий І. Суперечності планування видаткової частини Державного бюджету України / І. Лютий, Л. Савич // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 81 – 87.

100. Львовчкін С. В. Фінансова думка України : енцикл. у 3 т. / С. В. Львовчкін, В. М. Федосов, С. І. Юрій ; [авт. передм. А. А. Чухно] ; за наук. ред. докт. екон. наук, проф. В. М. Федосова. – К. : Кондор ; Тернопіль : Екон. думка, 2010.

Т. 2. – 2010. – 584 [1] с.

101. Малиняк Б. Механізм надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам в умовах становлення громадянського суспільства / Богдан Малиняк // Світ фінансів. – 2009. – № 4(21). – С. 69 – 88.

102. Малиняк Б. Аналітичний звіт за результатами діяльності коаліції громадських організацій з моніторингу використання державних субсидій на

місцевому рівні / Б. Малиняк, І. Марков, В. Ханас. – Тернопіль : „ТМО Нівроку”, – 2009. – 114 с.

103. Михайленко С. В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності : монограф. / С. В. Михайленко. – Одеса : ВМВ, Друк Південь, 2010. – 400 с.

104. Місцеві фінанси : підруч. / [О. П. Кириленко, О. Р. Квасовський, А. В. Лучка та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.

105. Мовшович С. М. Моделирование влияния налогов на долговременный экономический рост / С. М. Мовшович. – М. : Прометей, 1998. – 98 с.

106. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій : монограф. / за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : Екон. думка, 2008. – 376 с.

107. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі” від 14 груд. 2001 р. № 574 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=52487&cat_id=51705.

108. Наказ Міністерства фінансів України „Про бюджетну класифікацію та її запровадження” від 27 груд. 2001 р. № 604 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

http://minfin.kmu.gov.ua/document/37198/nakaz_604.htm.

109. Наказ Міністерства фінансів України „Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм” від 8 серп. 2002 р. № 621 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

<http://www.uazakon.com/document/spart08/inx08905.htm>.

110. Наказ Міністерства фінансів України „Про паспорти бюджетних програм” від 29 груд. 2002 р. № 1098 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0047-03>.

111. Наказ Міністерства економіки України „Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання” від 4 груд. 2006 р. № 367 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06796.html.

112. Наказ Міністерства фінансів України „Основні підходи щодо запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів” від 22 верес. 2008 р. № 1172 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

<http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Legislation/Budget/1172.pdf>.

113. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм” від 14 січ. 2011 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF11004.html.

114. Общая теория финансов : учеб. / [Л. А. Дробозина, Ю. Н. Константинова, Л. П. Окунева и др.] ; под ред. Л. А. Дробозиной. – М. : Банки и биржи : ЮНИТИ, 1995. – 256 с.

115. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету: теорія та практика : монограф. / Ц. Г. Огонь. – К. : Київ. нац. торг. ун-т, 2003. – 580 с.

116. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 3 – 11.

117. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20 – 29.

118. Озеров И. Х.: Основы финансовой науки. – Вып. 1 : Учение об обыкновенных доходах / И. Х. Озеров. – изд. 5-е (с отд. доп.). – М., 1917. – 544, [V]с.

119. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.

120. Пабат М. Г. Про окремі аспекти формування доходної частини бюджетів регіональних і місцевих органів управління/ М. Г. Пабат // Фінанси України. – 2001. – № 10.– С. 11 – 14.

121. Павлова Л. П. Государственный бюджет СССР : учеб. / под ред. Л. П. Павловой. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Финансы и статистика, 1987. – 408 с.

122. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки : монограф. / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.

123. Павлюк К. В. Багаторічне бюджетування в країнах ОЕСР та перспективи розвитку середньострокового бюджетного планування в Україні / К. В. Павлюк, Т. В. Ахмед // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 87–101.

124. Павлюк К. В. Формування доходів місцевих бюджетів / К. В. Павлюк // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 24 – 37.

125. Павлюк К. В. Бюджет в умовах трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит” / К. В. Павлюк. – К., 2007. – 40 с.

126. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2002 – 495 с.

127. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монограф. / Ю. В. Пасічник. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2005. – 642 с.

128. Петровська І. О. Фінанси (з елементами статистики фінансів) : навч. посіб. / І. О. Петровська, Д. В. Клиновий. – К. : ЦУЛ, 2002. – 300 с.

129. Плєскач В. Л. Сучасні підходи щодо фінансового регулювання механізму реалізації регіональних цільових програм / В. Л. Плєскач, Ю. Г. Жеребовський // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 58 –72.

130. Податковий кодекс України. – К. : Ред. газ. „Вісті...”, 2010. – 576 с.

131. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та

місцевими бюджетами” від 5.09.2001 р. № 1195 (із змінами та доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 38. – С. 9 – 26.

132. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2001 р. “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 р. № 1195” // Офіційний вісник України. – 2001. – № 47. – С. 124 – 126.

133. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2000 р. № 1932 “Про затвердження Порядку розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання, субвенцій та коштів, що передаються до бюджету вищого рівня) та нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів на 2001 рік” // Офіційний вісник України. – 2001. – № 1-2. – С. 137 – 186.

134. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 1382 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 р. № 1195” // Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – С. 51 – 70.

135. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі : розпор. Кабінету Міністрів України від 4.09.2002 р. № 538-р // Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – С. 17 – 93.

136. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку перерахування дотації вирівнювання, додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами” від 11 квіт. 2002 р. № 490 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=490-2002-%EF>.

137. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення” від 17.07.2003 р. № 1078 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1078-2003-%EF>.

138. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів

бюджетних установ” від 28 лют. 2003 р.” № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP020228.html.

139. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин” від 31 груд. 2004 р. № 1782 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1782-2004-%EF>.

140. Постанова Кабінету Міністрів України „Про надання одноразової адресної грошової допомоги деяким категоріям випускників вищих навчальних закладів” від 26.09.2006 р. № 1361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1361-2006-%EF>.

141. Постанова Кабінету Міністрів України „Про порядок перерахування міжбюджетних трансфертів” від 15 груд. 2010 р. № 1132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1132-2010-%EF>.

142. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації)” від 01.03.2007 р. № 316 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=316-2007-EF&check=4>

143. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів” від 8 груд. 2010 р. № 1149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1149-2010-%EF>.

144. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 рік (Бюджетної декларації)” від 05.03.2008 р. № 160 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1149.135.0>.

145. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік (Бюджетної декларації)” від 25.02.2009 р. № 151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР090151.html.

146. Постанова Кабінету Міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік (Бюджетної декларації)” від 19.04.2010 р. № 315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=315-2010-%EF>.

147. Постанова Кабінету Міністрів України „Про деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин” від 31.12.2004 р. № 1782 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.nau.ua/doc/?code=1782-2004-%EF>.

148. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів” від 8 груд. 2010 р. № 1149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1149-2010-%EF>.

149. Потеряйло І. Шляхи вдосконалення програмно-цільового методу бюджетування / І. Потеряйло // Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 6. – С. 94 – 99.

150. Програмно-цільовий метод формування бюджету : навч. посіб. / [З. В. Перун, О. З. Романюк, Н. Н. Товста та ін.]. – К. : Унісерв, 2002. – 132 с.

151. Прокопенко П. Формирование организационно-экономических отношений в производственном комплексе региона / П. Прокопенко, В. Мамутов, И. Замойский. – К. : Наук. думка, 2002 – 273 с.

152. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід : наук. монограф. / за ред. В. Г. Бодрова. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 296 с.

153. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу у бюджетному процесі” від 14 верес. 2002 р. № 538-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=52487&cat_id=51705.

154. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів” від 23 трав. 2007 р. № 308-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=73866&cat_id=54063.

155. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми „Здорова нація” на 2009–2013 роки” від 21.05.2008 р. № 731-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=731-2008-%F0>.

156. Романенко О. Р. Фінанси : підруч. / О. Р. Романенко. – К. : Центр навч. літ., – 2004. – 312 с.

157. Сабанти Б. М. Теория финансов : уч. пособ. / Б. М. Сабанти. – [2-е изд.]. – М. : Менеджер, 2000. – 235 с.

158. Савчук С. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації / С. В. Савчук // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – 2004. – № 16. – С. 81 – 85. – (Серія : Економіка).

159. Савчук С. В. Сутнісно-теоретичні аспекти бюджетного федералізму / С. В. Савчук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2004. – Вип. 6. – С. 72 – 77.

160. Савчук С. В. Актуальні проблеми бюджетного планування в Україні / С. В. Савчук // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, (Тернопіль, 24 – 25 лют. 2005 р.). Ч. 2 / відп. за вип. Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Екон. думка, 2005. – С. 173 – 175.

161. Савчук С. В. Проблеми бюджетного регулювання в Україні / С. В. Савчук // Проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу, (Тернопіль, 13 квіт. 2006 р.). – Тернопіль : ТДЕУ, 2006. – С. 105 – 108.

162. Савчук С. Проблеми застосування програмно-цільового методу при формуванні місцевих бюджетів / С. Савчук // Фінансовий потенціал регіонів

України в умовах ринкової економіки : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 2006. – С. 117 – 119.

163. Савчук С. В. Бюджетна політика на локальному рівні: реалії та перспективи / С. В. Савчук // Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 2 – 3 лист. 2006 р.) / відп. за вип. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Екон. думка, 2006. – С. 88 – 92.

164. Савчук С. В. Проблеми середньострокового бюджетного планування територій / С. В. Савчук // Фінансові ресурси регіону: організація та управління : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 9 – 11 лист. 2006 р.). – Івано-Франківськ : ПП Курилюк, 2007. – С. 51 – 52.

165. Савчук С. В. До питання про сутність бюджетного планування / С. В. Савчук // Світ фінансів. – 2006. – Вип. 3 (8). – С. 181 – 185.

166. Савчук С. В. Бюджетне планування в контексті основних та пріоритетних напрямків бюджетної політики / С. В. Савчук // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, (Тернопіль, 22 – 23 лют. 2007 р.). Ч. 2 / відп. за вип. Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Екон. думка, 2007. – С. 254 – 259.

167. Савчук С. В. Зарубіжний досвід планування місцевих бюджетів / С. В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу, (Тернопіль, 18 квіт. 2007 р.). – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – С. 155 – 157.

168. Савчук С. В. Видатки місцевих бюджетів: проблеми ефективного використання / С. В. Савчук // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 24 – 26 жовт. 2007 р.) / відп. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – С. 140 – 142.

169. Савчук С. В. Бюджетний федералізм: досвід зарубіжних країн / С. В. Савчук // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2007. – Спецвип. 22, ч. 1. – С. 150 – 154. – (Серія : Економіка).

170. Савчук С. В. Світовий досвід розподілу видаткових повноважень між рівнями державної влади / С. В. Савчук // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. матеріалів V Ювілейної міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, (Тернопіль, 21 – 23 лют. 2008 р.). Ч. 2 / відп. за вип. Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Екон. думка, 2008. – С. 242 – 244.

171. Савчук С. В. Світовий досвід бюджетного вирівнювання / С. В. Савчук // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу (Тернопіль, 16 квіт. 2008 р.). – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 119 – 124.

172. Савчук С. В. Програмно-цільовий метод як інструмент формування бюджетів локального рівня / С. В. Савчук // Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., (Сімферополь, 30 трав. – 1 черв. 2008 р.). – Сімферополь, 2008. – С. 42 – 44.

173. Савчук С. В. Проблеми бюджетної політики в сучасних умовах / С. В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах світової економічної кризи : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу, (Тернопіль, 15 квіт. 2009 р.) / відп. за вип. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 119 – 122.

174. Савчук С. В. Місцеві бюджети в умовах бюджетного реформування / С. В. Савчук // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2009. – № 9 (87). – С. 185 – 192. – (Науки: економіка, політологія, історія).

175. Савчук С. В. Теоретичні основи формування бюджетної політики на місцевому рівні як основи бюджетного планування / С. В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної

нестабільності : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу / відп. за вип. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 149 – 153.

176. Савчук С. В. Вдосконалення планування та фінансування видатків місцевих бюджетів у сучасних умовах / С. В. Савчук // Фінансова система України. – 2010. – Вип. 13. – С. 39 – 47.

177. Савчук С. В. Теоретичні підвалини до застосування методів бюджетного планування на місцевому рівні / С. В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ : зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу / відп. за вип. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – С. 141 – 145.

178. Савчук С. В. Планування міжбюджетних трансфертів: практика та шляхи вдосконалення / С. В. Савчук // Наука молода. – 2011. – Вип. 15. – С. 222 – 230.

179. Сафонова Л. Д. Бюджетний менеджмент : навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Л. Д. Сафонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 186 с.

180. Серск В. Пропозиції щодо змін у методології обрахунку міжбюджетних трансфертів у зв'язку з прийняттям нового законодавства про оподаткування доходів громадян / В. Серск ; [Група фіскального аналізу при Комітеті Верховної Ради з питань бюджету]. – К., 2007. – 185 с.

181. Симоненко В. К. Регіони України: проблеми розвитку / В. К. Симоненко. – К. : Наук. думка, 1997. – 263 с.

182. Словник сучасної економіки Макміллана / [пер. з англ. А. В. Дорошенко]. – К. : АртЕк, 2000. – 640 с.

183. Слухай С. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні / С. В. Слухай, О. В. Гончаренко // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 63 – 72.

184. Слухай С. В. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи / С. В. Слухай, Н. Я. Здерка // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 12 – 20.

185. Соколов А. Теория налогов / А. Соколов. – М. : Финиздат, 1928. – 258 с.
186. Старостенко Г. Г. Бюджетна система : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко, Ю. В. Булгаков. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 240 с.
187. Стратегическое планирование / под. ред. Э. А. Уткина. – М. : ТАНДЕМ : ЭКМОС, 1998. – 440 с.
188. Суховірська О. Б. Фінансові ресурси місцевих бюджетів / О. Б. Суховірська // Фінанси України. – 2002. – № 11. – С. 34 – 37.
189. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) : монограф. / Л. Л. Тарангул. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2003. – 286 с.
190. Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / В. Е. Теліпко, А. С. Овчаренко, С. А. Панасюк ; [за заг. ред. М. Я. Азарова]. – К. : Центр уч. літ., 2010. – 480 с.
191. Теория финансов : уч. пособ. / [Н. Е. Заяц, М. К. Фисенко, Т. Е. Бондарь и др.]. – М. : Высшая школа, 1997. – 368 с.
192. Твердохлебов В. Н. Местные финансы / В. Н. Твердохлебов. – М. : Госфиниздат, 1928. – 120 с.
193. Твердохлебов В. Н. Финансовые очерки. Вып. 1 / В. Н. Твердохлебов. – Петербург, 1916. – 168 с.
194. Тимченко О. М. Оптимізація структури доходів бюджету: застосування рейтингової оцінки / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 17 – 27.
195. Тріпак М. М. Механізм фіскального регулювання дохідної частини бюджетів локального рівня в системі міжбюджетних відносин / М. М. Тріпак // Економічний і соціальний розвиток в Україні в ХХІ столітті : зб. наук. праць/ Тернопіль : ТАНГ, 2004. – С. 122 – 130.
196. Тріпак М. М. Прагматизм фіскального регулювання процесів формування місцевих бюджетів : дис. ... кандидата екон. наук : 08.04.01 / Тріпак Мар'ян Миколайович. – Тернопіль, 2005. – 185 с.

197. Тріпак М. Прагматика планування першого кошику доходів місцевих бюджетів / Мар'ян Тріпак // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 4 (13). – С. 122 – 129.

198. Тріпак М. М. Прагматика формування місцевих бюджетів в умовах побудови в Україні демократичного суспільства / М. М. Тріпак, С. В. Савчук // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. Вип. 233 : в 5 т. Т. IV/ Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – С. 932 – 940.

199. Тріпак М. М. Міжбюджетні трансферти – основа надходжень місцевих бюджетів в умовах розширення повноважень органів місцевого самоврядування / М. М. Тріпак, С. В. Савчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – Т. 3, № 6. – С. 161 – 166.

200. Тропіна В. Б. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави / В. Б. Тропіна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 15 – 31.

201. Тулай О. Планування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах дефіциту фінансових ресурсів / Оксана Тулай // Світ фінансів. – 2009. – № 4 (21). – С. 89 – 98.

202. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом : посіб. [для органів місц. самовряд.] / Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» RTI international. – К., 2005. – 56 с.

203. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні : проблеми і напрями : монограф. / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін ; [за наук. ред. В. Федосова]. – К. : КНЕУ, 2002. – 387 с.

204. Финансы : учеб. [для вузов] / под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской, Б. М. Сабанти. – М. : Перспектива : ЮРАЙТ, 2000. – 520 с.

205. Финансы : учеб. / под ред. С. И. Лушина, В. А. Слепова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Экономистъ, 2007. – 682 с.

206. Финансы : учеб. / под ред. Г. Б. Поляка. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 703 с.

207. Финансы : учеб. / под ред. В. В. Ковалева. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Проспект, 2008. – 640 с.

208. Фінанси : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання,

2008. – 611 с.

209. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под общ. ред. А. Г. Грязновой. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 1168 с.

210. Фінанси : навч. посіб. / [В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй]. – К. : Знання, 2006. – 247 с.

211. Финансово-кредитный словарь. Т. 1: А – Й / редкол.: В. Ф. Гарбузов (гл. ред.) [и др.]. – М. : Финансы и статистика, 1984. – 511 с.

212. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. / за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К. : Фелікс, 2008.

Т. 1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. – 2008. – 468 с.

213. Формування і функціонування бюджетної системи України : монограф. / [С. О. Булгакова, О. Т. Колодій, Л. В. Єрмоленко та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Книга, 2003. – 344 с.

214. Черныш Е. А. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : уч. пособ. / [Е. А. Черныш, Н. П. Молчанова, А. А. Новикова, Т. А. Салтанова]. – М. : ПРИОР, 2000. – 176 с.

215. Чечетов М. В. Бюджетный менеджмент : навч. посіб. : в 2 ч. / М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова, А. Ю. Бережна. – Харків : ИНЖЕК, 2004.

Ч. 1. – 2004. – 560 с.

216. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання / І. Я. Чугунов // Вісник національного університету імені Тараса Шевченка. — 2004. – № 69. – С. 59 – 61. – (Економіка).

217. Чугунов І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Я. Чугунов, І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5 – С. 3 – 14.

218. Чумаченко Н. Самоуправление и самофинансирование регионов: теория и практика / Н. Чумаченко, Б. Биренберг, Л. Вожик. – К. : Наук. думка, 2002. – 211 с.

219. Швець В. Г. Дослідження теорії і практики міжбюджетних трансфертів / В. Г. Швець // Фінанси України – 2003 – № 4. – С. 75 – 80.
220. Шеховцов Г. К. Сводное бюджетное планирование / Г. К. Шеховцов – М. : Финансы, 1976. – 112 с.
221. Шибер Т. В. Бюджетна політика України / Т. В. Шибер // Фінанси України. – 2005. – № 8. – С. 7 – 11.
222. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2008 рік / [І. Ф. Щербина, А. Ю. Рудик, В. В. Губенко] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2009. – 156 с.
223. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2009 рік / [І. Ф. Щербина, А. Ю. Рудик, В. В. Губенко] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2010. – 148 с.
224. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2010 рік / [І. Ф. Щербина, А. Ю. Рудик, В. В. Губенко] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 144 с.
225. Юрій С. І. Антологія бюджетного механізму : монограф. / С. І. Юрій, В. Г. Дем'янишин, Я. М. Буздуган. – Тернопіль : Екон. думка, 2001. – 250 с.
226. Юрій С. І. Бюджетна система України : навч. посіб. / С. І. Юрій, Й. М. Бескид. – К., 2000. – 400 с.
227. Юрій С. І. Місцеві бюджети: регіональні відмінності / С. І. Юрій, О. П. Кириленко // Регіональна економіка. – 2000.– № 4. – С. 104 – 112.
228. Юрій С. І. Економічні та соціальні аспекти розвитку господарського комплексу України / С. І. Юрій, Р. А. Іванух, С. Л. Дусановський. – Тернопіль : Збруч, 2003.– 327 с.
229. Юрій С. І. Казначейська система : підруч. / С. І. Юрій, В. І. Стоян, О. С. Даневич. – [2-ге вид., змін. й доп.]. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2006. – 818 с.
230. Юшко С. В. Організація міжбюджетних відносин в Україні: стан, проблеми і перспективи / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 86 – 97.

231. Януль І. Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів / І. Є. Януль // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 19 – 22.

232. Яценко Н. Економіка України 1999–2008: втрачене десятиліття [Електронний ресурс]. / Наталія Яценко // Дзеркало тижня. – 2009. – № 51. – Режим доступу до газ. :
[<http://www.dt.ua/newspaper/articles/58867#article>].

Додаток А

**Підходи вітчизняних науковців до визначення основних
принципів та методів бюджетного планування**

Таблиця А.1

Підходи до визначення основних принципів бюджетного планування

<i>Принципи бюджетного планування</i>	<i>Автори і джерела</i>
Науковість	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 78]; Клець Л. Є. [80, с. 172]; Огонь Ц. Г. [115, с. 250]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 105]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Єдність	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Огонь Ц. Г. [115, с. 250]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Пасічник Ю. В. [126, с. 387]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 105]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Комплексність	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Огонь Ц. Г. [115, с. 250]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 105]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Рациональне визначення джерел одержання бюджетних ресурсів та їхній перерозподіл через ланки бюджетної системи	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [183, с. 105]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Оптимальне використання бюджетних ресурсів	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Огонь Ц. Г. [115, с. 250]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 105];
Зв'язок з планами соціально-економічного розвитку держави та регіонів, між прогнозними та поточними бюджетними планами	Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Демократизм	Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Пасічник Ю. В. [124, с. 323]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [226, с. 64].
Створення резервів	Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].
Директивність та обов'язковість	Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 56]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 64].

Цілісність	Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 78]; Клець Л. Є. [80, с. 172];
Об'єктивність	Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 78]; Клець Л. Є. [80, с. 172];
Гласність	Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 78]; Клець Л. Є. [80, с. 172];
Самостійність, рівність	Клець Л. Є. [80, с. 172];
Врахування загальнодержавних інтересів	Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 78]; Клець Л. Є. [80, с. 172];
Оптимальна збалансованість між рівнем оподаткування суб'єктів – платників податків і рівнем соціальних виплат	Пасічник Ю. В. [126, с. 323];
Забезпечення збалансування суспільних потреб в одержанні відповідних благ і послуг з фінансовими можливостями суспільства; застосування ефективних з використанням інтенсивних факторів формування фінансових ресурсів, їх розподіл і перерозподіл; програмно-цільове моделювання, формування бюджетної політики і передбачення розвитку показників бюджету на короткострокову і середньострокову перспективу	Огонь Ц. Г. [115, с. 250];

**Трактування методів бюджетного планування вітчизняними
науковцями**

<i>Методи бюджетного планування</i>	<i>Суть методів</i>	<i>Автори і джерела</i>
Нормативний	Передбачає використання системи взаємопов'язаних норм і нормативів	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [38, с. 79]; Дем'янишин В. Г. [36, с. 258]; Кириленко О. П. [69, с. 48]; Клець Л. Є. [80, с. 173]; Огонь Ц. Г. [115, с. 266]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 59]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 107]; Опарін В. М., Хлівний В. К. [17, с. 164]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 65];
Коефіцієнтів	Основою є вивчення економічної кон'юнктури в минулих періодах із застосуванням відповідних коефіцієнтів	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [38, с. 79]; Дем'янишин В. Г. [36, с. 258]; Кириленко О. П. [71, с. 48]; Клець Л. Є. [80, с. 173]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 59]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 107]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 65];
Балансовий	Полягає в обов'язковому збалансуванні доходів і витрат бюджетів всіх рівнів	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [38, с. 79]; Кириленко О. П. [71, с. 48]; Клець Л. Є. [80, с. 173]; Огонь Ц. Г. [115, с. 266]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 107]; Опарін В. М., Хлівний В. К. [17, с. 163]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 65];
Предметно-цільовий (програмно-цільовий)	Використовується при фінансуванні окремих державних прог-рам соціального і економічного розвитку. Увага зосереджується не тільки на можливостях бюджету, але й на ефективному використанні та досягненні конкретних результатів	Василик О. Д., Павлюк К. В. [21, с. 231]; Дем'янишин В. Г. [36, с. 258]; Клець Л. Є. [80, с. 175]; Пасічник Ю. В. [126, с. 323]; Старостенко Г. Г., Булгаков Ю. В. [186, с. 107]; Опарін В. М., Хлівний В. К. [17, с. 166];

Екстраполяції	Ґрунтується на основі встановлення стійкої динаміки розвитку бюджетних показників із застосуванням відповідних коефіцієнтів	Дем'янишин В. Г. [36, с. 258]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 59]; Опарін В. М., Хлівний В.К. [17, с. 165]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 65];
Програмування або математичного моделювання	Передбачає побудову фінансових моделей, що імітують рух соціально-економічних процесів	Гасанов С. С., Мярковський А. І., Чугунов І. Я. [37, с. 79]; Панкевич Л. В., Зварич М. А., Могиляк П. Я., Хомічак Б. І. [18, с. 59]; Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. [229, с. 66];
Економіко-математичні	Розрахунок бюджетних показників за допомогою комплексу математичних засобів	Дем'янишин В. Г. [36, с. 258]; Кириленко О. П. [71, с. 48];
Аналітичний	Визначається зміна планових показників на основі визначення впливу на них різноманітних чинників	Клець Л. С. [80, с. 173]; Опарін В. М., Хлівний В.К. [17, с. 165];
Розрахунковий (метод прямого рахунку)	Полягає у здійсненні розрахунків планових показників у розрізі окремих джерел надходжень та напрямків їх використання	Огонь Ц. Г. [115, с. 266]; Опарін В. М., Хлівний В. К. [17, с. 164];
Економічного аналізу	Використовується при аналізі виконання бюджетних показників планів за попередній період	Кириленко О. П. [71, с. 48]; Опарін В. М., Хлівний В.К. [17, с. 163];
Наукової обґрунтованості	Базується на науково-обґрунтованому процесі встановлення обсягів і джерел формування та напрямків використання коштів централізованого фонду держави	Дем'янишин В. Г. [36, с. 258];
Комплексний	Полягає у застосуванні різно-варіантності у побудові планів з врахуванням обов'язковості щодо їх збалансування, використовуючи необхідні прогресивні норми і нормативи та інші інструменти аналітичної і планової роботи	Огонь Ц. Г. [115, с. 266];

Додаток Б

**Систематизація доходів місцевих бюджетів України згідно
Бюджетного кодексу України від 8.07.2010 р.***

Доходи місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів	Доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів
<p align="center" style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Доходи, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування</p> <ul style="list-style-type: none"> – податок з доходів фізичних осіб у частині визначеній статтею 65 Бюджетного кодексу України; – 50% збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; – 50% збору за спеціальне водокористування (крім збору за спеціальне водокористування місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору; – 50% платежів за користування надрами загальнодержавного значення, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; – плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; – плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, які видають виконавчі органи відповідних місцевих рад; – плата за ліцензії та сертифікати, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; – плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; – плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; 	<ul style="list-style-type: none"> – фіксований податок на доходи від підприємницької діяльності, що зараховується до місцевих бюджетів у порядку, визначеному статтями 65 і 66 Бюджетного кодексу України для податку з доходів фізичних осіб; – податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності; – платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення; – плата за землю, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування; – податок на промисел, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування; – плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності (крім плати за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами); – місцеві податки і збори, що зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування, включаючи податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки; – фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування; – частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, у порядку, визначеного Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідними місцевими радами; – плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (крім коштів, отриманих вищими та професійно-технічними навчальними закладами від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право);

*Складено на основі [16]

<ul style="list-style-type: none"> – плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; – плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; – реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад; – плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; – плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами що зараховуються до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; – державне мито в частині, що належить відповідним місцевим бюджетам 	<ul style="list-style-type: none"> – штрафні санкції за порушення законодавства про патентування; – адміністративні штрафи, що накладаються місцевими органами виконавчими влади та виконавчими органами місцевих рад або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями; – штрафні санкції внаслідок невиконання укладених розпорядником бюджетних коштів договорів з суб'єктами господарювання на придбання товарів, робіт і послуг за рахунок коштів місцевих бюджетів; – надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності; – плата за надані в оренду водні об'єкти місцевого значення; – концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності; – кошти, отримані від надання учасниками процедури закупівель забезпечення їх пропозиції конкурсних торгів, які не підлягають поверненню цим учасникам, у випадках, передбачених Законом України „Про здійснення державних закупівель”, в частині здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих бюджетів; – кошти, отримані від учасника – переможця процедури закупівлі під час укладання договору про закупівлю як забезпечення виконання цього договору, які не підлягають поверненню учаснику-переможцю, в частині здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих бюджетів; – 80% коштів, отриманих підприємствами, установами та організаціями, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів, за здані у вигляді брухту і відходів золото, платину, метали платинової групи, дорогоцінне каміння, 50% коштів, отриманих цими підприємствами, установами та організаціями за здане у вигляді брухту і відходів срібло;
<ul style="list-style-type: none"> – 25% податку з доходів фізичних осіб – 50% збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення; – 50% збору за спеціальне водокористування (крім збору за спеціальне водокористування місцевого значення), що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів користувачами води за місцем її забору; – плата за використання інших природних ресурсів; – акцизний збір із вироблених в Україні товарів (крім збору, що зараховується до спеціального фонду державного бюджету згідно із законом про Державний бюджет України), що сплачується платниками, які зареєстровані в Автономній Республіці Крим – до доходів бюджету Автономної Республіки Крим; 	

Доходи бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів

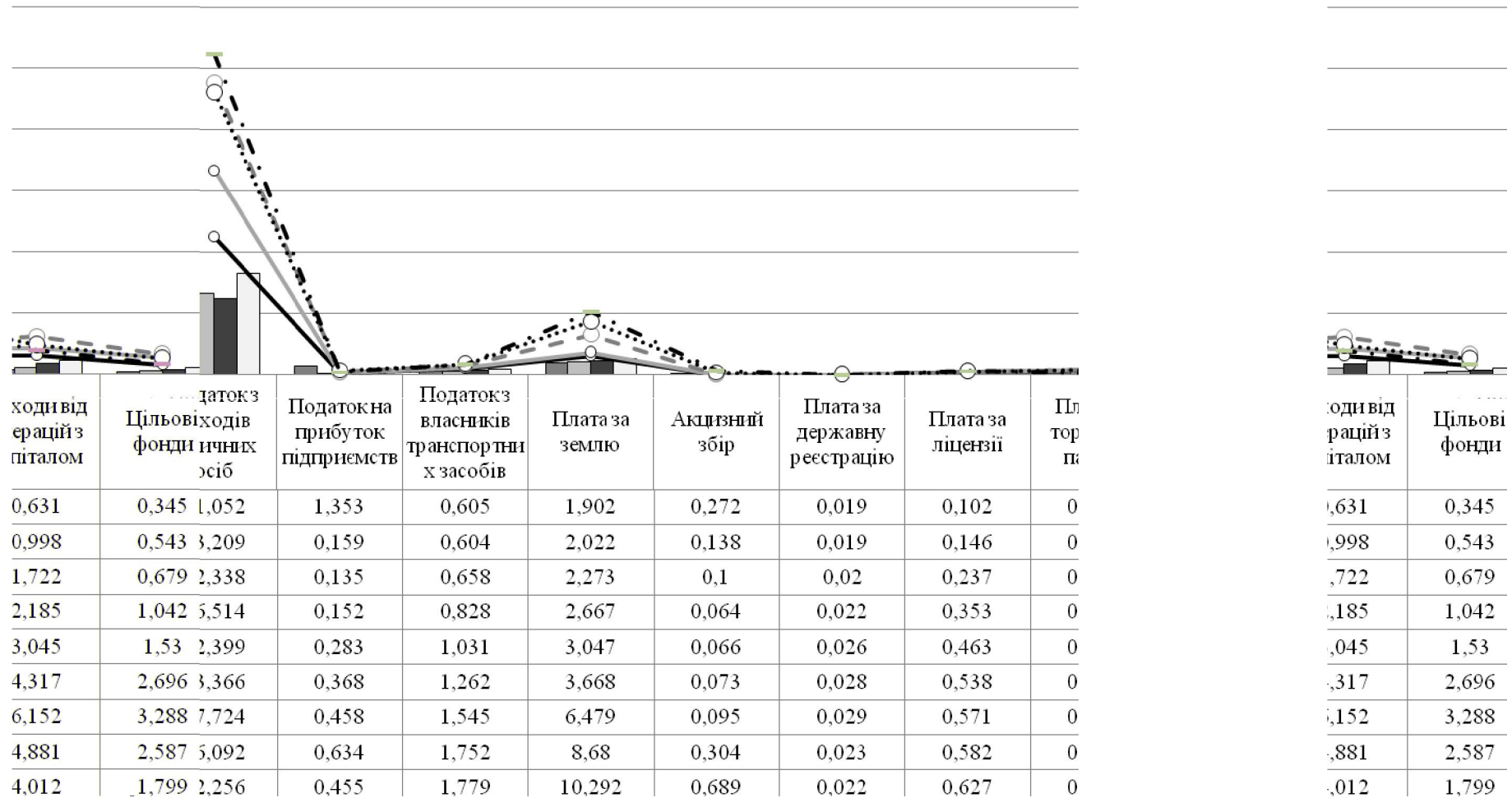
- плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються Радою Міністрів Автономної Республіки Крим та обласними державними адміністраціями
 - плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховуються до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховуються до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховуються до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців);
 - плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховуються до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами що зараховуються до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;
 - – плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення
- кошти від реалізації безхазяйного майна (у тому числі такого, від якого відмовився власник або отримувач), знахідок, спадкового майна (у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття), майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі;
 - інші доходи загального фонду місцевих бюджетів, що визначаються законом про Державний бюджет України.

Продовж. дод. Б

Доходи районних бюджетів	<ul style="list-style-type: none">– 50 % податку з доходів фізичних осіб, що сплачується відповідно до законодавства на території сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення;– плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями;– реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що справляється відповідними районними державними адміністраціями.	
---------------------------------	--	--

Додаток В

Динаміка структури доходів місцевих бюджетів України згідно затверджених місцевими радами планів з урахуванням змін в розрізі основних видів податкових надходжень у 2002 -2010 рр.*

* Складено автором на основі [67]

Додаток Д
**Доходи місцевих бюджетів (кошик №1) Івано-Франківської,
 Тернопільської та Чернівецької областей в розрізі надходжень
 за 2007-2008 рр.**

Таблиця Д.1

**Доходи місцевих бюджетів (кошик №1) Івано-Франківської області в
 розрізі надходжень за 2007-2008 рр.***

(тис. грн.)

Доходи місцевих бюджетів (кошик №1)	Надійшло		Відхилення надходжень у 2008 р. у порівнянні з 2007 р.		Питома вага у кошику №1
	2007 р.	2008 р.	Абсолютне значення	Відносне значення	
Податок з доходів фізичних осіб	285176,1	382932,5	97756,4	34,3	82,9
Плата за землю	13395,3	19000,8	5605,5	41,8	4,1
Плата за видачу ліцензій та сертифікатів	1,3	5,8	4,5	346,1	0,0012
Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	543,2	605,2	62,0	11,4	0,1
Плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	11066,6	14864,0	3797,4	34,3	3,2
Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	11058,1	13301,4	2243,3	20,3	2,9
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	26176,9	26946,2	769,3	2,9	5,8
Державне мито	2632,1	3247,7	615,6	23,4	0,7
Надходження від штрафів та фінансових санкцій	682,6	1238,9	556,3	81,5	0,3
Всього доходів кошику №1	350732,2	462142,4	111410,2	31,8	100

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

Доходи місцевих бюджетів (кошик №1) Тернопільської області в розрізі надходжень за 2007-2008 рр.*

(тис. грн.)

Доходи місцевих бюджетів (кошик №1)	Надійшло		Відхилення надходжень у 2008 р. у порівнянні з 2007 р.		Питома вага у кошику №1
	2007 р.	2008 р.	Абсолютне значення	Відносне значення	
Податок з доходів фізичних осіб	181827,5	244412,2	62584,7	34,4	81,8
Плата за землю	6841,8	7826,7	984,9	14,4	2,6
Плата за видачу ліцензій та сертифікатів	67,5	69,7	2,2	3,2	0,02
Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	372,4	408,0	35,6	9,6	0,1
Плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	6117,5	8256,3	2138,8	35,0	2,8
Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	6422,2	7999,4	1577,2	24,6	2,7
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	26779,0	26333,1	-445,9	1,7	8,8
Державне мито	2342,3	2921,9	579,6	24,7	1,0
Надходження від штрафів та фінансових санкцій	553,0	650,4	97,4	17,6	0,2
Всього доходів кошику №1	231323,1	298877,7	67554,6	29,2	100

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Тернопільської ОДА

**Доходи місцевих бюджетів (кошик №1) Чернівецької області
в розрізі надходжень за 2007-2008 рр.***

(тис. грн.)

Доходи місцевих бюджетів (кошик №1)	Надійшло		Відхилення надходжень у 2008 р. у порівнянні з 2007 р.		Питома вага у кошику №1
	2007 р.	2008 р.	Абсолютне значення	Відносне значення	
Податок з доходів фізичних осіб	150866,3	209626,1	58759,8	38,9	78,4
Плата за землю	7388,0	8440,7	1052,7	14,2	3,1
Плата за видачу ліцензій та сертифікатів	38,7	93,0	54,3	140,3	0,03
Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	447,1	492,2	45,1	10,1	0,2
Плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	5692,5	7888,6	2196,2	38,6	3,0
Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	11931,0	12714,9	783,9	6,6	4,8
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	24520,3	24529,5	9,2	0,04	9,2
Державне мито	2417,4	2986,0	568,6	23,5	1,1
Надходження від штрафів та фінансових санкцій	637,2	576,4	-60,8	9,5	0,2
Всього доходів кошику №1	203938,6	267347,5	63408,9	31,1	100

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Чернівецької ОДА

Додаток Е

Алгоритм розрахунку обсягу доходів кошика №1 і №2 на прикладі районних бюджетів*

Кошик №1 доходів місцевих бюджетів			
2009 рік		2011 рік	
Богородчанський районний бюджет Івано-Франківської області		Вижницький районний бюджет Чернівецької області	
Умова розрахунку	розрахунок	Умова розрахунку	розрахунок
1 етап розрахунку			
Розрахунок індексу відносної податкоспроможності	$K_i = ((6305,9/92)/(D_{u1}+L_{u1}) * 92 * 0,299) + ((7240,3/91,7)/(D_{u2}+L_{u2}) * 91,7 * 0,332) + ((8351,8/90,5)/(D_{u3}+L_{u3}) * 90,5 * 0,369) / (92 * 0,299 + 91,7 * 0,332 + 90,5 * 0,369) = 0,3037$	Розрахунок індексу відносної податкоспроможності із застосуванням методу екстраполяції або методу експоненційного росту	$K_{i4} = 0,6092 - (2 \times (0,6044 - 0,6093) + (0,6093 - 0,6092)) / 3 - ((0,6944 - 0,6093) + (0,6093 - 0,6092)) / 2 = 0,6147$
2 етап розрахунку			
Розрахунок попереднього прогнозного обсягу доходів кошику №1	$RD_{izak} = 0,3037 * (92 * 0,299 + 91,7 * 0,332 + 90,5 * 0,369) * D_{u4} / (N_{u1} * 0,299 + N_{u2} * 0,332 + N_{u3} * 0,369) = 12067,9$	Розрахунок попереднього прогнозного обсягу доходів кошику №1	$DR_{izakp} = 0,6147 \times (56,9 + 56,5 + 56,1) \times 57490499 / (46372,7 + 46143,7 + 45966,7) = 15892$
3 етап розрахунку			
Визначення коефіцієнту актуалізації індексів відносної податкоспроможності	$\lambda_i = K_{i5} / K_{i4} = 0,9506$	На основі визначення тенденцій щодо змін податкової бази місцевих бюджетів розрахунок коефіцієнту актуалізації індексів відносної податкоспроможності	$Z_{1i} = K_{ifakt} / K_{iprohn}$
4 етап розрахунку			
Визначення розрахункової величини доходів кошику №1 на 2009 рік із застосуванням коефіцієнту зміни індексів відносної податкоспроможності	$DR = RD_{izak} * \lambda_i = 11471,8$	Коригування попереднього прогнозного обсягу доходів кошику №1	$DR_{ip} = DR_{izakp} \times Z_{1i}$
5 етап розрахунку			
Розрахунок індексу відносної податкоспроможності із врахуванням змін індексів відносної податкоспроможності	$K_{i7} = (DR_i / Ni3) / (11471,8 / 90,5) = 12989,9$	Розрахунок коефіцієнту впливу нарахованого фонду оплати праці за регіонами	$Z_{2o} = [T_{ofop} / T_{od}] / [T_{ufop} / T_{ud}]$
6 етап розрахунку			
Розрахунок обсягу доходів кошику №1 на 2009 рік, не враховуючи податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення військовослужбовців.	$D_w = 248,5$	Коригування попереднього прогнозного обсягу доходів кошику №1 на коефіцієнт впливу нарахованого фонду оплати праці за регіонами	$DR_o = DR_{op} \times Z_{2o}$

* Складено та розраховано на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської та Чернівецької ОДА

ТОЩО			
<i>Продовж. дод. Е</i>			
7 етап розрахунку			
<i>Розрахунок обсягу доходів кошику №1</i>	$D_{izak} = 11855,9 + 198,6 = 13238,4$	Визначення попередніх прогнозних обсягів доходів кошику №1 з врахуванням коефіцієнту впливу нарахованого фонду оплати праці за регіонами	$D_{r1} = D_{r1p} / D_{r1op} \times D_{r1o} = 15474$
8 етап розрахунку			
		Визначення обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами, у межах прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України на 2011 рік	$RD_{izak} = (0,6306 \times 56,1 \times 57490499) / 45966,7 = 15914,1$
9 етап розрахунку			
		Розрахунок обсягу доходів (кошика доходів) з урахуванням показника стимулювання	$SD_{izak} = RD_{izak} \times 1 / g \times g' = 15914,1$
10 етап розрахунку			
		Врачування недопущення зменшення прогнозного обсягу доходів місцевих бюджетів, визначеного виходячи з основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України	$D_{izakk} = SD_{izak} + (K_{i5} \times N_{i3} \times DD_{U5} / N_{U3}) = 799,2$
11 етап розрахунку			
		<i>Визначення обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами</i>	$D_{izak} = D_{izakk} + D_w + D_b, = 799,2 + 105,9 + 15914,1 = 16819,2$
Кошик №2 доходів місцевих бюджетів			
<i>Розрахунок (власних) доходів кошику №2</i>	$D(\Pi \text{ кошик}) = 0,2294 \times (92 + 91,7 + 90,5) \times 4249012,0 / (46929,5 + 47622,4 + 47280,8) = 1884,4$	<i>Розрахунок обсягу (власних) доходів (кошик №2)</i>	$D(\Pi \text{ кошик}) = 0,2718 \times (56,9 + 56,5 + 56,1) \times 14673224,1 / (46\ 372,7 + 46\ 143,7 + 45\ 966,7) = 4888$

Додаток Ж

**Розрахунок доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів
на 2009 рік у Богородчанському районі Івано-Франківської області**

Таблиця Ж.1

**Вихідні дані для планування доходів місцевих бюджетів,
що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 рік
у Богородчанському районі Івано-Франківської області***

(тис. грн.)

Рік	2005 р.									
База для планування	Контингент надходжень + пільги									
доходи кошिका №1 в розрізі податків	Податок з доходів фізичних осіб	Плата за землю	Плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності	Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	Плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва у частині, що належить відповідним бюджетам	Державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам	Надходження штрафів та фінансових санкцій	Всього (контингент + пільги)
Разом по зведеному бюджету району	5 475,0	1 231,5	0,0	22,2	0,0	129,4	709,0	53,7	0,2	7 621,0
Рік	2006 р.									
База для планування	Контингент надходжень + пільги									
Разом по зведеному бюджету району	5 223,7	1 249,9	0,0	22,4	0,0	249,3	964,5	293,7	3,1	8 006,6
Рік	2007 р.									
База для планування	Контингент надходжень + пільги									
Разом по зведеному бюджету району	6 788,8	1 334,4	0,0	25,8	0,0	482,4	1 346,2	196,4	8,9	10 182,9

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

Таблиця Ж.2

**Розподіл скоригованої бази доходів місцевих бюджетів,
що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 рік
у Богородчанському районі Івано-Франківської області***

(тис. грн.)

Доходи	Податок з доходів фізичних осіб		Плата за землю		Плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних рад	Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що справляється виконавчими органами місцевих рад	Плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності, що справляється виконавчими органами місцевих рад	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва у частині, що належить відповідним бюджетам	Державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам	Надходження штрафів та фінансових санкцій	Всього доходів, що врахов. при визнач. обсягів міжбюджетних трансфертів
	Бюджет міста в районі, села	Районний бюджет	врахов.	не врахов.								
<i>Доходи кошика № 1 (2005 рік)</i>	1 369,2	2 737,5	184,7	0,0	0,0	22,2	0,0	129,4	709,0	53,7	0,2	6 305,9
<i>Доходи кошика №1 (2006 рік)</i>	1 305,9	2 611,9	187,5	0,0	0,0	22,4	0,0	249,3	964,5	293,7	3,1	7 240,3
<i>Доходи кошика №1 (2007 рік)</i>	1 697,5	3 394,4	200,2	0,0	0,0	25,8	0,0	482,4	1 346,2	196,4	8,9	8 351,8

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

Таблиця Ж.3

**Розрахунок доходів місцевих бюджетів,
які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 рік
у Богородчанському районі Івано-Франківської області***

(тис. грн.)

ПОКАЗНИКИ	населення (тис. чол.) 2005	населення (тис. чол.) 2006	населення (тис. чол.) 2007	2005	2006	2007	11 м. 2007 року	11 м. 2008 року	2005	2006	2007	11 м. 2007 року (з врахуванням коригування)	11 м. 2008 року (без військовослужбовців)	2009 прогнозу (індекс розраховано з використанням методу ковзної середньої)	План 2009 рік						
				Доходи, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів					Індекси податкоспроможності міст і районів по доходах, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (середній по району)					Попередній прогнозний обсяг доходів І кошину на 2009 рік (RDizak)	коєфіцієнт актуалізації індексів відносної податкоспроможності 8 м. 2008 року до 8 м. 2007 (λ)	Розрахунок а величина доходів І кошину на 2009 рік з застосуванням коєфіцієнту зміни індексів відносної податкоспроможності (Dr)	індекс відносної податкоспроможності на 2009 рік (K17) виходячи з розрахунок ої величини доходів І кошину місцевих бюджетів, вирахованої з застосування м коєфіцієнту зміни індексів відносної податкоспроможності	Обсяг доходів І кошину на 2009 рік без податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу	Податок з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу (Dw)	Обсяг доходів кошків у №1 на 2009 рік (Dizak)	
Умова розрахунку							(з врахуванням коригування)	(без військовослужбовців)	$\frac{gr5}{gr2}$	$\frac{gr6}{gr3}$	$\frac{gr7}{gr4}$	$\frac{gr8}{gr4}$	$\frac{gr9}{gr4}$	$\frac{gr11*gr2*0,299+gr12*gr3*0,332+gr13*gr4*0,369}{(gr2*0,299+gr3*0,332+gr4*0,369)}$	$\frac{gr16*(gr2*0,299+gr3*0,332+gr4*0,369)*gr17}{(gr2*0,299+gr3*0,332+gr4*0,369)}$	$\frac{gr15}{p14}$	$gr17*gr18$	$\frac{gr19*(gr4)}{p19*(gr4)}$	$\frac{gr20*gr4}{p17*(gr4)}$	окремий розрахунок	$gr27+gr28$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
	92	91,7	90,5	6305,9	7240,3	8 351,8	6 443,4	8604	0,2374	0,3215	0,3421	0,3401	0,3233	0,3037	12 67,9		11471,8		12989,9	248,5	13238,4

* Складено та розраховано на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

Додаток З

Доходи місцевих бюджетів, які враховуються (кошик №1) та не враховуються (кошик №2) при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 та 2011 рр.

Таблиця 3.1

Доходи місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик №1) адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 та 2011 рр.*

(тис. грн.)

Івано-Франківська область			Тернопільська область			Чернівецька область		
Адміністр.-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.	Адміністр.-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.	Адміністр.-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.
Богородчанськ. р-н	13238,4	23961,5	Бережанський р-н	9857,1	1741,4	Вижицький р-н	8827,4	16819,2
Верховинський р-н	5690,7	10300,2	Борщівський р-н	9270,8	1680,1	Герцаївський р-н	4546,7	8472,0
Галицький р-н	20817,4	37679,5	Бучацький р-н	9236,8	1618,6	Глибоцький р-н	9869,6	18338,9
Городенківський р-н	7306,7	13225,1	Густинський р-н	11660,4	2105,3	Заставнівський р-н	6150,9	12921,6
Долинський р-н	34215,7	61930,4	Заліщицький р-н	6282,2	1170,8	Кельменецький р.	7207,1	12399,2
Калуський р-н	4394,6	7954,2	Збарзький р-н	9361,3	1643,9	Кіцманський р-н	11482,3	21542,3
Коломийський р.	11614,1	21021,5	Зборівський р-н	6707,8	1241,1	Новоселицький р.	12054,5	20633,0
Косівський р-н	10964,7	19846,1	Козівський р-н	5494,0	9944,1	Путильський р-н	4989,3	9296,8
Надвірнянський р-н	32756,4	59289,1	Кременецький р-н	11025,6	19956,3	Сокирянський р-н	6383,1	12717,1
Рогатинський р-н	7413,8	13418,9	Лановецький р-н	4488,6	8124,4	Сторожинецький р-н	11857,5	22508,5
Рожнятівський р.	11443,1	20712,0	Монастирський р.	4150,8	7512,9	Хотинський р-н	10685,8	15278,5
Снятинський р-н	9954,4	18017,5	Підволочиський р-н	7472,0	13524,32	–	–	–
Тисменицький р-н	19011,5	34410,8	Підгасцький р-н	2748,4	4974,6	–	–	–
Тлумацький р-н	6056,0	10961,4	Теребовлянський р-н	11674,5	21130,8	–	–	–
–	–	–	Тернопільський р.	14328,6	25934,8	–	–	–
–	–	–	Чортківський р-н	17218,0	31164,6	–	–	–
–	–	–	Шумський р-н	4418,3	7997,1	–	–	–
<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>194791,6</i>	<i>352572,8</i>	<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>145395,2</i>	<i>263165,3</i>	<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>93442,8</i>	<i>173927,1</i>
м. Івано-Франківськ	154650,9	279918,1	м. Тернопіль	132737,0	240253,9	м. Чернівці	144745,6	252808,8
м. Болехів	3746,9	6781,9	–	–	–	м. Новодністровськ	9668,6	12442,8
м. Калуш	33814,1	61203,5	–	–	–	–	–	–
м. Коломия	22136,4	40066,9	–	–	–	–	–	–
м. Яремче	6936,0	12554,2	–	–	–	–	–	–
<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>221284,3</i>	<i>400524,6</i>	<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>132737,0</i>	<i>240253,9</i>	<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>54414,2</i>	<i>265251,0</i>
<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>416075,9</i>	<i>753097,0</i>	<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>278132,2</i>	<i>503419,2</i>	<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>247857,0</i>	<i>439178,1</i>
<i>Обл. бюджет</i>	<i>155461,3</i>	<i>281384,0</i>	<i>Обласний бюджет</i>	<i>97304,0</i>	<i>176120,4</i>	<i>Обл. бюджет</i>	<i>86245,5</i>	<i>162955,4</i>
Всього	571537,2	1034482,0	Всього	372436,2	679539,5	Всього	334102,5	602133,5

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Таблиця 3.2

**Доходи місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні
обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик №2) адміністративно-
територіальних одиниць Івано-Франківської, Тернопільської та
Чернівецької областей на 2009 та 2011 рр. ***

(тис. грн.)

Івано-Франківська область			Тернопільська область			Чернівецька область		
Адміністративно-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.	Адміністративно-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.	Адміністративно-територіальні одиниці	План 2009 р.	План 2011 р.
Богородчанський р-н	1884,4	3297,7	Бережанський р-н	861,5	1507,7	Вижницький р-н	953,9	4888,0
Верховинський р-н	658,1	1151,6	Борщівський р-н	1317,9	2306,3	Герцаївський р-н	390,1	1674,3
Галицький р-н	1384,6	2423,1	Бучацький р-н	871,6	1525,3	Глибоцький р-н	717,4	3459,2
Городенківський р-н	839,6	1469,3	Густинський р-н	1622,6	2839,6	Заставнівський р-н	934,8	4185,5
Долинський р-н	4634,3	8110,0	Заліщицький р-н	813,5	1423,6	Кельменецький р-н	859,7	4202,9
Калуський р-н	608,0	1064,0	Збарзький р-н	1082,8	1894,9	Кіцманський р-н	1526,2	6238,3
Коломийський р-н	1072,7	1877,0	Зборівський р-н	671,1	1174,4	Новоселицький р-н	1218,4	7866,7
Косівський р-н	1096,6	1919,0	Козівський р-н	972,4	1701,7	Путильський р-н	631,6	2335,2
Надвірнянський р-н	3163,0	5535,0	Кременецький р-н	1031,5	1805,1	Сокирянський р-н	1264,0	3946,3
Рогатинський р-н	927,0	1622,2	Лановецький р-н	651,9	1140,8	Сторожинецький р-н	1321,6	6114,8
Рожнятівський р-н	1764,1	3087,2	Монастирський р-н	391,1	684,4	Хотинський р-н	885,7	4280,0
Снятинський р-н	1088,5	1904,9	Підволочиський р-н	1201,4	2102,4	-	-	-
Тисменицький р-н	1962,8	3434,9	Підгасцький р-н	253,9	444,3	-	-	-
Тлумацький р-н	699,2	1223,6	Теребовлянський р-н	1418,1	2481,7	-	-	-
-	-	-	Тернопільський р-н	1153,7	2018,9	-	-	-
-	-	-	Чортківський р-н	2018,7	3532,7	-	-	-
-	-	-	Шумський р-н	553,8	969,2	-	-	-
<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>20803,7</i>	<i>36406,5</i>	<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>16887,5</i>	<i>29553,1</i>	<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>11249,4</i>	<i>49191,2</i>
м. Івано-Франківськ	26705,8	46735,2	м. Тернопіль	24561,9	42983,3	м. Чернівці	33454,8	118624,1
м. Болехів	574,8	1005,9	-	-	-	м. Новодністровськ	750,7	2801,3
м. Калуш	6252,2	10941,4	-	-	-	-	-	-
м. Коломия	2778,9	4863,1	-	-	-	-	-	-
м. Яремче	1859,6	3254,3	-	-	-	-	-	-
<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>38171,3</i>	<i>66799,8</i>	<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>24561,9</i>	<i>-</i>	<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>34205,5</i>	<i>121425,4</i>
<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>58975,0</i>	<i>103206,3</i>	<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>41449,4</i>	<i>-</i>	<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>45454,9</i>	<i>170616,6</i>
<i>Обласний бюджет</i>	<i>1621,6</i>	<i>2837,8</i>	<i>Обласний бюджет</i>	<i>447,4</i>	<i>-</i>	<i>Обласний бюджет</i>	<i>166,4</i>	<i>5482,6</i>
Всього	60596,6	106044,1	Всього	41896,8	-	Всього	45621,3	176099,2

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Додаток И

Доходи місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів у Богородчанському районі Івано-Франківської області

Таблиця И.1

Розрахунок доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 рік у Богородчанському районі Івано-Франківської області*

(тис. грн.)

Регіони	Населення			Фактичні надходження доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів			Індекси відносної податкоспроможності				2009 р. прогноз
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2009 р. план	
Бюджет Богородчанського району	92	91,7	90,5	1140,2	1263,2	1447,7	0,2389	0,2289	0,2202	0,2294	1761,4
Всього по Україні	47622,4	47280,8	46929,5	2642376,2	3051626,0	3637816,1	1,000	1,000	1,000	1,000	4249012,0

* Розраховано автором на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

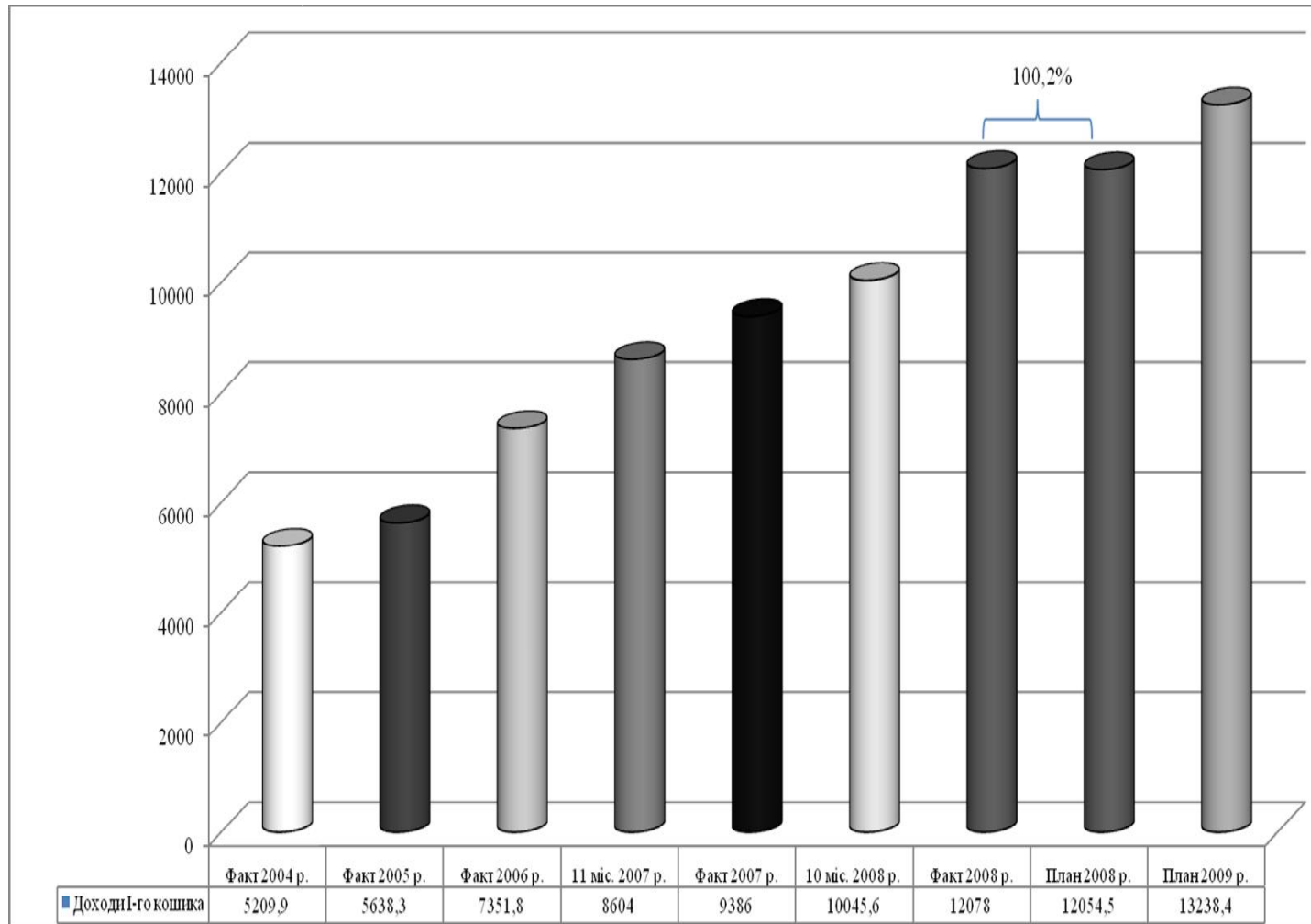

Рис. И.2. Динаміка доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів у Богородчанському районі Івано-Франківської області за 2004-2009 рр. *

* Розраховано автором на основі даних Головного фінансового управління Івано-Франківської ОДА

Додаток К

**Видатки місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей, які
враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів на 2009 та 2011 рр.***

(тис. грн.)

Назва адміністративно-територіальних одиниць	Державне управління		Освіта		Охорона здоров'я		Соціальний захист та соціальне забезпечення		Культура мистецтво і спорт		Фізична культура і спорт		Громадський порядок, безпека та судова влада		Всього видатків, що врахов. при визначенні дотації вирівнювання	
	роки		роки		роки		роки		роки		роки		роки		роки	
	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011
Зведений бюджет Івано-Франківської області	51842,5	106793,1	761826,3	1656137,7	470441,4	940191,5	43038,5	71847,7	65744,6	184835,7	14884,0	26266,8	7538,3	–	1415315,6	2986072,5
%	3,6	3,6	53,8	55,5	33,2	31,5	3,0	2,4	4,7	6,2	1,1	0,8	0,6	–	100	100
Зведений бюджет Тернопільської області	40838,0	94942,3	583117,3	1321698,1	366953,3	715696,7	53647,6	68010,3	49626,4	142868,9	11518,0	19814,8	9009,9	–	1114710,5	2363031,1
%	3,7	4,0	52,3	55,9	32,9	30,3	4,8	2,9	4,5	6,1	1,0	0,8	0,8	–	100	100
Зведений бюджет Чернівецької області	33634,6	63172,7	487756,0	1089321,1	299181,5	592099,4	49796,9	94099,6	40128,9	116503,4	9486,0	16764,9	8362,9	0	928346,8	1971961,1
%	3,6	3,2	52,5	55,2	32,2	30,0	5,5	4,8	4,3	5,9	1,0	0,9	0,9	–	100	100

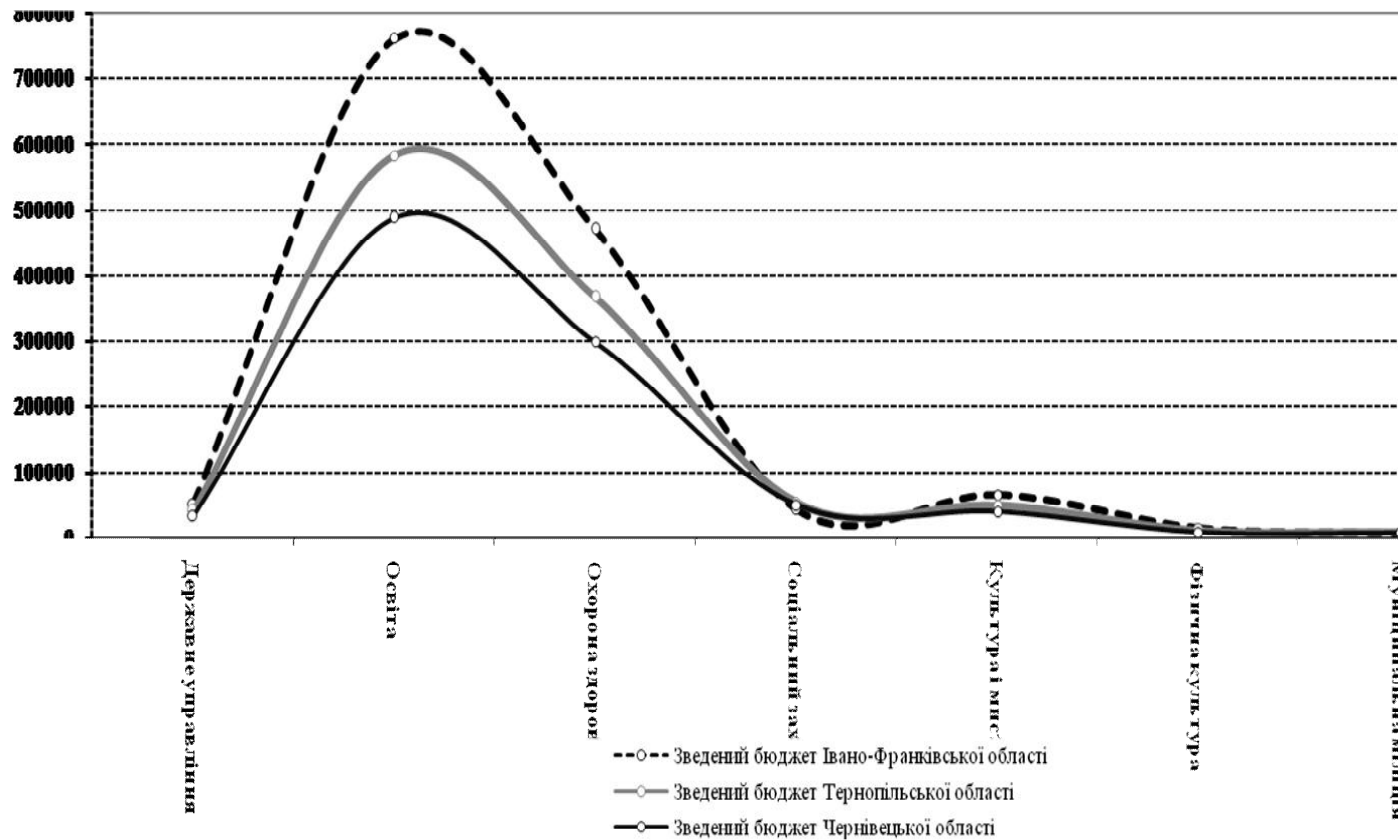
* Складено на основі звітних даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької облдержадміністрацій

Додаток Л

Динаміка видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 рік *

Тис. грн

* Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Додаток М

Розрахунок обсягу видатків, що враховуються і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської та Чернівецької областей*

Кошик №1 видатків місцевих бюджетів		
2009 рік		2011 рік
Івано-Франківська область (Богородчанський район)		Чернівецька область (Вижницький район)
Умова розрахунку	Розрахунок	Розрахунок
Видатки на утримання органів управління з обласного бюджету		
Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з обласного бюджету	$H_{yi} = V_{yu} \times K_{yob} / A_u,$ <p>де H_{yi} - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з обласного бюджету; V_{yu} - розрахунковий обсяг видатків місцевого бюджету в цілому по Україні на утримання органів управління у плановому бюджетному періоді ($V_{yu} = 1943544,9$ тис. грн.); K_{yob} - частка видатків обласного бюджету на утримання органів місцевого самоврядування у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на плановий рік з урахуванням введення додаткового коригуючого коефіцієнта для бюджетів районів. На 2009 рік K_{yob} дорівнює 0,0323; A_u - загальна чисельність працівників апарату обласної ради, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 02.06.2000 р. № 890 ($A_u = 651$); $H_{yi} = 1943544,9 * 0,0323 / 651 * 1000 = 96430,9$ грн. $V_{y kyiv(sev)} = 24 * 96430,9 / 1000 = 2314,4$ тис. грн</p>	$H_{yi} = V_{yu} \times K_{yob} / A_u = 163891,1$ $V_{y kyiv(sev)} = H_{yi} \times A_{kyiv(sev)} + V_{yu} \times K_{y kyiv(sev)} + V_{yu} \times K_{yadm kyiv};$ $K_{y sev} = 0,00156; K_{y kyiv} = 0,00225$ $V_{y ark} = V_{yu} \times K_{y ark}; K_{yadm kyiv} = 0,03789$ $V_{yi} = H_{yi} \times A_i; A_u = 651; V_{yu} = 3255971,3; K_{yob} = 0,03158$ $H_{yi} = 1943544,9 * 0,03158 / 651 * 1000 = 157947,1 \text{ грн.}$ $V_{y kyiv(sev)} = 24 * 157947,1 / 1000 = 3790,7 \text{ тис. грн}$
Видатки на утримання органів управління з бюджетів районів		
Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з районного бюджету	$H_{yri} = (V_{yu} \times K_{yr} - V_{yrgi}) / \sum (N_{ri} \times K_{y2} \times K_{y3}),$ <p>де H_{yri} - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з бюджетів районів; V_{yrgi} - розрахунковий показник обсягу додаткових видатків бюджетів районів згідно з вимогами Закону України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" (4154,7 тис. грн.); K_{yr} - частка видатків бюджетів районів на утримання органів управління у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткового коригуючого коефіцієнта для бюджетів районів. На 2009 рік K_{yr} дорівнює 0,5189; $\sum (N_{ri} * K_{y2} * K_{y3})$ - скоригована чисельність населення всіх районів (26033,586 тис. чол.); $N_{ri} * K_{y2} * K_{y3}$ - скоригована чисельність населення конкретного району, де: K_{y2} - коригуючий коефіцієнт для бюджетів районів, що має 7 значень залежно від чисельності населення району; K_{y3} - коригуючий коефіцієнт для бюджетів районів, що має 10 значень залежно від щільності населення сільських рад; N_{ri} - чисельність наявного населення району станом на 1 січня 2008 р. $H_{yri} = (1943544,9 * 0,5189 - 4154,7) / 26033,586 = 38,579038$ грн. $68,9 * 0,97 * 1,0 = 66,833$ тис. чол $H_{yri} = 68,9 * 38,579038 = 2658,1 * 0,97 * 1,0 = 2578,4 + 221,4 = 2799,8$ тис. грн</p>	$V_{yri} = H_{yri} \times N_{ri} \times Y \times K_{y3} + V_{yrgi},$ <p>де H_{yri} - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання однієї нормативної штатної одиниці органів управління з бюджетів районів, який визначається за такою формулою: $H_{yri} = (V_{yu} \times K_{yr} - V_{yrgi}) / \square (N_{ri} \times Y \times K_{y3}),$ <p>Розрахункові показники обсягів видатків бюджетів районів за функцією (підфункцією) 010116 $V_{yri} = H_{yri} * N_{ri} * Y * K_{y3} + V_{yrgi},$ де $V_{yu} = 3255971,3$; $K_{yr} = 0,50733$ $H_{yri} = (V_{yu} * K_{yr} - V_{yrgi}) / \sum (N_{ri} * Y * K_{y3}) = 17,226123$</p> $H_{yri} = 56,132 * 17,226123 * 3,728 * 1 = 3605,4 + 224,2 = 3829,6 \text{ тис. грн}$ </p>

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської та Чернівецької ОДА

Продовж. дод. М

Видатки на утримання органів управління з бюджетів міст		
<p>Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з бюджетів міст</p>	<p style="text-align: center;">$H_{ymi} = (V_{yu} \times K_{ym} - V_{ymgi}) / \sum (N_{mi} \times K_{yi});$</p> <p>де H_{ymi} - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління; V_{yu} - розрахунковий показник обсягу видатків усіх місцевих бюджетів на утримання органів управління на плановий бюджетний період ($V_{yu} = 1943544,9$ тис. грн.); K_{ym} - частка видатків бюджетів міст на утримання органів управління у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами на 2008 рік з урахуванням введення додаткового коригуючого коефіцієнта для бюджетів районів. На 2009 рік K_{ym}, дорівнює 0,3745; V_{ymgi} - додатковий обсяг видатків бюджету міста згідно з вимогами Закону України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" (450,9 тис. грн.); $\sum (N_{mi} \times K_{yi})$ - скоригована чисельність наявного населення міст станом на 1 січня 2008 р (22100 тис. чол.). $N_{mi} \times K_{yi}$ - скоригована чисельність населення конкретного міста; де N_{mi} - чисельність наявного населення міста; K_{yi} - коригувальний коефіцієнт для бюджетів міст, що має 16 значень залежно від чисельності населення міста.</p> <p style="text-align: center;">$H_{ymi} = (1943544,9 \times 0,3745 - 450,9) / 22100 = 32,914330$ грн. $236,1 \times 1,05 = 247,9$ тис. чол. $(V_{ymi}) = 247,9 \times 32,914330 = 8159,7$ тис. грн.</p>	<p>$V_{ymi} = H_{ymi} \times N_{mi} \times K_{y1} \times K_{y2} + V_{ymgi}$, де $V_{yu} = 3255971,3$; $K_{ym} = 0,38839$</p> <p style="text-align: center;">$H_{ymi} = (V_{yu} \times K_{ym} - V_{ymgi}) / \sum (N_{mi} \times K_{y1}) = 56,994710$</p> <p style="text-align: center;">$251,776 \times 1 = 251,776$ тис. чол.</p> <p>$(V_{ymi}) = 251,776 \times 56,994710 = 14349,8$ тис. грн.</p>
Видатки на освіту		
<p>Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на освіту</p>	<p style="text-align: center;">$V_{oi} = H_o \times (U_o \times K_{ob} + U_f \times K_f + U_w \times K_w + U_{gt} \times K_{gt} + U_i \times K_i + U_{gz} \times K_{gz} + U_z \times U_h \times K_h + U_{gh} \times K_{gh} + U_d \times K_d + U_c \times K_c) + V_{ark} + S_{sst} + S_{st} + S_{gd}$</p> <p style="text-align: center;">$V_{oi} = H_o \times (D_m \times K_{mn(r)} + D_s \times K_{sm(r)}) + H_o \times (U_{gm} \times K_{gm} + U_{gmr} \times K_{gmr} + U_{gs} \times K_{gs} + U_m \times K_m + U_{mr} \times K_{mr} + U_s \times K_s + U_{bm(r)} \times K_{bm(r)} + U_{jm(r)} \times K_j + U_f \times K_f + U_w \times K_w + U_{gr} \times K_{gr} + U_i \times K_i + U_{gz} \times K_{gz} + U_z \times U_c \times K_c) + S_d + S_{gd}$</p> <p style="text-align: center;">$= 81638,4$ тис. грн. (м. Івано-Франківськ)</p>	<p>$V_{oi} = H_d \times (D_m \times K_{nm(r)} + D_gm \times K_{gnm(r)} + D_s \times K_{nm(r)} + D_{gs} \times K_{gsm(r)}) + H_o \times (U_{gm} \times K_{gm} + U_{gmr} \times K_{gmr} + U_{gs} \times K_{gs} + U_m \times K_m + U_{mr} \times K_{mr} + U_s \times K_s + U_{bm(r)} \times K_{bm(r)} + U_{jm(r)} \times K_j + U_f \times K_f + U_w \times K_w + U_{gt} \times K_{gt} + U_t \times K_t + U_{gz} \times K_{gz} + U_z \times U_c \times K_c) + H_{rdov} \times (D_{mss}(nv) + D_{gmss}(nv) \times K_{gdnz}) + H_{rdov} \times (D_{mss}(v) + D_{gmss}(v) \times K_{gdnz}) + H_v \times (U_{pnzr} + U_{pnzr} \times K_{pnzr}) + S_d + S_{gd} + V_{tzn}(r)$</p> <p style="text-align: center;">$= 171\ 605,7$ тис. грн. (м. Чернівці)</p>
Видатки на охорону здоров'я		
<p>Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на охорону здоров'я</p>	<p style="text-align: center;">$V_{zob(ark)} = H_{zob(ark)} \times N_i \times (1 - \square + \square \times K_{zi2}) + V_{zgi} + S_{zi}$</p> <p style="text-align: center;">$H_{zob(ark)} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu}) \times K_{zob(ark)1} \times K_{zob(ark)4} / N_u$</p> <p style="text-align: center;">$V_{zm(r)i} = H_{zm(r)i} \times K_{zm(r)3} \times (N_{m(r)i} - N_{dm(r)i} - N_{wm(r)i}) \times K_{zm(r)5} \times (1 - \square + \square \times K_{zi2}) + V_{zgi} + V_{zyi}$</p> <p style="text-align: center;">$H_{zm(r)i} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu}) \times K_{zm(r)1} \times K_{zm(r)4} / (N_u - N_{dm(r)u} - N_{wm(r)u} \times K_{zm(r)5})$</p> <p style="text-align: center;">$= 54131,9$ тис. грн. (м. Івано-Франківськ)</p>	<p style="text-align: center;">$V_{zob(ark)} = H_{zob(ark)} \times N_i \times (1 - \square + \square \times K_{zi2}) + V_{zgi} + S_{zi}$</p> <p style="text-align: center;">$H_{zob(ark)} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu}) \times K_{zob(ark)1} \times K_{zob(ark)4} / N_u$</p> <p style="text-align: center;">$V_{zm(r)i} = H_{zm(r)i} \times K_{zm(r)3} \times (N_{m(r)i} - N_{dm(r)i} - N_{wm(r)i}) \times K_{zm(r)5} \times (1 - \square + \square \times K_{zi2}) + V_{zgi} + V_{zyi}$</p> <p style="text-align: center;">$H_{zm(r)i} = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu}) \times K_{zm(r)1} \times K_{zm(r)4} / (N_u - N_{dm(r)u} - N_{wm(r)u} \times K_{zm(r)5})$</p> <p style="text-align: center;">$= 113765,9$ тис. грн. (м. Чернівці)</p>

Продовж. дод. М

Видатки на культуру та мистецтво		
Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на культуру та мистецтво	$Vki = Nkob * Ni + Vkgi,$ <p>де Nkob – фінансовий норматив бюджетної забезпеченості видатків на культуру і мистецтво бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету в розрахунку на одного жителя; Ni – чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня 2009 року; Vkgi – обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої входять населені пункти, які за статусом віднесені до гірських.</p> <p style="text-align: center;">= 17280,3 тис. грн. (м. Івано-Франківськ)</p>	$Vki = Nkob * Ni + Vkgi,$ <p>де Nkob – фінансовий норматив бюджетної забезпеченості видатків на культуру і мистецтво бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету в розрахунку на одного жителя; Ni – чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня 2009 року; Vkgi – обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої входять населені пункти, які за статусом віднесені до гірських.</p> <p style="text-align: center;">= 18089,8 тис. грн. (м. Чернівці)</p>
Видатки на фізичну культуру і спорт		
Розрахунок видатків з врахуванням фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на фізичну культуру і спорт	$Vfi = Hf \times Ni;$ <p>де H(f) - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на фізичну культуру і спорт усіх місцевих бюджетів у розрахунку на душу наявного населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці; N(i) - наявне населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня базового року, що передусє планованому бюджетному періоду.</p> <p style="text-align: center;">= 2207,1 тис. грн. (м. Івано-Франківськ)</p>	$Vfi = Hf \times Ni;$ <p>де H(f) - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на фізичну культуру і спорт усіх місцевих бюджетів у розрахунку на душу наявного населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці; N(i) - наявне населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня базового року, що передусє планованому бюджетному періоду.</p> <p style="text-align: center;">= 2299,0 тис. грн. (м. Чернівці)</p>

Додаток Н.1.
Планування видатків на утримання органів управління
з районних бюджетів на 2009 та 2011 рр.

Таблиця Н.1.1

**Розрахунок видатків на утримання органів управління з районних
бюджетів на 2009 р. ***

Адміністративні райони	Найвище населення на 01.01.2008,р.	Норматив (грн.)	Видатки (тис. грн.)	Коефіцієнт К _{у2}	Коефіцієнт К _{у3}	Видатки (тис. грн.)	Видатки на гірські райони (тис. грн.) V _г	Всього видатків (тис. грн.) V _{угі}	Скориг. населення на 01.01. 2008 р. (тис. грн.)
	(N _{гі})								
Івано-Франківська область									
Богородчанський	68,9	38,579038	2658,1	0,97	1	2578,4	221,4	2799,8	66,833
Верховинський	29,6	38,579038	1141,9	1,09	1,3	1618,1	211,9	1830,0	41,943
Галицький	63,5	38,579038	2449,8	0,97	1,44	3421,9	–	3421,9	88,697
Городенківський	58,3	38,579038	2249,2	0,97	1	2181,7	–	2181,7	56,551
Волинський	70,3	38,579038	2708,2	0,97	1	2627,0	278,8	2905,8	68,094
Калуський	61,7	38,579038	2380,3	0,97	1	2308,9	–	2308,9	59,849
Коломийський	103,7	38,579038	4000,6	0,92	1	3680,6	97,7	3778,3	95,404
Косівський	88,9	38,579038	3429,7	0,94	1	3223,9	316,8	3540,7	83,566
Надвірнянський	112,9	38,579038	4355,6	0,92	1	4007,2	214,8	4222,0	103,868
Рогатинський	47,6	38,579038	1836,4	1,01	1,77	3282,9	–	3282,9	85,095
Рожнятівський	74,3	38,579038	2866,4	0,97	1	2780,4	259,8	3040,2	72,071
Снятинський	67,3	38,579038	259*6,4	0,97	1	2518,5	–	2518,5	65,281
Тисменицький	83,8	38,579038	3232,9	0,94	1	3038,9	–	3038,9	78,772
Тлумачський	51,0	38,579038	1967,5	0,97	1,2	2290,2	–	2290,2	59,364
Тернопільська область									
Бережанський	44,0	38,579038	1697,5	1,01	1,44	2468,8	–	2468,8	63,994
Борщівський	72,8	38,579038	2808,6	0,97	1,2	3269,2	–	3269,2	84,739
Бучацький	64,5	38,579038	2488,3	0,97	1,11	2679,2	–	2679,2	69,447
Гусятинський	65,2	38,579038	2515,4	0,97	1,44	3513,5	–	3513,5	91,071
Заліщицький	51,2	38,579038	1975,2	0,97	1,44	2759,0	–	2759,0	71,516
Збаразький	59,7	38,579038	2303,2	0,97	1,3	2904,3	–	2904,3	75,282
Зборівський	46,0	38,579038	1774,6	1,01	1,77	3172,5	–	3172,5	82,234
Козівський	41,1	38,579038	1585,6	1,01	1,58	2530,4	–	2530,4	65,587
Кременецький	71,3	38,579038	2750,7	0,97	1,04	2774,9	–	2774,9	71,927
Лановецький	32,0	38,579038	1234,5	1,09	1,77	2381,7	–	2381,7	61,738
Монастирський	32,7	38,579038	1261,5	1,09	2,0	2750,1	–	2750,1	71,286
Підволочиський	44,9	38,579038	1732,2	1,01	1,58	2764,2	–	2764,2	71,651
Підгасцький	21,5	38,579038	829,4	1,15	1,77	1688,2	–	1688,2	43,763
Теребовлянський	69,3	38,579038	2673,5	0,97	1,2	3112,0	–	3112,0	80,665
Тернопільський	62,6	38,579038	2415,0	0,97	1,11	2600,2	–	2600,2	67,401
Чортківський	78,8	38,579038	3040,0	0,94	1,44	4114,9	–	4114,9	106,664
Шумський	35,4	38,579038	1365,7	1,09	1,58	2352,0	–	2352,0	60,966
Чернівецька область									
Вижницький	57,9	38,579038	2233,7	0,97	1	2166,7	79,0	2245,7	56,163
Герцаївський	32,2	38,579038	1242,2	1,09	1	1354,0	–	1354,0	35,098
Глибоцький	72,1	38,579038	2781,5	0,97	1	2698,1	–	2698,1	69,937
Заставнівський	54,4	38,579038	2098,7	0,97	1,11	2259,7	–	2259,7	58,572
Кельменецький	45,5	38,579038	1755,3	1,01	1	1772,9	–	1772,9	45,955
Кіцманський	71,4	38,579038	2754,5	0,97	1	2671,9	–	2671,9	69,258
Новоселицький	84,8	38,579038	3271,5	0,94	1	3075,2	–	3075,2	79,712
Пutilьський	25,3	38,579038	976,0	1,15	1	1122,4	135,8	1258,2	29,095
Сокирянський	46,6	38,579038	1797,8	1,01	1	1815,8	–	1815,8	47,066
Сторожинецький	95,4	38,579038	3680,4	0,94	1	3459,6	93,3	3552,9	89,676
Хотинський	68,8	38,579038	2654,2	0,97	1	2574,6	–	2574,6	66,736
Разом по бюджетах районів України	21354,8	–	823846,7	–	–	1004350,6	4154,7	1008505,3	26033,58

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

**Розрахунок видатків на утримання органів управління
з районних бюджетів на 2011 рік***

Адміністративні райони	Наявне населення на 01.01.2008,р.	Норматив (грн.)	Видатки (тис. грн.)	Коефіцієнт	Видатки (тис. грн.)	Видатки на гірські райони (тис. грн.)	Всього видатків (тис. грн.)	Скориг. населення на 01.01.2008 р. (тис. грн.)
	(Nri)							
Івано-Франківська область								
Богородчанський	69,396	17,226123	3,728	1	4456,4	927,8	5384,2	69,396
Верховинський	29,54	17,226123	3,728	1,3	2466,8	872,5	3339,3	29,54
Галицький	62,093	17,226123	3,728	1,44	5741,5	–	5741,5	62,093
Городенківський	56,368	17,226123	3,728	1,04	3763,9	–	3763,9	56,368
Волинський	69,321	17,226123	3,728	1	4451,2	1198,3	5649,5	69,321
Калуський	60,811	17,226123	3,728	1	3905,2	–	3905,2	60,811
Коломийський	101,476	17,226123	3,728	1	6516,6	427,4	6944,0	101,476
Косівський	88,256	17,226123	3,728	1	5667,4	1453,5	7120,9	88,256
Надвірнянський	113,405	17,226123	3,728	1	7283,2	1248,9	8532,1	113,405
Рогатинський	44,732	17,226123	3,728	1,77	5085,2	–	5085,2	44,732
Рожнятівський	73,731	17,226123	3,728	1	4735,5	953,3	5688,8	73,731
Снятинський	66,3	17,226123	3,728	1	4258,3	–	4258,3	66,3
Тисменицький	83,159	17,226123	3,728	1	5340,1	–	5340,1	83,159
Тлумацький	49,659	17,226123	3,728	1,3	4146,3	–	4146,3	49,659
Тернопільська область								
Бережанський	42,631	17,226123	3,728	1,58	4325,5	–	4325,5	42,631
Борщівський	70,26	17,226123	3,728	1,2	5414,2	–	5414,2	70,26
Бучацький	63,943	17,226123	3,728	1,11	4558,0	–	4558,0	63,943
Гусятинський	63,205	17,226123	3,728	1,44	5844,8	–	5844,8	63,205
Заліщицький	49,309	17,226123	3,728	1,44	4559,8	–	4559,8	49,309
Збаразький	58,943	17,226123	3,728	1,3	4921,5	–	4921,5	58,943
Зборівський	44,27	17,226123	3,728	1,77	5031,8	–	5031,8	44,27
Козівський	39,818	17,226123	3,728	1,58	4039,5	–	4039,5	39,818
Кременецький	69,662	17,226123	3,728	1,04	4652,8	–	4652,8	69,662
Лановецький	30,76	17,226123	3,728	1,77	3496,9	–	3496,9	30,76
Монастириський	30,918	17,226123	3,728	2	3970,6	–	3970,6	30,918
Підволочиський	43,878	17,226123	3,728	1,58	4453,0	–	4453,0	43,878
Підгасцький	20,225	17,226123	3,728	1,77	2299,7	–	2299,7	20,225
Теребовлянський	68,08	17,226123	3,728	1,3	5682,9	–	5682,9	68,08
Тернопільський	64,159	17,226123	3,728	1,04	4285,9	–	4285,9	64,159
Чортківський	76,808	17,226123	3,728	1,44	7102,3	–	7102,3	76,808
Шумський	34,419	17,226123	3,728	1,58	3491,7	–	3491,7	34,419
Чернівецька область								
Вижницький	56,132	17,226123	3,728	1	3605,4	224,2	3829,6	56,132
Герцаївський	32,316	17,226123	3,728	1	2075,7	–	2075,7	32,316
Глибоцький	72,694	17,226123	3,728	1	4668,3	–	4668,3	72,694
Заставнівський	51,897	17,226123	3,728	1,2	3999,9	–	3999,9	51,897
Кельменецький	43,515	17,226123	3,728	1,04	2906,0	–	2906,0	43,515
Кіцманський	70,466	17,226123	3,728	1	4525,3	–	4525,3	70,466
Новоселицький	81,668	17,226123	3,728	1	5245,4	–	5245,4	81,668
Путильський	25,6	17,226123	3,728	1	1643,4	673,9	2317,3	25,6
Сокирянський	45,004	17,226123	3,728	1	2890,5	–	2890,5	45,004
Сторожинецький	96,855	17,226123	3,728	1	6220,4	99,9	6320,3	96,855
Хотинський	65,827	17,226123	3,728	1	4227,3	–	4227,3	65,827
Разом по бюджетах районів в цілому по Україні	20616,041	–	–	–	1634726,9	17125,0	1651851,0	20616,041

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Додаток Н.2
Видатки місцевих бюджетів на освіту з місцевих бюджетів Івано-Франківської,
Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 та 2011 рр. *

(тис. грн.)

Адміністративно-територіальні одиниці	Видатки на освіту (без спецвидатків АРК)	Кількість приведених вихованців	Фактичний коефіцієнт охоплення без гірських населених пунктів		Фактичний коефіцієнт охоплення для гірських населених пунктів		В т.ч. видатки на дошкільну освіту	Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яким виповниться 18 років	Крім того, видатки на видачу одноразової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування виповниться 18 років	Всього на освіту	
			міська	сільська	міська	сільська				2009 р.	2011 р.
Зведений бюджет Івано-Франківської області, в т.ч.:	–	–	–	–	–	–	72357	230,0	182,9	742322,3	1656137,7
м. Івано-Франківськ	63954,1	5027,0	0,367	–	–	–	17646,9	47	37,4	81638,4	173878,6
м. Болехів	10080,8	324,3	–	–	0,337	0,102	1138,4	3	2,4	11221,6	22909,5
м. Калуш	20057,9	1800,0	0,366	–	–	–	6318,8	12	9,5	26389,3	52245,7
м. Коломия	15497,69	1679,0	0,419	–	–	–	5894,0	4	3,2	21395,8	45710,3
м. Яремче	10269,4	324,3	–	–	0,237	0,109	1138,4	10	8,0	11418,8	22762,9
Разом по бюджетах районів	–	–	–	–	–	–	40220,7	154,0	122,4	503598,7	1071604,8
Обласний бюджет	86059,4	–	–	–	–	–	–	–	–	86659,8	267025,9
Зведений бюджет Тернопільської області, в т.ч.:	–	–	–	–	–	–	75930,6	117,0	93,0	568096,6	1321698,1
м. Тернопіль	62809,4	7072,0	0,482	–	–	–	24825,8	21	16,7	87651,8	182402,0
Разом по бюджетах районів	–	–	–	–	–	–	51104,8	96,0	76,3	416872,1	884961,2
Обласний бюджет	61742,8	–	–	–	–	–	–	–	–	63572,7	254334,9
Зведений бюджет Чернівецької області, в т.ч.:	–	–	–	–	–	–	74921,5	92,0	73,1	476667,3	1089320,8
м. Чернівці	58362,3	7700,0	0,543	–	–	–	27030,3	20	15,9	85428,8	171605,7
м. Новодністровськ	3311,0	483,0	0,769	–	–	–	1695,5	2	1,6	5009,1	8724,9
Разом по бюджетах районів	–	–	–	–	–	–	46195,7	70,0	55,7	323588,3	717549,7
Обласний бюджет	61938,5	–	–	–	–	–	–	–	–	62641,0	191440,4

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Додаток Н.3.

**Планування видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської
та Чернівецької областей на охорону здоров'я на 2009 та 2011 рр.**

Таблиця Н.3.1

**Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської
та Чернівецької областей на 2009 та 2011 рр.***

(тис. грн.)

Зведений бюджет	Наявне населення Ni		План 2008/2010		Прогноз видатків		Видатки, пов'язані із статусом гірських населених пунктів (Vzgi)		Цільові видатки на забезпечення Комплексної програми „Цукровий діабет” (Szi)		Обсяг видатків на охорону здоров'я Vz1 (обласні), Vz2(r)i (міста, райони)	
	2009 р.	2011 р.	2008 р.	2010 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.
Івано-Франківська область	1388,9	1380,7	401223,0	423897,0	452304,2	896054,6	15108,0	35845,1	3602,4	8291,8	471009,4	940191,5
Тернопільська область	1112,1	1088,9	289878,0	301234,0	364028,5	709080,8	–	–	3444,9	6615,9	367473,4	715696,7
Чернівецька область	908,2	904,4	254345,0	398768,0	294485,1	583668,7	864,8	2052,4	3030,5	6378,3	298380,4	592099,4

* Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

**Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я з місцевих бюджетів
Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 рік***

Адміністративно-територіальні одиниці	Наявне населення на 01.01.2008 р.	в тому числі населення яке обслуговується закладами загальнодерж. значення	Коефіцієнт рівня надання мед. допомоги населенню закладами загальнодержавного значення	Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на охорону здоров'я	Коефіцієнт диференціації рівня видатків на I мешканця в містах та районах	Коефіцієнт відносної вартості видатків на надання медичних послуг в залежності від вікової структури населення	Прогноз видатків на 2009 р. за діючою методикою	Видатки, пов'язані із статусом гірських населених пунктів	Цільові видатки Szi	Обсяг видатків на охорону здоров'я по проекту бюджету на 2009 р.
Івано-Франківська область										
Зведений бюджет Івано-Франківської області, в т.ч.:	1388,9	-	-	-	-	-	452304,2	15108	3602,4	471009,4
м. Івано-Франківськ	236,1	5,6	0,5	225,3	1,065	0,905	53330,4	-	801,5	54131,9
м. Болехів	21,2	-	-	225,3	1,065	0,979	5035,5	629,0	77,9	5742,4
м. Калуш	67,3	-	-	225,3	1,065	0,936	15633,5	-	165,8	4230,5
м. Коломия	61,0	-	-	225,3	1,065	0,938	14188,1	-	253,3	-
м. Яремче	21,6	-	-	225,3	1,065	0,956	5070,2	958,8	51,5	6080,5
<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>407,2</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>93257,7</i>	<i>1587,8</i>	<i>1350,0</i>	<i>70185,3</i>
Богородчанський р-н	68,9	-	-	225,3	0,934	0,963	14226,5	877,2	129,3	15233,0
Верховинський р-н	29,6	-	-	225,3	0,934	0,953	6081,4	1199,4	43,7	7324,5
Галицький р-н	63,5	-	-	225,3	0,934	1,019	13483,3	-	129,4	13612,7
Городенківський р-н	58,3	0,3	0,5	225,3	0,934	1,050	12536,3	-	131,7	12668,0
Долинський р-н	70,2	-	-	225,3	0,934	0,983	14645,5	2822,6	204,9	17673,0
Калуський р-н	61,7	-	-	225,3	0,934	1,005	13010,0	-	304,7	24883,5
Коломийський р-н	103,7	8,1	0,5	225,3	0,934	0,981	20764,4	258,9	171,2	35635,9
Косівський р-н	88,9	-	-	225,3	0,934	0,989	18594,9	2744,1	231	21570,0
Надвірнянський р-н	112,9	0,4	0,5	225,3	0,934	0,950	23115,5	3397,7	201	26714,2
Рогатинський р-н	47,6	-	-	225,3	0,934	1,123	10631,7	-	98,2	10729,9
Рожнятівський р-н	74,3	-	-	225,3	0,934	0,994	15580,5	852,5	115,6	16548,6
Снятинський р-н	67,3	0,3	0,5	225,3	0,934	1,002	14137,0	-	175,2	14312,2
Тисменицький р-н	83,8	-	-	225,3	0,934	0,977	17424,0	-	204,1	17628,1
Тлумацький р-н	51,0	-	-	225,3	0,934	1,046	10975,1	-	112,4	11087,5
<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>981,7</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>205206,1</i>	<i>12152</i>	<i>2252,4</i>	<i>245621,1</i>
<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>1388,9</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>298463,8</i>	<i>13740</i>	<i>3602,4</i>	<i>315806,4</i>
Обласний бюджет	-	-	-	112,2	0,000	0,975	153840,4	1362,6	-	155203,0

* Складено на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Тернопільська область										
Зведений бюджет Тернопільської області, в т.ч.:	1112,1	–	–	–	–	–	364028,5	–	3444,9	367473,4
м. Тернопіль	219,1	7,8	0,5	225,3	1,065	0,896	48954,1	–	983,2	49937,3
<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>219,1</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>48954,1</i>	<i>–</i>	<i>983,2</i>	<i>49937,3</i>
Бережанський р-н	44,0	–	–	225,3	0,934	1,040	9442,6	–	147,8	9590,4
Борщівський р-н	72,8	–	–	225,3	0,934	1,035	15580,2	–	160,5	15740,7
Бучацький р-н	64,5	–	–	225,3	0,934	0,986	13475,5	–	219,1	13694,6
Гусятинський р-н	65,2	–	–	225,3	0,934	1,031	13925,8	–	203,6	14129,4
Заліщицький р-н	51,2	–	–	225,3	0,934	1,048	11027,4	–	131	11158,4
Збарзький р-н	59,7	–	–	225,3	0,934	1,023	12704,8	–	141,9	12846,7
Зборівський р-н	46,0	–	–	225,3	0,934	1,051	9923,0	–	129,8	10052,8
Козівський р-н	41,1	–	–	225,3	0,934	1,046	8844,3	–	118,6	8962,9
Кременецький р-н	71,3	–	–	225,3	0,934	1,006	15044,9	–	154,6	15199,5
Лановецький р-н	32,0	–	–	225,3	0,934	1,057	6922,1	–	92,8	7014,9
Монастирський р-н	32,7	–	–	225,3	0,934	1,078	7146,1	–	64,7	7210,8
Підволочиський р-н	44,9	–	–	225,3	0,934	1,047	9666,9	–	134,7	9801,6
Підгаєцький р-н	21,5	–	–	225,3	0,934	1,091	4727,8	–	48,4	4776,2
Теребовлянський р-н	69,3	–	–	225,3	0,934	1,043	14890,8	–	186,1	15076,9
Тернопільський р-н	62,6	–	–	225,3	0,934	0,979	13030,2	–	183,2	13213,4
Чортківський р-н	78,8	3,3	0,5	225,3	0,934	1,003	16253,9	–	270,6	16524,5
Шумський р-н	35,4	–	–	225,3	0,934	1,032	7566,1	–	74,3	7640,4
<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>893,0</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>190172,4</i>	<i>–</i>	<i>2461,7</i>	<i>192634,1</i>
<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>1112,1</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>239126,5</i>	<i>–</i>	<i>3444,9</i>	<i>242571,4</i>
Обласний бюджет	–	–	–	112,2	–	1,002	124902,0	–	–	124902,0
Чернівецька область										
Зведений бюджет Чернівецької області, в т.ч.:	908,2	–	–	–	–	–	294485,1	864,8	3030,5	298380,4
м. Чернівці	243,5	10,9	0,5	225,3	1,065	0,930	55133,1	–	1145,2	56278,3
м. Новодністровськ	10,3	–	–	225,3	1,065	0,856	2293,8	–	40,1	2333,9
<i>Разом по бюджетах міст</i>	<i>253,8</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>57426,9</i>	<i>–</i>	<i>1185,3</i>	<i>58612,2</i>
Вижницький р-н	57,9	0,9	0,5	225,3	0,934	0,978	11950,7	69,4	230	12250,1
Герцаївський р-н	32,2	0,1	0,5	225,3	0,934	0,950	6592,7	–	137,1	6729,8
Глибоцький р-н	72,1	2,3	0,5	225,3	0,934	0,946	14522,3	–	165,2	14687,5
Заставнівський р-н	54,4	0,7	0,5	225,3	0,934	1,022	11497,6	–	140,1	11637,7
Кельменецький р-н	45,5	0,7	0,5	225,3	0,934	1,097	9960,8	–	130,5	10091,3
Кіцманський р-н	71,4	1,7	0,5	225,3	0,934	1,010	14912,3	–	226,3	15138,6
Новоселицький р-н	84,8	1,1	0,5	225,3	0,934	1,005	17770,4	–	211,3	17981,7
Путильський р-н	25,3	–	–	225,3	0,934	0,946	5177,9	709,2	43,1	5930,2
Сокирянський р-н	46,6	0,4	0,5	225,3	0,934	1,054	10024,6	–	123,8	10148,4
Сторожинецький р-н	95,4	1,2	0,5	225,3	0,934	0,923	19170,6	86,2	218,9	19475,7
Хотинський р-н	68,8	–	–	225,3	0,934	1,045	14800,4	–	218,9	15019,3
<i>Разом по бюджетах районів</i>	<i>654,4</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>136380,3</i>	<i>864,8</i>	<i>1845,2</i>	<i>139090,3</i>
<i>Разом по бюджетах міст і районів</i>	<i>908,2</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>193807,2</i>	<i>864,8</i>	<i>3030,5</i>	<i>197702,5</i>
Обласний бюджет	–	–	–	112,2	–	0,976	100677,9	–	–	100677,9
Разом по бюджетах адміністративно-територіальних одиницях по Україні в цілому										15841985,4

Таблиця Н.3.3

Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2011 рік*

Назва адміністративно-територіальних одиниць	Наявне населення на 01.01.2010 р.	Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на охорону здоров'я	Коефіцієнт диференціації рівня видатків на 1 мешканця в містах та районах	Коефіцієнт відносної вартості видатків на надання медичних послуг в залежності від вікової структури населення даної адміністративно-територіальної одиниці	Прогнозний обсяг видатків на 2011 рік за діючою методикою (тис. грн.)	Обсяг видатків, пов'язаних із статусом гірських населених пунктів (тис. грн.)	Обсяг цільових видатків на лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет (тис. грн.)	Обсяг видатків, що передається за місцем обслугов. (тис. грн.)	Обсяг видатків на охорону здоров'я по проекту на 2011 р. (тис. грн.)
Івано-Франківська область									
м. Івано-Франківськ	240,5	449,9	1,065	0,911	109408,5	–	–	–	109408,5
м. Болехів	21,4	449,9	1,065	0,970	10107,3	1492,8	–	–	11600,1
м. Калуш	67,3	449,9	1,065	0,951	31464,6	–	–	–	31464,6
м. Коломия	61,2	449,9	1,065	0,940	28441,6	–	–	-28441,6	–
м. Яремче	22,1	449,9	1,065	0,951	10316,0	2275,7	–	–	12591,7
Разом по бюджетах міст	412,5	–	–	–	189738,0	3768,5	–	-28441,6	165064,9
Богородчанський р-н	69,4	449,9	0,934	0,958	28539,3	2082,0	–	–	30621,3
Верховинський р-н	29,5	449,9	0,934	0,948	12085,0	2846,6	–	–	14931,6
Галицький р-н	62,1	449,9	0,934	1,005	26143,0	–	–	–	26143,0
Городенківський р-н	56,4	449,9	0,934	1,032	23992,0	–	–	–	23992,0
Долинський р-н	69,3	449,9	0,934	0,984	28889,8	6699,1	–	–	35588,9
Калуський р-н	60,8	449,9	0,934	0,999	25526,6	–	–	–	25526,6
Коломийський р-н	101,5	449,9	0,934	0,972	40345,7	614,6	–	28441,6	69401,9
Косівський р-н	88,3	449,9	0,934	0,979	36678,6	6512,8	–	–	43191,4
Надвірнянський р-н	113,4	449,9	0,934	0,949	46296,4	8064,1	–	–	54360,5
Рогатинський р-н	44,7	449,9	0,934	1,082	19555,3	–	–	–	19555,3
Рожнятівський р-н	73,7	449,9	0,934	0,983	30711,6	2023,3	–	–	32734,9
Снятинський р-н	66,3	449,9	0,934	0,985	27554,7	–	–	–	27554,7
Тисменицький р-н	83,2	449,9	0,934	0,970	34402,9	–	–	–	34402,9

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Продовж. табл. Н.3.3

Тлумацький р-н	49,7	449,9	0,934	1,022	21085,8	–	–	–	21085,8
Разом по бюджетах районів	968,2	–	–	–	401806,7	28842,5	–	28441,6	459090,8
Разом по бюджетах міст і районів	1380,7	–	–	–	591544,7	32611,0	–	–	624155,7
Обласний бюджет	–	224,1	–	0,968	304509,9	3234,1	8291,8	–	316035,8
Зведений бюджет Івано-Франківської області	1380,7	–	–	–	896054,6	35845,1	8291,8	–	940191,5
Тернопільська область									
м. Тернопіль	217,6	449,9	1,065	0,910	98190,2	–	–	–	98190,2
Разом по бюджетах міст	217,6	–	–	–	98190,2	–	–	–	98190,2
Бережанський р-н	42,6	449,9	0,934	1,016	18049,0	–	–	–	18049,0
Борщівський р-н	70,3	449,9	0,934	1,023	29844,8	–	–	–	29844,8
Бучацький р-н	63,9	449,9	0,934	0,975	26520,0	–	–	–	26520,0
Гусятинський р-н	63,2	449,9	0,934	1,016	26754,5	–	–	–	26754,5
Заліщицький р-н	49,3	449,9	0,934	1,036	21088,9	–	–	–	21088,9
Збарзький р-н	58,9	449,9	0,934	1,010	24882,3	–	–	–	24882,3
Зборівський р-н	44,3	449,9	0,934	1,028	18857,0	–	–	–	18857,0
Козівський р-н	39,8	449,9	0,934	1,025	16937,2	–	–	–	16937,2
Кременецький р-н	69,7	449,9	0,934	0,991	29128,9	–	–	–	29128,9
Лановецький р-н	30,8	449,9	0,934	1,033	13132,8	–	–	–	13132,8
Монастирський р-н	30,9	449,9	0,934	1,058	13361,8	–	–	–	13361,8
Підволочиський р-н	43,9	449,9	0,934	1,026	18670,5	–	–	–	18670,5
Підгасцький р-н	20,2	449,9	0,934	1,064	8766,3	–	–	–	8766,3
Теребовлянський р-н	68,1	449,9	0,934	1,021	28891,9	–	–	–	28891,9
Тернопільський р-н	64,2	449,9	0,934	0,971	26552,9	–	–	–	26552,9
Чортківський р-н	76,8	449,9	0,934	0,996	31883,5	–	–	–	31883,5
Шумський р-н	34,4	449,9	0,934	1,012	14543,0	–	–	–	14543,0
Разом по бюджетах районів	871,3	–	–	–	367865,3	–	–	–	367865,3
Разом по бюджетах міст і районів	1088,9	–	–	–	466055,5	–	–	–	466055,5
Обласний бюджет	–	224,1	–	0,992	243025,3	–	6615,9	–	249641,2
Чернівецька область									
м. Чернівці	251,8	449,9	1,065	0,928	113765,9	–	–	–	113765,9
м. Новодністровськ	10,6	449,9	1,065	0,891	4811,5	–	–	–	4811,5

Продовж. табл. Н.3.3

<i>Разом побюджетах міст</i>	262,4	–	-	0,000	118577,4	–	–	–	118577,4
Вижницький р-н	56,1	449,9	0,934	0,977	23108,0	164,7	–	–	23272,7
Герцаївський р-н	32,3	449,9	0,934	0,947	13180,8	–	–	–	13180,8
Глибоцький р-н	72,7	449,9	0,934	0,944	29195,7	–	–	–	29195,7
Заставнівський р-н	51,9	449,9	0,934	1,012	21797,4	–	–	–	21797,4
Кельменецький р-н	43,5	449,9	0,934	1,066	18769,2	–	–	–	18769,2
Кіцманський р-н	70,5	449,9	0,934	0,995	29279,6	–	–	–	29279,6
Новоселицький р-н	81,7	449,9	0,934	0,992	33797,1	–	–	–	33797,1
Путильський р-н	25,6	449,9	0,934	0,943	10445,1	1683,2	–	–	12128,3
Сокирянський р-н	45,0	449,9	0,934	1,037	19183,2	–	–	–	19183,2
Сторожинецький р-н	96,9	449,9	0,934	0,921	38838,9	204,5	–	–	39043,4
Хотинський р-н	65,8	449,9	0,934	1,032	28093,3	–	–	–	28093,3
<i>Разом по бюджетах районів</i>	642,0	–	–	–	265688,3	2052,4	–	–	267740,7
<i>Разом побюджетах міст і районів</i>	904,4	–	–	–	384265,7	2052,4	–	–	386318,1
Обласний бюджет	–	224,1	–	0,968	199403,0	–	6378,3	–	205781,3
Зведений бюджет Чернівецької області	904,4	–	–	–	583668,7	2052,4	6378,3	–	592099,4

Додаток Н.4

Планування видатків місцевих бюджетів України на культуру і мистецтво на 2009 та 2011 рр.

Таблиця Н.4.1

Видатки місцевих бюджетів України на культуру і мистецтво на 2009 р. *

(тис. грн.)

Найменування	Розрахункові обсяги видатків Міністерства фінансів України на 2008 р.	Затверджено місцевими радами на 2008 р.	Наявне населення на 01.01. 2009 р.	Визначення видатків на 1 мешканця в середньому по Україні на 2008 рік	Прогнозний обсяг видатків на 2009 р. (без додаткових видатків на забезпечення переведення працівників на повну ставку і на гірські райони)	Відсоток 2009 р. до 2008 р.	Видатки на 1 жителя на 2009 р. (без додаткових видатків на забезпечення переведення працівників на повну ставку і на гірські райони)	Додаткові видатки на гірські райони	Прогнозний обсяг видатків на 2009 р. з урахуванням додаткових видатків	Видатки на 1 мешкан- ця на 2009 р. з ураху- ванням видатків на гірські райони
	(тис. грн.)	(тис. грн.)	(тис. чол.)	(грн.)	(тис. грн.)	%	(грн.)	(тис. грн.)	(тис. грн.)	(грн.)
Зведені бюджети Автономної Республіки Крим, областей	478086,7	1849941,5	43857,2	42,2	1885223,6	101,9	42,9	9859,4	1895083,0	43,210
В тому числі, – міст обласного підпорядкування	156539,7	612881,2	22502,4	27,2	624568,8	–	27,8	512,4	625081,2	27,778
– районів	191207,5	814062,5	21354,8	38,1	829590,4	–	38,8	9235,3	838825,7	39,280
– обласних	130339,5	422997,8	43857,2	9,6	431064,4	–	9,8	111,7	431176,1	9,831
Крім того, м. Київ	27325,6	187655,9	2693,2	69,7	115767,2	–	42,9	–	115767,2	42,985
м. Севастополь	3959,3	18963,1	379,1	50,021	16295,6	–	42,9	–	16295,6	42,985
Всього по Україні	509371,6	2056560,5	46929,5	43,8	2017286,4	98,1	42,9	9859,4	2027145,8	43,195

* Складено на основі [67]

Таблиця Н.4.2

Видатки місцевих бюджетів України на культуру і мистецтво на 2011 р. *

(тис. грн.)

Найменування	Затверджено місцевими радами на 2010 р.	Наявне населення на 01.01. 2010 р.	Визначення видатків на 1 мешканця в середньому по Україні на 2010 р.	Прогнозний обсяг видатків на 2010 р. (без додаткових видатків на забезпечення переведення працівників на повну ставку і на гірські райони)	Відсоток 2011 року до 2010 року	Видатки на 1 мешканця на 2011 р. (без додаткових видатків на забезпечення переведення працівників на повну ставку і на гірські райони)	Додаткові видатки на гірські райони	Прогнозний обсяг видатків на 2011 р. з урахуванням індексу інфляції	Прогнозний обсяг видатків на 2011 р. з урахуванням додаткових видатків	Видатки на 1 мешканця на 2009 р. з урахуванням видатків на гірські райони
	(тис. грн.)	(тис. чол.)	(грн.)	(тис. грн.)	%	(грн.)	(тис. грн.)		(тис. грн.)	(грн.)
Зведені бюджети Автономної Республіки Крим, областей	5523269,7	42801,1	129,0	5066750,1	91,7	118,4	20829,2	5087579,3	5108408,5	119,352
В тому числі, – міст обласного підпорядкування	1737582,9	22185,0	78,3	1593971,7	-	71,8	1068,0	1595039,7	1596107,7	71,945
– районів	2519987,4	20616,0	122,2	2311689,1	-	112,1	19478,9	2331168,0	2350646,9	114,020
– обласних	1265699,4	42801,1	29,6	1161089,3	-	27,1	282,3	1161371,6	1161653,9	27,141
Крім того, м. Київ	402680,9	2785,1	144,6	329701,0	-	118,4	-	329701,0	329701,0	118,380
м. Севастополь	63168,4	380,4	166,0	45038,0	-	118,4	-	45038,0	45038,0	118,396
Всього по Україні	5989119,0	45966,7	130,3	5441489,1	90,8	118,4	20829,2	5462318,3	5483147,5	119,285

* Складено на основі [67]

Додаток Н.5

Планування видатків місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на фізичну культуру і спорт на 2009 та 2011 рр.

Таблиця Н.5.1

Вихідні дані для розрахунку та обсяги видатків з місцевих бюджетів на фізичну культуру і спорт Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 р. *

(тис. грн.)

Назва області	2008 рік								План 2009 рік							
	Наявне населення на 01.01. 2008 р.	Обсяг планових видатків на 2008 рік	Середні витрати на особу населення	Обсяг видатків по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських	Обсяг планових видатків, в т. ч. по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських на 2008 рік	Середні витрати на 1 спортсмена ШВСМ на рік, грн.	Обсяг видатків на 2008 рік по ШВСМ	РАЗОМ	Наявне населення на 01.01.08	Обсяг планових видатків на 2009 рік	середні витрати на особу населення	Обсяг видатків по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських	Обсяг планових видатків, в т. ч. по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських на 2009 рік	Середні витрати на 1 спортсмена ШВСМ на рік, грн.	Обсяг видатків на 2009 рік по ШВСМ	РАЗОМ
Ів-Франківська	1393,6	10610,5	7,614	733,5	11344,0	14959,4	987,3	12331,3	1388,9	12927,5	9,308	1106,2	14033,7	16558,4	1109,4	15143,1
Тернопільська	1119,6	8524,3	7,614	–	8524,3	14959,4	1 256,6	9780,9	1112,1	10 351,0	9,308	–	10351,0	16558,4	1374,4	11725,4
Чернівецька	911,5	6939,8	7,614	40,7	6980,5	14959,4	–	6980,5	908,2	8 453,0	9,307	94,1	8547,1	16558,4	1109,4	9656,5

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Таблиця Н.5.2

Видатки місцевих бюджетів на фізичну культуру і спорт з місцевих бюджетів Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької областей на 2011 р. *

(тис. грн.)

Назва адміністративно-територіальних одиниць	2011 рік					
	Наявне населення на 01.01. 2010 р. (тис.чол.)	Обсяг планових видатків	Обсяг видатків на 2011 рік по бюджетах районів та міст, які мають статус гірських	Обсяг планових видатків, в т. ч. по бюджетах міст та районів, які мають статус гірських	Обсяг видатків по ШВСМ	РАЗОМ
Івано-Франківська область						
м. Івано-Франківськ	240,508	2215,8	–	2215,8	–	2215,8
м. Болехів	21,413	197,3	83,3	280,6	–	280,6
м. Калуш	67,29	620	–	620	–	620
м. Коломия	61,186	563,7	–	563,7	–	563,7
м. Яремче	22,072	203,4	137	340,4	–	340,4
Разом по бюджетах міст	412,469	3800,2	220,3	4020,5	–	4020,5
Богородчанський р-н	69,396	639,4	53,6	693	–	693
Верховинський р-н	29,54	272,2	192,2	464,4	–	464,4
Галицький р-н	62,093	572,1	–	572,1	–	572,1
Городенківський р-н	56,368	519,3	–	519,3	–	519,3
Долинський р-н	69,321	638,7	400	1038,7	–	1038,7
Калуський р-н	60,811	560,3	–	560,3	–	560,3
Коломийський р-н	101,476	934,9	–	934,9	–	934,9
Косівський р-н	88,256	813,1	383,5	1196,6	–	1196,6
Надвірнянський р-н	113,405	1044,8	410,9	1455,7	–	1455,7
Рогатинський р-н	44,732	412,1	–	412,1	–	412,1
Рожнятівський р-н	73,731	679,3	–	679,3	–	679,3
Снятинський р-н	66,3	610,8	–	610,8	–	610,8
Тисменицький р-н	83,159	766,2	–	766,2	–	766,2
Тлумацький р-н	49,659	457,5	–	457,5	–	457,5
Разом по бюджетах районів	968,247	8920,7	1440,2	10360,9	–	10360,9
Разом по бюджетах міст і районів	1380,716	12720,9	1660,5	14381,4	–	14381,4
Обласний бюджет	-	10407,9	487,1	10895	990,4	11885,4
Зведений бюджет Івано-Франківської області	1380,716	23128,8	2147,6	25276,4	990,4	26266,8

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Продовж. табл. Н.5.2

Тернопільська область						
м. Тернопіль	217,577	2004,6	–	2004,6	–	2004,6
Разом по бюджетах міст	217,577	2004,6	–	2004,6	–	2004,6
Бережанський р-н	42,631	392,8	–	392,8	–	392,8
Борщівський р-н	70,26	647,3	–	647,3	–	647,3
Бучацький р-н	63,943	589,1	–	589,1	–	589,1
Гусятинський р-н	63,205	582,3	–	582,3	–	582,3
Заліщицький р-н	49,309	454,3	–	454,3	–	454,3
Збарзький р-н	58,943	543,1	–	543,1	–	543,1
Зборівський р-н	44,27	407,9	–	407,9	–	407,9
Козівський р-н	39,818	366,8	–	366,8	–	366,8
Кременецький р-н	69,662	641,8	–	641,8	–	641,8
Лановецький р-н	30,76	283,4	–	283,4	–	283,4
Монастирський р-н	30,918	284,9	–	284,9	–	284,9
Підволочиський р-н	43,878	404,3	–	404,3	–	404,3
Підгасцький р-н	20,225	186,3	–	186,3	–	186,3
Теребовлянський р-н	68,08	627,2	–	627,2	–	627,2
Тернопільський р-н	64,159	591,1	–	591,1	–	591,1
Чортківський р-н	76,808	707,6	–	707,6	–	707,6
Шумський р-н	34,419	317,1	–	317,1	–	317,1
Разом по бюджетах районів	871,288	8027,3	–	8027,3	–	8027,3
Разом по бюджетах міст і районів	1088,865	10031,9	–	10031,9	–	10031,9
Обласний бюджет	–	8207,9	–	8207,9	1575,0	9782,9
Зведений бюджет Тернопільської області	1088,865	18239,8	–	18239,8	1575,0	19814,8
Чернівецька область						
м. Чернівці	251,776	2319,7	–	2319,7	–	2319,7
м. Новодністровськ	10,621	97,9	–	97,9	–	97,9
Разом побюджетах міст	262,397	2417,6	–	2417,6	–	2417,6
Вижницький р-н	56,132	517,2	–	517,2	–	517,2
Герцаївський р-н	32,316	297,7	–	297,7	–	297,7
Глибоцький р-н	72,694	669,7	–	669,7	–	669,7
Заставнівський р-н	51,897	478,1	–	478,1	–	478,1
Кельменецький р-н	43,515	400,9	–	400,9	–	400,9
Кіцманський р-н	70,466	649,2	–	649,2	–	649,2
Новоселицький р-н	81,668	752,4	–	752,4	–	752,4
Путильський р-н	25,6	235,9	63,9	299,8	–	299,8
Сокирянський р-н	45,004	414,6	–	414,6	–	414,6
Сторожинецький р-н	96,855	892,3	123	1015,3	–	1015,3
Хотинський р-н	65,827	606,5	–	606,5	–	606,5
Разом по бюджетах районів	641,974	5914,5	186,9	6101,4	–	6101,4
Разом побюджетах міст і районів	904,371	8332,1	186,9	8519	–	8519
Обласний бюджет	–	6817,2	–	6817,2	1428,7	8245,9
Зведений бюджет Чернівецької області	904,371	15149,3	186,9	15336,2	1428,7	16764,9
Разом по бюджетах адміністративно-територіальних одиниць	45966,669	769997,2	3266,3	773263,5	60721,1	833984,6

Додаток П

Динаміка та структура міжбюджетних трансфертів України у 2002-2011 рр.

Таблиця П.1

Динаміка та структура планових обсягів офіційних трансфертів місцевим бюджетам України на 2002-2011 роки*

Показники	2002 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%	Обсяг, млрд. грн.	%
Усього доходів місцевих бюджетів, у тому числі	28,991	100	33,323	100	38,356	100	54,678	100	75,262	100	105,332	100	143,755	100	143,401	100	166,183	100	181,965	100
В т. ч. трансферти	9,039	31,2	11,355	34,1	15,977	41,6	25,629	46,9	37,409	49,7	51,661	49,0	68,229	47,5	65,087	45,4	82,657	49,7	96,516	53,0
Дотації	4,263	14,7	6,089	18,3	8,363	21,8	13,489	24,7	18,121	24,1	23,306	22,1	30,439	21,2	36,058	25,1	44,223	26,6	48,113	26,4
Субвенції	4,786	16,5	5,267	15,8	7,614	19,8	12,139	22,2	17,322	23,0	24,040	22,8	33,082	23,0	27,505	19,2	37,101	22,3	48,403	26,6
Кошти, що перед. до бюджету розвитку	–	–	–	–	–	–	–	–	1,965	2,6	4,314	4,1	4,708	3,3	1,523	1,1	1,332	0,8	–	–

* Складено на основі [53; 54; 55; 56; 57; 58; 59; 60;-61]

Таблиця П.2

**Динаміка планових обсягів дотацій вирівнювання з державного бюджету та коштів,
що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету України у 2002- 2011 рр.***

(тис. грн.)

Обласні бюджети	2002 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.		2006 р.	
	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Бюджет Автономної Республіки Крим	–	–	89500,4	15499,6	105400,9	–	196124,9	–	284043,0	–
Вінницька обл.	56634,5	–	58609,2	–	83579,0	–	117974,6	–	190899,0	–
Волинська обл.	41841,1	–	42564,4	–	57684,3	–	80336,7	–	146570,4	–
Дніпропетровська обл.	–	54237,8	–	85168,4	–	57636,7	–	52145,0	–	21653,3
Донецька обл.	–	32666,6	–	62744,8	–	14715,0	–	18497,2	100862,0	–
Житомирська обл.	66924,1	–	67269,9	–	87025,1	–	109493,6	–	206439,7	–
Закарпатська обл.	43646,2	–	48250,9	–	59516,5	–	86404,3	–	139314,1	–
Запорізька обл.	–	3207,6	–	28016,7	–	3794,6	–	308303,3	–	118727,3
Івано-Франківська обл.	44081,2	–	44899,0	–	59592,5	–	87277,7	–	137892,6	–
Київська обл.	40922,2	–	28633,7	–	48513,3	–	50433,3	–	179612,3	–
Кіровоградська обл.	36481,6	–	36856,7	–	51613,1	–	72755,1	–	112430,0	–
Луганська обл.	68456,6	–	49885,5	–	87707,6	–	86686,6	–	170621,2	–
Львівська обл.	43227,5	–	46704,4	–	75286,5	–	89589,5	–	170846,5	–
Миколаївська обл.	25867,4	–	20574,2	–	30906,4	–	64638,5	–	118037,5	–
Одеська обл.	6511,7	–	–	8100,9	20582,4	–	65702,4	–	137322,1	–
Полтавська обл.	18208,8	–	16084,9	–	38867,1	–	65089,6	–	118492,2	–
Рівненська обл.	54641,5	–	42323,2	–	57408,3	–	77448,9	–	175048,1	–
Сумська обл.	34810,2	–	30346,8	–	42064,3	–	71047,6	–	121180,2	–
Тернопільська обл.	39167,9	–	45117,1	–	56034,9	–	80967,9	–	127876,3	–
Харківська обл.	18986,5	–	9336,6	–	30512,2	–	67419,8	–	151312,1	–
Херсонська обл.	48316,5	–	46449,3	–	61785,6	–	94088,2	–	148218,8	–
Хмельницька обл.	56085,0	–	57516,6	–	75814,4	–	100651,1	–	165080,9	–
Черкаська обл.	43258,3	–	41666,3	–	57870,5	–	85892,9	–	148622,1	–
Чернівецька обл.	40265,3	–	39615,9	–	49470,6	–	70330,0	–	110534,0	–
Чернігівська обл.	44825,9	–	45702,2	–	64198,6	–	94327,7	–	152756,3	–
бюджет м. Кисва	–	1860348,2	–	903244,4	–	563794,0	–	379811,3	–	707088,5
бюджет м. Севастополя	5922,5	–	4996,1	–	11832,1	–	17808,4	–	45445,6	–
Всього	879082,5	1950460,2	912903,3	1102774,8	1313266,2	639940,3	2240792,6	450453,5	3678184,3	728741,8

* Складено на основі [53; 54; 55; 56; 57; 58; 59; 60;- 61; 62]

Продовж. табл. П.2

(тис. грн.)

Обласні бюджети	2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету	Дотація вирівнювання з державного бюджету	Кошти, що передаються до державного бюджету
1	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Бюджет Автономної Республіки Крим	303468,0	–	515130,2	–	524904,6	–	138201,9	–	35124,7	–
Вінницька обл.	181858,0	–	287201,1	–	325409,5	–	411258,0	–	501576,4	–
Волинська обл.	137908,7	–	215658,5	–	256474,8	–	339997,4	–	409191,2	–
Дніпропетровська обл.	–	21653,3	–	47651,0	–	4499,5	158621,3	–	134501,4	–
Донецька обл.	3347,1	–	134794,7	–	306195,9	–	490266,4	–	652119,1	–
Житомирська обл.	190869,3	–	284588,9	–	322963,4	–	398213,4	–	463213,1	–
Закарпатська обл.	147580,7	–	242246,0	–	287382,1	–	369520,0	–	404825,6	–
Запорізька обл.	104353,9	–	228057,8	–	275509,8	–	381691,3	–	448146,5	–
Івано-Франківська обл.	135690,9	–	222435,6	–	269483,3	–	347388,9	–	362333,3	–
Київська обл.	101937,3	–	122060,3	–	32560,5	–	127603,1	–	214993,8	–
Кіровоградська обл.	117584,2	–	192862,7	–	232011,9	–	295687,2	–	349096,0	–
Луганська обл.	170172,7	–	286439,3	–	387158,2	–	534983,7	–	671277,1	–
Львівська обл.	285982,9	–	503871,1	–	617487,4	–	803407,8	–	664513,2	–
Миколаївська обл.	122441,8	–	229132,6	–	263706,0	–	349761,6	–	437246,9	–
Одеська обл.	109071,4	–	230810,5	–	218015,5	–	368384,3	–	460533,0	–
Полтавська обл.	112544,7	–	200120,9	–	246964,6	–	315343,3	–	205386,2	–
Рівненська обл.	139971,0	–	230927,4	–	262307,1	–	338039,8	–	368077,1	–
Сумська обл.	118678,1	–	202447,6	–	235449,7	–	293660,5	–	305077,9	–
Тернопільська обл.	131308,4	–	218973,9	–	256534,0	–	322856,8	–	394567,8	–
Харківська обл.	204775,8	–	392815,5	–	488601,4	–	613740,5	–	398075,9	–
Херсонська обл.	150625,2	–	250394,8	–	296044,7	–	371760,6	–	442525,7	–
Хмельницька обл.	170139,9	–	290145,2	–	329153,2	–	420795,7	–	491923,3	–
Черкаська обл.	134151,2	–	209800,1	–	253877,3	–	319384,8	–	370772,3	–
Чернівецька обл.	115296,9	–	186584,0	–	212427,8	–	265898,4	–	317771,2	–
Чернігівська обл.	143699,8	–	231527,1	–	269106,4	–	337726,9	–	318462,3	–
Міський бюджет м. Києва	–	2774404,2	–	5651501,0	–	7420698,9	–	6400674,8	–	1472041,0
Міський бюджет м. Севастополя	29945,9	–	99099,4	–	75979,6	–	144512,6	–	84902,6	–
Всього	3563403,8	2796057,5	6208125,2	5699152,0	7245708,7	7425198,4	9258706,2	6400674,8	9906233,6	1472041,0

Додаток Р

**Планування обсягів міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів Івано-Франківської,
Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 рік**

Таблиця Р.1

**Розрахунок обсягів міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів Івано-Франківської,
Тернопільської та Чернівецької областей на 2009 рік***

(тис. грн.)

Зведені бюджети	Розрахунок трансфертів вирівнювання обсягів місцевих бюджетів				Дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям - інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток регіонів
	Доходи, закріплені за місцевими бюджетами	Видатки місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні трансфертів	Дотація вирівнювання	Кошти, що передаються до державного бюджету			
Івано-Франківська область	571537	1443219	871682	–	7216	255278	29595
Тернопільська область	375436	1137239	761803	–	5686	211154	23697
Чернівецька область	334102	946061	611959	1057	4730	171454	19353

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

**Розрахунок міжбюджетних трансфертів на 2009 р. для місцевих бюджетів
Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей відповідно
до адміністративно-територіальних одиниць***

(тис. грн.)

Назва адміністративно-територіальних одиниць	Загальний фонд					
	Доходи, закріплені за місцевими бюджетами на 2009 рік	Доходи, закріплені за місцевими бюджетами	Відхилення	Видатки місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні трансфертів	Видатки місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні трансфертів (в умовах 2009 року)	Дотація вирівнювання
Зведений бюджет Івано-Франківської області, в т.ч.:	571537,2	504123,8	67413,4	1443218,8	1406523,4	–
м. Івано-Франківськ	154650,9	135996,0	18654,9	155724,0	153138,7	17142,7
м. Болехів	3746,9	3297,6	449,3	19479,9	19086,6	15789,0
м. Калуш	33814,1	29751,6	4062,5	36970,1	35800,7	6049,1
м. Коломия	22136,4	19473,0	2663,4	27063,2	26031,4	6558,4
м. Яремче	6936,0	6101,7	834,3	20489,2	19921,0	13819,3
Разом по бюджетах міст	221284,3	194619,9	26664,4	259726,4	253978,4	–
Богородчанський р-н	13509,3	11887,8	1621,5	62351,9	60021,8	48134,0
Верховинський р-н	5690,7	5006,3	684,4	38861,9	37446,5	32440,2
Галицький р-н	20817,4	18317,7	2499,7	51528,1	50155,4	31837,7
Городенківський р-н	7306,7	6428,5	878,2	50622,7	49576,1	43147,6
Долинський р-н	34215,7	30108,8	4106,9	72673,1	71268,8	41160,0
Калуський р-н	4394,6	3867,7	526,9	59570,9	58654,8	54787,1
Коломийський р-н	11614,1	10216,5	1397,6	96089,1	94442,7	84226,2
Косівський р-н	10964,7	9647,0	1317,7	81918,4	80776,5	71129,5
Надвірнянський р-н	32756,4	28817,2	3939,2	108000,0	105610,2	76793,0
Рогатинський р-н	7413,8	6523,1	890,7	38449,9	37592,7	31069,6
Рожнятівський р-н	11086,3	9755,4	1330,9	65430,2	64191,3	54435,9
Снятинський р-н	9954,4	8758,4	1196,0	57119,4	55230,7	46472,3
Тисменицький р-н	19011,5	16728,2	2283,3	60491,4	59388,3	42660,1
Тлумацький р-н	6056,0	5328,6	727,4	43257,2	42326,1	36997,5
Разом по бюджетах районів	194791,6	171391,2	23400,4	886364,2	866681,9	–
Разом по бюджетах міст і районів	416075,9	366011,1	50064,8	1146090,6	1120660,3	–
Обласний бюджет	155461,3	138112,7	17348,6	297128,2	285863,1	147750,4

* Складено за даними Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Зведений бюджет Тернопільської області, в т.ч.:	375436,2	331095,3	44340,9	1137238,9	1100576,9	-
м. Тернопіль	132737,0	116745,5	15991,5	157779,8	154186,5	37441,0
Разом по бюджетах міст	132737,0	116745,5	15991,5	157779,8	154186,5	-
Бережанський р-н	9857,1	8665,7	1191,4	36169,7	35086,5	26420,8
Борщівський р-н	9270,8	8156,9	1113,9	58652,1	57148,5	48991,6
Бучацький р-н	9236,8	8127,4	1109,4	56793,6	55272,7	47145,3
Гусятинський р-н	11660,4	10256,2	1404,2	53357,6	52108,5	41852,3
Заліщицький р-н	6282,2	5527,5	754,7	44303,9	41838,8	36311,3
Збарзький р-н	9361,3	8234,1	1127,2	46689,3	45641,9	37407,8
Зборівський р-н	6707,8	5902,0	805,8	38634,2	37767,8	31865,8
Козівський р-н	5494,0	4834,7	659,3	35058,5	34114,4	29279,7
Кременецький р-н	11025,6	9700,5	1325,1	59346,5	58184,0	48483,5
Лановецький р-н	4488,6	3949,1	539,5	29069,9	28433,3	24484,2
Монастирський р-н	4150,8	3652,1	498,7	27306,7	26504,4	22852,3
Підволочиський р-н	7472,0	6574,8	897,2	36886,2	36034,9	29460,1
Підгасцький р-н	2748,4	2417,9	330,5	19353,3	18915,5	16497,6
Требовлянський р-н	11674,5	10272,4	1402,1	54977,2	53731,1	43458,7
Тернопільський р-н	14328,6	12610,4	1718,2	46006,6	44976,1	32365,7
Чортківський р-н	17218,0	15143,3	2074,7	73556,6	67464,9	52321,6
Шумський р-н	4418,3	3887,5	530,8	30441,0	29591,5	25704,0
Разом по бюджетах районів	145 395,2	127912,5	17482,7	746602,9	722814,8	-
Разом по бюджетах міст і районів	278132,2	244658,0	33474,2	904382,7	877001,3	-
Обласний бюджет	97304,0	86437,3	10866,7	232856,2	223575,6	137138,3
Зведений бюджет Чернівецької області, в т.ч.:	334102,5	294564,1	39538,4	945927,3	918608,9	-
м. Чернівці	144745,6	127257,3	17488,3	168768,7	164695,4	37438,1
м. Новодністрівськ	9668,6	8509,2	1159,4	8478,1	8174,6	334,6
Разом по бюджетах міст	154414,2	135766,5	18647,7	177246,8	172870,0	-
Вижницький р-н	8827,4	7767,0	1060,4	50254,7	48763,3	40996,3
Герцаївський р-н	4546,7	4000,3	546,4	30088,8	29172,2	25171,9
Глибоцький р-н	9869,6	8683,8	1185,8	63110,9	61602,1	52918,3
Заставнівський р-н	6150,9	5411,6	739,3	48246,6	45966,3	40554,7
Кельменецький р-н	7207,1	6340,9	866,2	35179,6	34173,0	27832,1
Кіцманський р-н	11482,3	10102,7	1379,6	57751,3	54863,3	44760,6
Новоселицький р-н	11443,1	10068,4	1374,7	66997,7	65432,9	55364,5
Путильський р-н	4989,3	4389,8	599,5	29846,4	29149,3	24759,5
Сокирянський р-н	6383,1	5611,6	771,5	39706,4	38750,5	33138,9
Сторожинецький р-н	11857,5	10432,8	1424,7	87265,2	85437,3	75004,5
Хотинський р-н	10685,8	9402,4	1283,4	57462,0	56171,9	46769,5
Разом по бюджетах районів	93442,8	82211,3	11231,5	565909,6	549482,1	-
Разом по бюджетах міст і районів	247857,0	217977,8	29879,2	743156,4	722352,1	-
Обласний бюджет	86245,5	76586,3	9659,2	202770,9	196256,8	119670,5

Додаток С

Міжбюджетні трансферти і видатки місцевих бюджетів за 1998-2010 роки*

(тис. грн.)

Показники	Роки												
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Івано-Франківська область													
Видатки місцевих бюджетів	358312	473149	439470,2	584688,9	644171,8	854814	1000649,4	1458826,5	1928111,8	2669448,3	4407871,0	3820615,4	4808412,6
Міжбюджетні трансферти	85952	111661	232816,9	345055,6	342134,9	478950,1	612521,4	930757,5	1286527,4	1715622,5	3154667,3	2560747,6	3377409,4
Трансферти у % до видатків	24,0	23,6	52,9	59,0	53,1	56,0	61,2	63,8	66,7	64,2	71,5	67,0	70,2
Тернопільська область													
Видатки місцевих бюджетів	260931	282379	327719,4	445440,3	514039,3	608025,5	752738,6	1056879,2	1431111,3	1943285,0	2658223,3	2844093,2	3464325,8
Міжбюджетні трансферти	128403	143648	201979,4	286151,1	309271,1	418365,1	495346,9	731408,3	1056923,5	1408189,9	1907933,2	2055744,0	2530227,9
Трансферти у % до видатків	49,2	50,9	61,6	64,2	60,2	68,8	65,8	69,2	73,8	69,7	71,7	72,2	73,0
Чернівецька область													
Видатки місцевих бюджетів	208776	188959	251034,7	342574,6	400133,2	514571,6	613151,3	913668,8	1368363,7	1747487,5	2900240,0	2434098,0	3096071,1
Міжбюджетні трансферти	78889	46019	120749,4	189000,8	212838,4	297239,0	374075,8	555225,9	895010,7	1213437,7	2086238,9	1707937,9	2133140,9
Трансферти у % до видатків	37,8	24,4	48,1	55,2	53,2	57,7	61,0	60,8	65,4	69,4	71,9	70,1	68,9

* Розраховано автором на основі даних Головних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької ОДА

Додаток Т

**Динаміка та структура трансфертів з державного бюджету місцевим
бюджетам Тернопільської області у 2005-2011 рр.**

Таблиця Т.1

**Динаміка обсягів офіційних трансфертів з державного бюджету,
затверджених розписом на відповідний рік з урахуванням змін в частині
доходів Тернопільської області в розрізі адміністративно-територіальних
одиниць у 2005-2011 рр. ***

(тис. грн.)

Місцеві бюджети адміністративно- територіальних одиниць	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Всього	754838,9	996511,1	1406467,8	1848306,1	1946082,9	2398450,0	2974731,0
Обласний бюджет	101227,5	166503,1	216905,0	268215,7	283806,7	327323,1	554841,4
м. Тернопіль	60198,2	73946,1	134119,7	145665,0	184971,1	238180,4	299490,9
Бережанський район	26763,5	35443,1	50437,4	60870,9	68629,3	85994,5	101050,8
Борщівський район	45313,3	57955,6	79227,2	116354,9	113044,7	139552,0	154999,1
Бучацький район	46972,0	63567,5	85982,2	124739,0	120902,4	154445,9	177387,0
Гусятинський район	43339,0	55169,8	76110,1	96696,8	104321,4	126750,5	146887,1
Заліщицький район	31577,6	40766,8	58928,5	100818,7	84204,5	103830,7	116944,3
Збараський район	37500,6	49414,4	67789,3	88062,6	96204,5	121767,4	141590,5
Зборівський район	36133,2	44579,9	62385,1	76210,8	80384,9	99376,9	117363,3
Козівський район	29465,3	36424,6	50491,5	63077,2	68856,3	83521,7	96755,5
Кременецький район	49071,7	63814,5	88225,2	111624,6	128602,7	165349,0	188187,1
Лановецький район	25055,6	30608,9	43311,3	57641,0	61733,1	73724,0	84877,2
Монастирський район	23660,4	30073,2	41103,8	89468,4	55735,3	68750,5	78941,6
Підволочиський район	31840,7	38474,4	54423,6	68580,1	74330,6	90119,0	106174,7
Підгаєцький район	18580,4	22084,9	29727,3	37203,0	40393,6	50485,3	58470,3
Теребовлянський район	42782,3	53681,9	72882,9	96518,5	107218,4	131177,9	151191,3
Тернопільський район	31026,7	40981,3	59075,4	76016,6	84998,8	104542,1	130993,6
Чортківський район	46307,8	58967,9	87080,9	110524,5	121112,6	149459,9	170808,3
Шумський район	28023,1	34052,9	48261,3	60017,7	66631,7	84099,2	97776,7

* Розраховано автором на основі даних Головного фінансового управління Тернопільської ОДА

Таблиця Т.2

**Динаміка структури трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам Тернопільської області,
затверджених розписом на відповідний рік з урахуванням змін у 2005-2011 рр. ***

Місцеві бюджети Тернопільської області	2005 р.			2006 р.			2007 р.		
	Офіційні трансферти, тис. грн.	У тому числі		Офіційні трансферти, тис. грн.	У тому числі		Офіційні трансферти, тис. грн.	У тому числі	
		Дотації, %	Субвенції, %		Дотації, %	Субвенції, %		Дотації, %	Субвенції
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього	754838,9	66,43	33,57	996511,1	69,11	30,89	1406467,8	61,74	38,26
Обласний бюджет	101227,5	88,10	11,90	166503,1	78,70	21,30	216905,0	72,07	27,93
м. Тернопіль	60198,2	38,22	61,78	73946,1	38,58	61,42	134119,7	29,02	70,98
Бережанський р-н	26763,5	63,34	36,66	35443,1	70,16	29,84	50437,4	60,78	39,22
Борщівський р-н	45313,3	70,89	29,11	57955,6	74,22	25,78	79227,2	69,65	30,35
Бучацький р-н	46972,0	61,56	38,44	63567,5	65,47	34,53	85982,2	61,50	38,50
Гусятинський р-н	43339,0	63,44	36,56	55169,8	69,90	30,10	76110,1	62,84	37,16
Заліщицький р-н	31577,6	70,30	29,70	40766,8	74,00	26,00	58928,5	68,63	31,37
Збаразький р-н	37500,6	68,30	31,70	49414,4	68,16	31,84	67789,3	62,77	37,23
Зборівський р-н	36133,2	60,19	39,81	44579,9	65,36	34,64	62385,1	59,93	40,07
Козівський р-н	29465,3	66,81	33,19	36424,6	72,58	27,42	50491,5	66,40	33,60
Кременецький р-н	49071,7	63,74	36,26	63814,5	66,18	33,82	88225,2	61,27	38,73
Лановецький р-н	25055,6	67,00	33,00	30608,9	71,77	28,23	43311,3	66,01	33,99
Монастирський р-н	23660,4	66,97	33,03	30073,2	71,24	28,76	41103,8	66,14	33,86
Підволочиський р-н	31840,7	63,51	36,49	38474,4	69,97	30,03	54423,6	61,92	38,08
Підгаєцький р-н	18580,4	63,07	36,93	22084,9	70,16	29,84	29727,3	65,37	34,63
Теребовлянський р-н	42782,3	69,11	30,89	53681,9	72,99	27,01	72882,9	66,61	33,39
Тернопільський р-н	31026,7	67,94	32,06	40981,3	72,15	27,85	59075,4	61,32	37,68
Чортківський р-н	46307,8	66,15	33,85	58967,9	70,60	29,40	87080,9	63,45	36,55
Шумський р-н	28023,1	62,04	37,96	34052,9	68,22	31,78	48261,3	61,43	38,57

* Розраховано автором на основі даних Головного фінансового управління Тернопільської ОДА

Продовж. табл. Т.2

Місцеві бюджети Тернопільської області	2008 р.			2009 р.			2010 р.			2011 р.		
	Офіційні трансфери, тис. грн.	У тому числі		Офіційні трансфери, тис. грн.	У тому числі		Офіційні трансфери, тис. грн.	У тому числі		Офіційні трансфери, тис. грн.	У тому числі	
		Дотації, %	Субвенції, %		Дотації, %	Субвенції, %		Дотації, %	Субвенції, %		Дотації, %	Субвенції, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9				
Всього	1848306,2	64,89	35,11	1946082,9	72,82	27,18	2398450,0	70,89	29,11	2974731,0	61,88	38,12
Обласний бюджет	268215,7	84,90	15,10	283806,7	94,35	5,65	327323,1	100,00	-	554841,4	74,00	26,00
м. Тернопіль	145665,0	32,32	67,68	184971,1	43,07	56,93	238180,4	42,70	57,30	299490,9	38,63	61,37
Бережанський р-н	60870,9	67,53	32,47	68629,3	71,53	28,47	85994,5	68,93	31,07	101050,8	60,66	39,34
Борщівський р-н	116354,9	63,50	36,50	113044,7	74,35	25,65	139552,0	71,71	28,29	154999,1	66,43	33,57
Бучацький р-н	124739,0	58,62	41,38	120902,4	71,07	28,93	154445,9	67,73	32,27	177387,0	60,94	39,06
Гусятинський р-н	96696,8	69,77	30,23	104321,4	73,33	26,67	126750,5	71,16	28,84	146887,1	62,93	37,07
Заліщицький р-н	100818,7	53,47	46,53	84204,4	75,37	24,63	103830,7	71,44	28,56	116944,3	67,51	32,49
Збаразький р-н	88062,6	70,02	29,98	96204,5	73,59	26,41	121767,4	71,05	28,95	141590,5	62,95	37,05
Зборівський р-н	76210,8	65,93	34,07	80384,9	72,07	27,93	99376,9	69,81	30,19	117363,3	60,38	39,62
Козівський р-н	63077,2	71,35	28,65	68856,3	75,40	24,60	83521,7	72,07	27,93	96755,5	64,93	35,07
Кременецький р-н	111624,6	66,62	33,38	128602,7	67,61	32,39	165349,0	64,15	35,85	188187,1	57,54	42,46
Лановецький р-н	57641,0	71,13	28,87	61733,0	75,50	24,50	73724,0	71,78	28,22	84877,2	64,70	35,30
Монастириський р-н	89468,4	40,50	59,50	55735,4	74,70	25,30	68750,5	70,65	29,35	78941,6	63,69	36,31
Підволочиський р-н	68580,1	67,48	32,52	74330,6	74,24	25,76	90119,0	71,60	28,40	106174,7	64,06	35,94
Підгаєцький р-н	37203,0	69,70	30,30	40393,6	73,34	26,66	50485,3	69,05	30,95	58470,3	60,83	39,17
Теребовлянський р-н	96518,5	70,71	29,29	107218,4	72,87	27,13	131177,9	70,51	29,49	151191,3	62,90	37,10
Тернопільський р-н	76016,6	66,59	33,41	84998,8	69,38	30,62	104542,1	64,46	35,54	130993,6	53,58	46,42
Чортківський р-н	110524,5	68,85	31,15	121112,6	71,47	28,53	149459,9	68,83	31,17	170808,3	62,47	37,53
Шумський р-н	60017,7	65,72	34,28	66631,7	69,67	30,33	84099,2	67,82	32,18	97776,7	60,18	39,82

Додаток У

Нормативно-правові акти, що регулюють застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі

Нормативно-правовий акт	Номер та дата прийняття	Питання, що врегульовані даним актом
Бюджетний кодекс України	№2456-VI від 8 липня 2010 р.	Визначення на законодавчому рівні застосування та особливі складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів (за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради).
Закон України „Про державні цільові програми”	№1621-IV від 18 березня 2004 р.;	Визначення засад розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм, які можуть бути спрямовані на вирішення проблем регіонального розвитку, що мають державне значення., заходи, завдання та показники яких включаються до програм економічного і соціального розвитку регіонів.
Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ”	№228 від 28 лютого 2003 р.	Затверджено порядок складання, розгляду, затвердження, а також основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, що є основою складання бюджетних програм.
Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі”	№574 від 14 грудня 2001 р.	Розмежування повноважень, прав та відповідальності головних розпорядників коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм у процесі складання, затвердження та виконання бюджету в умовах застосування у бюджетному процесі програмно-цільового методу.
Наказ Міністерства фінансів України „Про бюджетну класифікацію та її запровадження”	№604 від 27 грудня 2001 р.	Затверджено бюджетну класифікацію, відповідно до якої затверджено класифікацію доходів, видатків та кредитування місцевих бюджетів, яка використовується в процесі впровадження програмно-цільового методу при складанні та виконанні місцевих бюджетів.

Наказ Міністерства фінансів України „Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм”	№621 від 8 серпня 2002 р.	Запроваджено використання результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм в процесі застосування програмно-цільового методу з метою забезпечення якісного формування бюджетів.
Наказ Міністерства Фінансів України „Про паспорти бюджетних програм”	№1098 від 29 грудня 2002 р.	Затверджено правила складання паспортів бюджетних програм, звіту про їх виконання та здійснення оцінки їх ефективності в процесі застосування програмно-цільового методу формування бюджетів.
Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу у бюджетному процесі”	№538-р. від 14 вересня 2002 р.	Визначення мети та основних принципів застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі.
Наказ Міністерства економіки України „Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання”	№367 від 4 грудня 2006 р.	Затверджено методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання з метою вдосконалення їх підготовки та забезпечення ефективного планування місцевих бюджетів.
Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів”	№308-р. від 23 травня 2007 р.	Визначено основні завдання та етапи реформування місцевих бюджетів, в тому числі їх планування.
Постанова Кабінету міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 рік (бюджетної декларації)”	№316 від 5 березня 2008 р.	Передбачено проведення експерименту із запровадження нових елементів програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів.
Наказ Міністерства фінансів „Основні підходи щодо запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів”	№1172 від 22 вересня 2008 р.	Затверджено основні підходи щодо запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів

Постанова Кабінету міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік (бюджетної декларації)”	№151 від 25 лютого 2009 р.	Визначено основні засади щодо вдосконалення планування видатків місцевих бюджетів.
Постанова Кабінету міністрів України „Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік (бюджетної декларації)”	№315 від 19 квітня 2010 р.	Передбачено удосконалення бюджетного законодавства в частині забезпечення розвитку середньострокового бюджетного планування та програмно-цільового методу бюджетування.
Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм”	№15 від 14 січня 2011 р.	Визначено примірний перелік результативних показників бюджетних програм відповідно до функціональної класифікації видатків за відповідними програмами.

Додаток Ф

**Структура дохідної частини міських бюджетів м. Івано-Франківськ, м. Тернопіль та м. Чернівці на 2007 – 2009 рр.
за програмно-цільовим методом планування***

(тис. грн.)

Міські бюджети	2007 рік				2008 рік				2009 рік			
	Загальний фонд	Спеціальний фонд		РАЗОМ	Загальний фонд	Спеціальний фонд		РАЗОМ	Загальний фонд	Спеціальний фонд		РАЗОМ
		Разом	у т.ч. бюджет розвитку			Разом	у т.ч. бюджет розвитку			Разом	у т.ч. бюджет розвитку	
м. Івано-Франківськ	266678,6	18006,8	1630	284685	284590	16018,1	-	300608	305677,7	17982,9	-	323660,6
Питома вага у загальному обсязі, %	93,7	6,3	0,6	100	94,7	5,3	-	100	94,4	5,6	-	100
м. Тернопіль	261392,4	25824,6	6211	287217	281228	27868,6	6610	309097	296044	29158	6305	325202
Питома вага у загальному обсязі, %	91,0	9,0	2,2	100	91,0	9,0	2,1	100	91,0	9,0	1,9	100
м. Чернівці	295110,2	97702,3	70000	392813	322150	82986,2	60950	405136	350966,7	81449,8	5773	432416,5
Питома вага у загальному обсязі, %	75,1	24,9	17,8	100	79,5	20,5	15,0	100	81,2	18,8	1,3	100

* Складено та розраховано на основі даних фінансових управлінь Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької міських рад

Додаток Х

**Показники програмно-цільового планування видатків з бюджету
м. Тернополя на дошкільну освіту, догляд та виховання дітей
на 2007–2009 рр.***

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Програма. Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей			
Мета програми: Створення умов для якісного навчання та виховання дітей дошкільного віку			
Відповідальний виконавець: Завідувачі дитячими дошкільними закладами			
Завдання. Максимально забезпечити надання якісних освітніх та виховних послуг в дошкільних навчальних закладах дітям віком до 6 років			
Показники затрат (вхідних ресурсів):			
Кількість дошкільних навчальних закладів, од.	30	30	30
Кількість ставок всього од.	1329	1352	1370
Кількість ставок вихователів од.	460	469	477
Кількість педагогічних працівників од.	126	135	135
Кількість медсестер од.	38	38	38
Об'єм приміщень, м. куб.	251465	251465	251465
Потужність приміщень,	5680	5680	5680
Кількість груп всього, од.,	241	246	250
Кількість спеціалізованих груп всього, од.,	52	52	52
Кількість дітей - всього, чол.	5974	6100	6250
Показники продукту:			
Кількість діто/ днів, тис. од.	795700	850000	850000
Кількість дітей, що користуються пільгами по батьківській платі, чол.	800	800	800
Середньорічна кількість дітей віком від 0 до 6 років, які відвідують дитячий навчальний заклад, чол.	5828	6100	6250
Кількість дітей випускників дошкільних навчальних закладів освіти, чол.	973	1100	1150
Показники продуктивності (ефективності):			
Сума коштів, яка надходить від оренди нежитлових приміщень та батьківської плати, грн.	1775000	1925800	2058700
Витрати на одну дитину в рік у дошкільних закладах освіти (грн.)	3688,0	3918,0	4088,0
Кількість дітей в розрахунку на одного вихователя, чол.	13	13	13
Середня наповнюваність груп в дошкільних закладах освіти, чол.	25	25	25
Вартість харчування 1 дитини в день, грн.	6,0	6,5	7,5
Сума батьківської плати в день, грн.	3,0	3,25	3,75
Витрати на одну дитину в день у групах санаторного типу (грн.)	16,0	16,0	16,0
Вартість харчування 1 дитини в день в групах санаторного типу, грн.	6,0	6,5	7,5
Кількість дітей в розрахунку на одного вихователя в спецгрупах, чол.	10,0	10,0	10,0
Середня наповнюваність спецгруп, чол.	24	24	24
Сума батьківської плати в день за утримання дітей в групах компенсуючого типу, грн.	3,0	3,25	3,75
Показники результативності (якості):			
% дітей віком до 6 років охоплених дошкільною освітою та вихованням від загальної кількості дитячого населення.	80	80	80
% дітей з покращеним станом здоров'я (мови, зору, тощо) до загальної кількості дітей в санаторних групах	20	20	20
Завдання: Забезпечити на протязі 2007 року придбання предметів довгострокового користування	70000,0	80000,0	60000,0
Показники продукту:			
Кількість придбаних пральних машинок, од.	2,0	–	–
Кількість придбаних картофелечисток, од.	1,0	–	–
Кількість придбаних холодильних камер, од.	1,0	–	–
Показники продуктивності (ефективності):			
Вартість однієї придбаної пральної машинки, грн.	30000,0	–	–
Вартість однієї придбаної картофелечистки, грн.	2000,0	–	–
Вартість однієї придбаної холодильної камери, грн.	8000,0	–	–
Вартість інших предметів довгострокового користування, грн.	–	80000,0	60000,0

* Складено на основі даних фінансового управління Тернопільської міської ради

Додаток Ц

**Показники програмно-цільового планування видатків з бюджету
м. Івано-Франківська на швидку медичну допомогу на 2007–2009 рр.***

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Програма. Швидка медична допомога			
Мета програми: Забезпечення швидкого та своєчасного реагування на звернення населення міста щодо отримання необхідної екстреної медичної допомоги			
Відповідальний виконавець: головний лікар станції швидкої медичної допомоги			
Завдання 1: Надати екстрену медичну допомогу населенню міста. (тис. грн.)	6894,7	7480,7	7997
Показники затрат (вхідних ресурсів):			
Кількість медичних установ	1	1	1
Кількість штатних одиниць, в т.ч.	345,25	345,25	345,25
Кількість лікарських посад	108,25	108,25	108,25
Кількість фельдшерських посад	142,75	142,75	142,75
Кількість молодшого медичного персоналу	94,25	94,25	94,25
Кількість медичного автотранспорту (шт)	24	24	24
Кількість медичних бригад	20	20	20
Показники продукту:			
Кількість викликів, од.	100000	100000	100000
число осіб, яким надана допомога, чол.	94600	94600	94600
кількість викликів спеціалізованих бригад, од.	25000	25000	25000
Показники продуктивності (ефективності):			
Вартість одного виклику	72,9	79,1	84,5
Кількість викликів на одну бригаду протягом доби, од.	14	14	14
Показники результативності (якості):			
час доїзду бригади до місця виклику, хв.	20	20	20
Зменшення кількості запізень на виклики, всього на %	0,3	0,3	0,3
зменшення кількості випадків розходження діагнозів зі стаціонаром, %	1	1	1
Зменшення кількості повторних викликів, %	0,2	0,2	0,2
Зменшення кількості непрофільних викликів (до хронічних хворих), %	5	5	5
Завдання 2: Забезпечити адміністративно-управлінську діяльність медичного закладу. (тис. грн.)	277,0	300,5	321,3
Показники затрат (вхідних ресурсів):			
Кількість штатних одиниць адміністративно-управлінського персоналу	30	30	30
Показники продуктивності (ефективності):			
Питома вага адміністративно-управлінських та господарських затрат у загальних витратах	3,2	3,2	3,2
Завдання 3: Господарське обслуговування лікувальних закладів (тис. грн.)	1605,7	1742,2	1862,4
Показники затрат (вхідних ресурсів):			
Кількість штатних одиниць господарського персоналу	108,25	108,25	108,25
Зовнішня кубатура приміщень	13257	13257	13257
Кількість автомобілів	24	24	24
Кількість телефонних номерів, од.	–	–	–
Показники продуктивності (ефективності):			
Питома вага господарських затрат у загальних витратах, %	18,3	18,3	18,3

* Складено на основі даних фінансового управління Івано-Франківської міської ради

Додаток Ш

**Показники програмно-цільового планування видатків з бюджету
м. Івано-Франківська на сприяння культурному розвитку населення в
клубах, будинках культури, творчих колективах на 2007–2009 рр.***

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Програма. Сприяння культурному розвитку населення в клубах, будинках культури, творчих колективах			
Мета: Забезпечити сприяння культурному розвитку та організації дозвілля населення міста			
Відповідальний виконавець: Керівники установ			
Підпрограма 1: Сприяння культурному розвитку населення в клубах, будинках культури.	1023,5	1220,7	1457,2
Завдання: Забезпечити організацію роботи народних домів, центрів дозвілля.	1023,5	1220,7	1457,2
Показники затрат (вхідних ресурсів):			
Кількість установ - всього, од. з них:	5	5	5
будинки культури	3	3	3
центри культури і дозвілля	2	2	2
художні аматорські колективи, які носять звання „народний”, „зразковий”.	14	14	14
технічні гуртки	2	2	2
Штатні одиниці - всього, од.	77	77	77
керівних працівників	5	5	5
спеціалістів	45	45	45
обслуговуючого та технічного персоналу	6	6	6
робітників	21	21	21
Кількість ставок - всього, од.	76,5	76,5	76,5
керівних працівників	5	5	5
спеціалістів	44,5	44,5	44,5
обслуговуючого та технічного персоналу	5	5	5
робітників	22	22	22
Комерційна місткість глядачевих залів	1488	1488	1488
Показники продукту:			
Кількість планових святкових заходів, од.	365	375	385
Кількість відвідувачів культурних закладів, од.	118500	119000	119500
Кількість дозвіллевих об'єктів, од.	55	55	55
Кількість постійно діючих протягом року клубних угруповань, чол. з них:	69	70	71
- любительські об'єднання та клуби за інтересами	10	11	12
- колективи художньої творчості	33	33	33
в т. ч. для дітей і підлітків	11	11	11
Планова кількість учасників клубних угруповань, чол. в т.ч.:	2215	2265	2315
- любительські об'єднання та клуби за інтересами	435	455	475
- колективи художньої творчості	455	465	475
в т. ч. для дітей і підлітків	184	204	214
Показник продуктивності:			
Витрати на один колектив, грн.	–	–	–
Показники результативності (якості):			
% відвідувачів від загальної чисельності населення міста	50	51	52
% проведених заходів до попереднього періоду	1	2	2

* Складено на основі даних фінансового управління Івано-Франківської міської ради

Підпрограма 2: Сприяння діяльності професійних, творчих, муніципальних колективів (за договорами)	670,5	804,6	965,5
Мета: Здійснення професійної творчої діяльності в галузі музичного мистецтва, спрямованої на розвиток культури			
Відповідальний виконавець: Керівники колективів			
Завдання: Забезпечити організацію діяльності народних колективів.	670,5	804,6	965,5
Показник затрат:			
Кількість муніципальних колективів, од.	6	6	6
Кількість учасників колективів, од.	179	179	179
Кількість ставок, од.	129,5	129,5	129,5
Показник продукту:			
Кількість виступів, од.	340	345	350
в тому числі у загальноміських заходах, од.	64	68	70
Кількість концертів, од.	177	180	185
в тому числі у загальноміських заходах, од.	58	60	63
Кількість конкурсів та фестивалів, од., в т. ч. :	52	52	52
в міжнародних конкурсах	12	12	12
по Україні	25	25	25
участь у загальноміських заходах	15	15	15
Показник продуктивності:			
Витрати на 1 муніципальний колектив (на рік), тис. грн.	179,9	215,9	259
Середні витрати на одного учасника муніципального колективу (на місяць), грн.	369	443	532
Показник результативності:			
Приріст обсягу концертів, %	2	3	4
% виступів у конкурсах і фестивалях	90	92	93
% оновлення репертуару	51	52	53

Додаток Щ

**Динаміка показників міського бюджету м. Тернополя, розрахованих за
програмно-цільовим та традиційним методом на 2007-2009 рр.***

(тис. грн.)

Показники		Видатки				
		Місцеве самоврядування	Житлово-комунальне господарство	Освіта і наука	Охорона здоров'я	Культура і мистецтво
2007 р.	План за ПЦМ	9792,2	18737,2	102946,6	54367,7	8518,4
	План за традиц.	12575,2	13386,3	105955,7	59128,3	9038,1
	Факт за традиц.	12364,9	13225,6	105896,7	59112,4	9031,2
2008 р.	План за ПЦМ	9507,0	21356,0	107990,2	59027,0	8992,5
	План за традиц.	19329,6	15334,5	149827,2	74244,0	12679,2
	Факт за традиц.	19200,7	15217,9	147989,2	74218,4	12615,3
Темп росту планових показників за ПЦМ у 2008 р. відповідно до 2007 р., %		97	113	104	108	105
Темп росту планових показників за традиційним методом у 2008 р. відповідно до 2007 р., %		153	114	141	125	140
2009 р.	План за ПЦМ	9658,6	23173,0	111011,3	61485,0	9557,9
	План за традиц.	18238,5	14703,0	164138,8	81529,6	15276,5
	Факт за традиц.	18133,7	14683,4	161948,8	81422,6	14770,4
Темп росту планових показників за ПЦМ у 2009 р. відповідно до 2008 р., %		101	108	102	104	106
Темп росту планових показників за традиційним методом у 2009 р. відповідно до 2008 р., %		94	95	109	109	120
Темп росту планових показників за ПЦМ у 2009 р. відповідно до 2007 р., %		98	123	107	113	112
Темп росту планових показників за традиційним методом у 2009 р. відповідно до 2007 р., %		145	109	154	137	169

* Складено на основі даних фінансового управління Тернопільської міської ради

Додаток Ю

**Планування доходів місцевих бюджетів на основі економіко-математичного
моделювання з врахуванням економічного розвитку підприємств
Тернопільської області**

Таблиця Ю.1

Основні групи підприємств Тернопільської області в розрізі галузей

Основні галузі регіону	Ідентифікація галузі
Промислове виробництво	1
Лісові господарства	2
Комунальні господарства інфраструктури	3
Агропромислові господарства	4
Підприємства і організації, що займаються невиробничими видами побутового обслуговування населення	5

**Виручка від реалізації, основні фонди та витрати на оплату праці
підприємств Тернопільської області відповідно до груп галузей**

за 2007 -2009 рр.*

(млн. грн.)

№	Назва	Гру-пи п-ств	Виручка			Основні фонди			Витрати на оплату праці		
			2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1	ДП „Козлівський спиртзавод”	1	29,5	40,2	64,6	68,5	79,6	80,3	2,9	2,7	4,1
2	ДП „Ковалівський спиртзавод”	1	22,3	23,2	19,8	33,1	33,5	30,6	1,3	1,4	1,0
3	ДП „Зарубинський спиртовий завод”	1	8,9	0,0	14,3	50,1	45,4	41,2	1,1	1,8	1,8
4	ДП „Залозецький спиртзавод”	1	20,2	38,0	44,6	50,7	52,4	59,6	2,1	3,0	3,7
5	ДП „Кобиловолоцький спиртзавод”	1	18,5	25,8	43,0	27,1	29,6	34,5	1,6	1,9	3,0
6	ДП „Новосілківський спиртовий завод”	1	25,7	37,7	54,0	61,2	83,4	78,4	2,3	2,8	3,4
7	ДП „Хоростківський спиртовий завод”	1	30,8	30,2	24,3	44,0	62,8	52,1	2,7	3,5	3,5
8	ДП „Борщівський спиртовий завод”	1	22,8	36,3	46,5	90,1	88,1	68,6	1,3	1,8	1,5
9	ДП „Марилівський спиртовий завод”	1	68,9	75,0	118,4	111,5	133,6	145,9	5,6	5,7	6,6
10	ДП „Бучацький мальтозний завод”	1	12,9	13,6	13,7	70,8	63,7	49,3	0,7	1,0	1,3
11	ДП „Мишковицький спиртзавод”	1	24,3	–	–	79,2	77,1	79,6	1,5	1,9	2,4
12	ДП „Чортківський комбінат хлібопродуктів”	1	22,3	15,1	44,4	29,7	26,6	28,5	1,3	1,4	2,4
13	2 Ремонтний завод засобів зв’язку	1	3,1	1,3	2,4	9,1	9,7	9,1	1,0	1,0	1,1
14	КП фірма „Тернопільбудінвестзамовник”	1	5,1	5,6	8,1	6,8	6,6	7,1	2,1	2,6	3,5
15	ДП „Бережанський лісгосп”	2	13,5	14,3	10,7	43,9	36,9	–	2,4	3,0	3,1
16	ДП „Бучацький лісгосп”	2	11,6	13,6	11,9	–	–	–	2,3	2,4	3,2
17	ДП „Кременецький лісгосп”	2	13,2	14,2	10,1	27,4	–	–	2,2	2,2	2,8
18	ТОКПТМ „Тернопількомуненерго”	3	14,7	17,8	19,1	0,1	0,1	0,1	14,7	17,8	19,1
19	КП „Тернопільводоканал”	3	22,3	32,9	28,4	205,4	246,8	208,1	22,3	32,9	28,4
20	КП теплових мереж „Тернопільміськтеплокомуненерго”	3	42,7	63,2	86,7	137,4	133,4	1366,7	42,7	63,2	86,7
21	ТОВ Агрофірма „Нива”	4	0,9	1,1	1,2	247,1	317,0	392,4	0,2	0,2	0,3
22	ТОВ Агрофірма „Україна”	4	0,4	0,7	1,5	135,8	131,6	146,4	0,2	0,2	0,3
23	Тернопільське райбюро техінвентаризації	5	0,2	0,1	0,7	–	1,3	1,1	–	–	0,4

* Складено за даними ДПА в Тернопільській області

**Параметри градацій підприємств Тернопільської області відповідно до
обсягів прибутку, основних фондів та виплаченої заробітної плати***

Ознаки градації	Градація	Верхня межа градації			Середні обсяги відповідно до градації		
		Прибуток, (тис. грн.)	Основні фонди (млн. грн.)	Виплачена заробітна плата (млн. грн.)	Прибуток, (тис. грн.)	Основні фонди (млн. грн.)	Виплачена заробітна плата (млн. грн.)
За обсягами прибутку	1	–	35	1,6	-393,65	12,8	0,88
За обсягами основних фондів	2	1000	75	3,3	221,45	57,9	2,85
За обсягами виплаченої заробітної плати	3	–	–	–	2033,07	308,3	5,70

* Складено за даними ДПА в Тернопільській області та на основі розрахунків економіко-математичного моделювання

**Оптимальна структура підприємств – основних платників податків
Тернопільської області відповідно до параметрів,
встановлених програмним забезпеченням Excel***

Кількість підприємств відповідно до встановлених параметрів градації (із наведених 23)	Категорія градації за обсягами прибутку	Обсяг прибутку, (тис. грн.)	Категорія градації за обсягами основних фондів	Обсяг основних фондів (млн. грн.)	Категорія градації за обсягами виплаченої заробітної плати	Обсяг виплаченої заробітної плати (млн. грн.)
2	3	4066,14	3	616,56	3	11,40
3	3	6099,21	2	173,69	2	8,56
1	3	2033,07	2	57,90	1	0,88
2	3	4066,14	1	25,51	2	5,71
1	3	2033,07	1	12,76	1	0,88
1	2	221,45	3	308,28	2	2,85
2	2	442,90	3	616,56	1	1,76
1	2	221,45	2	57,90	1	0,88
4	2	885,80	1	51,03	2	11,42
2	2	442,90	1	25,51	1	1,76
2	1	0,00	3	616,56	3	11,40
1	1	0,00	1	12,76	3	5,70
1	1	0,00	2	57,90	1	0,88

* Складено за даними ДПА в Тернопільській області та на основі розрахунків економіко-математичного моделювання

Початкові значення вхідних параметрів задачі*

	Показники	Значення
1.	Коригуючі коефіцієнти, в тому числі:	
	– податку на нерухомість для комунальних підприємств	5%
	– податку на нерухомість для сільськогосподарських підприємств	10%
	– податку з доходів фізичних осіб для лісових господарств	50%
	– податку з доходів фізичних осіб для комунальних підприємств	12%
	– коефіцієнт знецінення фондів	50%
2.	Нормативний ріст ефективності виробництва	35%
3.	Нормативне зменшення фондів	50%
4.	Нижня межа частки (коефіцієнтів):	
	– податку на доходи з фізичних осіб до податку на прибуток	0,4
	– податку на нерухомість з юридичних осіб до податку на прибуток	0,8
5.	Верхня межа частки (коефіцієнтів):	
	– податку на доходи з фізичних осіб до податку на прибуток	0,5
	– податку на нерухомість з юридичних осіб до податку на прибуток	1,6
6.	Норматив податку на нерухомість з юридичних осіб до податку на прибуток	0,02
7.	Сумарний обсяг податкових надходжень по 23 підприємствах Тернопільської області за відповідний період (млн. грн.)	20,25

* Складено на основі розрахунків економіко-математичного моделювання

Додаток Я

Видатки місцевих бюджетів України за 2005-2010 рр.*

(млн. грн.)

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Загальнодержавні функції (державне управління)	3666,3	6097,5	7699,1	10196,2	10076,4	11158,8
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	3461,0	5572,3	7364,7	9666,0	9150,8	9285,3
<i>на виконання власних повноважень</i>	205,3	525,2	334,4	530,2	925,6	1873,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	87,8	138,7	133,9	2209,9	229,9	256,9
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	6,0	3,1	4,0	3,8	3,7	3,3
<i>на виконання власних повноважень</i>	81,8	135,6	129,9	2206,1	226,2	253,6
Економічна діяльність	7416,4	8731,6	13459,6	16464,5	10425,0	10739,6
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	5627,0	6201,9	10145,9	11907,2	7770,6	7486,5
<i>на виконання власних повноважень</i>	1789,4	2529,7	3313,7	4557,3	2654,4	3253,1
Охорона навколишнього природного середовища	371,5	427,4	590,4	689,9	999,3	1174,5
<i>на виконання власних повноважень</i>	371,5	427,4	590,4	689,9	999,3	1174,5
Житлово-комунальне господарство	3838,7	7903,6	5046,0	9214,3	8047,2	7760,1
<i>на виконання власних повноважень</i>	3838,7	7903,6	5046,0	9214,3	8047,2	7760,1
Охорона здоров'я	11820,5	15443,7	20076,0	26309,5	28959,3	35590,1
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	11820,5	15443,7	20076,0	26309,5	28959,3	35590,1
Духовний та фізичний розвиток	2180,9	2895,7	3615,8	5067,5	5285,8	6548,5
<i>В тому числі на виконання делегованих повноважень (за винятком фінансування програм місцевого значення)</i>	2180,9	2895,7	3615,8	5067,5	5285,8	6548,5
Освіта	16884,0	21705,4	29070,2	39851,5	43853,6	51722,6
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	15888,4	20437,6	27350,6	37472,7	41206,8	48617,0
<i>на виконання власних повноважень</i>	995,6	1267,8	1719,6	2378,8	2646,8	3105,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	9392,0	11309,3	21147,6	24687,2	29129,8	35929,6
<i>В тому числі на виконання власних повноважень (за винятком фінансування державних програм)</i>	9392,0	11309,3	21147,6	24687,2	29129,8	35929,6
Разом видатків	55658,1	74652,9	100818,6	134690,5	137006,3	160880,8
<i>на виконання делегованих повноважень</i>	38983,8	50554,3	68537,0	90426,7	92377,0	107530,7
<i>на виконання власних повноважень</i>	16674,3	24098,6	32281,6	44263,8	44629,3	53350,1
Міжбюджетні трансферти	1322,8	1421,8	4435,2	7952,9	9036,8	7427,3
Кошти, що передаються із загального фонду бюджету до бюджету розвитку	-	1964,9	4314,5	4708,4	1523,3	1332,6
Усього видатків місцевих бюджетів України	56980,9	78039,6	109568,3	147351,8	147566,4	169640,7
Усього видатків зведеного бюджету України	149427,0	184502,2	239613,6	334525,4	357891,9	404341,1

* Складено на основі [67]

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань бюджету

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-49-39, 255-43-61, факс: 255-41-23

№ 02-14/14-538

„07” 04 2017 р.

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.03
Тернопільського національного
економічного університету
46000, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11

ДОВІДКА

про впровадження результатів
дисертаційного дослідження в практичну діяльність
Комітету Верховної Ради України з питань бюджету

Видана Савчук Світлані Василівні, викладачу кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету про те, що результати її науково-дослідної роботи, проведеної при написанні дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на тему „Планування доходів і видатків місцевих бюджетів”, використовуються в діяльності Комітету Верховної Ради України з питань бюджету.

Зокрема, заслуговують на впровадження у вітчизняну практику пропозиції щодо визначення шляхів посталиого зменшення міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам із державного бюджету за рахунок стимулювання підвищення економічної ефективності діяльності місцевого господарства, які, зокрема, можуть бути використані при формуванні основних напрямів бюджетної політики. Реалізація запропонованих рекомендацій дасть можливість вдосконалити формування дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Підпис В. О. Баранова
підтверджую:
Керівник Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України

„07” 04 2017 р.

Голова Комітету

В. О. Баранов

Label

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

46021, м. Тернопіль, вул.Грушевського, 8, тел. 52-10-83, факс 23-51-90, e-mail: gfu_ter@tr.ukrtel.net

05.05.2011, № 5-01/82-836

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
САВЧУК Світлани Василівни на тему:
«Планування доходів і видатків місцевих бюджетів»

Головним фінансовим управлінням Тернопільської обласної державної адміністрації розглянуті пропозиції аспіранта Тернопільського національного економічного університету Савчук Світлани Василівни щодо напрямів та механізмів удосконалення планування доходів і видатків місцевих бюджетів.

Відзначаючи актуальність теми представленої дисертації, належний теоретичний рівень, Головне фінансове управління підтверджує практичне значення роботи. Зокрема, прийнято для використання пропозиції автора щодо удосконалення планування доходів із прахуванням взаємозв'язку обсягів надходжень з реальними результатами діяльності суб'єктів – платників податків.

Крім того, Головним фінансовим управлінням підтверджується практична значущість пропозицій автора дисертації в частині оптимізації структури та пріоритетності планування окремих видатків на підставі особливостей діяльності розпорядників бюджетних коштів.

Начальник
Головного фінансового управління
обласної державної адміністрації

ПІРИГ І.М.

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ**

58010 м. Чернівці-10, вул. Грушевського, 1 тел:(0372) 55-30-17, факс 55-21-94,
E-mail:finder@zaccr.na.net

11.04.2011 № 09-23/244
на _____ від _____

В спеціалізовану вчену раду Д 58.082.03
Тернопільського національного
економічного університету

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
„Планування доходів і видатків місцевих бюджетів”

Видана Савчук Світлані Василівні, викладачу кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету про те, що результати її дисертаційного дослідження на тему „Планування доходів і видатків місцевих бюджетів”, використовуються в діяльності Головного фінансового управління Чернівецької обласної державної адміністрації при плануванні видатків місцевих бюджетів. Зокрема заслуговують на увагу пропозиції автора щодо оптимізації структури та визначення першочерговості планування окремих видів видатків з врахуванням впливу факторів, що визначають особливості діяльності розпорядників бюджетних коштів. Реалізація запропонованих рекомендацій забезпечить ефективне виконання місцевих бюджетів та максимальне задоволення потреб територіальних громад.

Заступник начальника Головного
фінансового управління ОДА

[Handwritten signature]
Ю. І. Чобак

Тернопільський національний економічний університет
Ternopil National Economic University

Lvivska Str. 11, Ternopil, 46020, Ukraine
 Tel./Fax +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна
 Тел./факс +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

№ 126-33/498

28. 02 2011 р.

На № _____ від _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор Тернопільського
 національного економічного університету
 з науково-педагогічної роботи
 К. ф. н. с. доцент
 М. І. Шинкарик

ДОВІДКА

про впровадження у навчальний процес результатів наукового дослідження
 викладача кафедри фінансів
 Тернопільського національного економічного університету
 Савчук Світлани Василівни

Результати науково-дослідної роботи Савчук С. В. за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук „Планування доходів і видатків місцевих бюджетів” впроваджені кафедрою фінансів у навчальний процес при викладанні курсів: „Бюджетна система”, „Місцеві фінанси”, „Бюджетний менеджмент”.

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.03 Тернопільського національного економічного університету.

Заступник завідувача кафедри фінансів
 д. е. н., професор

В. Г. Дем'янишин